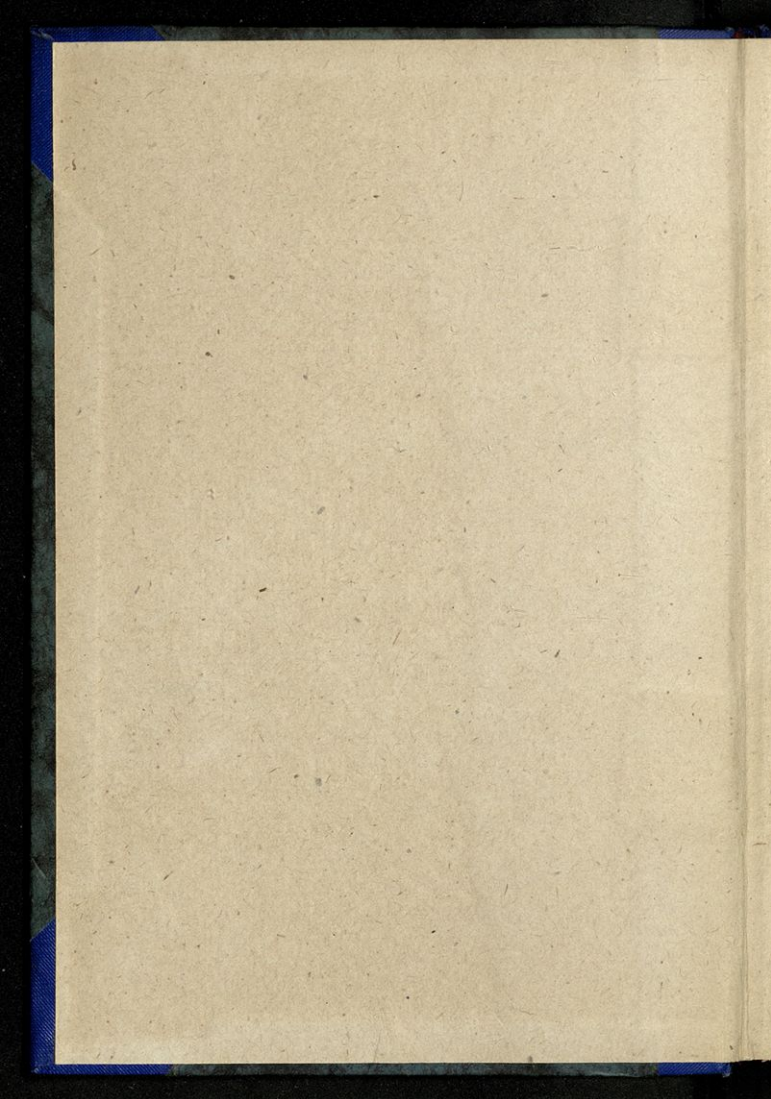
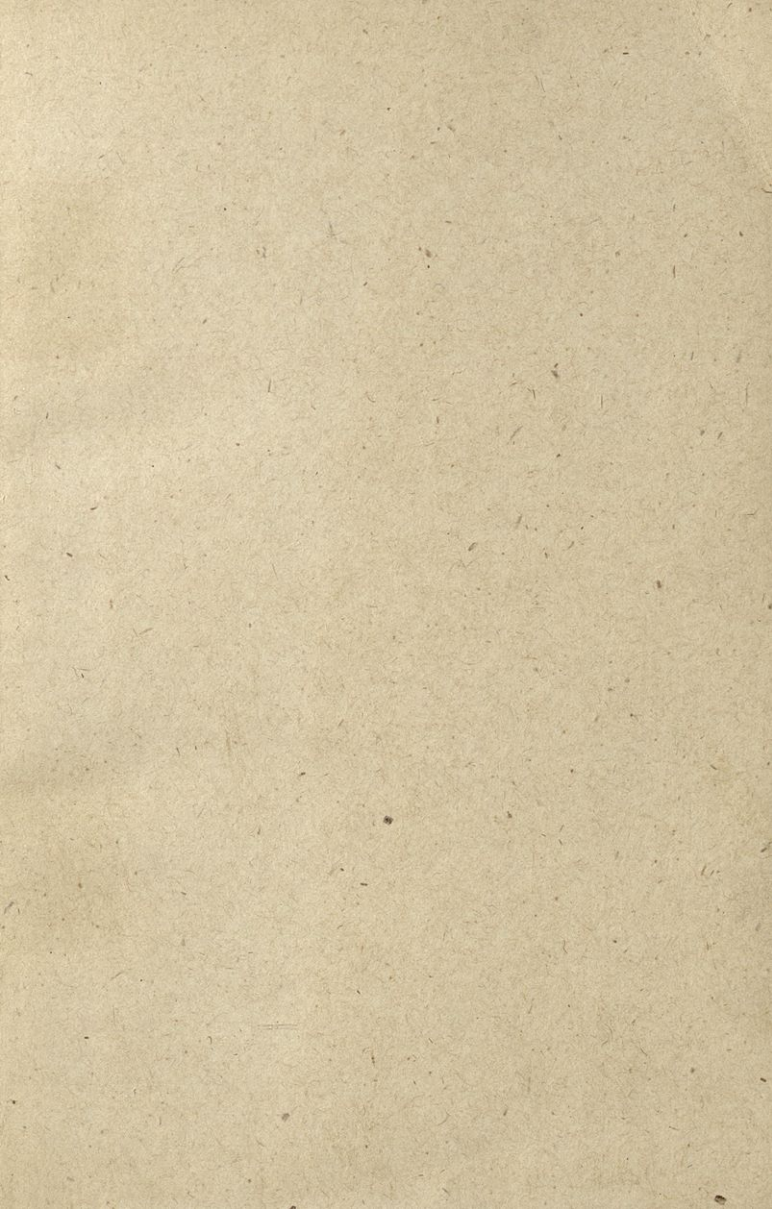
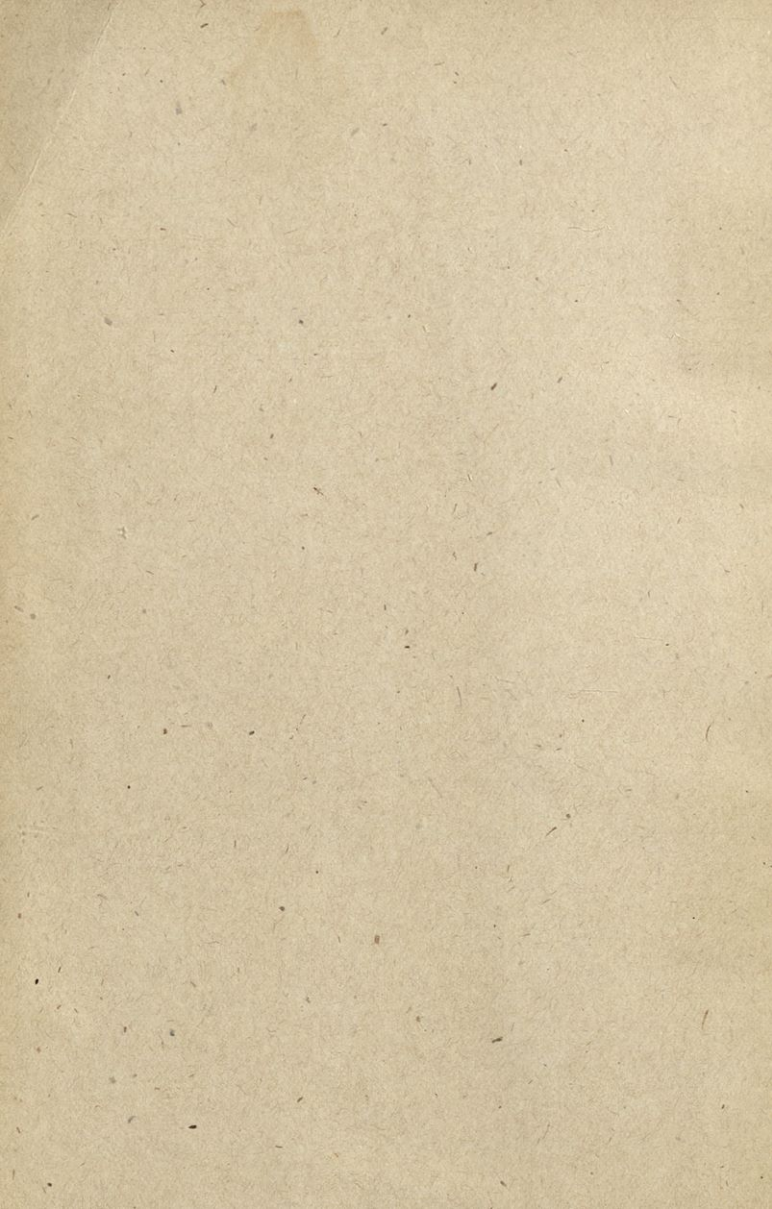

VII
D 36.766
e.
1.

36760
48.
VII
I. zvezek • Sešitek 1.

Mali vitez

Pan Volodijevski

Zgodovinski roman

Spisal H. Sienkiewicz

Po poljskem izvirniku poslovenil Podravski

I. zvezek

V Ljubljani 1902

Natisnila in založila
Kleinmayr & Bamberg

Podpisana založna knjigarna se je odločila izdati slovenski prevod znamenitega romana »Pan Volodijevski« (»Mali vitez«), ki ga je spisal Henrik **Sienkiewicz**, vsemu svetu znani poljski pisatelj romanov »Quo vadis?«, »Z ognjem in mečem«, »Križarji« i. t. d. Zanimiva zgodovinska snov polna življenja, izborno očrtani zgodovinski tipi, vseskozi dovršena tehnika, vse to je porok, da se točni prevod, ki ga je priredil **M. Podravski**, priljubi slovenskemu občinstvu tako, kakor je do cela vreden.

Roman izide, **bogato ilustriran**, v 25 sešitkih, obsežnih po 2 do 2½ pole; posamezni sešitki po 40 h se bodo izdajali na vsakih 14 dni.

Za naročilo prosiva uporabiti priloženo dopisnico, ki naj se primerno izpolni.

V Ljubljani, meseca novembra 1902.

Založna knjigarna

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

MALI VITEZ.

(Pan Volodijevski.)

Zgodovinski roman.

Spisal H. Sienkiewicz.

Po poljskem izvirniku poslovenil Podravski.

o o

I. zvezek.

Kar Erhovnik

V Ljubljani 1902.

Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

VII 9 36766 e

030034249

Uvod.

2

Po ogrski vojni, po kateri se je gospod Andrej Kmitic oženil z gospodično Aleksandro Bilevičevo, bi bil imel stopiti v zakon z gospodično Anico Borzobogato Krasensko enako slaven in za poljsko ljudovlado zaslužen plemič, gospod Juri Mihael Volodijevski, polkovnik lavdanskega prapora.

Toda prišle so razne ovire, ki so to stvar zakesnile in zavlekle. Gospodična Borzobogata je bila gojenka kneginje Jeremija Višnjeveckega, brez katere dovolitve ni hotela nikakor privoliti v zakon. Časi so bili še zmerom nemirni, raditega je moral Volodijevski pustiti gospodično samo v Vodoktih ter odriniti sam v Zamostje prosit dovolitve in blagoslova.

Sreča mu ni bila mila. Kneginje ni dobil v Zamostju, ker se je bila zaradi vzgoje svojega sina napotila na Dunaj na cesarski dvor. Vztrajni vitez je odpotoval za njo na Dunaj, dasi mu je to potovanje vzelo dokaj časa. Opravivši tam srečno svoj posel, se je z dobro nado vračal v domovino.

Tam je zopet razsajal nemir; vojna je podajala vojni roko; na Ukrajini je besnela vstaja, na vzhodu

še tudi ni bil ugasnil požar. Iznova so nabrali vojake, da bi vsaj kolikor toliko branili mejo. Preden je torej Volodijevski utegnil dospeti v Varšavo, mu dojdejo v roke poverilna pisma, ki jih je spisal ruski vojvoda. Prepričan, da je treba najprej rešiti zahteve domovine in potem šele svoje, je opustil misel na svatbo ter odrinil na Ukrajino. Tu se je bojeval nekaj let; komaj je utegnil časih Anici napisati kako pisemce. Sicer pa je vztrajal v ognju, v neprestanem trudu in delu.

Nato je odšel s poslanci na Krim; pozneje je napočila nesrečna domača vojna z Ljubomirskim, v kateri se je na kraljevi strani boril proti onemu ničemurniku. Naposled pa je odrinil s Sobijeskim novič na Ukrajino.

Raditega se je razširila slava njegovega imena tako, da so ga sploh imeli za prvega bojavnika poljske ljudovlade; toda leta so mu potekala v skrbeh, v zdihih in togi. Naposled je nastopilo leto 1668., v katerem so ga na ukaz gospoda kastelana poslali v počitek. Takoj po vrnitvi je odšel po svojo ljubljenko v Vodokte ter odrinil z njo v Krakov.

Kneginja Grizelda, ki se je bila že vrnila z Dunaja, se mu je ponudila, da mu hoče pripraviti gosti.

Kmitic in njegova žena sta ostala v Vodoktih; od Volodijevskega nista pričakovala kmalu novic in brigala sta se samo za novega gosta, ki so ga v Vodoktih pričakovali vsak hip.

Doslej v svojem zakonu še nista imela otrok, sedaj pa bi se jima imela izpolniti ta iskrena želja.

Bilo je to leto nenavadno rodovitno. Žita so pridelali toliko, da ga niso mogli spraviti v skednje. Po vsej deželi, kakor je bila dolga in široka, je bilo vse polno kop. V pokrajinah, opustošenih po vojni, je mlado drevje v gozdih zrastlo v letu dni za toliko, kolikor sicer komaj v dveh letih. V gozdih je bilo dokaj zverjadi in gob, v vodah cela množica rib, kakor bi bila vsemu stvarstvu podeljena nenavadna plodovitost.

Prijatelji so torej Volodijevskemu napovedovali kaj srečno ženitev, toda, evo, usoda je odločila drugače.

I.

Nekega krasnega jesenskega dne je sedel gospod Andrej Kmitic pod košato streho svoje senčnice. Pil je po obedu medico ter se oziral skozi mrežo, zaraslo z divjim hmeljem, po ženi, ki se je šetala po čedno pometeni cesti pred senčnico.

Bila je to ženska nenavadno lepa, z jasnimi lasmi, z zalim, skoro angelskim obličjem.

Hodila je počasi in oprezno, zakaj bila je blagoslovljena, noseča.

Kmitic se je oziral po njej z zaljubljenim očesom. Kamorkoli se je genila, povsod jo je spremljal njegov pogled. Časih se je zadovoljno nasmehnil ter si vihal brke.

Takrat se mu je pojavila na licu nekaka vesela razbrzdanost. Bilo mu je videti, da je bil

vojak šegav po naravi in da je bil v mladosti ukrenil že marsikaj.

Na sadnem vrtu je padalo zrelo sadje z drevja in so brenčale muhe. Vreme je bilo nenavadno lepo. Bilo je v začetku meseca kimavca. Solnce že ni več pripekalo, pač pa je prijetno obsevalo zemljo. Rdeča jabolka so se kar bleščala v solnčnih žarkih sredi sivega listja; visela so v taki množici na drevju, da so se veje kar lomile pod njih težo.

Prve jesenske niti bele pajčevine, ki se je razpenjala od drevesa do drevesa, so se gugale v lahnem pišu, tako lahnem, da se niti listje ni gibalo od njega.

Nemara je tudi to lepo vreme napajalo Kmitica s takim veseljem, zakaj lice se mu je jasnilo čimdalje bolj. Naposled se napije medice ter reče svoji ženi:

«Alenka, pojdi no sem! Nekaj ti povem.»

«Če le ne kaj takega, česar ne slišim rada.»

«Ne, kakor Boga ljubim! Deni sem uho!»

Po teh besedah jo objame okrog pasu ter zašepeče, stisnivši brkasto lice k njenim jasnim lasem:

«Ako bo deček, mu bodi ime Mihael.»

Ona pa obrne nekoliko zardelo lice od njega ter mu odgovori:

«Pa si dejal, da ne boš nasprotoval, če bi se imenoval Heraklej.»

«Saj veš, zaradi Volodijevskega . . .»

«Ali ni važnejši spomin na deda?»

«In mojega dobrotnika! Hm! resnica . . . Toda drugi mora biti Mihael! Ne more biti drugače!»

Alenka je pri teh besedah vstala ter izkušala pobegniti iz naročja Andreja Kmitica. On pa jo še močneje stisne k sebi ter ji jame poljubljati usta in oči, ponavljajoč:

«Ti si moje vse, ti si moja najdražja . . .»

Daljši razgovor jima ustavi služabnik, ki se je prikazal na cesti ter urno stopal k senčnici.

«Kaj hočeš?» ga vpraša Kmitic, izpustivši ženo iz rok.

«Gospod Harlamp je dospel ter vas čaka v sobi,» reče služabnik.

«Evo ga, tam-le je!» zakliče Kmitic, ko zapazi moža, stopajočega proti senčnici. «Za Boga, kako so mu brki osiveli! Bog te sprimi, dragi tovariš! Pozdravljen, stari prijatelj!»

Po teh besedah skoči iz senčnice ter z razprostrtimi rokami zdirja Harlampu naproti. Harlamp se najprej globoko prikloni Alenki, ki jo je videl nekdanj v davnih časih na kejdanskem dvoru vojvode vilenskega, si pritisne njeno roko na brkaste ustnice in šele potem plane v Kmitičevo naročje ter glasno zaihti.

«Za Boga, kaj vam je?» vpraša gospodar osupel.

«Enemu je Bog dal srečo,» odgovori Harlamp, «drugemu pa jo je vzel. Vzrok svoje žalosti pa morem povedati le vam samemu.»

Po teh besedah pogleda Andrejevo soprogo, in ona, domislivši se, da neče govoriti vpricho nje, reče:

«Pošljem vama medice in vaju pustim za trenutek samá.»

Kmitic potegne Harlampa za seboj v senčnico ter zakliče, posadivši ga na klop:

«Kaj se je zgodilo? Ali vam je treba pomoči? Zanesite se name kakor na zavetnika.»

«Meni ni nič,» odgovori stari vojak, «nobene pomoči ne potrebujem, dokler imam še roko, da z njo sučem sabljo. Toda naš prijatelj, najvrlejši plemič v ljudovladi, je v groznih mukah, ne vem, ali še diha.»

«Za rane Kristusove! Ali se je Volodijevskemu kaj pripetilo?»

«Dà,» odgovori Harlamp ter se spusti novič v jok. «Znajte, da je gospodična Anica Borzobogata zapustila to solzno dolino.»

«Umrla je?» zakriči Kmitic ter se z obema rokama prime za glavo.

«Kakor ptič, če ustreliš vanj.»

Nastane za trenutek molčanje. Samo jabolka so tuintam kakor poprej padala na tla. Harlamp pa je dihal čimdalje teže, siloma pridržujoč jok. Kmitic je vil roke ter ponavljal, kimajoč z glavo:

«Mili Bog! Mili Bog! Mili Bog!»

«Ne čudite se mojim solzam,» reče naposled Harlamp, «zakaj ako vam je že samo ta novica prinesla takšno žalost, kaj šele čutim jaz, ko sem gledal njeno smrt ter videl bolečine, ki so jo zamorile.»

Po teh besedah dospe sluga s steklenico na krožniku in za njim Kmitičeva soproga, ki ni mogla premagovati radovednosti. Pogledavši sedaj možu v lice in videč na njem globoko žalost, reče takoj:

«Kake novice prinašate, gospod? Ne tajite jih vpričo mene. Ako je vama ugodno, vaju potolažim, ali pa se razjokam z vama, nemara celo kaj nasvetujem, ako bo treba . . .»

«Tvoja glava tu nima nobenega sveta več,» jo zavrne Kmitic. «Toda bojim se, da bi od žalosti ne trpela na zdravju.»

«Prebijem marsikaj. Huje je živeti v negotovosti.»

«Anica je umrla,» reče Kmitic.

Alenka obledi ter težko omahne na klop. Kmitic je mislil, da omedleva, toda ona se zave ter se spusti v jok. Pa tudi oba moža se zajokata z njo vred.

«Alenka!» reče naposled Kmitic, da bi obrnil ženine misli drugam, «ali si ne misliš, da je Anica v raju?»

«Ne jokam se po njej, meni se smili gospod Mihael. Kar se tiče izveličanja, bi hotela biti sama tako srečna, kakor je, upam, ona. Ni bilo vrlejše, poštenejše in boljše gospodične od nje. Oj, moja Anica! Ljubljena moja Anica! . . .»

«Videl sem jo umirati,» reče Harlamp. «Bog ne daj umirati nikomur manj pobožno.»

Umolknili so. Šele črez trenutek, ko so si s solzami olajšali žalost, se oglasi Kmitic:

«Povejte, gospod, kako je bilo, ter izvolite vzeti medicine.»

«Hvala!» odgovori Harlamp. «Pa se je tedaj napijem, če mi pomagata, zakaj bolest me ne grabi samo za srce, ampak tudi za grlo kakor volk. Kadar me pa zgrabi, se mi zdi, da me kar zadavi brez pomoči. Bilo je to tako: Potoval sem iz Čenstohova v rojstni kraj, da bi se nekoliko počil na stara leta. Sit sem že bil vojne, saj sem jo okušal izza mlada, sedaj pa imam že brke osivele. Ne vem, ali bi bil mirno obsedel ondi; če Bog dá, se še pridružim kakemu praporu. Toda sedanje vojne, ki se jih vesele samo sovražniki naše domovine, so se mi že povsem pristudile . . . Mili Bog! Pelikan s krvjo napaja mladiče, resnica! Toda tej domovini je že pošla kri v prsih. Sviderski je bil vrl vojak . . . Bog naj ga sodi! . . .»

«Anica moja najdražja!» jima jokaje ustavi razgovor gospa Kmitičeva, «ako ne bi bilo tebe, kaj bi se bilo zgodilo z menoj, kaj z nami vsemi? Beg je bil moja rešitev. Ljubljena moja Anica!»

Ko Harlamp to zasliši, se razjoče novič, toda le na kratko, ker ga Kmitic zdrami z vprašanjem:

«Ali kje sta se srečala z Volodijevskim?»

«Na Volodijevskega sem naletel v Čenstohovem, kjer sva se oba namerjala odpočiti. Takoj mi je povedal, da potuje z zaročnico iz vaših krajev v Krakov h kneginji Grizeldi Višnjevecki, brez katere privolitve in blagoslova gospodična nikakor ni hotela stopiti v zakon. Mladenka je

bila takrat še zdrava in on vesel kakor ptič. „Evo!“ je rekel, „Bog mi je dal za moj trud nagrado!“ Tudi ni bil malo ponosen nase (Bog ga potolaži!) ter me je jel dražiti, češ, da sva se nekoč pulila za to gospodično in bi se bila malone bila zanjo. Kje je sedaj ona, ubožica?»

Po teh besedah Harlamp novič zastoka, toda le na kratko, ker ga Kmitic takoj vpraša:

«Rekli ste, da je bila zdrava. Kaj jo je zadelo tako naglo?»

«Naglo pa, naglo. Stanovala je pri gospe Martinovi Zamojski, ki je bila takrat z možem v Čenstohovem. Volodijevski je po cele dneve posedal pri njej in se nekoliko pritoževal o ovirah, češ, da tako komaj v letu dni dospe v Krakov, ker ga vsi zadržujejo na poti. In nič čudnega. Takšnega vojaka, kakršen je Volodijevski, sprejme vsakdo rad, in kdor ga kdaj ima, ga ne pusti takoj od sebe. Tudi z mano je šel h gospodični ter mi smehoma zagrozil, da me poseka, če bi mu jo pozkusil zavesti. Toda ona ni videla nikogar razen njega. Meni pa se je tudi res stožilo, da je človek na starost sam kakor žrebelj v steni. Toda to ni nič. Neko noč prihiti Volodijevski k meni zelo zbeگان. „Za Boga“, pravi. „Ali veš tu za takega zdravnika?“ — „Kaj se je zgodilo?“ vprašam. „Bolna je, ne zaveda se!“ Vprašam ga, kdaj je zbolela, on pa mi odgovori, da je to novico ravnokar zvedel pri gospe Zamojski. In še ta noč! Kje naj išče človek zdravnika, ko je ondi ostal le še samostan, v mestu pa

je več pogorišč nego ljudi. Naposled res najdem ranocelnika, ki pa ni hotel iti z menoj. Moral sem ga s čakunom prignati k njeni postelji. Toda tukaj je bilo bolj treba duhovnika nego zdravnika. Res najdemo pri njej vrlega Pavlinca, ki jo je z molitvijo pripravil toliko k zavesti, da je prejela zakramente ter se poslovila od Volodijevskega. Drugi dan opoldne pa je bilo že po njej! Ranocelnik je dejal, da ji je moral kdo začarati, kar pa ni verjetno, ker se človeka v Čenstohovem ne prijemljejo čari. Toda tega, kar se je godilo z Volodijevskim, kaj je vse izbruhal iz sebe, tega mu — upam — Jezus ne vzame v račun, zakaj človek ne pazi na besede, kadar ga tare bolest... Evo, pravim vam (tu Harlamp zniža glas), spozabil se je tako, da je celo preklinjal.»

«Za Boga, preklinjal?» ponovi potihoma Kmitic.

«Zbežal je od njenega trupla v vežo, iz veže pa na dvorišče ter se opotekal, kakor bi bil pijan. Ondi pa je dvignil pesti ter jel klicati z groznim glasom: ,Takšna je moja nagrada za moje rane, za moj trud, za mojo kri in mojo ljubezen do domovine! . . . Eno jagnje (pravi) sem imel, in Ti, Gospod, si mi ga vzel! Poteptati napuhneža (pravi), ki ošabno koraka po zemlji, to je pravično delo božje roke, toda nedolžnega golobčka zadušiti utegne tudi maček, jastreb in kanja . . .’»

«Za rane božje!» zakriči gospa Andrejeva, «ne ponavljajte, da nam ne nakopljete nesreče na hišo!»

Harlamp se prekriža ter nadaljuje:

«Siromak si je mislil, da je končana njegova služba, tu pa je imel nagrado. Oh! Bog že ve, kaj dela, dasi človeška pamet tega ne umeje in ne more oceniti. Takoj po oni kletvi je Volodijevski otrpnil, se zgrudil na tla in duhovnik je molil ob njem, da ne bi ga obsedel nečisti duh, ki ga je utegnila privabiti ona kletev.»

«Ali se je kmalu zavedel?»

«Dobro uro je ležal kakor mrtev, nato pa se je zdajci zavedel. Vrnivši se v svoje stanovanje, ni hotel nikogar videti. Ob pogrebu mu rečem: 'Gospod Mihael, imej Boga v srcu!' On pa je le molčal. Tri dni sem že presedel v Čenstohovem, ker mi je bilo žal, da bi ga pustil samega, toda zaman sem hodil trkat na njegova vrata. Ni me hotel videti! Premišljal sem, kaj naj storim; ali naj še nadalje ropočem po vratih ali naj grem? . . . Kako pustiti tako človeka brez tolažbe? Spoznavši pa, da ničesar ne opravi, sem sklenil odpotovati k Skretuskemu. On je vendar najboljši njegov prijatelj in gospod Zagloba drugi, nemara mu pride kdo z besedo do srca, zlasti Zagloba, ki je bistroumen človek ter ve, kako je treba govoriti s kom.»

«Bili ste pri Skretuskih?»

«Bil, toda ondi nisem imel sreče, kajti oba, on in Zagloba, sta bila odšla v Kališko k stotniku Stanislavu. Nihče mi ni mogel povedati, kdaj se vrneta. Ker me je pa pot vedla na Žmudsko, sem si domislil, da pridem še k vama ter povem, kaj se je zgodilo.»

«Že davno mi je znano, da ste vrl človek,» omeni Kmitic.

«Tu ne gre zame, ampak za Volodijevskega,» reče Harlamp. «Priznavam vama: Zelo se bojim, da še ne zblazni raditega.»

«Bog ga obvaruj!» reče gospa Andrejeva.

«Ako ga pa vendarle obvaruje, obleče bržkone meniško haljo, zakaj, povem vama, takšne žalosti nisem še videl vse žive dni . . . Ali škoda je vojaka, škoda!»

«Kako to, škoda? Le pomnoži se še hvala božja!» se oglasi novič Kmitičeva.

Harlamp zmiga z brki, nato si otare čelo ter reče:

«Evo, vrla gospa, ali se pomnoži, ali pa se tudi ne pomnoži. Seštejte le, gospa, koliko poganov in krivovercev je že zagnal iz sveta, s čimer je gotovo Izveličarja in njegovo Mater počastil bolje nego marsikateri duhovnik s svojimi propovedmi. Hm! Stvar je vredna pomisleka! Vsakdo naj služi Bogu v hvalo, kakor najbolje more . . . Evo, med jezuiti je dokaj modrejših od njega, toda druge takšne sablje ni v vsej ljudovladi.»

«Resnica, kakor Boga ljubim,» se oglasi Kmitic.

«Ali pa ne veste, je li ostal v Čenstohovem ali je odšel drugam?»

«Ko sem odhajal, je bil še tam. Kaj je storil potem, ne vem. Nujno pa je potrebno, da ga Bog očuva blaznosti, zakaj ta bolezen je pogostoma družica obupu in potem ostane zapuščen, brez pomoči, brez prijateljev in brez tolažbe.»

«Naj te reši najsvetejša Gospa v svojem sve-
tišču, zvesti prijatelj!» zakliče zdajci Kmitic. «Toliko
si storil zame, da bi mi niti brat ne bil mogel storiti
več.»

Gospa Andrejeva se globoko zamisli, in vsi
dalje časa molče. Naposled dvigne jasno glavo ter
izpregovori:

«Andrej, ali se spominjaš, kaj vse smo mu
dolžni?»

«Ako kdaj pozabim, pa si dam od psa iz-
posoditi oči, ker bi s svojimi ne smel pogledati
poštenega človeka!»

«Andrej, ne smeš ga puščati tako.»

«Kako misliš?»

«Pojdi k njemu!»

«Evo, kakšna vrla gospa!» zakliče Harlamp
ter prime Alenko za roko, katero jame iskreno po-
ljubljati.

Toda Kmiticu ni bil po volji ta nasvet; zma-
jeval je z glavo ter dejal:

«Šel bi za njim na konec sveta, toda ... sama
veš ... Ko bi bila zdrava, ne rečem, toda sama
veš! ... Bog te čuvaj kakega strahu, kakega na-
ključja ... Kar sahnil bi od vznemirjenja ... Žena
mi je več nego najbližji prijatelj ... Pomilujem
Volodijevskega, toda sama veš!» ...

«Jaz ostanem pod varstvom lavdanskih očetov.
Sedaj je tukaj mirno, česarsibodi pa se tudi ne
strašim. Brez božje volje mi niti las ne pade z
glave ... , ondi pa Volodijevski potrebuje pomoči ... »

«Dà, potrebuje je!» dodá Harlamp.

«Čuj, Andrej! Zdrava sem. Od nikogar me ne doleti nič žalega. Vem, da odhajaš težko . . .»

«Rajši bi šel na topove z metlo!» omeni Kmitic.

«Ali si misliš, če ostaneš, da ti ne bo bridko, kadar se spomniš, da si pustil prijatelja v nadlogi? In še Bog nama v pravični jezi lahko odtegne svoj blagoslov.»

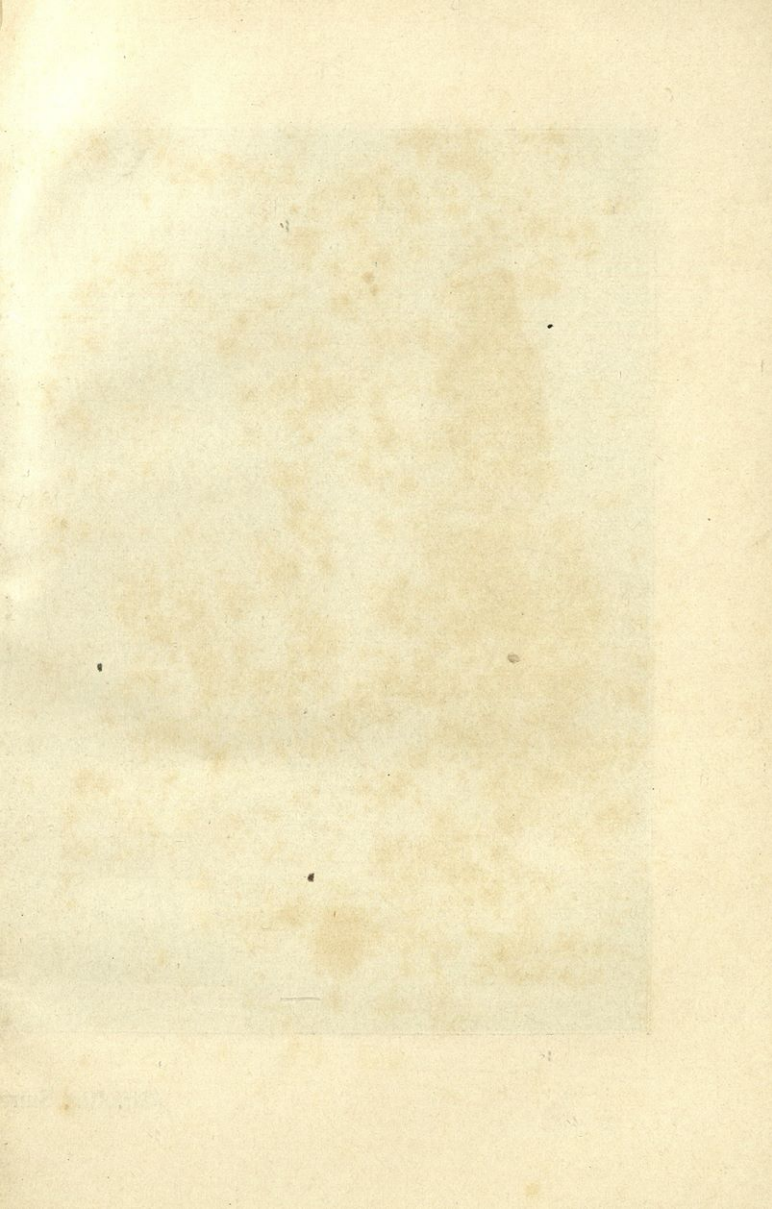
«Klin mi zabijaš v glavo. Praviš, da nama nemara odtegne svoj blagoslov? Tega se res bojim!»

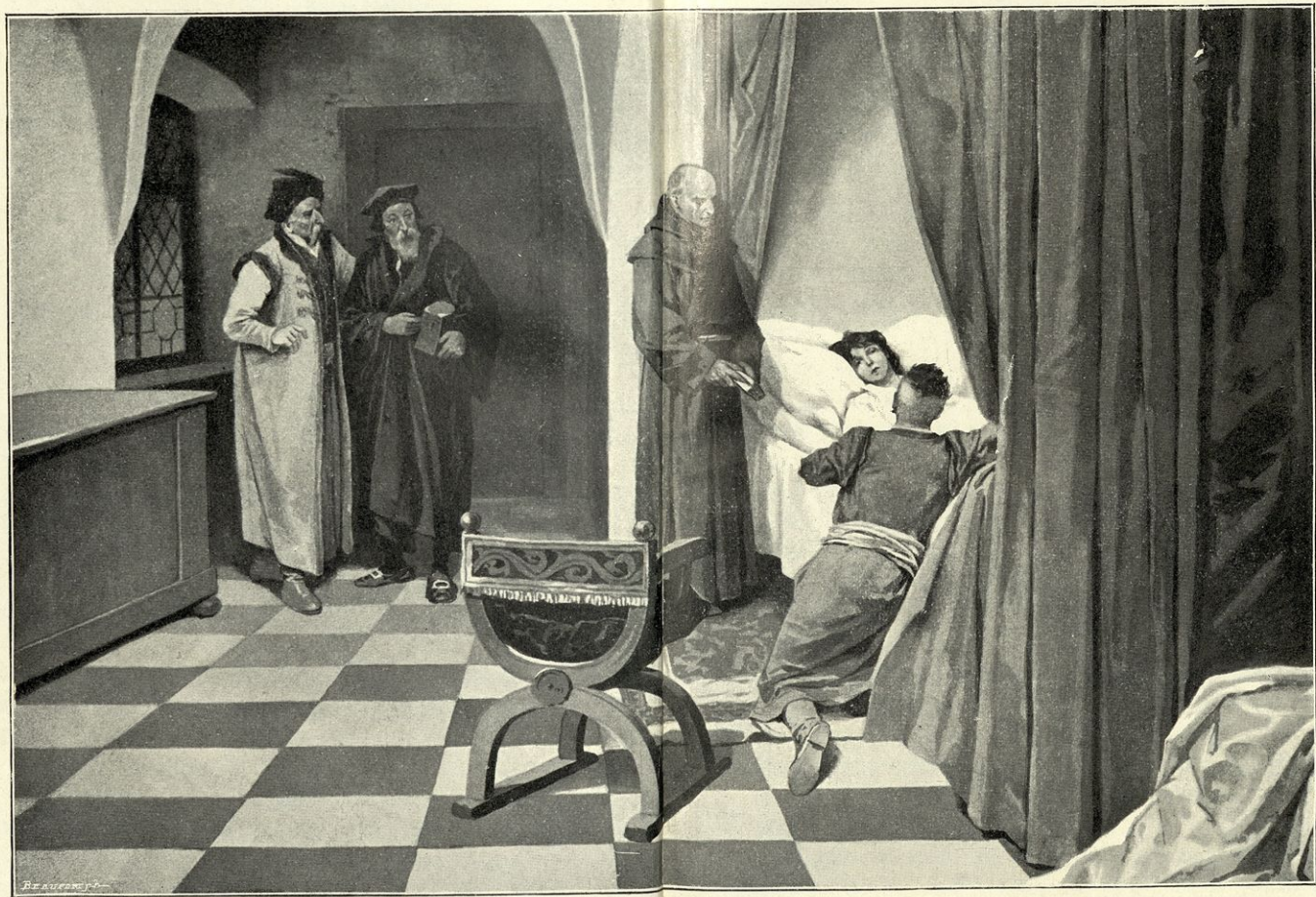
«Takšen prijatelj, kakršen je gospod Mihael! Tvoja sveta dolžnost je, da ga otmeš.»

Mihaela ljubim iz vsega srca. Težavna stvar! . . . Kadar je kaj treba, pa je treba urno, zakaj tu šteje vsaka ura mnogo! Takoj odidem v hlev . . . Za Boga, ali res ni druge pomoči? Vrag sam je nesel one tja v Kališko! Tu ne gre zame, marveč zate, ljubica moja! Rajši bi izgubil imetje, nego prebil en dan brez tebe. Ko bi mi kdo dejal, da ne odhajam od tebe zaradi splošne koristi, pa bi mu potisnil meč do držaja v usta. Moja dolžnost je, praviš? No, pa bodi! Glupec je, kdor se nazaj ozira. Ko bi bil to kdo drugi, ne pa gospod Mihael, bi me nikdar ne pripravila do tega.»

Nato se obrne k Harlampu:

«Prosim vas, gospod, pojdiva v hlev, da oskrbiva konja. A ti, Alenka, ukaži, da mi pripravijo brešno. Naj kdo izmed Lavdancev pazi na mlatiče . . . Gospod Harlamp, vsaj za dva tedna

(Str. 12.) Smrt Anice Brzobogate.

prebijte pri nas ter mi čuvajte ženo. Morda se tu dobi v najem kako posestvo? Kaj, ko bi si najeli Ljubič? Pojdiva v hlev! Črez eno uro odrinem. Kadar je česa treba, je pa treba!» ...

II.

Bilo je še daleč do solnčnega zapada, ko se je vitez poslovil od žene, ki ga je s solznimi očmi zaznamenovala s križem, v katerem so bile v zlato vdelane iveri svetega drevesa. Ker je bil Kmitic že davno vajen urnih pohodov, je odjahavši tako podil konja, kakor bi hotel ujeti Tatarje, bežeče s plenom.

Potoval je v Vilno, Grodno, Bialistok in odondot na Sedlece. Jezdeč mimo Lukova, je zvedel, da se je rodbina Skretuskega z gospodom Zaglobo že vrnila iz Kališke. Sklenil se je nekoliko pomuditi pri njih ter se z njimi posvetovati o rešitvi Volodijevskega.

Sprejeli so ga začudeni in veseli; zdajci pa so se razjokali, ko jim je povedal, čemu prihaja.

Gospod Zagloba se ves dan ni mogel pomiriti.

Hodeč ob ribniku, je neprestano plakal, da se je, kakor je sam povedal, ribnik prenapolnil z vodo in je moral odpreti celo zatvornico. Toda izjokavši se, je šel po razum v glavo ter izpregovoril na posvetovanju tako-le:

«Jan ne more iti, ker je izvoljen za porotnika, dela pa bo imel tudi dovolj, ker je po toliko vojskah

povsod vse polno nemirnežev. Iz tega, kar pripoveduje gospod Kmitic, je razvidno, da štoklje čez zimo ostanejo v Vodoktih, ker so ondi že vštete med družinčad in morajo izvršiti kaj važen posel. Ni torej čudo, da ob takem gospodarstvu, gospod, ne greš lahko z doma, zlasti ker se ne ve, kako dolga utegne biti ta pot. Izkazal si se velikosrčnega s tem, da si sploh odšel; toda ako naj svetujem odkritosrčno, ti pravim: Vrne se domov, gospod, zakaj ondi je bolj potreben bližnji prijatelj, ki ga ne bo žalilo v srce, ako ga enkrat, dvakrat zapode izpred vrat. Ondi je treba razsodnosti in velike izkušnosti, ti gojiš do Mihaela v srcu samo naklonjenost, ki pa ne zadošča v tem primeru. Ne jezi se torej, gospod, ker moraš sam priznati, da sva mu z Janom starejša prijatelja. Mili Bog! Kolikokrat smo drug drugega vzajemno oteli iz zadrege!»

«Kaj, ko bi se odpovedal svoji službi?» omeni Skretuski.

«To je javna služba!» ga strogo zavrne Zagloba.

«Bog vidi,» reče Skretuski tožno, «da ljubim svojega bratranca Stanislava odkritosrčno kakor brat brata, toda Mihael mi je bližji nego brat.»

«On mi je bližji nego rodni brat, tembolj, ker nisem imel pravega brata. Sedaj tudi ni primeren čas, da bi se prepirali, kdo mu je bolj naklonjen. Vidiš, Jan, ko bi se bila Mihaelu ta nesreča pripetila šele včeraj, bi ti rekel sam: Prepusti hudirju službo ter pojdi! Toda seštejmo, koliko časa je minilo, preden je dospel Harlamp iz Čenstohova

na Žmudsko in gospod Andrej iz Žmudske do nas. Sedaj ni treba samo posetiti Mihaela, marveč tudi ostati pri njem; ne samo z njim plakati, marveč ga tudi tolažiti, ne le staviti mu Križanega pred oči, marveč mu s tolažilnimi kratkočasnicami vedriti misli in srce. Vidite torej, kdo mora iti — jaz! Pa tudi pojdem, kakor mi Bog pomagaj! Ako ga najdem v Čenstohovem, pridem z njim semkaj, ako ga pa ne najdem, pojdem celo na Moldavsko za njim ter ga ne prestanem iskati, dokler še prašek tobaka s svojo roko donesem k nosu.»

Ko naša viteza to zaslišita, jameta po vrsti objemati Zaglobo; njega pa zaradi Mihaelove nesreče in svojih bodočih skrbi obide velika ginjenost. Solze je pretakal in naposled, ko je bil objemanja že sit, dejal:

«Ne zahvaljajta se mi namesto Mihaela, saj mu nista bližja od mene!»

«Ne zahvaljava se vam namesto Volodijevskega,» odgovori Kmitic, «toda železno, res nečloveško srce bi moral imeti oni, kogar ne bi genila ta vaša gotovost, ki se v prijateljevi potrebi ne meni za trud in se ne ozira na svoja leta. Drugi bi v teh letih rajši čepel za pečjo, vi pa govorite o tem dolgem potovanju prav tako, kakor bi bili v mojih ali Skretuskega letih.»

Zagloba res ni izgovarjal svojih let, vendar pa ni rad slišal, kadar mu je kdo pravil o starosti kot o dobi nadležnosti. Raditega, dasi je imel oči rdeče, bistro pogleda Kmitica ter reče očitno nejevoljen:

«Dragi gospod! Ko sem nastopil sedemin-sedemdeseto leto, mi je jelo prihajati nekako težko pri srcu, da sta mi viseli te dve sekiri nad vratom; ko pa mi je minilo osemdeseto leto, me je prešinil takšen duh, da mi je še misel na ženitev rojila po glavi. In videla bi, kdo bi se bil prvi izmed naju imel pohvaliti s čim.»

«Jaz se ne hvalim, toda vam bi ne kratil hvale.»

«Gotovo bi te vgnal v kozji rog, kakor sem vpričo kralja vgnal hetmana Potockega. Ko mi je oponašal starost, sem ga pozval na poizkušnjo, kdo izmed naju preobrne več kozlov. In kaj se je pripetilo? Evo, vzvišeni gospod je preobrnil tri kozle, in že so ga morali služabniki dvigniti, ker ni mogel vstati. Jaz pa sem ga obšel kroginkrog, prekotalivši se kakih petintridesetkrat. Vprašaj Skretuskega, ki je gledal to na svoje oči.»

Skretuski je bil vaje, da se je Zagloba že nekaj časa skliceval nanj kot na pričo; raditega ni niti ugovarjal, nego je jel nekaj praviti o Volo-dijejskem. Zagloba pa je umolknil ter se globoko zamislil; naposled, po večerji, se mu je vrnila prejšnja dobra volja in rekel je tovarišema:

«Povem vama nekaj, česar ne bi pogodil vsakdo. Evo, imam zaupanje v Boga, da si naš Mihael laže ozdravi to rano, nego se nam je zdelo izpočetka.»

«Bog daj, toda kako vam je to prišlo v glavo?» vpraša Kmitic.

«Hm! Temu je treba bistro glave in pa velikih izkušenj, katerih vidva še ne moreta imeti v svojih letih. Zlasti pa je treba dobro poznati Mihaela. Vsakdo je drugačne nravi. V nekaterega udari nesreča tako, kakor bi vrgel kamen v vodo. Ta voda teče neprestano nad njim ter ruje bregove, on pa leži in bo ležal, dokler se ne odteče vsa voda. Takšnim, gospod Jan, je treba prištevati tebe, toda takšnim je najhuje na svetu, ker jim ne mine niti bolest niti spomin. Drugega zopet zadene nesreča, kakor bi ga s pestjo udaril po glavi. Omami ga izpočetka, potem se zopet zave, in, ko se bolečina izgubi, tudi pozabi nezgodo. Oj, takšna nprav je boljša na tem svetu, polnem naključij.»

Viteza sta pazno poslušala modre Zaglobove besede; on pa je nadaljeval, vesel njiju pozornosti:

«Poznam Mihaela vseskozi, in Bog mi je priča, da mu nečem očitati ničesar; toda zdi se mi, da žaluje bolj za dedščino nego za deklico. Nikako čudo, da se ga je polastil grozen obup, saj je to, zlasti zanj, itak nesreča črez nesrečo. Niti si ne domišljata, kako močno si je ta pobič želel kaj priženiti. Sicer ni sebičnež, toda svojega nima ničesar, zemljišče, dasi je bilo dobro, je izgubil, za žoldnino se nikdar ni menil; toda za ves trud, za vse zasluge ni od Boga in ljudovlade zahteval ničesar drugega nego ženo. Domišljal si je namreč v duši, da si je zaslužil takšen kruh; že ga je menil deti v usta, ali zdajci — kakor bi mu ga bil kdo pihnil izpred nosa! Tu imaš! Jej! Kakšno

čudo torej, da ga je obladal obup? Ne rečem, da ne bi mu bilo žal za deklico, toda, kakor Boga ljubim, bolj žaluje za doto nego za ženo, dasi bi nemara sam trdil, da ni res tako.»

«Bog daj!» reče Skretuski.

«Le počakajta! Naj se mu le te duševne rane zacelijo in zarastejo z novo kožo, pa bomo videli, ali se mu ne povrne nekdanja dobra volja. Bati se je samo, da pod pritiskom obupa ne stori ali ne sklene kaj, česar bi se moral potem sam kesati. Toda kar se je imelo zgoditi, se je že zgodilo, zakaj v nesreči je odločitev kratka. Moj deček že jetnlje obleko iz skrinje, torej vama ne rečem, da ne pojdem; hotel sem vaju le nekoliko potolažiti.»

«Pristen obliž boste za Mihaelove rane!» reče Skretuski.

«Kakor sem bil tudi tebi. Ali se še spominjaš? Samo, da bi ga kmalu našel. Bojim se, da ni kje v puščavi, ali da ni odšel v daljne stepe, s katerimi je znan že izza mlada. Ti, gospod Kmitic, si mi oponašal starost; toda če je kdaj kak brzi poslanec tekel s pismom urneje, nego bom tekel jaz, pa mi zapovejte, kadar se vrnem, naj pulim niti iz tkanine, luščim grah, ali pa mi dajte kodeljo. Mene ne zadrži nezgoda, niti tuja gostoljubnost ali pijančevanje. Nista še videla takšnega pohoda. Že sedaj komaj mirno sedim, prav kakor bi me kdo s šilom drezal pod klopjo; tudi popotno obleko sem že naročil namazati s kozjim lojem, da se bom laže branil komarjev.»

III.

Vsekakor pa gospod Zagloba ni potoval tako urno, kakor je bil obljubil tovarišema. Čim bolj se je bližal Varšavi, tem počasneje je jezdil. Bilo je ob času, ko se je Jan Kazimir, kralj, politik in vodja poljskega naroda, pogasivši sosednje požare ter izpeljavši ljudovlado kakor iz potopa, odrekel prestolu. Vse je prebil, vse prenesel, nastavljal prsi vsem napadom, ki jih je prizadeval deželi zunanji sovražnik; ko pa je jel izvrševati notranje reforme ter je namesto pomoči našel v narodu le upor in nehvaležnost, je prostovoljno odložil s čela krono, ki mu je prihajala pretežka.

Okrajni in glavni zbori so bili že izvršili svoj posel, ko je knez primas Pražmovski razglasil poziv na posvet dne 5. listopada.

Dokaj so se trudili kandidati raznih strank, dokaj tekmovali med seboj, in dasi bi imela biti odločilna šele volitev, je vendar vsakdo razumel važnost tega posvetovanja. Potovali so torej poslanci v Varšavo na vozovih in konjih, z družino in strežniki; potovali so dostojanstveniki in z vsakim sijajni njegov dvor.

Po potih je nastala gneča; gostilnice so bile prenapolnjene, in težavno je bilo dobiti prenočišče. Zaglobi so se sicer ljudje kaj radi umikali iz obzira na njegovo starost, toda uprav neizmerna njegova slava mu je na potovanju kratila dragi čas.

Pripetilo se je, da je zašel h krčmi, napolnjeni tako, da ni bilo kam stopiti; kar so ljudje, ki so jo bili zasedli, prihiteli pred vrata, da bi videli, kdo je došel. Ko pa ugledajo starca z brki in brado mlečnobeke barve, ga jamejo velikaši vabiti:

«Prosim, gospod, stopite z menoj v sobo na grizljaj večerje.»

Zagloba ni bil sirovež ter se vabilu ni upiral, vedoč, da jim bo njegova družba prijetna. Ko ga je torej gospodar vprašal, preden ga je spremil čez prag: «S kom imam čast?» se je samo prijel za bok ter važno odgovoril z dvema besedama:

«Zagloba sem.»

Res se ni pripetilo nikdar, da bi po teh dveh besedah velikaš ne bil široko razprostrl rok ter ne zaklical: «Najsrečnejšim dnevom prištevam današnji dan!» Zagloba je radosten poslušal klice tovarišev in dvornikov: «Glejte, to vam je vzor, slava in dika vsega viteštva poljske ljudovlade!» Zbirali so se torej občudovat Zaglobo, pri čemer so mlajši poljubliali krajce njegovega popotnega župana. Nato so jeli razkladati z voz sodčke in vrče, in pričelo se je razveseljevanje, ki je trajalo časih po nekoliko dni.

Vsakdo je mislil, da Zagloba potuje kot poslanec na volitev; ko jim je pa povedal, da temu ni tako, so se mu vsi čudili. Toda opravičeval se je, da je gospodu Domaševskemu dal pooblastilo, češ, naj se tudi mlajši seznanijo z javnimi stvarmi.

Le nekaterim je povedal pravi vzrok svojega poto-
vanja, druge, ki so ga povpraševali, pa je odpravljaj
z besedami:

«Evo, že izza mlada sem vaju vojne, torej
me še mika na stara leta nekoliko porogoviliti
s sabljo.»

Po teh besedah je bilo občudovanje še večje.
Nihče ga raditega ni manj cenil, da ni potoval kot
poslanec; znano je bilo namreč, da so tudi med
posredovalci takšni, ki premorejo več nego sami
poslanci. Sicer pa je bilo znano vsakemu velikašu,
bodisi tudi najznamenitejšemu, da za nekaj mesecev
nastopi volitev in takrat bo vsaka beseda moža,
tolikanj proslavljanega med viteštvom, imela ne-
precenljivo veljavo.

Objemali so torej Zaglobo ter se mu klanjali,
dasi so bili pred njim največji gospodje. Gospod
Podleski ga je napajal tri dni; gospodje Paci, s
katerimi se je srečal v Kaluži, pa so ga nosili na
rokah.

Marsikdo je tudi naročil, naj mu polože skri-
voma v vrečo darove, kakor steklenice z žganjico,
mošnjičke, bogato okovane sablje in samokrese.

Dobro se je torej imel Zagloba s služabniki
vred, toda navzlic svojemu trdnemu sklepu je potoval
tako počasi, da je šele tretji teden došel v Minsk.

Zato pa v Minsku ni krmil konj. Dospevši na
veliki trg, ugleda dvor tako velik in čeden, da se
ni mogel meriti z njim nobeden izmed onih, ki jih
je bil videl na poti. Dvorniki so nosili dragoceno

opravo; imeli so s seboj pol polka samih pešcev — dasi na zborovanje niso šli oboroženi — toda odičeni so bili tako, da niti švedski kralj ni imel ličnejše garde; dokaj je bilo pozlačenih voz s preprogami in zavesami ter z zalogo živeža. Služabniki so bili večinoma tujci, le malokdo izmed njih je govoril poljski. Zagloba zapazi naposled dvornika v poljskem kroju; torej ukaže obstati. Bil je že gotov vesele družbe in je že stopil z eno nogo z voza ter obenem vprašal:

«Čigav dvor je to, da še niti kralj ne more imeti odličnejšega?»

«Čigav naj bi bil?» ga zavrne dvornik, «ako ne našega gospoda kneza hlevarja litevskega.»

«Čigav?» ponovi Zagloba.

«Ali ste gluhi? Kneza Boguslava Radzivila, ki potuje na posvetovanje in bo, ako Bog dá, tudi izvoljen.»

Zagloba se urno umakne nazaj v kočijo.

«Naprej!» zakliče vozniku. «Tu nam ni iskati ničesar.»

In drhteč od jeze, odrine dalje.

«Veliki Bog!» reče, «neumevna so Tvoja pota, in ako še tega izdajalca nisi ugonobil s strelo, imaš pri tem gotovo skrite namene, katerih ne razbere človeški um. Toda po človeški sodbi zasluži šibe. Naša ljudovlada stoji pač na slabih nogah, da takšni izdajalci brez časti in vesti ne ostajajo le nekaznovani, ampak varno in slovesno potujejo po deželi ter se še udeležujejo volitev.

Bržkone smo že obsojeni v pogubo; zakaj kje drugje bi bilo še mogoče kaj takega? Vrl kralj je bil Jan Kazimir, toda predober; prerad je odpuščal ter naučil celo največje zločince upati v prizanesljivost in varnost. Vsekakor ni bil vsega sam kriv. Očividno je, da je tudi med narodom popolnoma minila državljanska zavest in skrb za krepost. Fej! Fej! On poslanec! V njegove nepoštene roke polagajo prebivalci celoto in varnost domovine, v one roke, ki jo je z njimi razdiral ter vklepal v švedske verige. Pogubimo se, ne more biti drugače. Pa še za kralja ga hočejo izvoliti! Kaj? — Pri takšnem narodu je očitno vse mogoče. On poslanec! Za Boga! Saj vendar postava razločno govori, da ne morejo biti poslanci ljudje, ki opravljajo službe v tujih krajinah, on pa je bil glavni upravitelj svojega garjevega ujca, kneza pruskega! Aha, počakaj! Imam te v vreči! Čemu neki so ugovori zoper volitve? Ako ne pojdem v dvorano in ne sprožim te stvari, pa naj se takoj izpremenim v skopca, ta moj voznik pa v mesarja. Nemara je vendar med poslanci še kaj mož, ki me bodo podpirali. Ne vem sicer, izdajica, ali ti bom kot veljaku dosti škodoval in ti izpodmaknil poslanstvo, gotovo pa je, da ti pri volitvi to ne bo služilo v korist. In bedni Mihael bo moral še nekoliko počakati, saj pojde tu za splošno blagost.»

Tako je premišljal Zagloba in se zarotil, da se poprime te stvari ter pridobi poslance na svojo stran. Raditega je hitel iz Minska naravnost v Varšavo, češ, da ne zamudi začetka posvetovanja.

Dospel je še o pravem času. Poslancev in gostov se je bilo nabralo že toliko, da niti v predmestju Pragi niti v Varšavi niti celo zunaj mesta ni bilo mogoče dobiti sobe za prenočišče; težavno se je tudi bilo nastaniti pri kom, ker je bilo povsod že po več oseb v eni sobi. Prvo noč je prebil Zagloba pri čaši; streznivši se na svojem vozu, ni dobro vedel, kaj ima početi.

«Bog! Bog!» je klical zlovoljen in gledal po krakovskem predmestju, po katerem se je peljal, «tukaj so Bernardinci — ondi razvaline palače Kazanovskih! Nehvaležno mesto! S svojim trdom in svojo krvjo sem ga moral puliti sovražniku iz rok, sedaj pa še nima kotička za mojo sivo glavo.»

Ali mesto ni bilo skopo za kotiček, nega ga v resnici ni imelo. Zato pa je svetila nad gospodom Zaglobo srečna zvezda. Komaj dospe do palače Konecpoljskih, že zakliče nekdo od strani vozniku:

«Stoj!»

Voznik ustavi konje; nepoznan plemič pa se jasnega lica približa koleslju ter zakliče:

«Gospod Zagloba! Ali me ne poznate, gospod?»

Zagloba ugleda pred seboj moža okoli trideset let starega, z risjo kučmo na glavi, kar je pričalo, da je dotičnik v vojaški službi. Na sebi je imel siv župan in temnordečo vrhnjo suknjo, prepasano s pozlačenim pasom. Lice tujčevo je bilo nenavadno zalo. Bil je bele polti, nekoliko zagorel, oči je imel modre, v njih se je zrcalila nekaka žalost in zamišljenost, črte na obrazu so bile nenavadno pravilne,

za moža malone prelične. Nosil je obleko po poljskem kroju, lase je imel dolge, brado pa pristriženo po tuji šegi. Stopivši h koleslju, široko razprostre roke, in Zagloba, dasi ga ni mogel precej spoznati, se skloni ter ga objame okrog vratu.

Presrčno sta se objemala ter le zdajpazdaj potisnila drug drugega od sebe, da sta si bolje pogledala v obraz. Naposled reče Zagloba:

«Oprostite, gospod, ne morem se spomniti vašega imena . . .»

«Hasling — Ketling.»

«Za Boga! Lice se mi je zdelo znano, toda obleka vas je popolnoma izpremenila, ker sem vas videl prej v opravi nemških rajtarjev. Ali se že dolgo nosite po poljskem kroju?»

«Spoznal sem to ljudovlado, ki me je kot izselnika sprejela za svojega državljana ter mi dala kruha, za svojo mater, da niti nečem imeti druge matere. Ali ne veste, gospod, da sem dobil po vojni domovinsko pravico?»

«Prijetno novico mi javljate. Torej se vam je posrečilo?»

«Dà, posrečilo se mi je to, pa še marsikaj drugega. V Kurlandiji, na žmudski meji, sem naletel na človeka z mojim imenom, ki me je posinovil, mi prepustil svoj grb ter mi povrhu podaril zemljišče. Prebiva v Sventi v Kurlandiji, toda na tej strani ima zemljišče Škudo, in to mi je prepustil.»

«Bog vam daj srečo! Torej ste zapustili vojaško službo?»

«Ako bo prilika, pridem gotovo zopet. Raditega sem tudi dal zemljišče v najem ter tukaj čakam prilike.»

«To je plemenska zavest! Povsem tak, kakršen jaz, dokler sem bil še mlad, dasi čutim še sedaj moči v kosteh. Kaj delate sedaj v Varšavi?»

«Opravljam službo poslanca na zbirališču.»

«Za rane božje! Torej ste že pravi Poljak!»

Mladi vitez se nasmehne.

«Tudi po duhu, in to je še več.»

«Ste li oženjeni?»

Ketling zdihne.

«Ne.»

«Samo tega vam še treba. A verjamem. Čakajte le! Ali vam ona naklonjenost do Bilevičeve še ni prešla iz spomina?»

«Ker že veste to, kar sem si domišljjal, da ostane moja tajnost, vedite, da odslej še nisem bil zaljubljen.»

«Mirujte! Ona v kratkem spravi na svet mladega Kmitica. Mirujte! Sedaj bi zaman zdihali, ko je že drug oženjen z njo. Da vam povem resnico, to bi bilo smešno.»

Ketling dvigne tožne oči.

«Rekel sem samo, da nova ljubezen še ni prišla.»

«Pride, pride, ne bojte se; oženim vas! Vem to iz svoje izkušnje, da prevelika stanovitnost v ljubezni provzroča le bridkost. Sam sem bil svoje dni stanoviten kakor Troil, zanemaril sem dokaj prijetnosti in prilik, in kaj imam od tega?»

«Bog daj vsakomur, da si ohrani tako veselo misel, kakršno ste si ohranili vi.»

«Ker sem živel zmerom skromno, raditega me še ne trga po kosteh. Kje bivate? Ali ste dobili stanovanje?»

«Imam ugodno hišico pri Makotovu, ki sem si jo postavil po vojni.»

«Torej ste srečni; jaz pa že od včeraj brez-uspešno oglarim po mestu.»

«Za Boga, gospod! Ako mi ne odrečete ter hočete stanovati pri meni, se boste imeli ugodno. Prostora je dovolj, tudi hlev je ugoden. Najdete dovolj prostora za družino in konje.»

«Pa ste mi res padli z neba, kakor Boga ljubim.»

Ketling sede na voz, in potem odrineta.

Spotoma mu Zagloba pripoveduje o nesreči, ki je zadela Volodijevskega. Ketling je močno žaloval raditega, ker mu ta novica še ni bila znana.

«To je tem ostrejša pušica zame,» reče na-posled, «zakaj vi, gospod, niti ne veste, kakšno prijateljstvo je nastalo v poslednjem času med nama. Skupaj sva se bojevala v vojnah v Prusiji, skupaj jemala gradove, v katerih je bila še švedska posadka. Šla sva na Ukrajino in na gospoda Ljubomirskega in nato po smrti ruskega vojvode novič na Ukrajino, a to pod poveljništvom kraljevega maršala Sobijevskega. Eno sedlo sva imela oba za zglavje, iz ene sklede sva jedla. Imenovali so

naju Kastorja in Poluksa. In šele, ko je Volodijevski odšel po gospodično Borzobogato na Žmudsko, je prišel trenutek ločitve. Kdo bi si bil mislil, da se bodo njegove najboljše nade razkadile tako kakor dim v ozračju?»

«Nič ni stanovitnega v tej solzni dolini,» od-vori Zagloba.

«Razen pravega prijateljstva . . . Treba se bo posvetovati in pozvedeti, kje je Volodijevski sedaj. Nemara pozveva kaj od kraljevega maršala, ki ljubi Volodijevskega kakor zenico v očesu. Ako pa ne ve ničesar, saj so tukaj poslanci iz vseh krajev. Ni mogoče, da bi kdo ne bil slišal o takšnem vitezu. Kolikor mi bo le mogoče, vam pojdem na roko, bolj kakor bi šlo zame samega.»

V takih razgovorih dospeta naposled na Ket-lingov dvor, ki je bil res vreden tega naslova. V njem je bilo dokaj vsakovrstnega orodja in drago-cenega pohišja, nekaj kupljenega, nekaj zaple-njenega. Zlasti dragocena je bila zbirka orožja. Za-globa se razveseli ob tem pogledu in reče:

«O, tukaj še lahko nastanite kakih dvajset oseb! Dobro, da sem vas srečal. Lahko bi bil dobil stanovanje pri gospodu Antonu Hrapovickem, ki je moj znanec in prijatelj. Vabili so me tudi Pacovi, ki si iščejo pri-stašev proti Radzivilu, toda ljubše mi je še pri vas.»

«Slišal sem med litevskimi poslanci,» odgovori Ketling, «da hočejo, ker je sedaj Litva na vrsti, vsekakor gospoda Hrapovickega izbrati za pred-sednika zborovanju.»

Založba lg. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Kot darila trajne vrednosti priporočava na-
~~~~~ stopna literarna dela svoje zaloge: ~~~~~

Aškerc A., *Balade in romance.* 8°, 155 strani, 2 K.
Elegantno vezane 4 K.

— *Lirske in epske poezije.* 8°, 160 strani, 2 K 60 h.
Elegantno vezane 4 K.

— *Nove poezije.* 8°, 222 strani, 3 K. Elegantno
vezane 4 K.

— *Izmajlov v Red sv. Jurja v Tujka.* Tri drame.
8°, 113 strani, broširane 2 K.

Baumbach R., *Zlatorog*, Planinska pravljica, poslovenil
A. Funtek. 8°, 95 strani. Elegantno vezan 4 K.

Bedének Jakob, *Od pluga do krone.* Zgodovinski
roman iz minulega stoletja. 8°, 270 strani, 2 K, v
platno vezan 3 K.

Brezovnik Anton, *Šaljivi Slovenec.* Zbirka najboljših
kratkočasnic iz vseh stanov. Druga, povsem predelana
in za polovico pomnožena izdaja. 8°, 308 strani, 1 K 50 h.

— *Zvončki.* Zbirka pesni za slovensko mladino. 8°,
356 strani, vezan 1 K 50 h.

Dimnik Jakob, *Avstrijski junaki.* 8°, 126 strani, s
17 podobami. Elegantno vezani 1 K 80 h.

Funtek Anton, *Godec.* Poleg narodne pravljice o
Vrbskem jezeru. 8°, 100 strani, elegantno vezan
2 K 50 h.

Gregorčič Simon, *Poezije I.* Druga, pomnožena izdaja.
8°, 160 strani, elegantno vezane 3 K.

Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Haymerle dr. Frančišek, vitez, Životopisni obrazi iz obsega obrta, umetnosti in industrije, preložil Anton Funtek. 8°, 100 strani, vezani 1 K.

Kosi Anton, Zlate jagode. Zbirka basni za slovensko mladino in preprosto ljudstvo. 8°, 148 strani, vezane 1 K.

Majar H., Odkritje Amerike. Poučno zabavna knjiga v treh delih: I. Kolumbus, II. Kortes, III. Pisar, 8°, 440 strani, vezana 2 K.

Scheinigg J., Narodne pesmi koroških Slovencev. 16°, 463 strani, 2 K, elegantno vezane 3 K 30 h.

V nobeni knjižnici se ne bi smelo pogrešati:

Prešeren dr. France, Poezije. Druga, ilustrirana izdaja. 4°, 5 K, v platno vezane 6 K 40 h, v elegantnem usnju vezane 9 K.

— *Poezije.* Ljudska izdaja 1 K, v platno vezane 1 K 40 h.

Jos. Stritar, Zbrani spisi. Sedem zvezkov 35 K, v platno vezani 43 K 60 h, v pol francoski vezbi 48 K 40 h.

Tavčar dr. Ivan, Povesti. Pet zvezkov po 2 K 40 h, v platno vezani po 3 K, v pol francoski vezbi po 4 K 20 h.

Levstikovi zbrani spisi, uredil Frančišek Levec. Pet zvezkov 21 K, v platno vezani 27 K, v pol francoski vezbi 29 K, v najfinejši vezbi 31 K.

I. zvezek • Sešitek 2.

Mali vitez

Pan Volodijevski

Zgodovinski roman

Spisal H. Sienkiewicz

Po poljskem izvirniku poslovenil Podravski

I. zvezek

V Ljubljani 1902

Natisnila in založila
Kleinmayr & Bamberg

Podravnik

Podpisana založna knjigarna se je odločila izdati slovenski prevod znamenitega romana «Pan Volodijevski» («Mali vitez»), ki ga je spisal Henrik **Sienkiewicz**, vsemu svetu znani poljski pisatelj romanov «Quo vadis?», «Z ognjem in mečem», «Križarji» i. t. d. Zanimiva zgodovinska snov polna življenja, izborna očrtani zgodovinski tipi, vseskozi dovršena tehnika, vse to je porok, da se točni prevod, ki ga je priredil **M. Podravski**, priljubi slovenskemu občinstvu tako, kakor je do cela vreden.

Roman izide, **bogato ilustriran**, v 25 sešitkih, obsežnih po 2 do 2½ pole; posamezni sešitki po 40 h se bodo izdajali na vsakih 14 dni.

Za naročilo prosiva uporabiti priloženo dopisnico, ki naj se primerno izpolni.

V Ljubljani, meseca novembra 1902.

Založna knjigarna

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

«Prav je tako. Vrl človek je in realist, samo nekoliko predober. Njemu je sloga nad vse; gleda le na to, kje bi koga pomiril s kom, bodisi tudi za prazen nič. Toda povejte mi odkritosrčno, za koga imate Boguslava Radzivila?»

«Od tedaj, ko so me Kmitičevi Tatarji ujeli pod Varšavo, nimava ničesar več skupaj. Zapustil sem to službo in je nisem več iskal. Sicer je bogat gospod, pa zloben in samopašen človek. Nagledal sem se ga dovolj, ko je lazil v Tavrogih za nadzemsko Bilevičevo.»

«Kakšno nadzemsko? Človek, kaj pravite? Bilevičeva je iz gline ter se lahko stare kakor vsak krožnik. — Vsekakor pa to še ni nič.»

Po teh besedah se Zagloba zardi od jeze in oči mu stopijo iz jamic.

«Pomislite, gospod, ta ničemurnik je celo poslanec,» reče.

«Kdo?» vpraša začuden Ketling, čigar misli so bile še zmerom pri Alenki.

«Boguslav Radzivil! Toda ugovori, pritožbe! Čemu so? Čujte! Vi ste poslanec, vi lahko sprožite to stvar, jaz pa zakričim z galerije; ne bojte se. Pravica je na naši strani. Ako pa hote ovreči postavo, lahko napravimo med poslušalci takšen hrup, da bo celo tekla kri.»

«Na usmiljenje božje, ne storite tega, gospod. Stvar hočem sprožiti, ker je pravična, toda Bog ne daj, da bi ovirali zborovanje.»

«Pojdem tudi k Hrapovickemu, dasi je mlačna voda, kar je prav škoda, zakaj od njega, kot bodočega maršala, je zavisno mnogo. Pa tudi Pace maščujem. Spomnimo se vseh njegovih spletk. Na potu sem slišal, da se hoče ta pridanič potezati celo za krono.»

«Naš narod bi moral izgubiti razum in ne bil vreden, da živi, ako bi si imel takšne ljudi voliti za kralje,» odgovori Ketling. — «Toda počijte sedaj, gospod, pozneje kdaj pa se greva posvetovat s kraljevim maršalom, svojim prijateljem.»

IV.

Nekoliko dni pozneje je bilo zbirališče otvoreno in, kakor je bil napovedal Ketling, so ondi izbrali za predsednika gospoda Hrapoveckega, takrat podkomornika smolenskega in pozneje vojvodo vitebskega. Ker je imelo zborovanje samo označiti dan volitve in ustanoviti višje sodišče in ker spletkam različnih strank ob tem ni bilo ugodnega polja, je obetalo biti zborovanje še dosti mirno. Samo izpočetka je bilo nekoliko razburjeno zaradi pritožb in očitanj. Ko je poslanec Ketling izrekel svoj dvom zoper pravilno izvolitev gospoda pisarja belskega in njegovega tovariša kneza Boguslava Radzivila, je takoj zaklical močan glas med poslušalci: «Izdajica! Inozemski uradnik!» Za tem glasom so se odzvali še drugi; pridružilo se jim je tudi nekoliko poslancev, in zbirališče se je nepričakovano

razkrojilo na dve stranki, izmed katerih je hotela ena razpravljati o volitvi, druga pa jo potrditi. Naposled se je sklenilo, da se izbere komisija, ki pretehta to stvar ter potrdi izvolitev. To pa je bil krepak udarec za kneza hlevarja, zakaj že samo to, da se bo razpravljalo, ali je sposoben sedeti v izbi poslancev, da so se javno naštevala vsa njegova izdajstva in izneverjenja, zvršena v švedski vojni, ga je pri ljudovladi pokrilo z novo sramoto ter korenito izpodkopalo njegove slavohlepne namene. Računal je bil na to, da se utegne spričo vzajemnega nasprotovanja neuburške in lotarinške stranke, ne glede na druge manjše, volitev ugodno iziti za domačina.

Ošabnost in prilizovalci pa so mu govorili, da ta «domačin» ne bi mogel biti nihče drugi nego on, ki je znan kot največji genij, ki je najmogočnejši in najznamenitejšega rodu.

Prikrival je dosedanje namene in deloval že prej skrivaj po Litvi; sedaj pa je jel nastavljati mreže celo v Varšavi. Ali zdajci zapazi, da se mu je mreža hipoma pretrgala in da je dobila veliko luknjo, skozi katero mu lahko uidejo vse ribe. Škripal je torej z zobmi ves čas, ko je sodišče razpravljalo o njegovi volitvi, in ker se Ketlingu, kot poslancu, ni mogel osvetiti, je razglasil med svojimi dvorniki nagrado tistemu, ki mu pokaže onega poslušalca, ki je na Ketlingov predlog prvi zakričal: «Izdajica in podkupljenec!»

Zagloba je bil predobro znan, da bi moglo ostati njegovo ime dolgo skrito. Sicer pa se tudi

sam ni skrival. In res se je knez raztogotil še huje, pa se tudi ni malo prestrašil, ko je zaslišal, da mu stoji nasproti tako priljubljen mož, nad katerim se je bilo težko znositi.

Pa tudi Zagloba se je zavedal svoje moči. Ko so mu knezove grožnje jele doletavati na ušesa, se je ozval med množico zbranega plemstva:

«Ne vem, ali bi bilo to komu zdravo, ko bi mi tu le en las padel z glave. Do volitve ni daleč, in kjer se dvigne stotisoč bratovskih sabelj, utegne nastati zmeda . . .»

Te besede so prišle na ušesa tudi knezu, ki si je grizel ustnice, se prezirljivo nasmehnil, obenem pa si mislil v duši, da govori Zagloba prav.

Drugega dne je tudi očitvidno izpremenil svojo nakano glede starega viteza, zakaj ko je nekdo na gostovanju pri knezu omenil Zaglobo, je dejal Boguslav:

«Ta plemič mi je, kakor sem čul, zelo ne-naklonjen; toda jaz ljubim viteške ljudi in najsi bi mi v bodoče ne nehal škodovati, bi ga vendar zmerom ljubil.»

Teden pozneje je ponovil prav te besede samemu Zaglobi, ko sta se srečala pri velikem hetmanu Sobijeskem.

Zaglobi, dasi je kazal miren obraz poln zavesti, je vendar nekoliko močnejše utripalo srce v prsih, ko je ugledal kneza; saj je bil to vendar ljudo-žerec, z daleč sezajočimi rokami, ki se ga je vse balo. Knez pa ga ogovori preko vse mize:

«Vrli gospod Zagloba, zvedel sem, da ste me, dasi niste poslanec, hoteli po nedolžnem iztirati z zbirališča; toda po krščansko vam odpuščam ter vam rad pomagam do povišanja, ako bi bilo treba.»

«Držal sem se ustave,» de Zagloba, «kar je dolžnost vsakemu plemiču; kar pa se tiče pokroviteljstva, mislim, da mi je v mojih letih božje pokroviteljstvo najpotrebnejše, saj nimam več mnogo do devetdeset let.»

«Lepa starost, ako je bilo življenje tako krepostno, kakor je dolgo — o čemer pa ne dvojim.»

«Služil sem domovini in svojemu gospodarju, ne da bi bil iskal tujih bogov.»

Knez se nekoliko zamračí.

«Služili ste, gospod, tudi proti meni, to vem. Toda naj nastane sloga med nama: Vse to bodi pozabljeno, celo to, da ste tujo, zasebno zavist rabili proti meni. Z onim preganjalcem imam še nekatere račune, toda vam nudim prijaznost in roko.»

«Le siromašen vojak sem, in to bi bila zame prevelika čast. Moral bi se spenjati ali celo skakati k njej, to pa je v starosti že pretežavno. Ker pa govorite, svetli knez, nekaj o računih z gospodom Kmiticem, mojim prijateljem, vam svetujem iz srca, da opustite to aritmetiko.»

«Prosim, zakaj?» vpraša knez.

«Ker nahajamo v aritmetiki štiri načine računstva. Dasi ima Kmitic precej imetja, je vendar to le muha proti vašemu knežjemu. Torej v delitev Kmitic ne bo privolil, z množenjem se ukvarja sam,

jemati si tudi ne dá ničesar, moglo bi se mu torej samo kaj dodati; to pa, ne vem, ali bi vam bilo po godu.»

Dasi se je Boguslav dobro boril z jezikom, ga je vendar ta zavrnitev in nemara tudi drznost Zaglobova tako prevzela, da je pozabil na jezik v ustih. Navzočim pa so se jeli tresti trebuhi od smeha, gospod Sobijeski se je zasmeljal na vse grlo in dejal:

«To je star Zbaražec! Izborna seka s sabljo, pa tudi jezika nima priraslega k nebu. Bolje ga bo puščati v miru.»

Boguslav, videč, da je naletel na trdovratneža, res ni več poizkušal pridobiti Zaglobo za svoje namene. Pričel je razgovor z drugimi ter je le zdaj-pazdaj preko mize jezno pogledal starega viteza.

Toda dobre volje gospoda Sobijeskega še ni bilo konec, torej je nadaljeval:

«Mojster ste, gospod brate, pravi mojster. Ali ste že našli sebi enakega v tej ljudovladi?»

«Kar se tiče sablje,» odgovori Zagloba, vesel pohvale, «me je dosegel samo Volodijevski. Pa tudi Kmitic mi ne dela sramote.»

Po teh besedah je pogledal Boguslava; ta pa se je delal, kakor da ne sliši, in se marljivo razgovarjal s sosedom.

«Da!» odvrne hetman. «Volodijevskega sem videl nekoč pri delu in bi bil porok zanj, ko bi tudi šlo za usodo vsega krščanstva. Škoda tega vojaka, da tava sedaj, kakor od strele zadet.»

«Kaj se mu je pripetilo?» vpraša Sarbjevski, tehanovski mečnik.

«Ljubljena deklica mu je umrla na poti v Čenstohovem,» reče Zagloba, «a to je še najslabše, da od nikogar ne morem zvedeti, kje je sedaj.»

«Za Boga!» zakliče nato Varšicki, krakovski kastelan. «Potujoč semkaj v Varšavo, sem ga srečal na poti. Bil je tudi namenjen semkaj in priznal mi je, da se mu je omrzil svet z vsemi zmotami vred, torej se je napotil na Mons regius, da ondi v molitvi in svetem premišljanju dokonča življenje.»

Zagloba se zgrabi za lase.

«Menih kamedulec postane, boste videli,» zakliče ves obupan.

Novica gospoda kastelana je res napravila na vse močen vtisk. Gospod Sobijeski, ki je ljubil vojake in je sam najbolj vedel, kako so takšni potrebni domovini, se je zelo razžalostil. Črez nekaj časa reče:

«Človeški volji in hvali božji se ne smemo upirati, toda škoda ga je in težko je skrivati, da mi je žal po njem. To je bil vojak iz šole kneza Jeremija, izvrsten zoper vsakega sovražnika, zoper Tatarje in lopovstvo pa neprekosljiv. Le malo še poznam takšnih lovcev na stepi, kakršen je med kazaki neki Pivo, med našimi gospod Rušič, toda nobeden izmed njiju ni dosegel Volodijevskega.»

«Sreča, da so časi že nekoliko mirnejši,» odvrne tehanovski mečnik, «in da se pagani zvesto drže pogodb, ki jih jim je vsilil vaš meč.»

Po teh besedah se mečnik prikloni Sobijesku; ta pa odgovori, v srcu vesel te javne pohvale:

«Sosebno je treba zahvaliti Boga, da mi je dopustil dospeti na prag ljudovlade ter nekoliko ohromiti sovražnika. Drugič pa je treba izreči hvalo vrlim vojakom, pripravljenim na vse. Kan bi se rad držal pogodb, to vem, toda celo v Krimu se mu postavljajo po robu in belograjska orda ga niti ne sluša. Ravnokar sem dobil poročilo, da se na moldavski meji zbirajo črni oblaki, ki nam lahko privabijo vojno v deželo. Ukazal sem tudi, pazno stražiti prehode, toda vojakov imam premalo. Ako zamašim eno luknjo, se naredi drugje druga. Zlasti pa nimam veščakov, ki bi poznali tatarske šege, in raditega mi je tako žal za Volodijevskim.»

Na te besede Zagloba spusti s čela pesti, s katerimi si je stiskal glavo, ter zakriči:

«Toda menih ne bo, ko bi moral tudi Monte regium naskočiti z vojaki in ga odgnati siloma! Za Boga! Takoj jutri pojdem k njemu, nemara bo vendar slušal moj svet; ako ne, pa pojdem k predniku, h generalu teh menihov. Pojdem, ako bi bilo treba, celo v Rim. Nečem kratiti hvale božje, toda kakšen bodi iz njega menih, ko mu še brada ne raste? Ima ondi brkov le toliko, kolikor jaz na dlani. Tudi svete maše ne bo pel nikdar; ko bi jo pa tudi, gotovo vse miši pobegnejo iz samostana. Oprostite, gospodje, da govorim, kar mi pri naša žalost na jezik. Ko bi imel sina, bi še njega

ne mogel ljubiti bolj, kakor ljubim tega vojaka. Ako bi postal vsaj bernardinec, toda menih — kamedulec! Ne — iz tega ne bo nič, kakor živ sedim tukaj! Takoj jutri se zglasim pri gospodu predniku, da mi dá pismo na gvardijana.»

«Obljube še ni utegnil napraviti,» mu seže maršal v besedo, «toda preveč ne smete siliti vanj, da ne postane trdovraten; pa tudi na to je treba paziti, ali se ni v njegovem namenu pojavila volja božja.»

«Volja božja ne pride naglo, zakaj že star pregovor pravi: Kar je prenaglo, je od vraga. Ako bi bila to volja božja, bi bil že davno zapazil v njem to naklonjenost, in on bi bil duhovnik, ne pa dragonec. Ako ne bi bil tako razburkan njegov um, ako bi bil mirno in razsodno storil ta korak, ne bi rekel ničesar; toda volja božja ne navdahne človeka v obupu. Ne bom silil vanj! Preden grem, hočem dobro premisliti, kaj mu porečem, da se mi precej ne izmuzne. Toda Bogu zaupam. Siromak, vsekdar je več zaupal mojemu bistroumu nego svojemu; slutim, da bo tudi sedaj tako, ako se ni že popolnoma izpremenil.»

V.

Ko si je Zagloba oskrbel pismo primasovo in s Ketlingom pretehtal ves načrt, je drugo jutro prišel na Mons regius ter pozvonil pri samostanskih vratih.

Srce mu je močno utripalo ob misli, kako ga neki sprejme Volodijevski, kaj mu pove; zakaj spoznal je, da bo mnogo, mnogo zavisno od tega sprejema. Tako razmišljujoč, pozvoni drugič, in ko zaškriplje ključ v zapahu ter se vrata nekoliko odpro, skoro nasilno pomoli glavo noter ter de osuplemu mlademu vratarju:

«Vem, da mora imeti posebno dovolitev, kdor hoče stopiti v samostan, toda jaz imam nadškofovo pismo, ki ga izvôli, ljubljeni brat, oddati gospodu gvardijanu.»

«Zgodi se, kakor želite,» odgovori vratar ter se prikloni, ugledavši primasov pečat.

Po teh besedah potegne za jermen, viseč od zvončka, in dvakrat pozvoni, da bi koga priklical, ker sam ni smel od vrat. Na zvončkov glas se prikaže drug menih, ki vzame pismo in ga odnese. Zagloba pa položi zveženj, ki ga je imel s seboj, na klop, sede ter jame močno sopsti.

«Brat,» reče naposled, «ali si že dolgo v samostanu?»

«Peto leto,» reče vratar.

«Prosim te — tako mlad in že peto leto! Torej zame bi bilo že prepozno? Vsekakor pa se ti je moralo časih tožiti po svetu, zakaj tega miče vojna, drugega trgovina, tretjega dekleta . . .»

«Apage!» reče menih in se pobožno prekriža.

«Kako? Nikdar te še ni mikalo iz samostana?» ponovi Zagloba.

Toda mladi menih pogleda nezaupno tako čudno govorečega nadškofovega poslanca ter ga zavrne:

«Za komer se tukaj zapro vrata, ne gre nikdar več iz samostana.»

«To bomo šele videli! Kaj se godi z gospodom Volodijevskim? Ali je zdrav?»

«Tu ni nikogar, ki bi mu bilo tako ime.»

«Brat Mihael, ki je tu na poizkušnji?» odgovori Zagloba. «Bivši dragonski polkovnik, ki je nedavno dospel semkaj?»

«Njega kličemo brata Jurija, toda doslej še ni napravil obljube ter je ne more napraviti pred določenim časom.»

«A gotovo je ne napravi, zakaj niti ne verjameš mi, kakšen babež je. Drugega takega ne bi našel v vseh samo . . . — hotel sem reči v vseh polkih vse vojske . . .»

«Meni se ne spodobi poslušati kaj takega,» de menih čimdalje bolj začuden in nejevoljen.

«Čuj, brat. Ne vem, kje imate navado sprejemati tujce. Če tukaj, na tem kraju, bi svetoval, ko pride brat Juri, da odideš rajši v to sobo pri vratih, ker se bova pogovarjala samo o posvetnih rečeh.»

«Rajši odidem takoj,» reče menih,

V tem se prikaže Volodijevski, ali «brat Juri,» toda Zagloba ga ne spozna precej, zakaj gospod Mihael se je bil močno izpremenil.

V dolgi, beli suknji je bil videti dokaj višji nego v dragonski opravi; brčice, ki so mu bile

prej štrlele kvišku, je povetil ter si dal rasti brado, na kateri je bilo že opaziti nekaj žoltih kosmičev, nič daljših nego za pol palca. Poleg tega je močno shujšal in njegove oči so izgubile prejšnji lesk. Bližal se je polagoma; roke je imel skrite na prsih pod suknjo in glavo je povešal.

Zagloba, ki ga ni spoznal, si je mislil, da je prišel morda sam gvardijan; zato vstane s klopi ter izpregovori:

«Laudetur . . .»

Zdajci pa ga bolje pogleda, razprostre roke ter zakriči:

«Gospod Mihael! Gospod Mihael!»

Brat Juri se je dal objeti, pri čemer so se mu dvigale prsi kakor od ihtenja, toda oči so mu ostale suhe.

Zagloba ga je stiskal dolgo; naposled mu reče:

«Nisi sam objokoval svoje nesreče. Jokal sem se jaz, jokala sta se Skretuska in Kmitica. Vdaj se, Mihael, v božjo voljo! Naj te Oče nebeški potolaži in nagradi! . . . Prav si storil, da si se zaprl za nekaj časa v to zidovje. V nesreči ni nič boljšega nego molitev in pobožno razmišljanje. Daj, da te objamem še enkrat! Saj te itak komaj vidim skozi solze!»

In Zagloba se je res jokal, ginjen ob pogledu na Volodijevskega; naposled je nadaljeval:

«Oprosti, da te motim v tvojem premišljanju, toda nisem mogel ravnati drugače, in ko ti razodenem svoje nagibe, mi sam priznaš, da sem storil prav.

Ej, Mihael, dokaj sva doživela skupaj slabega in dobrega! Si li našel za tem omrežjem kaj tolažbe?»

«Našel sem jo,» odgovori Mihael, «v besedah, ki jih tu slišim in ponavljam vsak dan ter jih bom ponavljal do smrti: Memento mori! V smrti je moja tolažba.»

«Hm! Smrt je laže najti na bojišču nego v samostanu, kjer teče življenje tako, kakor bi kdo polagoma odvijal nit s klobčiča.»

«Tu ni življenja, ker tu ni pozemeljskih stvari, in preden duša zapusti telo, je človek že kakor na drugem svetu.»

«Ako je tako, mi je pač nepotrebno praviti, da belograjski Tatarji z veliko močjo pripravljajo napad na ljudovlado; to bi te itak ne zanimalo.»

Volodijevski zdajci zaviha brčice, desnica pa mu nehote seže k levemu boku. Ker pa ne najde sablje, takoj zopet vtakne roke pod suknjo, povesi glavo in reče:

«Memento mori!»

«Resnica, resnica!» odgovori Zagloba, nestrpno pomežikujoč z zdravim očesom. «Še včeraj je dejal gospod hetman Sobijeski: „Naj bi Volodijevski pomagal odbiti vsaj prvi napad in šele potem odšel v samostan. Bog se ne bi razsrdil raditega, zasluga takšnega meniha pa bi bila še dokaj večja.“ Toda ni se ti čuditi, ako naposled svoj mir ceniš više nego srečo svoje domovine, zakaj: Prima charitas ab ego.»

Sedaj nastane dalje časa molk; samo brčice se Volodijevskemu nekako naježijo ter se jamejo urno gibati.

«Obljube še nisi napravil?» vpraša naposled Zagloba, «in lahko odideš vsak hip?»

«Nisem še menih; čakal sem še milosti božje kakor tudi to, da mi prej vse zemeljske, bolestne misli zapuste dušo. Toda milost je na meni, mir se mi vrača; odidem tudi lahko, toda nečem, ker se mi bliža čas, ko s čisto vestjo in prost zemeljskih željá lahko napravim obljubo.»

«Nečem te odvrčati od tega; celo hvalim tvoj namen, dasi se spominjam, da je Skretuski, ko je hotel postati menih, počakal vsaj dotlej, da je bila domovina oteta besnih sovražnikov. Toda stori, kar hočeš; ne bom te odvrčal, ker sem ob svojem času celo sam čutil nagnjenje do samostanskega življenja. Pred petdesetimi leti sem začel celo noviciat: nepridiprav sem, če se lažem! No — Bog je obrnil drugače . . . Samo to ti povem, Mihael, da sedaj moraš ven za nekaj dni.»

«Čemu neki? Pustite me tukaj v miru!» reče Volodijevski.

Zagloba dvigne rob svoje suknje k očesu ter zaihti.

«Zaradi sebe,» nadaljuje s pretrganim glasom, «te ne prosim pomoči, dasi me preganja knez Boguslav Radzivil in jaz starec nimam nikogar, ki bi me branil in ubranil . . . Mislil sem, da to storiš ti . . . Toda nič za to! . . . Vedno te bom ljubil, ko bi

me tudi ne hotel več poznati . . . Moli samo za mojo dušo, zakaj Boguslavovim rokam ne uidem! . . . Zadeni me torej, kar mi je namenjeno! Toda drug tvoj prijatelj, s katerim si delil vsak kosček kruha, umira in te želi videti ter neče umreti prej, ker ti ima povedati še nekaj važnega, od česar je zavisen mir njegove duše.»

Volodijevski, ki je že močno ginjen poslušal, kakšna nevarnost preti Zaglobi, se zdajci zravnal, zgrabi Zaglobo za rame in vpraša:

«Skretuski?»

«Nikakor ne Skretuski, ampak Ketling!»

«Za Boga! Kaj se godi z njim?»

«Ko se je bil postavil v bran zame, so ga knezovi krvniki obstrelili; ne vem, ali preživi še en dan. Zaradi tebe, Mihael, sva prišla oba v takšne zapreke, ker sva le zato dospela v Varšavo, da bi te potolažila. Pridi vsaj za nekaj dni in potolaži umirajočega. Pozneje se vrneš in postaneš menih . . . Prinesel sem primasovo pismo gvardijanu, da ti tukaj ne bi delali ovir . . . Podvizaj se, vsak trenutek je drag!»

«Za Boga!» odgovori Volodijevski. «Kaj slišim! Ovirati me ne morejo tukaj, ker sem tu šele kakor na poizkušnji . . . Za Boga! Prošnja umirajočega človeka je sveta stvar! Tega mu ne morem odreči!»

«Smrtni greh bi bil!» zakriči Zagloba.

«Tako je. Vedno ta izdajica Boguslav! Toda če se ne osvetim za Ketlinga, naj se nikdar več ne vrnem semkaj . . . Najdem te dvornike, te krvnike

in dosežem njih buče . . . Veliki Bog! Že iznova me napadajo pregrešne misli! Memento mori! . . . Čakajte, gospod, da se odenem v staro obleko, zakaj v samostanski ni dovoljeno odhajati . . .»

«Glej, tu imaš obleko!» zakliče Zagloba, dvignivši zveženj, ki je ležal doslej poleg njega na klopi. «Mislil sem na vse ter pripravil vse . . . Ne pograšaš niti škornjev niti meča niti vrhnje suknje . . .»

«Stopiva v celico,» odgovori naglo mali vitez.

In gresta. Ko sta se zopet prikazala, ni stopal več poleg Zaglobe beli menih, nego častnik z žoltimi, do kolen sezajočimi škornji, z mečem ob boku in z belim jermenom preko rame. Zagloba je pomežiknil z zdravim očesom ter se nasmehnil bratu vratarju, ko jima je ta očitó pohujšan odpiral vrata.

Nedaleč od samostana ju je čakal Zaglobov voz in pri njem sta bila dva služabnika. Eden je sedel na kozlu ter držal za vajeti štiri konje, ki jih je Volodijevski takoj ocenil z veščimi očmi, drugi pa je stal pri koleslju z vrčkom v eni in z dvema čašama v drugi roki.

«Do Mokotova je precej daleč,» reče Zagloba, «ali ob postelji gospoda Ketlinga naju čaka velika žalost. Napij se, Mihael, in naberi si moči, da prebiješ vse to, ker si močno shujšal.»

Po teh besedah vzame Zagloba služabniku posodo iz rok, nalije v obe kupici vina, tako starega, da je bilo kar gosto od starosti.

«Dobra kapljica je,» reče, ko postavi steklenico na tla ter vzame kupico v roke. «Na zdravje Ketlingovo!»

«Na zdravje!» ponovi Volodijevski. «Hitiva!»
Potem izpijeta oba na dušek.

«Hitiva!» ponovi Zagloba. «Nalij, fant. Na zdravje Skretuskega! Hitiva!»

Novič izpijeta na dušek, ker se jima je res mudilo.

«Sediva na voz!» reče Volodijevski.

«Ali na moje zdravje ga ne izpiješ?» vpraša Zagloba z žalostnim glasom.

«Le urno!»

In zopet hitro izpijeta. Zagloba naglo izprazni kozarec, dasi je držal skoro pol litra, in potem jame klicati, ne da bi si bil obrisal brke:

«Bil bi nehvaležnež, ko ga ne bi izpil tudi na tvoje zdravje! Nalij, fant!»

«Hvala!» reče brat Juri».

V vrču se je pokazalo dno. Zagloba ga prime za uho in ga vrže na tla, da se razbije na drobne kosce, zakaj prazne posode ni mogel videti. Nato sedeta na voz ter se urno odpeljeta.

Plemenita kapljica je takoj napolnila njiju žile z blagodejno toploto ter jima vlila v srce nekakšno upanje. Lice brata Jurija se je lažno zardelo, pogled njegov pa se je razbistril kakor nekdej.

Nehote je segel enkrat, dvakrat k brčicam in jih zavihnili kvišku, da so mu sezale do ušes. Nato se

je jel kaj radovedno ozirati po okolici, kakor bi jo videl sedaj prvič.

Zdajci pa se Zagloba z roko udari po kolenih ter zakliče v nemar:

«Hoc! Hoc! Upam, da Ketling takoj ozdravi, ko te ugleda. Hoc! Hoc!»

In objemši Mihaela okrog vratu, ga jame stiskati na vso moč.

Volodijevski mu tega ni hotel ostati dolžan, torej sta se dalje časa objemala kar najpresrčneje.

Nekaj časa sta se peljala molče ter bila oba kaj dobre volje. V tem so se že jele kazati predmestne hiše na obeh straneh ceste.

Pred hišami je kar mrgolelo ljudi. Povsod je bilo vse polno meščanov in služabnikov v različni opravi, vojakov in plemstva, često kaj odličnega.

«Množica plemstva se je sešla na zbirališče,» reče Zagloba; «dasi marsikdo izmed teh ni poslanec, hoče vendarle biti vpričo, hoče kaj slišati in videti. Hiše in krčme so tako napolnjene, da je težko dobiti sobo; plemenitašinj pa hodi toliko po ulicah, da jih niti ne prešteješ na laseh ali brkih na bradi. Pa tudi zale so te živalce, da človeka kar miče mahniti z rokami po boku, nalik petelinu s krili, ter zapeti. Glej jo no, poglej ono črno oblečeno, za katero nosi hajduk zelen plašček. Ali ni lična, kaj?»

Po teh besedah Zagloba sune v bok Volodijevskega, a ta pogleda na označeno stran, pomigne z brčicami, zablisne z očmi, takoj pa se zave, rdečica ga oblije, glavo povesi ter reče po kratkem molku:

«Memento mori!»

Zagloba ga novič objame okrog vratu.

«Kakor me ljubiš, kakor spoštuješ, Mihael, zaradi najine ljubezni ti svetujem: Oženi se! Toliko je tu zalih gospodičen: Oženi se!»

Brat Juri začuden pogleda prijatelja. Zagloba vendar ni mogel biti pijan, saj ga je časih popil po trikrat več, ne da bi se mu bilo kadilo, torej je govoril to samo zato, ker je bil močno ginjen. Toda vsaka temu podobna misel se še bližati ni smela Mihaelovi glavi, dasi v prvem trenutku od čudenja ni hotel pokazati svoje nejevolje.

Potem pa strogo pogleda Zaglobi v oči ter vpraša:

«Vi ste bržkone pijani?»

«Iz vsega srca ti govorim: Oženi se!»

Volodijevski ga pogleda še strože.

«Memento mori!»

Toda Zagloba se ni dal odpraviti tako kmalu.

«Mihael, ako me ljubiš, stori to meni na ljubo ter poljubi psu gobec s tem svojim ‚memento‘! Ponavljam, da lahko storiš, kar hočeš, toda mislim si tako: Vsakdo naj služi Bogu s tem, za kar ga je ustvaril. Tebe je ustvaril za to, da nosiš meč, ker ti je dovolil, da si se tako izuril v rokoborski umetnosti. Ako bi te bil hotel imeti za duhovnika, bi te bil obdaril s povsem drugim razumom ter ti naklonil večjo ljubezen do knjig in latinščine. Pomisli pa tudi, da sveti vojaki v nebesih ne uživajo manjše slave od svetih menihov; bore se ondi s peklenščaki

ter sprejemajo darila iz božjih rok, kadar se vračajo z zaplenjenimi prapori . . . Da je to vse res, tega vendar ne boš tajil?.

«Ne tajim in vem tudi to, da se je težko kosati z vašim razumom. Pa tudi vi ne boste tajili, da je v žalosti človeku bolje v samostanu nego med svetom.»

«Ha, če je tako, torej se je tem potrebneje izogibati samostanov zaradi žalosti. Glupec, kdor zalaga žalost s hrano, nikar da bi stradala, da bi se mrha iztegnila prej ko prej!»

Volodijevski ne najde takoj odgovora, zato umolkne in se šele čez nekaj časa odzove z bolestnim glasom:

«Ne govorite mi, gospod, o ženitvi, zakaj taki spomini mi le novič zbujaajo žalost. Tudi davnega veselja nimam več, ker mi je odkapalo s solzami, pa tudi v letih sem že. Saj mi glava že sivi: dvainštirideset let, pa petindvajset bojnih pohodov, to ni šala, ni šala!»

«Bog, ne kaznuj ga za ta greh! Fej! Še več nego dvakrat toliko jih imam na hrbtu, a vendar se moram časih še bičati, da se otebam izkušnjav, ki se obešajo na človeka kakor cestni prah. Spoštuj spomin one sladke pokojnice, Mihael. Torej zanjo bi bil dober? Za druge pa misliš biti prepocen? Prestar?»

«Mirujte vendar, mirujte, gospod!» reče Volodijevski z bolestnim glasom.

In solze mu jamejo kapati na brke.

«Ne rečem več niti besedice!» reče Zagloba.

«Daj mi samo častno besedo, naj se ima Ketling, kakor se hoče, da ostaneš mesec dni pri nas. Treba je, da se snideta s Skretuskim . . . Ako se hočeš vrniti pozneje, te ne bo oviral nihče.»

«Dam vam besedo!» odgovori Mihael.

In takoj sta jela govoriti o drugih rečeh. Zagloba je pravil o zboru in o tem, kako je sprožil razpravo o volitvi kneza Boguslava ter o nesrečnem slučaju Ketlingovem. Časih pa je prestal ter se zamislil. Vsekakor pa so morale biti te misli vesele, ker je zdajpazdaj udaril z rokami po kolenih ter ponavljal:

«Hoc! Hoc!»

Čim bolj pa sta se bližala Mokotovu, tem bolj se je na Zaglobovem licu pojavljal nekakšen nemir. Zdajci se obrne k Volodijevskemu in reče:

«Ali pomniš? Dal si mi častno besedo, naj se ima Ketling, kakor se hoče, da ostaneš vsaj mesec dni pri nas!»

«Dal sem jo in ostanem,» odvrne Volodijevski.

«Evo, tu je Ketlingov dvor,» zakliče Zagloba.

«Kaj lično stanovanje!»

Nato zakriči kočijažu:

«Pokaj no z bičem! Danes bo v tej hiši praznik.»

Takoj se začuje glasno pokanje z bičem. Toda voz še ni pridrdral skozi vrata, kar prihiti s hodnika nekoliko tovarišev, Mihaelovih znancev. Med njimi so bili tudi stari prijatelji iz časov Hmelnickega in

nekoliko mlajših iz poslednjih let. Bila sta gospod Vasilevski, gospod Novoveški, sicer še mladeniča, toda kaj ognjena plemiča, ki sta bila oba v mladih letih pobegnila iz šol ter se učila vojaščine pod poveljništvom Volodijevskega. Imel ju je tudi zelo rad.

Izmed starejših pa je bil gospod Orlik, grba Novina, ki je imel lobanjo zalito z zlatom, ker mu jo je svoje dni prebila švedska granata, pa gospod Rušič, na pol divji stepni vitez, neprekosljiv bojevnik, ki ga je presezel samo Volodijevski, in še nekoliko drugih. Ugledavši dva moža na vozu, jamejo vsi enoglasno kričati:

«Prišel je, prišel! Zagloba je zmagal!»

In skočivši k vozu, vzamejo malega viteza na roke ter ga odneso proti hodniku, ponavljajoč:

«Dobro došel! Živel naš najljubši tovariš! Imamo te zopet in te več ne izpustimo! Živel Volodijevski, prvi plemič, dika vse vojske! Pojdi z nami na stepe, brate! Na Divja polja! Ondi ti veter prežene žalost!»

Šele na hodniku ga spuste z rok. Objemal jih je vse po vrsti, ker ga je sprejem močno ganil, nato pa je jel takoj povpraševati:

«Kako je Ketlingu? Ali je še živ?»

«Živ je, živ!» mu odgovore enoglasno, in brki starih vojakov se jamejo gibati od čudnega nasmeha. «Pojdi k njemu, ker ne more več mirno ležati, tako težko te že pričakuje.»

«Vidim, da še ni tako blizu smrti, kakor mi je pravil Zagloba,» odgovori mali vitez.

V tem stopijo v vežo in odtod v veliko dvorano. Sredi sobe je stala miza, pripravljena za gosti, v enem kotu pa ležišče, pokrito z belo konjsko kožo; na njem je ležal Ketling.

«Prijatelj!» zakliče Volodijevski, stopivši k njemu.

«Mihael!» zakriči Ketling, plane kvišku in krepko objame malega viteza.

Objemala sta se tako, da je časih Ketling Volodijevskega, časih pa Volodijevski Ketlinga nosil na rokah.

«Naročili so mi, naj se naredim bolnega,» reče Škot, «toda ob pogledu nate se nisem mogel premagati. Zdrav sem kakor riba, nobena nesreča me ni zadela. Toda nam je šlo za to, da te izvabimo iz samostana . . .»

«Oprosti, Mihael! Zaradi prijateljstva smo te ukanili!»

«Na Divja polja z nami!» zakriče novič vitezi ter jamejo s trdo desnico tolči po sabljah.

Mihael je bil močno osupel. Nekaj časa je molčal, nato se jel ozirati po družbi ter se pomudil najdalje pri Zaglobi; naposled je dejal:

«Oj, izdajice! Mislil sem si, da je Ketling pobit na smrt.»

«Kako, Mihael?» zakliče Zagloba. «Torej se jeziš, ker je Ketling zdrav? Ne privoščiš mu zdravja, nego mu želiš smrt? Tako ti je že okamenelo srce, da bi nas vse rad videl na mrtvaškem odru, in sicer Ketlinga, gospoda Orlika, gospoda Rušiča

in ta dva mladeniča, dà, celo Skretuskega in mene, ki te ljubim kakor sina!»

Po teh besedah si Zagloba zakrije oči ter zakliče še tožneje:

«Ni nam do življenja, gospoda, saj ni več hvaležnosti na svetu, ampak sama otrplost!»

«Za Boga!» reče Volodijevski, «ne želim vam zla, toda vi niste prizanesli moji žalosti.»

«Žal mu je, da smo še živi!» ponovi Zagloba.

«Mirujte, gospod!»

«Pravi, da nečemo prizanašati njegovi žalosti, toda mi smo cele potoke solzá prelili zaradi njegove nesreče. Resnica! Boga kličem na pričo, da bi bili radi s sabljami razsekali tvojo žalost, kar je bila tudi naša prijateljska dolžnost. Toda ker si mi dal besedo, da vsaj mesec dni ostaneš pri nas, nas imej vsaj še ta mesec rad, Mihael!»

«Imel vas bom rad do smrti!» odgovori Volodijevski.

Daljši razgovor jim ustavi prihod novega gosta. Vojaki, ki so imeli opravka z Volodijevskim, niso slišali, kdaj je dospel, ter so ga šele opazili, ko je bil že pri vratih. Bil je to mož velikanske postave in dobro rejen. Po licu, s katerega je odsevala moč, pa tudi vladarska dobrotà in ljubav, je bil podoben rimskim cesarjem. Bil je povsem drugačen nego drugi vojaki; stal je med njimi, kakor stoji kralj vseh ptičev, orel, sredi jastrebov in kraguljev.

«Gospod veliki hetman!» zakliče Ketling ter kot gospodar plane pozdravljat gosta.

(Str. 63.) Sestanek Volodijevskega s Sobijeskim.

«Gospod Sobijeski!» ponove drugi.

Nato se mu vsi spoštljivo priklonijo.

Razen Volodijevskega je bilo že vsem znano, da pride gospod hetman, ker je bil Ketlingu obljubil svoj prihod. Vsekakor pa je ta prihod napravil na vse tako močen vtisk, da si v prvem hipu ni nihče drznil izpregovoriti.

Bila je to tudi nenavadna milost. Toda gospod Sobijeski je srčno ljubil vojake, zlasti takšne, ki so že tolikokrat udrihali po tatarskih bučah; imel jih je za svojo rodbino in zato je sklenil pozdraviti Volodijevskega, ga potolažiti in z dokazi nenavadne ljubezni in vdanosti osvežiti njegov spomin med vojaki.

Pozdravivši Ketlinga, takoj iztegne roko proti malemu vitezu, in ko se mu ta približa, mu stisne glavo z rokami.

«No, stari vojak!» mu reče. «Božja roka te je pritisnila k zemlji, toda novič te dvigne in potolaži. Bog bodi s teboj! ... Kaj ne, da ostaneš med nami?»

Ihtenje pretrese Volodijevskemu prsi.

«Ostanem!» reče plakaje.

«Tako je prav, takšnih potrebujem najbolj! A sedaj, stari tovariš, se spomni onih časov, ko smo na ruskih stepah zasedali pod šatori h gostem. Dobro mi je biti med vami. Naprej, gospodar, naprej!»

«Živel vojvoda Jan!» zakličejo vsi.

Pričele so se gosti, ki so trajale dolgo.

Drugega dne je poslal hetman Volodijevskemu v dar lepega konja velike vrednosti.

VI.

Ketling in Volodijevski sta si obljubila, da odjezdita brž, ko se dobi prilika, drug poleg drugega na boj, da bosta sedevala ob istem ognju ter spavala ponoči na istem sedlu.

Toda nezgoda ju je ločila. Črez teden dni po tem prvem sestanku je dospel poslanec iz Kurlandije z novico, da je oni Hasling, ki je bil mladega Škota posinovil in mu podaril premoženje, zdajci zbolel in da želi še videti tega svojega sina pred smrtjo. Mladi vitez se ni obotavljal dolgo; zasedel je konja ter odjezdil.

Pred odhodom je naprosil Zaglobo in Volodijevskega, naj imata njegovo hišo kakor za svojo ter bivata v njej, dokler se jima ljubi.

«Morda prideta še Skretuska,» jima reče. «Ko bo volitev, pride vsaj on zanesljivo, in ko bi tudi prišel z vso rodbino, dobi dovolj prostora za vse. Nobenega sorodnika nimam; pa ko bi ga tudi imel, ne bi mi bil ljubši od vas.»

Zaglobi je bila ta ponudba zelo po volji, ker mu je v tej hiši močno ugajalo; prikupila se je pa tudi Mihaelu.

Skretuska seveda nista prišla. Zato pa je napovedala svoj prihod sestra Volodijevskega, ki je bila omožena z gospodom Makoveckim, latičevskim stolnikom. Poslala je služabnika na hetmanov dvor vprašat, ali ne vé kdo kaj o malem vitezu; nato so mu takoj pokazali Ketlingovo hišo.

Volodijevski se je zelo razveselil, ker je bilo že več let minilo od onega časa, ko je zadnjič videl stolnikovo gospo. Ko pa je začul, da se je nastanila v ubožni hišici na «Ribakih», ker ni bilo stanovanj, jo je takoj stekel vabit, naj se preseli v Ketlingovo hišo.

Bilo je že mračno, ko je prišel k njej, toda takoj jo je spoznal, dasi sta bili še dve drugi ženski v sobi. Gospa stolnikova je bila namreč drobne postave, prav kakor klobčič.

Tudi ona ga je takoj spoznala. Objela sta se, in dalje časa ni mogel izpregovoriti nobeden izmed njiju. On je čutil na licu njene tople solze, ona pa njegove. Drugi dve ženski pa sta stali kakor sveči ter gledali ta prizor.

Gospa Makoveška se zave prva ter izpregovori s tankim glasom:

«Toliko let! Toliko let! Bog ti pomagaj, najdražji brat! Brž, ko sem zvedela za tvojo nesrečo, sem se odpravila na pot. Mož me ni oviral, zakaj preti nam nova nevihta. Pripovedujejo tudi o belograjskih Tatarjih, in gotovo jih bodo polna vsa pota; to se dá soditi po velikanskih jatah ptic, ki se navadno prikažejo pred vsakim napadom. Bog te potolaži, ljubljeni, dragi, zlati brat! Moj mož tudi namerja priti sem k volitvi, torej mi je dejal: Vzemi gospodični in odidi naprej. Mihaela (je dejal) potolažiš v njegovi žalosti, pa tudi pred Tatarji je treba nekam skriti svojo glavo, zakaj pokrajina bo zopet v ognju, in tako se združi drugo z drugim. Odidi

(je dejal) v Varšavo, poišči si vrlo stanovanje, dokler je še čas, da bomo imeli kje bivati. Vojakov imamo le malo. Kakor zmerom. Dragi moj Mihael! Stopi z menoj k oknu, da te vidim v lice. Shujšal si, toda v žalosti ne more biti drugače. Lahko je bilo možu reči na tujem: Poišči si stanovanje — ko pa nobeno ni več prazno. Torej si nas našel v tej koči . . . Samo tri povezke slame smo dobili za posteljo.»

«Dovoli, sestra!» . . . reče mali vitez.

«Nastanile smo se tukaj, ker drugje ni bilo prostora. Gospodar gleda kakor volk; morda so še hudobni ti ljudje. Res, da imam štiri služabnike, in tudi me nismo bojazljive, zakaj v naših krajih mora celo ženska biti pogumna, sicer bi ondi ne mogla živeti. Imam bodalo, ki ga neprestano nosim s seboj, Barbka ima dva samokresa, samo Kristina ne ljubi orožja . . . Toda ker je to tuje mesto, bi se rajše nastanile kje v gostilnici.»

«Dovoli, sestra» . . . ponovi Volodijevski.

«A kje bivaš ti, Mihael? Pomagaj mi, da dobim stanovanje; saj si znan v Varšavi . . .»

«Stanovanje imam pripravljeno,» ji seže Mihael v besedo, «in sicer tako znamenito, da bi celo sami senatorji lahko bivali v njem. Stanujem pri svojem prijatelju, kapitanu Ketlingu, in te takoj vzamem tja . . . »

«Toda pomni, da nas je devet, me tri, dve dekli in štirje služabniki. Toda kaj! Še s svojimi domačini te nisem seznanila!»

Nato se obrne k tovarišicama:

«Gospodični vesta, kdo je on, toda on ne vé, kdo sta vedve; seznanite se, dasi je že mračno. Celo v peč nam še niso zakurili . . . Tale je gospodična Kristina Dragojevska, ona pa gospodična Jezerkovska. Moj mož je njiju varih in oskrbnik njiju premoženja, pa tudi stanujeta pri nas, ker sta zapuščeni siroti. Tako mladima gospodičnoma ni prilično, da bi stanovali sami.»

Ves čas, dokler je stolnikova govorila, se je Volodijevski po vojaško klanjal, in gospodični, prijemši s prsti za suknjico, sta jo rahlo dvignili, pri čemer je Jezerkovska stresla glavo kakor mlad žrebec.

«Sedimo v kočijo, pa se odpeljimo!» reče Volodijevski. «Pri meni biva gospod Zagloba, ki sem ga naprosil, naj nam zapove pripraviti večerjo.»

«Oni slavni gospod Zagloba?» vpraša zdajci gospodična Jezerkovska.

«Barbka, molči!» jo zavrne gospa stolnikova. «Bojim se samo, da ne bi ti bili nadležni.»

«Ako nam ima Zagloba pripraviti večerjo,» reče mali vitez, «nam bo zadoščala, ko bi nas tudi prišlo še enkrat toliko. Naročite služabnikom, naj nalože zaboje. Vzel sem s seboj voz za prtljago, Ketlingova kočija pa je tudi dovolj prostorna, da lahko sedimo štirje v njej. Evo, kaj mi je šinilo v glavo! Ako služabniki niso pijanci, lahko s konji in z drugimi rečmi ostanejo tukaj do jutra, mi pa vzamemo s seboj zgolj najpotrebnejše reči.»

«Ni jim treba ostajati tukaj,» pravi stolnikova, zakaj vozovi so še naloženi. Treba je samo zapreči konje in odriniti za nami. Barbka, pojdi in naroči jim to.»

Gospodična Jezerkovska skoči v vežo ter se črez nekaj časa vrne z naznanilom, da je že vse pripravljeno.

«Torej na pot!» reče Volodijevski.

Drugi trenutek so že sedeli v kočiji ter se peljali proti Mokotovu. Gospa stolnikova in gospodična Dragojevska sta zasedli zadnji sedež, spredaj pa se je nastanil mali vitez poleg gospodične Jezerkovske. Bila je že tema, zato ji ni videl v lice.

«Gospodični, ali poznata Varšavo?» vpraša, sklonivši se h gospodični Dragojevski. Moral je govoriti glasno, da je prevpil ropot kočije.

«Ne,» odgovori ona z nizkim, toda zvenečim in milim glasom. «Pravi vaščanki sva ter ne pozna ni slavnih mest ni slavnih ljudi.»

Po teh besedah nekoliko skloni glavo, kakor da tem poslednjim prišteva tudi Volodijevskega. Njemu je to ugajalo. «Kaj izobrazena deklica je!» si je mislil ter si takoj jel beliti glavo, kako bi ji vrnil poklon.

«Ko bi to bilo mesto še desetkrat večje, nego je,» reče naposled, «bi mu bili vedve vendar najdičnejši okras.»

«Odkod pa veste to, ko je tema?» vpraša zdajci gospodična Jezerkovska.

«Evo, škratelj!» si pomisli Volodijevski.

Toda rekel ni ničesar, in nekaj časa so se peljali molče. Hipoma pa se Jezerkovska novič obrne k malemu vitezu.

«Ne veste li, gospod, ali je ondi v hlevu dovolj prostora? Imamo deset konj in dvoje žrebet.»

«Ko bi jih bilo tudi trideset, prostora imajo dovolj.»

«Fiu! Fiu!» zažvižga nato gospodična.

«Barbka!» jo pokliče s karajočim glasom gospa stolnikova.

«Aha, dobro! Sedaj Barbka! Barbka! Kdo pa je imel konje na skrbi ves pot?»

«V takih razgovorih dospo naposled h Ketlingovi hiši. Ondi so bila vsa okna razsvetljena. Iz hiše priteče Zagloba s služabniki. Ugledavši tri ženske, vpraša takoj:

«Katero pa naj pozdravim kot svojo znanko in obenem sestro svojega najboljšega prijatelja Mihaela?»

«Mene!» odgovori gospa stolnikova.

Zagloba jo prime za roko ter jo urno poljubi, ponavljajoč:

«Klanjam se, gospa, klanjam se!»

Pomaga ji stopiti iz kočije; nato pa jo spremi jako oprezno v vežo, dasi se mu opotekajo noge.

«Dovolite mi, da vas v sobi pozdravim še enkrat,» ji reče spotoma.

V tem je Mihael pomagal gospodičnoma stopiti iz kočije. Ker pa je bil voz visok in je bilo v temi težavno najti stopnice, je prijel gospodično

Dragojevsko okrog pasu in jo postavil predse na tla. Ona pa, ne da bi se branila, mu za trenutek omahne na prsi ter reče:

«Hvala vam, gospod!»

Volodijevski se nato obrne h gospodični Jezerkovski, toda ta je že na drugi strani skočila iz kočije. Zato poda roko Dragojevski.

V sobi se potem seznaniijo z gospodom Zaglobo. Ko je videl obe gospodični, ga je takoj obšla kaj dobra volja. Brez odloga povabi vse k večerji. Res se je že kadilo iz skled na mizi, in bilo je, kakor je bil napovedal Volodijevski, vsega toliko, da bi bilo zadoščalo še za dvakrat več ljudi.

Torej sedejo. Gospa stolnikova sede na prvo mesto, na desno poleg nje Zagloba in za njima gospodična Jezerkovska. Volodijevski sede na levo poleg Dragojevske.

Šele sedaj je utegnil mali vitez bolje ogledati gospodični.

Obe sta bili lepi, toda njiju lepota je bila zelo različna. Dragojevska je imela kakor vranje peruti črne lase in obrvi, velike modrikaste oči, zatemnelo in blede polt, toda tako nežno, da si razločno videl skozi njo modre žilice na senceh. Komaj viden temen mah je pokrival njeno gorenjo ustnico, kar je dajalo zlasti mičnost njenim sladkim rdečim ustnicam, ki so bile pripravljene na poljub. Nosila je črno obleko, ker je bila šele nedavno izgubila očeta, in ta obleka jo je delala nekako tožno in strogo. Na prvi pogled je bila videti starejša od

tovarišice; šele, ko jo je Mihael pozorneje ogledal, je videl, da se pod to prozorno poltjo preliwa kri prve mladosti. Čim dalje jo je gledal, tem bolj se je divil nje zali rasti, nje labodjemu vratu in gibčnim udom.

«To je velika gospa,» si je mislil, «ki mora biti plemenite duše. Zato pa je nje tovarišica pravi fantin.»

In dobro je pogodil s to svojo obsodbo.

Jezerkovska je bila dokaj manjša od Dragojevske, sploh drobna, dasi ne medla, rdeča in jasno-lasa. Lase pa je imela pristrižene ter zavite v zlato mrežo. Toda lasje, tičoči na nemirni glavici, niso hoteli biti mirni, nego so se usipali skozi mrežo ter delali nad čelom nekak čop, ki ji je visel dol na obrvi. Ker je imela poleg tega bistre, nemirne oči in ustnice, zaokrožene na smeh, je bila jako podobna dijaku, ki mu je samo do tega, kako bi kaj učinil brez kazni.

Vsekakor pa je bila zala in sveža, da si težko odvrnil oči od nje. Imela je tenak, nekoliko vpognjen nasek, čigar premične nosnice so se neprestano gibale, pa jamice na licu in bradi — kot znamenje vesele narave.

Toda sedaj je sedela resno ter slastno jedla. Pri tem je vsak hip obrnila oči na Zaglobo in na Volodijevskega ter ju gledala nekamo otroško radovedno kot nekaka posebneža.

Volodijevski je molčal. Dasi je čutil, da bi bilo primerno začeti razgovor z gospodično

Dragojevsko, vendar ni vedel, kako naj se ga loti. Sploh pa mali vitez, kar se tiče žensk, ni bil preveč izurjen, in sedaj mu je bila duša tem bolj žalostna, ker sta ga deklici spominjali nedavno umrle ljubice.

Zato pa je Zagloba dobro zabaval gospo stolnikovo. Pripovedoval ji je o Mihaelovih in o svojih činih, pozneje pa, kako so s kneginjico Kurčevičevo in Redzijanom bežali pred tatarskim čambulom in kako sta z Volodijevskim sama napadla ves čambul, da bi otela kneginjico.

Gospodična Jezerkovska je od čudenja nehala jesti, si podprla brado z rokami, ga pazno poslušala, vsak hip stresla drobno glavico, mežikala z očmi ter ponavljala vsak hip:

«Aha! Aha! No in kaj? No in — kaj?»

Ko je pripovedoval, kako jima je dospel Kušla nenadoma na pomoč, kako je s svojimi ljudmi zgrabil Tatarje za vrat ter jih podil pred seboj pol milje daleč, se Jezerkovska ni mogla dalje premagati. Plosknila je z rokami ter zaklicala:

«Tudi jaz bi bila hotela biti ondi, gospod!»

«Barbka!» zakliče debela gospa Makoveška z rusinskim priglasom, «prišla si med izobražene ljudi in ni ti treba tako kričati. Morda še porečeš: Naj me krogle ubijejo!»

Gospodična se srebrnozvonko nasmeje ter zdajci z rokami udari po kolenih.

«No, naj me krogle ubijejo, teta!»

«O Bog, v ušesih mi je zašumelo. Prosi oprostila vso družbo!» zakliče gospa stolnikova.

Da bi pričela s to prošnjo, vstane Barbki izza mize, toda obenem vrže pod mizo nož in žlico. Zato se skloni, da bi ju pobrala.

Debela gospa stolnikova se ni mogla dalje zdržati smeha. Smejala se je kaj čudno. Začela se je tresti, in šele nato ji je prihrul iz ust zvoneč smeh. Vse je obšla židana volja. Zagloba je bil ves navdušen.

«Glejte, gospodje, kakšne kozle prevrača ta gospodična!» je ponovila stolnikova ter se tresla po vsem životu.

«Pravo razkošje, kakor gotovo Boga ljubim!» zakliče Zagloba.

V tem prileze Barbka izpod mize. Našla je nož in žlico, pač pa je izgubila z glave mrežo, da so se ji lasje popolnoma usipali na čelo. Zravnavši se je dejala:

«Aha! Gospodje se smejete moji zadregi; no, dobro!»

«Nihče se ne smeje,» reče Zagloba s prepričevalnim glasom; «nihče se ne smeje! Veselimo se samo, da nam je Bog v vaši osebi poslal veselje.»

Po večerji so odšli v sosednjo sobo. Ondi ugleda gospodična Dragojevska plunko, visečo na steni, jo sname ter začne ubirati strune. Volodijevski jo naprosi, naj kaj zapoje, in ona mu reče preprosto:

«Pripravljena sem, ako utegnem s tem pregnati žalost iz vaše duše.»

«Hvala!» odgovori mali vitez ter jo hvaležno pogleda.

Trenutek pozneje se je po sobani razlegalo petje:

Oj, le pustite,
vitezi, ščite,
z njimi oklepe težké!
Jeklo ne brani,
lahko vas rani
Amor s pušico v srcé!

«Res ne vem, kako naj vas zahvalim,» reče Zagloba, sedeč nedaleč od gospe stolnikove, ter ji poljubi roko, «da ste prišli sami in vzeli te dve zali deklici s seboj. Zlasti se mi je prikupil onile ,hajduček', zakaj takšna osebnica prežene žalost tako, da niti podlasica miške ne more pregnati bolje. Kaj je tudi žalost drugega nego miš, ki grize zrno veselja, vsajeno v naše srce! Znajte, dobrotna gospa, tudi bivši naš kralj je imel te moje ,comparationes' tako rad, da niti en dan ni mogel prebiti brez njih. Moral sem sestavljati zanj pripovedke in modre maksime, katere si je ukazal ponavljati pred nočjo, in potem je tudi svojo politiko uravnaval po njih. — Upam, da ob teh slaščicah tudi Mihael popolnoma pozabi svojo nesrečo. Niti ne veste, da sem ga šele pred tednom dni izpupil iz kamedulskega samostana, kjer je že namerjal napraviti obljubo. Toda preskrbel sem si pismo samega nuncijsa, ki je bil zagrozil predniku, da pošlje na samostan dragonce, ako ne izpusti Mihaela takoj... Mihael ni imel kaj iskati tam!... Hvala Bogu!... Hvala Bogu!... Poznam ga. Ako ne danes, pa jutri ena izmed teh

dveh ukreše iskre v njem, da se mu od njih vname srce kakor kresilna goba.»

Gospodična Dragojevska pa je pela dalje:

Če skoz jelene
ščite zadene
in skoz oklepe možá —
pa brez opore
dekle ne more
strelom oteti srcá.

«Teh pušic se tako bojé ženske kakor pes slanine,» šepne Zagloba gospe stolnikovi. «Pri-
znajte mi, gospa, da niste teh siničic vzeli s seboj
brez posebnih namenov. Vrli deklici, zlasti onile
,hajduček'! Ko bi le bil zdrav! Gospod Mihael
ima kaj bistrourmno sestrico.»

Gospa Makoveška se je res zvito namuznila,
kar se je dobro podalo njenemu preprostemu, po-
štenemu licu, ter je odgovorila:

«Mislila sem res na to in ono, in kakor je
znano, nam ženskam ni nikoli premalo zvijač. Moj
mož ima priti semkaj k volitvi, jaz pa sem deklici
nalašč vzela s seboj, zakaj pri nas se vidijo zgolj
Tatarji. Ako pa bi imelo iz tega nastati kaj ugod-
nega za Mihaela, bi hotela peš na kako slovečo
božjo pot.»

«Nastane, oj, nastane!» reče Zagloba.

«Obe deklici sta potomki odličnih rodbin in
imoviti; to pa v sedanjih časih ni brez pomena . . .»

«Meni takih reči ni treba ponavljati. Mihaelovo
imetje je večinoma požrla vojna, toda znano mi je,

da ima spravljenega nekaj denarja pri veliki gospodi. Časih smo, vrla gospa, zajeli kaj znamenit plen, in dasi se je to vse izročalo hetmanu v roke, smo si vendar ostanek razdelili, kakor se pravi po vojaško, „na sablje“. Na Mihaelovo sabljo je prišlo časih toliko, da bi imel že lepo premoženje, ako bi si bil vse prihranil. Toda vojak, ako je prilika, se ne meni dosti za to, kaj mu prinese jutrišnji dan. Tudi Mihael bi bil zapravil vse, da ga nisem jaz zmerom oviral. Pravite, gospa, da sta te deklici odlične krvi?»

«V Dragojevski se pretaka senatorska kri. Resnica je, da naše obmejno kastelanstvo ni krakovsko in da je o marsikaterem le malokdo slišal v ljudovladi, toda kdor enkrat sedi na tem sedežu, izroči to svojo čast potomstvu. Kar pa se tiče staršev, Jezerkovska še preseza Dragojevsko.»

«Prosim, prosim! Sam se imam za potomca nekega masagetskega kralja, torej rad čujem o takšnih sorodnikih.»

«Iz tako visokega gnezda Jezerkovska sicer ni, toda, gospod, ako želite ter hočete poslušati... pa mi tam v našem kraju pri vsakem rodu lahko naštejemo na prste nekoliko pokolenj. — Evo, ona je sorodnica Potockih, Jazloveckih in Laščev. Glejte, gospod, to je bilo takole.»

Pri tem je gospa stolnikova popravila gube na svoji obleki, da je sedela zložneje in da bi je nič ne oviralo v priljubljenem pripovedovanju.

Nato je razstavila prste ene roke, z drugo pa se je pripravljala sešteti vse svoje dede in babice.

«Hči gospoda Jakoba Potockega, Elizabeta, od druge njegove žene Jazloveške, se je omožila z gospodom Janom Smetanko, podolskim praporščakom.»

«Dobro!» reče Zagloba.

«Iz tega zakona se je rodil gospod Mikolaj Smetanko, takisto podolski praporščak.»

«Hm! Lepa čast!»

«Ta je bil oženjen prvič z Dorogostojo... ne, z Rožinsko... ne, z Voroničevno... Presneta reč... skoro bi bila pozabila!»

«Bog ji daj večni mir, naj se imenuje, kakor se hoče!» reče resno Zagloba.

«A drugič je bil oženjen z Laščevno...»

«To sem pričakoval. A kakšen je bil effectus tega zakona?»

«Sinovi so pomrli.»

«Vsako veselje je le krhko na tem svetu...»

«Izmed štirih hčerá je najmlajša, Ana, vzela nekega Jezerkovskega, grba Raviča, komisarja ob delitvi podolske krajine, ki je bil pozneje, ako se ne motim, tudi podolski mečnik.»

«Bil je, spominjam se!» reče Zagloba odločno.

«Iz tega zakona, glejte, se je rodila Barbka.»

«Vidim pri tem tudi to, da se v tem hipu igra s Ketlingovo puško.»

Dragojevska in mali vitez sta bila zatopljena v razgovor, gospodična Barbka pa je za zabavo merila s puško proti oknu.

Gospa Makoveška je jela ob tem pogledu trepetati in cviliti.

«Niti si ne domišljate, koliko imam opravka s to deklico. Pravi kazak!»

«Ko bi bili vsi kazaki takšni, bi takoj odšel k njim!»

«Na nič drugega ne misli nego na orožje, na konje in na vojno. Nekoč je zdirjala iz hiše loviti divje race. Zaide nekam med trsičje, kar vidi, da se trsičje razgrne in pred njo se prikaže — glava Tatarja, ki se je bil po trsičju priplazil k vasi. Vsaka druga bi se bila zelo ustrašila, ta pa je sprožila vanj svojo puško, in Tatar je izginil v vodi. Pri tej priči, pomislite, ga je ubila . . . A s čim? . . . S svincem za race.»

Zdaj se je gospa Makoveška jela novič tresti in se smejati Tatarjevi nezgodi; nato pa je dodala:

«In kar je resnica, otela nas je vse, zakaj bližal se nam je ves čambul. Ker pa je ob vrnitvi provzročila krik, smo utegnili zbežati z družino v gozd!»

Zaglobovo lice se je kar zalesketalo od navdušenosti; ves razveseljen je pomežiknil z očmi. Zdajci se dvigne, skoči k deklici in jo, preden se zave, poljubi na čelo.

«To imaš od starega vojaka za Tatarja v trsičju!» ji reče.

Barbka krepro stresne glavo s kratkimi lasmi.

«Kaj? Dala sem mu boba!» zakliče s svežim, otroškim glasom, ki je zvenel kaj čudno spričo pomena njenih besed.

«Ti moj najljubši kazaček!» reče Zagloba ves ginjen.

«Toda kaj bi en Tatar! Vidva, gospoda, sta jih posekala na tisoče, koliko pa še Švedov, Nemcev in Ogrov! Kaj naj bi jaz ob takšnih vitezi, ki nimajo enakih v vsej ljudovladi? Izborna vem! Oho!»

«Pa se bova učila, kako je treba sukati sabljico, ker imate takšno veselje do tega! Jaz sem za to že nekoliko pretežak, toda Mihael je tudi mojster.»

Gospodična na ta predlog kar poskoči, nato pa poljubi Zaglobi roko in se prikloni malemu vitezu, rekoč:

«Hvala za obljubo. Jaz že nekoliko znam!»

Toda Volodijevski, ves zatopljen v razgovor s Kristino Dragojevsko, se prikloni in reče:

«Karkoli zapoveste, gospodična!»

Zagloba iskrečega lica novič sede h gospe stolnikovi.

«Vrta moja prijateljica,» ji reče. «Dobro mi je znano, kako izvrstne so turške slaščice, ker sem dolga leta presedel v Carigradu, pa tudi to vem, kako se nekateri lakomni nanje. Kako neki to, da se ni doslej nihče polastil tega dekleta?»

«Za Boga! Ni bilo pogrešati takšnih, ki so se uslužili obema. Barbko že šaljivo imenujemo vdovo za tremi možmi — zakaj trije vrli plemiči so jo snubili obenem: gospod Svirski, gospod Kondracki in gospod Cvilihovski. Zgolj plemiči iz

našega kraja, katerih rodove bi vam tudi lahko naštel.»

Po teh besedah je gospa stolnikova že razstavila prste na levici ter imela pripravljen kazalec desne roke. Kar jo vpraša Zagloba:

«A kaj se je zgodilo z njimi?»

«Vsi trije so padli v vojni, raditega tudi Barbko imenujemo vdovo.»

«Hm, a kako je to prebila?»

«Znajte, gospod, to je pri nas nekaj vsakdanjega. Le malokdo umrje naravne smrti, kdor doseže visoko starost. Pri nas celo pravijo, da plemiču ni spodobno umreti drugače nego na bojišču. Kako je to Barbka prebila? Pojokala se je nekoliko ter prebila največ časa v hlevu. Kadar jo kaj muči — takoj odide v hlev! Šla sem nekoč za njo ter jo vprašala: ‚Za katerim pa se jočeš tako?‘ Ali rekla mi je: ‚Za vsemi tremi!‘ Iz tega odgovora sem spoznala, da si pravzaprav še ni bila izbrala nobenega . . . Torej si mislim, da ji še druge misli rojijo po glavi in da niti še ne čuti volje božje. Kristina jo utegne čutiti bolj, toda Barbka bržkone še nič! . . .»

«Začutila jo bo,» reče Zagloba. «Vrlo prijateljica! Mi to umejemo najbolje. Začuti jo še, začuti!»

«Tako nam je namenjeno!» reče gospa stolnikova.

Daljši razgovor jima ustavi mlada družba, ki se jima približa.

Mali vitez se je glede gospodične Kristine že precej ohrabil, ona pa, dobrosrčna, kakršna je bila, se je ukvarjala z njim in z njegovo žalostjo kakor zdravnik z bolnikom. In morda mu je prav radi tega izkazovala več naklonjenosti, nego je dopuščalo to njiju kratko znanje. Ker pa je bil Mihael brat gospe stolnikove in gospodična sorodnica njenega moža, se temu ni nihče čudil. Barbka pa je ostala na strani, in samo Zagloba je obračal neprestano pozornost nanjo. Toda njej ni bilo očitno nič do tega, ali se je kdo že ukvarjal z njo ali ne. Izpočetka je začudena ogledovala oba viteza, toda sedaj je takisto začudena ogledovala krasno Ketlingovo orožje, razobešeno po stenah. Nato se ji je jelo nekoliko zdehati, oči so se ji zapirale čimdalje bolj, in naposled je rekla:

«Ko ležem, se morda prebudim šele pojutrišnjem . . .»

Po teh besedah so se razšli vsi, zakaj gospa stolnikova in obe gospodični so bile zelo trudne in so samo še čakale, da jim pripravijo posteljo. Ko je ostal končno Zagloba sam z Volodijevskim, je najprej pomenljivo pomežikaval z očmi, naposled pa je obsul malega viteza s pravo točo roganj:

«Mihael! Kaj? Mihael! Kako? Kakor repi! Kaj? Ali boš menih? Kaj? Ali ti ta borovnica Dragojevska ne ugaja? Kaj? A ta rdeči kazaček? Kaj praviš na to, Mihael?»

«Kaj naj rečem, nič!» odgovori mali vitez.

«Dragojevska je ogrska sliva, prava ogrska sliva, toda ta je pravi oreh. Bog ve, ako bi imel zobe! Hotel sem reči, ako bi imel takšno hči, tebi edinemu bi jo dal. Mandelji, pravim, mandelji!»

Volodijevski se je hipoma užalostil, ker se je zdajci spomnil priimka, ki ga je bil Zagloba dajal Anici Borzobogati. Zdajci mu je stopila pred oči kakor živa; videl je pred seboj njene črne lase, nje veselo, živahno ščebetanje in njen povešeni pogled. Obe sta bili mlajši, toda ona mu je bila stokrat dražja nego vse mlajše.

Mali vitez si je pokril lice z rokami in žalost se ga je polastila tem huje, ker je bila nepričakovana.

Zagloba se začudi. Nekaj časa molči ter se nemirno ozira; naposled reče:

«Mihael, kaj ti je? Izpregovori, za Boga!»

Volodijevski izpregovori:

«Toliko jih živi, toliko jih hodi po svetu, samo mojega jagnjeta ni več, samo njega ne vidim več!»

Bolest mu zapre glas; podpre si čelo z roko ter jame šepetati s stisnjenimi ustnicami:

«Bog! Bog! Bog!»

VII.

Gospodična Barbka je silila Volodijevskega, naj jo uči borenja, in tega ji ni odrekel. Dasi mu je neprestano prijala bolj Dragojevska, se mu je črez nekaj dni tudi Barbka zelo prikupila, zakaj težko je bilo, da bi je človek ne imel rad.

Nekega jutra se je pričela prva vaja, ker je Barbka Volodijevskemu trdila in se ponašala, da je že precej vešča tej umetnosti in da se mora celo marsikateri moški skriti pred njo.

«Stari vojaki so me učili,» je dejala; «kakor je znano, teh ne pogrešamo pri nas, pa tudi boljših ni dobiti, nego so naši borilci . . . Dà, vprašanje je, ali ne bi dobili vi med njimi sebi enakih.»

«Kaj pravite, gospodična!» zakliče Zagloba. «Midva na vsem svetu ne dobiva sebi enakih.»

«Rada bi imela, ako bi se kosala z vama. Ne pričakujem tega, toda hotela bi!»

«V streljanju iz samokresa bi se tudi jaz ne dala osramotiti,» reče smehoma gospa Makoveška.

«Za Boga! Torej morda bivajo zgolj amazonke na Latičevskem!» reče Zagloba ter se obrne k Dragojevski:

«S kakšnim orožjem pa se odlikujete vi, gospodična?»

«Z nobenim,» reče Kristina.

«Aha, z nobenim!» zakriči Barbka ter zapoje, posnemajoč Kristino:

Oj, le pustite,
vitezi, ščite,
z njimi oklepe težké!
Jeklo ne brani,
lahko vas rani
Amor s pušico v srcé!

«S tem orožjem se bori ona!» dodá, obrnivši se k Volodijevskemu in k Zaglobi. «Pa tudi bori se izvrstno.»

«Pojdite, gospodična!» reče Mihael, da bi zakril njeno rahlo zbeganost.

«Ej Bog, ko bi se pokazalo to, kar si mislim!» zakliče Barbka, vsa zardela od veselja.

Nato se postavi, držeč v roki lahko poljsko sabljico, z levo roko na hrbtu. Z napetimi prsmi, z dvignjeno glavo in z odprtimi nosnicami je bila tako zala in rdeča, da je Zagloba šepnil gospe stolnikovi:

«Nobena steklenica, bodisi tudi polna stoletnega ogrskega vina, ne bi me razveselila tako kakor ona!»

«Zapomnite si, gospodična,» reče Volodijevski, «samo branil se bom; sam ne zamahnem niti enkrat. Vi, gospodična, pa napadajte, kolikor se vam ljubi.»

«Dobro. Kadar boste hoteli, naj preneham, pa mi recite.»

«Lahko bi končal borbo tudi brez tega, ako bi hotel!»

«A kako?»

«Ker bi takšnemu borilcu lahko izbil vsak hip sabljico iz rok.»

«Bomo videli!»

«Ne bomo videli, ker tega ne storim iz prizanašanja.»

«Tu ni treba nič prizanašanja. Pa mi jo izbijte, ako jo morete. Vem, da znam manj nego vi, gospod, toda tega si vendar ne dam storiti!»

«Torej dovolite?»

«Dovolim!»

Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Kot darila trajne vrednosti priporočava na-
~~~~~ stopna literarna dela svoje zaloge: ~~~~~

Aškerc A., *Balade in romance*. 8°, 155 strani, 2 K.
Elegantno vezane 4 K.

— *Lirske in epske poezije*. 8°, 160 strani, 2 K 60 h.
Elegantno vezane 4 K.

— *Nove poezije*. 8°, 222 strani, 3 K. Elegantno
vezane 4 K.

— *Izmajlov* @ *Red sv. Jurja* @ *Tujka*. Tri drame.
8°, 113 strani, broširane 2 K.

Baumbach R., *Zlatorog*, Planinska pravljica, poslovenil
A. Funtek. 8°, 95 strani. Elegantno vezan 4 K.

Bedének Jakob, *Od pluga do krone*. Zgodovinski
roman iz minulega stoletja. 8°, 270 strani, 2 K, v
platno vezan 3 K.

Brezovnik Anton, *Šaljivi Slovenec*. Zbirka najboljših
kratkočasnic iz vseh stanov. Druga, povsem predelana
in za polovico pomnožena izdaja. 8°, 308 strani, 1 K 50 h.

— *Zvončki*. Zbirka pesni za slovensko mladino. 8°,
356 strani, vezan 1 K 50 h.

Dimnik Jakob, *Avstrijski junaki*. 8°, 126 strani, s
17 podobami. Elegantno vezani 1 K 80 h.

Funtek Anton, *Godec*. Poleg narodne pravljice o
Vrbskem jezeru. 8°, 100 strani, elegantno vezan
2 K 50 h.

Gregorčič Simon, *Poezije I*. Druga, pomnožena izdaja.
8°, 160 strani, elegantno vezane 3 K.

Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Haymerle dr. Frančišek, vitez, Životopisni obrazi iz obsega obrta, umetnosti in industrije, preložil Anton Funtek. 8°, 100 strani, vezani 1 K.

Kosi Anton, Zlate jagode. Zbirka basni za slovensko mladino in preprosto ljudstvo. 8°, 148 strani, vezane 1 K.

Majar H., Odkritje Amerike. Poučno zabavna knjiga v treh delih: I. Kolumbus, II. Kortes, III. Pizar, 8°, 440 strani, vezana 2 K.

Scheinigg J., Narodne pesmi koroških Slovencev. 16°, 463 strani, 2 K, elegantno vezane 3 K 30 h.

V nobeni knjižnici se ne bi smelo pogrešati:

Prešeren dr. France, Poezije. Druga, ilustrirana izdaja. 4°, 5 K, v platno vezane 6 K 40 h, v elegantnem usnju vezane 9 K.

— *Poezije.* Ljudska izdaja 1 K, v platno vezane 1 K 40 h.

Jos. Stritar, Zbrani spisi. Sedem zvezkov 35 K, v platno vezani 43 K 60 h, v pol francoski vezbi 48 K 40 h.

Tavčar dr. Ivan, Povesti. Pet zvezkov po 2 K 40 h, v platno vezani po 3 K, v pol francoski vezbi po 4 K 20 h.

Levstikovi zbrani spisi, uredil Frančišek Levec. Pet zvezkov 21 K, v platno vezani 27 K, v pol francoski vezbi 29 K, v najfinejši vezbi 31 K.

I. zvezek • Sešitek 3.

Mali vitez

Pan Volodijevski

Zgodovinski roman

Spisal H. Sienkiewicz

Po poljskem izvirniku poslovenil Podravski

I. zvezek

V Ljubljani 1902

Natisnila in založila
Kleinmayr & Bamberg

Podpisana založna knjigarna se je odločila izdati slovenski prevod znamenitega romana «Pan Volodijevski» («Mali vitez»), ki ga je spisal Henrik **Sienkiewicz**, vsemu svetu znani poljski pisatelj romanov «Quo vadis?», «Z ognjem in mečem», «Križarji» i. t. d. Zanimiva zgodovinska snov polna življenja, izborno očrtani zgodovinski tipi, vseskozi dovršena tehnika, vse to je porok, da se točni prevod, ki ga je priredil **M. Podravski**, priljubi slovenskemu občinstvu tako, kakor je do cela vreden.

Roman izide, **bogato ilustriran**, v 25 sešitkih, obsežnih po 2 do 2½ pole; posamezni sešitki po 40 h se bodo izdajali na vsakih 14 dni.

Za naročilo prosiva uporabiti priloženo dopisnico, ki naj se primerno izpolni.

V Ljubljani, meseca novembra 1902.

Založna knjigarna

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

«Daj mu mir, hajduček,» reče Zagloba. «Tako je storil že z največjimi mojstri.»

«Da vidimo!» ponovi Barbka.

«Začniva!» reče Volodijevski že nekoliko razdražen zaradi dekličje hvale.

Začneta.

Barbka jame okrutno, sekati ter skaka pri tem kakor kobilica na polju. Volodijevski je stal na mestu ter po svojem običaju le neznatno gibal s sabljo, ne da bi se menil za napad.

«Odganjate me kakor nadležno muho, gospod!» zakliče Barbka razdražena.

«Ne kosam se z vami, ampak vas samo učim!» reče mali vitez. «Prav je tako. Za žensko povsem prav! Le mirneje z roko!»

«Za žensko! Tu imate, gospod, žensko! Tu imate! Tu imate!»

Toda Volodijevski, dasi je Barbka uporabljala najznamenitejše svoje udarce, ni imel ničesar od tega; nalašč se je začel razgovarjati z Zaglobo, da bi pokazal, kako malo mu je do njenih napadov.

«Stopite, gospod, od okna, ker stojite gospodični v luči. Sablja je sicer večja od igle, zato pa je gospodična manj seznanjena s sabljo nego z iglo.»

Barbki se nosnice še bolj razširijo in lasje se ji usujejo na svetle oči.

«Vi, gospod, me prezirate?» vpraša vsa zaspola.

«Osebe nikakor! Bog ne daj!»

«Ne morem trpeti Volodijevskega.»

«To imaš, učitelj, za učenje!» reče mali vitez.

Nato reče Zaglobi:

«Resnica, že začenja snežiti!»

«Glej sneg, sneg, sneg!» ponovi Barbka sekajoč.

«Barbka, dovolj! Saj že komaj dihaš!» poseže vmes gospa stolnikova.

«No, gospodična, držite sabljo, sicer vam jo izbijem!»

«Da vidimo!»

«Evo, tako!»

In sabljica švigne kakor ptič in zleti Barbki iz rok ter pade rožljaje pri peči na tla.

«To sem storila sama, nehote! Tega niste storili vi!» zakliče deklica skoro jokaje, pograbi sabljico in jame novič mahati z njo.

«Poizkusite, gospod, sedaj . . .»

«Evo!» ponovi Mihael.

In sabljica novič zleti pod peč.

Mihael pa reče:

«Za danes bodi dovolj!»

Gospa stolnikova se je jela tresti in smejati še glasneje nego navadno. Barbka je stala sredi sobe, zbegana, osupla, vsa zasopla, si grizla ustnice ter se branila solzam, ki so ji nehote silile v oči. Vedela je, da bo smeh še večji, ako se spusti v glasen jok, zato se je vsekakor hotela premagati. Videč, da se ne more, zbeži iz sobe.

(Str. 91.) «Jaz sem že star ter si ne izpulim oči,
toda takoj pokličem semkaj druge, naj se čudijo.»

«Za Boga!» zakliče gospa stolnikova. «Gotovo je zbežala v hlev, a tako razgreta . . . Še prehladi se nam. Moram nemudoma za njo! Kristina, ne odhajaj!»

Po teh besedah odide, pograbi toplo jopico v veži in zdirja v hlev. Za njo pa steče Zagloba, boječ se za svojega «hajdučka».

Tudi Dragojevska je hotela za njimi, toda Volo-dijevski jo prime za roko.

«Ali si čula, gospodična, prepoved? Ne iz-pustim te roke, dokler se ne vrnejo.»

In res je ni izpustil. Bila pa je ta roka mehka kakor žamet. Mihaelu se je zdelo, da izvira nekakov topel tok iz teh tankih prstov v njegove kosti, torej jo je držal čimdalje močneje.

Kristini se lice pokrije z lahno rdečico.

«Držite me kakor v plenu!» reče.

«Kdor bi zaplenil takšno, ne bi zavidal sul-tana, zakaj tudi sultan bi mu rad dal zanj polovico svoje države.»

«Toda vi bi me ne prodali paganom?»

Pri tem Mihael zapazi, da ga zanaša njegova vnema predaleč, in zato se takoj popravi:

«To bi bilo tako, kakor bi prodal zlodeju dušo! Kako naj bi prodal paganu svojo sestro?»

Dragojevska pa reče resno:

«Dobro ste povedali, gospod. Gospo stolnikovo imam rada kakor sestro, pa bom sestra tudi vam.»

«Zahvaljam vas iz srca,» reče Mihael in ji poljubi roko, «zakaj tolažbe sem res potreben.»

«Vem, vem!» ponovi gospodična, «tudi jaz sem sirota!»

Pri tem ji drobna solzica priteče izpod trepalnic ter obstane na onem mahu nad ustnicami.

Volodijevski je zrl na to solzo, na usta, lahko zasenčena, in končno dejal:

«Tako dobri ste, gospodična, kakor angel. Že mi je odleglo.»

Kristina se lahko nasmehne.

«Bog vam daj!»

«Kakor Boga ljubim . . .»

Mali vitez je čutil, da bi mu še bolj odleglo, ako bi to ročico poljubil še enkrat. Ali v tem hipu vstopi gospa stolnikova.

«Barbka je vzela jopico,» reče, «toda v takšni zadregi je, da nikakor neče iti semkaj. Zagloba dirja po vsem hlevu za njo.»

In Zagloba res ni ščedil s pohvalo in je ni le lovil po hlevu, ampak jo je spodil na dvorišče, češ, da jo tako prej spravi v toplo sobo. Toda ona je le bežala pred njim, ponavljajoč: «Ne pojdem! Ne pojdem! Naj se prehladim! Ne pojdem! Ne pojdem! . . .» Naposled ugleda senčnico in k njej prislonjeno lestvo ter skoči nanjo kakor veverica; ustavi se šele na vrhu strehe. Ondi sede, se obrne k Zaglobi ter mu zakliče smehoma:

«Dobro, pojdem, ako splezate gor za menoj.»

«Ali sem maček, hajduček, da bi lazil za teboj po strehi? Tako mi plačuješ to, da te ljubim!»

«Jaz vas tudi ljubim, toda s strehe!»

«Ded svoje, baba svoje! Takoj mi splezaj s strehe!»

«Ne splezam!»

«Smešno je, kakor Boga ljubim, da bi si kdo takšno zadrego gnal k srcu! Ne le tebi, izmučena podlasica, nego tudi Kmitica, ki so ga imeli za mojstra nad mojstri, je izplačal Volodijevski tako, ne pa morda v šali, ampak v pristnem dvoboju. Njemu se najznamenitejši laški, nemški in švedski borilci niso mogli upirati dalje, nego bi izmolil očenaš, pa naj bi se takšna plazka tako žalostila zaradi tega poraza! Fej, sramuj se! Splezaj dol, splezaj! Saj se šele učiš!»

«Toda Volodijevskega ne morem videti!»

«Kajpada! Morda zato ne, ker je ‚exquisitissimus‘ v tem, kar hočeš znati sama? Morala bi ga imeti še tem rajša!»

Zagloba se ni motil. Barbka je čimdalje bolj občudovala malega viteza, toda sedaj je dejala zbegana:

«Naj ga ima rada Kristina!»

«Splezaj s strehe, splezaj!»

«Ne splezam!»

«Dobro, pa sedi; povem ti samo to, da ni spodobno za mlado gospodično, sedeti na lestvi, zakaj svet utegne imeti ob tem mikaven prizor.»

«Ni res!» odgovori Barbka in opleta z jopico.

«Jaz sem že star ter si ne izpulim oči, toda takoj pokličem semkaj druge, naj se čudijo.»

«Že grem!» zakliče Barbka.

V tem se Zagloba obrne proti hiši.

«Res je, nekdo gre!» reče.

Za hišnim oglom se prikaže mladi gospod Novoveški, ki je bil prijahal na konju, ga privezal za stranska vrata ter odšel okrog hiše, da bi vstopil skozi velika vrata.

Ko ga Barbka ugleda, je že z dvema skokoma na tleh, toda prepozno. Gospod Novoveški jo je videl, kako je skočila z lestve, ter je stal zmeden, osupel in rdeč kakor gospodična. Barbka je tudi vsa zardela stala pred njim. Zdajci pa zakliče:

«Druga zadrega!»

«Zagloba, zelo vesel, za trenutek pomežikne z zdravim očesom, nato pa reče:

«Gospod Novoveški, našega gospoda Mihaela prijatelj in dostojnik — to pa je gospodična Lestvička — fej, hotel sem reči Jezerkovska!»

Novoveški se urno zave. Ker je bil bistro-umen človek, dasi še mlad, se prikloni, upre oči v mični prikaz in reče:

«Za Boga! Rože cveto v snegu na Ketlin-govem dvoru.»

A Barbka se prikloni in reče sama v sebi:

«Toda za drug nos, ne za tvoj!»

Nato pa de zelo prijazno:

«Prosim, izvolite stopiti v sobo . . .»

Rekši steče naprej ter plane urno v sobo, v kateri je sedel Mihael z ostalo družbo. Ondi zakliče, spomnivši se rdečega kontuša (suknje) gospoda Novoveškega: «Kalin je priletel!»

Potem sede k mizi, sklene roke ter stisne ustna, kakor se to spodobi skromni, dobro vzgojeni gospodični.

Volodijevski predstavi mladega prijatelja sestri in Kristini Dragojevski. Ko Novoveški ugleda drugo gospodično, dasi povsem drugačno, ali takisto ne- navadno lepo, ga še enkrat obide zbeganost. Zakrije pa jo s poklonom ter seže z roko po brkih, ki mu pa še niso rastle.

Zaokroži torej prste nad ustnicami in se obrne k Volodijevskemu, da mu pove namen svojega prihoda. Gospod veliki hetman si je namreč želel, naj pride Volodijevski nemudoma k njemu.

Kakor si je Novoveški domišljjal, je zopet grozila nekaka vojna, zakaj hetman je bil ravnokar prejel nekoliko pisem. Pisali so mu namreč gospod Vilčkovski, gospod Silnicki, polkovnik Pivo in drugi poveljniki, nastanjeni na Podolju in Ukrajini; poročali so o krimskih dogodkih, ki niso obetali nič dobrega.

«Kan sam in sultan Galga, ki je pri Podgajcu z nami sklenil mir,» nadaljuje Novoveški, «se hočeta držati pogodb, toda v Budzijaku že šumi kakor v panju; belograjska orda se tudi upira ter neče slušati ne prvega ne drugega . . .»

«Gospod Sobijeski me je že obvestil o tem ter me vprašal za svet,» odgovori Zagloba. «Kaj tam govore sedaj o pomladi?»

«Pripovedujejo, da se s prvo travo ti črvi razlezejo in da jih bo treba poteptati,» reče Novoveški.

Ob teh besedah se postavi kakor okrutni sin Martov ter si jame vihati zaželeni brki tako, da mu je kar gorenja ustnica zardela.

Barbka, ki ga je pozorno gledala, je to takoj zapazila. Pomaknila se je nekoliko nazaj, da bi je Novoveški ne videl, ter se delala, kakor bi si vihala brki.

Gospa stolnikova jo je pokarala s pogledom, toda ob tem se je jela tresti, le izteška dušični smeh; gospod Mihael si je tudi grizel ustnice, in Dragojevska je povisila oči, da so ji njene dolge obrvi delale senco na licu.

«Mlad človek ste,» reče Zagloba, «toda že izkušen vojak.»

«Imam dvaindvajset let in ne pretiram, ako rečem, da že sedem let služim domovini; zakaj že kot petnajstleten deček sem pobegnil iz šole,» odgovori mladenič.

«Toda po stepi in travi hodi in napada Tatarje kakor kanja snežne jerebice,» dodá Volodijevski. «To ti je izboren gonjač. Tatar mu ne uide na stepi.»

Novoveški se je ves zardel od veselja, da so ga vpricho gospodičen hvalila tako slavna usta.

Bil pa je to ne samo stepni jastreb, nego tudi zal, od vetra nekoliko zagorel mladenič. Na licu je imel obronek od uhlja do nosa; to rano mu je bila prizadela sablja. Oči so mu bile bistre, vajene zreti v daljo, nad njimi so se zrastle zelo črne obrvi kakor tatarski lok. Na že močno plešasti glavi

je imel dolge nepočesane lase. Barbki je bil po glasu in postavi všeč, toda navzlic temu ga ni nehala oponašati.

«Prosim,» reče Zagloba. «Prijetno je nam starim, ako vidimo, kako raste nas vreden mlajši rod.»

«Ni vas še vreden!» de Novoveški.

«S slavo in skromnostjo. Kmalu bomo videli, da vam bo poverjeno poveljništvo manjših oddelkov.»

«Kaj še!» zakliče Mihael. «Saj je bil že poveljnik ter je napadal sovražnika na svojo roko!»

Novoveški je tako močno jel vihati «brke», da si je skoraj odtrgal gorenjo ustnico.

Barbka ni odmeknila oči od njega ter je tudi dvignila obe roki k licu in ga posnemala v vsem.

Toda bistri vojak je kmalu zapazil, da se oči vse družbe obračajo na ono stran, kjer je sedela gospodična, ki jo je bil videl na lestvi, in takoj si je domislil, da se ondi snuje nekaj zoper njega.

Delal pa se je, kakor ne bi bil opazil ničesar, se razgovarjal dalje ter iskal brkov po stari navadi; nato pa se je zdajci obrnil tako urno, da se Barbka ni utegnila obrniti od njega, niti rok spustiti z obraza.

Pa se je tudi zardela do ušes ter nevede, kaj naj stori, vstala s sedeža. Vsi so bili očitno v zadregi; za trenutek je nastal molk.

Zdajci pa se udari Barbka z rokami po suk-njici ter reče z zvenečim glasom:

«Tretja zadrega!»

«Vrla moja gospodična!» reče Novoveški živo.
«Takoј sem zapazil, da se nekaj godi za mojim hrbtom. Priznavam vam, da si že želim imeti brke, in ako jih ne dočakam, se to zgodi le zaraditega, ker padem za domovino; zato pa zaslužim, da se razjočete po meni, ne pa da se mi smeјete.»

Barbka je stala s povešenimi očmi. Odkrito-srčne besede vojakove so jo še bolj osramotile.

«Morate ji odpustiti, gospod,» reče Zagloba.
«Sicer je še plaha, ker je mlada, toda srce ima zlato!»

A Barbka, kakor bi potrdila Zaglobove besede, šepne takoj:

«Prosim vas, oprostite mi . . . gospod . . .»

Novoveški jo nemudoma prime za roke ter jih jame poljubljati.

«Za Boga, gospodična, ne žalite se zaraditega! Saj vendar nisem barbar. Sam sem dolžen prositi oprostbe, ker sem si vam drznil pokvariti zabavo. Mi vojaki pa uganjamo takšne ničemurnosti! Mea culpa! Še enkrat poljubim to roko in ako jo imam poljubljati dotlej, dokler mi, gospodična, ne odpustite, pa vas prosim za rane božje, ne od-pustite mi do večera!»

«O kako vljuden plemič je to! Ali vidiš, Barbka?» reče gospa Makoveška.

«Vidim!» odgovori Barbka.

«Je že dobro!» zakliče Novoveški.

Po teh besedah se zravna ter jako samosvestno seže po brkih, toda takoj se zave in se sam spusti

v glasen smeh; za njim se zasmeje tudi Barbka z drugimi vred. Veselje prevzame vse.

Zagloba je zapovedal prnesti steklenice iz Ketlingove kleti, in vsi so se dobro imeli. Gospod Novoveški je rožljaj z ostrogami in si s prsti česal lase; čimdalje bolj zaljubljen je ogledoval Barbko. Zelo mu je prijala. Bil pa je tudi zgovoren in ker je bival pri hetmanu, je imel tudi kaj pripovedovati.

Pravil jim je torej o zboru «convocationis», o njegovem koncu in o tem, kako se je v senatorski sobi na velik smeh poslušalcev razsula peč. Naposled je odšel po obedu, odnašajoč v očeh in v duši spomin na Barbko.

VIII.

Še istega dne se oglasi mali vitez pri hetmanu. Ta ga sprejme in reče takoj:

«Moram poslati Rušiča v Krim, da pogleda, kaj se tam godi in da opomni kana, naj ostane zvest pogodbi. Ali hočeš novič stopiti v službo ter prevzeti poveljništvo za njim? Ti, Vilčkovski, Silnicki in Pivo boste pazili na Doroša in na Tatarje, katerim ni nikdar moči popolnoma zaupati.»

Volodijeovski se užalosti. Saj je vendar prebil cvet mladosti v službi. Dolga desetletja ni našel miru, živel je v ognju, v dimu, v trudu; prebdel na tisoče noči brez strehe nad glavo, brez perišča slame pod glavo. Bog sam ve, kakšno kri je že

prelivala njegova sablja. Ni se stalno nastanil, niti se oženil. Oni, ki so imeli stokrat manj zaslug, so že uživali »bene merentium« (pokojnino); dosežali so čast, dobre službe in starostva. On pa je bil bogatejši takrat, ko je začel služiti, nego sedaj. A vendar so hoteli novič pometati z njim kakor s staro metlo. Dušo je imel raztrgano na dvoje; komaj je našel nežne roke, ki so mu jele obezovati rane, kar mu zopet zapovedujejo, naj se pripravi ter zdirja črez puščavo, na daljno mejo poljske ljudovlade, brez ozira na to, da mu je duša tako utrujena. Ako ne bi bilo onega klatenja in službe, pa bi bil vsaj nekoliko let lahko živel skupaj s svojo Anico.

Ko je pomislil na vse to, je začutil v duši veliko bridkost; toda ker se mu ni zdelo prikladno, da bi se izgovarjal in se ogibal službe, je odgovoril kratko:

«Pojdem.»

Toda hetman mu reče:

«Nisi še v službi, torej lahko odstopiš. Sam veš najbolje, ali ni zate še prezgodaj.»

Volodijevski pa mu reče:

«Niti umreti bi mi ne bilo prezgodaj!»

Gospod Sobijeski nekolikokrat prekorači sobano, naposled se ustavi pri malem vitezu ter mu zaupno položi roko na ramo.

«Ako se ti solze doslej še niso posušile, pa ti jih posuši veter na stepi. Boril si se, vojak, vse svoje življenje, pa se bori še dalje! Ako ti pride

kdaj na misel, da so te pozabili, da ti niso dali počitka, da si nisi prislužil pečenke nego suhi kruh, ne starostva nego rane, ne počitka nego trpljenje, pa stisni zobe in reci: 'Tebi, domovina!' Druge tolažbe ti ne dam, ker je nimam. Dasi nisem duhovnik, ti vendar lahko zatrjujem, da dospeš v tej službi na starem, ogoljenem sedlu dalje nego drugi v sijajnih kočijah in da se na posled odpro pred teboj vrata, ki ostanejo zaprta drugim.»

«Tebi, domovina!» ponovi v duši Volodijevski, obenem začuden, kako je mogel hetman tako dobro pogoditi tajne njegove misli.

«Nečem govoriti s teboj kakor s podložnikom, ampak kakor s prijateljem, dà, kakor oče s sinom. Že takrat, ko smo bili še v ognju pri Podhajcu in še prej na Ukrajini, ko smo komaj zmagovali sovražnika, in tukaj v srcu domovine, kjer so ljudje, zavarovani za našim hrbtom, svobodno živeli ter iskali svojega dobička, mi je prihajalo večkrat na misel, da se mora ta ljudovlada pogubiti. Svojevlavnost ima preveliko moč nad redom, javna blaginja se mora umekniti zasebnim koristim... Kaj takšnega nimajo nikjer v tej meri. Evo, te spletke so me grizle podnevi na polju in ponoči, ko sem počival v šatoru. Mislil sem si: No, mi vojaki poginjamo!... Dobro!... To je naša dolžnost in naša usoda! Toda ko bi vsaj vedeli, da s krvjo, ki nam teče iz ran, dosežemo tudi rešitev! Ne, tudi te tolažbe ni bilo. Težki so bili

oni dnevi, ki sem jih prebil pri Podhajcu, dasi sem tovarišem kazal veselo lice, sicer bi si bili mislili, da sem že obupal o zmagi. Ljudi ni — sem si mislil — zlasti takšnih ne, ki bi resnično ljubili domovino! In pri tem mi je bilo, kakor bi mi bil kdo nož zasajal v srce . . . Nekoč pa — bilo je to poslednji dan v podhajskem taboru — ko sem vas dvetisoč poslal v napad na šestindvajset-tisoč Tatarjev in ko ste v gotovo smrt zdirjali s takšnim krikom in veseljem kakor na gosti, mi je prišlo zdajci na misel: Ej, ti moji vojaki! In kamen se mi je odvalil od srca, v očeh se mi je razjasnilo. 'Tile', sem rekel, 'umro iz čiste ljubezni do matere domovine, ti ne pojdejo k izdajicam; iz njih napravim vzvišeno bratovščino, iz njih napravim šolo, v kateri se bo učil mlajši rod ljubezni do domovine. Po njih se prerodi ta nesrečni narod, da bo nesebičen, da se ne bo spominjal svojeglavnosti, da postane kakor lev, čuteč v udih kruto moč, ter napolni svet s čudenjem. Takšno bratovščino napravim iz svojih vojakov!'

Pri teh besedah se Sobijeski sam razvname, dvigne glavo, podobno glavi rimskega cesarja, razprostre roke in zakliče:

«Gospod! Ne piši nam na naš zid: 'Mane tekel, fares!' nego dovoli, da se mi prerodi domovina!'

Nastane trenutek molčanja.

Mali vitez je sedel s povešeno glavo ter čutil, da se trese po vsem životu.

Hetman je hodil nekaj časa z urnimi koraki po sobi, naposled pa se je ustavil pred malim vitezom.

«Zgledov je treba,» pravi, «vsak dan zgledov, ki bodo bodli v oči. Volodijevski! Tebe sem prvega izmed vseh prištel tej bratovščini. Ali hočeš biti njen člen?»

Mali vitez vstane ter objame hetmanova kolena.

«Evo!» reče z ginjenim glasom. «Ko sem začul, da mi je novič oditi, sem si mislil, da se mi godi krivica in da potrebujem časa za pomiritev svoje bolesi. Sedaj pa vidim, da sem grešil, ter se kesam te misli in od stida niti ne morem govoriti...»

Hetman ga molče objame.

«Res nas je le majhno perišče, toda drugi pojdejo po našem zgledu.»

«Kdaj naj grem?» vpraša mali vitez. «Lahko grem celo na Krim, ker sem že bil tam.»

«Ne,» odgovori hetman. «Na Krim pošljem Rušiča. Tam ima pobratimce in soimence, očitno bratrance, ki jih je še v nežni mladosti odnesla voda, ki pa so se poturčili ter dosegli ondi visoko čast. Ti mu pojdejo v vsem na roko. Tebe pa potrebujem na bojišču, zakaj nikogar ni, ki bi ti bil enak v gonji na Tatarje.»

«Kdaj naj grem?» ponovi mali vitez.

«Najkesneje v štirinajstih dnevih. Moram se še pomeniti z gospodom kraljevim podkancelarjem

in z gospodom blagajnikom, da pripravita Rušiču pisma in navodila. Toda hiteti hočem, le bodi pripravljen.»

«Jutri bom že pripravljen.»

«Bog ti povrni dobro voljo, toda tako hitro ni treba. Ne pojdeš pa tudi za dolgo, zakaj za volitve, ako bomo imeli mir, te bom potreboval v Varšavi. Ali si že čul o kandidatih? Kaj se govori med plemstvom?»

«Ravnokar sem šele dospel v svet iz samostana, ondi pa ne mislijo na posvetne reči. Vem samo to, kar mi je povedal gospod Zagloba.»

«Resnica. Lahko dobim pojasnila od njega. Splošno je znan med plemstvom. A komu namerjaš dati svoj glas?»

«Še sam ne vem. Mislim si samo, da nam je treba bojevitega gospoda.»

«Evo, tako je, tako! Tudi jaz imam takšnega v mislih, ki bi že s samim imenom zadajal sosedom strah. Bojevitega gospoda nam je treba, kakršen je bil Štefan Batori! No, zdravstvuj, vojak!... Bojevitega gospoda nam je treba... To povej vsem... Zdravstvuj! Bog ti vrni dobro voljo!»

Mihael se poslovil in odide.

Spotoma je premišljal. Bil je vesel, da je imel pred seboj še en teden ali dva, zakaj draga mu je bila ta prijaznost in tolažba, ki mu jo je bila prinesla Kristina Dragojevska. Radoval se je tudi ob misli, da se vrne k volitvi, in zato se je že dokaj lažjega srca vračal domov. Tudi stepa

je imela zanj svoje mičnosti, po katerih je hrepenel nehote. Tako se je bil privadil temu prostranstvu brez konca, kjer se čuti vojak bolj podobnega ptiču nego človeku.

«I no, pojdem,» si je mislil, «pojdem na te neizmerne stepe, na stanišča in mogile, da bom novič okušal staro življenje, vršil z vojaki pohode, čual meje, zasledoval spomladi stopinje v travi — i no pojdem, pojdem!»

Spustil je konju uzdo ter jezdil skokoma, zakaj že je zakoprnel po ježi, ob kateri mu je žvižgal veter v ušesih. Vreme je bilo lepo, suho, mrzlo. Zmrzli sneg je pokrival zemljo ter škripal pod kopiti ličnega konja. Trde grude zmrzle prsti so kar odskakovale izpod kopit. Volodijevski je dirjal tako, da je strežnik, sedeč na slabšem konju, ostajal daleč za njim.

Dan se je že nagnil, na obnebj u se je razgrinjala zarja ter metala na zasneženo prostranstvo vijoličast odsev. Na obnebj u so zatrepetale prve zvezde in prikazal se je mesec v podobi srebrnega srpa. Pot je bila prazna, in le tuintam je srečal vitez voz ter drevil neprestano. Šele, ko je v dalji ugledal Ketlingov dvor, je pridržal konja ter dopustil, da ga je strežnik došel.

Zdajci ugleda pred seboj šibko postavo.

Bila je Kristina Dragojevska.

Volodijevski skoči takoj s konja, ga izroči strežniku, sam pa ji pohiti naproti, še nekoliko začuden, toda zelo razveseljen zaradi tega prikaza.

«Vojaki pravijo,» reče, «da je ob večerni zarji moči srečavati razna nadnaravna bitja, ki časih napovedujejo kaj dobrega ali pa slabega; toda zame ne more biti nič boljšega, nego da sem ob tej uri srečal vas.»

«Gospod Novoveški je dospel,» odgovori Kristina, «pa se ondi zabava z Barbko in gospo stolnikovo. Jaz pa sem odšla nalašč vam naproti, zakaj vznemirjala sem se, kaj vam je hotel povedati gospod hetman.»

Te odkritosrčne besede so močno genile malega viteza.

«Ali se, gospodična, res tolikanj menite zame?» vpraša, dvignivši oči.

«Dà,» odgovori Kristina z zamolklim glasom.

Volodijevski ni mogel obrniti oči od nje, zakaj doslej se mu še ni bila zdela tako lepa kakor sedaj. Na glavi je imela atlasov klobuček, in bel labodji ovratnik ji je obvijal drobno, blede lice, osvetljeno od meseca. Z lica je čital mir in veliko dobroto.

Volodijevski je začutil v tem hipu, da je to prijateljsko, ljubljeno obličje.

Torej je dejal:

«Ako ne bi bilo služabnika, ki gre za nama, pa bi se vam iz hvaležnosti zgrudil pred noge.»

«Ne govorite tako, gospod,» reče ona, «zakaj tega nisem vredna. Rajši mi recite, da ostanete pri nas, da vas bom lahko tolažila še dalje!»

«Ne ostanem,» odgovori Volodijevski.

Kristina zdajci obstoji.

«Ali ni mogoče?»

«Navadna vojaška služba. Pojdem v Rusijo, na Divja polja . . .»

«Navadna služba?» . . . ponovi Kristina.

Nato umolkne ter se urno obrne proti domu. Mihael je nekoliko vznemirjen stopal poleg nje. Bilo mu je nekamo težko pri srcu; ni vedel, kaj naj počne. Hotel je novič pričeti razgovor, toda ni se mu posrečilo. A vendar se mu je zdelo, da ima Kristini še toliko povedati, da je prav sedaj čas za to najbolj ugoden, ko ju nihče ne moti.

«Da bi le začel,» si je mislil, «dalje pa že pojde.»

Torej vpraša hipoma:

«Kdaj je dospel gospod Novoveški?»

«Nedavno,» odgovori Dragojevska.

In razgovor je bil zopet ustavljen.

«To ni prava pot!» si pomisli Volodijevski. «Ako bom tako začenjal, pa ji nikdar ne povem ničesar. Že vidim, da mi je žalost pojedla vso bistrournost.»

In zopet je stopal nekaj časa molče ter si čimdalje huje vihal brke.

Naposled, že skoro tikoma pred hišo, obstane ter reče:

«Glejte, gospodična, ako sem že toliko let odkladal srečo, da sem služil domovini, kako bi sedaj ne mogel odložiti tolažbe?»

Volodijevskemu se je zdelo, da mora ta preprosti razlog Kristino takoj prepričati. Toda čez nekaj časa mu reče tožno in nežno:

«Čim dalje človek Mihaela pozna, tem bolj ga mora spoštovati in ceniti . . .»

Po teh besedah odide v hišo. Že v veži jima je prihajal na ušesa Barbkin klic: «Alah! Alah!» In ko stopita v sobo, ugledata sredi sobe Novoveškega z zavezanimi očmi in razprostrtimi rokami. Trudil se je ujeti Barbko, ki se je skrivala po kotih in mu s klicem «Alah» naznanjala svojo navzočnost. Gospa stolnikova in Zagloba sta se živahno razgovarjala pri oknu.

Toda prihod Kristinin in malega viteza jima ustavi zabavo. Novoveški si sname robec z oči ter ju prihiti pozdravljat. Nato prihite tudi gospa stolnikova, Zagloba in zasopla Barbka.

«Kaj je novega? Kaj je novega? Kaj je rekel gospod hetman?» so povpraševali drug za drugim.

«Gospa sestra!» odgovori Volodijeovski, «ako hočeš poslati možu kaj pisem, se ti nudi prilika, ker odidem v Rusijo.»

«Že te pošiljajo! Za Boga živega! Ne hodi še, ne hodi!» zakliče gospa Makoveška. «Da ti ne privoščijo niti za trenutek počitka!»

«Ali so ti res dali kakšno nalogo?» vpraša Zagloba mračen. «Prav pravi gospa stolnikova, da mlatijo s teboj kakor s cepcem.»

«Rušič odrine na Krim in jaz prevzamem poveljništvo za njim, zakaj kakor je že omenil gospod Novoveški, se na pomlad meja začrni od sovražnika.»

«Ali imamo samo mi čuvati to ljudovlado lopovov, kakor čuva pes dvorišče!» zakliče Za-

globa. «Drugi še tega ne vedo, s katerim koncem je streljati s puško, le nam ne privoščijo za trenutek počitka!»

«No, mir. Nimamo se za kaj hudovati!» odgovori Volodijevski. «Služba je služba! Dal sem hetmanu besedo, da pojdem, bodisi prej ali pozneje, meni je eno . . .»

Tu položi Volodijevski prst na čelo ter pomeni oni razlog, ki ga je poprej izrekel Kristini.

«Zakaj, znajte, gospoda, ako sem prej toliko let odkladal srečo, samo da sem služil ljudovladi, kakšno čelo bi moral imeti, da se ne bi odrekel utehi, ki jo dobivam v vaši družbi?»

Nihče ni odgovoril; samo Barbka se je namrdnila ter rekla nejevoljna kakor razvajeno dete:

«Škoda gospoda Mihaela!»

Volodijevski se veselo nasmeje.

«Zdaj se vam je zgodilo po volji. Saj ste že včeraj dejali, da sem vam zoprni kakor divji Tatar.»

«Ali! Kakor Tatar! Sploh nisem rekla nič podobnega. Vi se boste ondi zabavali s Tatarji, nam bo pa tukaj dolgčas za vami!»

«Potolažite se, hajduček' (oprostite, gospodična, da vas imenujem tako, toda to se vam grozno prilega). Hetman mi je dejal, da ne pojdem za dolgo časa. Pojdem za teden dni ali za dva tedna, toda za volitve moram biti že zopet v Varšavi. Sam gospod hetman si to želi, in tudi bo tako, najsi bi se Rušič še ne vrnil s Krima.»

«To je dobro!»

«Odrinem tudi jaz z gospodom polkovnikom, gotovo odrinem,» reče Novoveški, pozorno zroč na Barbko.

Ona pa mu reče:

«Takšnih, kakršen ste vi, ne bo malo. Prijetna reč za vojaka, ako služi pod takim poveljnikom. Idite, gospod, idite! Bo vsaj Volodijevskemu krajši čas.»

Mladenič zdihne ter se samo s široko dlanjo pogladi po laseh; naposled razprostre roke, kakor prej, ko je lovil slepe miši, in reče:

«Toda prej še ujamem gospodično Barbko!»

«Alah, Alah!» zakliče Barbka in se umakne.

V tem se Dragojevska približa Volodijevskemu radostnega lica, prevzeta od tihega veselja.

«Mihael, prav nevljudni ste do mene; do Barbke ste dokaj vljudnejši nego do mene.»

«Jaz nevljuden? Jaz vljudnejši do Barbke?» vpraša vitez začuden.

«Barbki ste rekli, da se vrnete na volitev. Ne bila bi si gnala vašega odhoda tako k srcu, ako bi bila to vedela prej.»

«Zlata moja duša!» zakliče Mihael.

Toda takoj se zave in reče:

«Ljubljena moja prijateljica! Malo sem vam povedal, ker sem bil popolnoma izgubil glavo!»

IX.

Mihael se je jel polagoma ravnati na odhod, v tem pa se vendar ni nehal bojevati z Barbko, ki jo je imel čimdalje rajši, ter iskati pri Kristini tolažbe. Videti pa je bilo, da je tolažbo tudi našel, zakaj od dne do dne je prihajal boljše volje in po večerih se je udeleževal celo zabav Barbkinih z Novoveškim.

Ta mladi mož je postal kaj drag gost na Ketlingovem dvoru. Prihajal je zarana ali kmalu opoldne ter posedal do večera; vsi so ga imeli radi ter se ga kmalu navadili, kakor bi bil člen njih rodbine.

Vozil je ženske v Varšavo ter hodil z njimi po prodajalnicah; zvečer pa sta on in Barbka lovila slepe miši, zakaj neprestano je ponavljal, da mora še pred odhodom ujeti nedosežno Barbko.

Ona pa se mu je neprestano umikala, dasi ji je Zagloba dejal:

«Ako te ne ujame ta, pa te ujame kdo drugi.»

Toda čimdalje razločnejše je bilo videti, da jo hoče ujeti prav ta. Celo «hajduku» je morala ta misel že šiniti v glavo, zakaj Barbka se je časih tako zamislila, da so se ji kar lasje usipali na oči. Zagloba pa je imel svoje vzroke, da mu to ni bilo po godu.

Nekega večera, ko so že vsi odšli, potrka na vrata malega viteza.

«Tako mi je žal,» reče, «da se morava ločiti. Zato prihajam, da se te še nagledam. Bog ve, kdaj se zopet vidiva.»

«K volitvi se gotovo vrnem,» odgovori Mihael ter ga objame, «in povem vam, zakaj. Hetman hoče imeti tu ob tem času kar največ takšnih ljudi, ki jih ljubi plemstvo, da bi plemiče pridobivali za njegovega kandidata. Ker pa moje ime, hvala Bogu, precej velja med sobrati, me gotovo pozove semkaj. Zanaša se pa tudi na vas.»

«Dà, lovi me z veliko mrežo; toda zdi se mi, dasi sem precej širok, da še najdem kje luknjo ter se mu izmotam iz te mreže. Svojega glasu ne dam Francozom.»

«Čemu?»

«Ker bi bilo to absolutum dominium.»

«Kondeuš bi moral priseči na ustavo kakor vsak drugi, sicer pa je to baje znamenit vojskovodja, proslavljen v bojih.»

«Z božjo pomočjo nam ni treba iskati vojskovodje v Franciji. Sobijeski sam gotovo ni slabši od Kondeuša. Pomisli, Mihael, da Francozi takisto hodijo v nogavicah kakor Švedi in da se takisto malo menijo za prisego. Karl Gustav je bil pripravljen priseči vsako uro. Njim je to tako, kakor bi oreh zgrizel. Kaj značijo dogovori, ako pa ni poštenosti?»

«Toda ljudovlada potrebuje brambe. O, ko bi še živel knez Jeremija Višnjevecki! Enoglasno bi si ga izvolili za kralja.»

«Živi še njegov sin, kri njegove krvi.»

«Ni pa več njegov duh, ker je bolj podoben strežniku nego knezu, potomcu takšnega rodu. Žalost obide človeka, ko ga pogleda. O, ko bi še bili nekdani časi! Toda sedaj je obzir na domovinsko blagost prva stvar. Isto vam poreče Skretuski. Karkoli stori gospod hetman, to ukrenem tudi jaz, ker verujem v njegovo vdanost do domovine kakor v evangelij.»

«I, čas je misliti na to. Škoda, da sedaj odhajaš.»

«A kaj storite vi?»

«Vrnem se k Skretuskim. Dečki me časih res mučijo, toda vsekakor mi je dolgčas po njih, ako jih dolgo ne vidim.»

«Ako se vname po volitvi vojna, pa odrine tudi Skretuski. A kdo ve, ali še vi ne odrinete na bojišče. Mogoče, da se bova bojevala skupaj v Rusiji. Toliko sva že v teh krajih našla dobrega in slabega!»

«Resnica, kakor Boga ljubim. Tam so nama minila najboljša leta. Časih bi si še hotel ogledat vse te kraje, ki so bili priča naši slavi.»

«Torej pojdite sedaj z mano. Dobro se bova imela in črez pet mesecev se vrneva semkaj h Ketlingu. Tedaj bo tukaj tudi Skretuski . . .»

«Ne, Mihael, sedaj ne morem iti, pač pa ti obetam, ako se oženiš s katero gospodično, ki ima ondi zemljišče, da te spremim tja in da bom navzoč na tvoji instalaciji . . .»

Volodijevski je bil zmeden, toda takoj mu je odgovoril:

«Sedaj ne mislim na ženitev. Najboljši dokaz temu je to, da se vračam k vojski.»

«To me pa tudi muči, zakaj mislil sem si: Ako ne ena, bo pa druga. Mihael, imej Boga v srcu in odloči se, dokler je še čas. Kje dobiš lepšo priliko nego tukaj? Pomni, da pridejo pozneje leta, v katerih si porečeš: Vsak ima ženo in otroke, samo jaz sem kakor gola hruška na polju. Ako bi se bil oženil s pokojnico in bi ti bila zapustila otroke — no, tedaj bi ti dal mir, ker bi imel nekakšen predmet ljubezni in gotovo nadejo na tolažbo. Toda tako utegne napočiti ura, ko boš zaman iskal svojih bližnjih okrog sebe ter vpraševal samega sebe: Kaj, ali res bivam v tujem kraju?»

Volodijevski je molčal in premišljal. Zagloba pa mu je bistro gledal v oči in nadaljeval:

«V duhu in srcu sem ti označil onega rdečega ,hajdučka', a to prvič, ker je to zlato, ne pa dekle, in drugič, ker takšnih vojakov, kakršne bi izredila vidva, nemara še ni bilo na svetu.»

«To je dekle kakor vihar. Sicer pa se že Novoveški trudi, da bi ondi ukresal ogenj.»

«Kaj to! Kaj to! Danes bi ti še gotovo dala prednost, ker je zaljubljena v tvojo slavo; toda ako ti odideš in on ostane — ostane pa vsekakor, ker ni vojne — res ne vem, kako bo.»

«Barbka je kakor veter. Naj jo vzame Novoveški. Želim mu sreče, ker je vrl mladenič.»

«Mihael!» reče Zagloba in sklene roke, «pomisli, kakšno bi bilo to potomstvo!»

Nato odvrne mali vitez zelo naivno:

«Poznal sem dva Bala, ki ju je rodila Dragojevska, pa sta vendar bila vrla vojaka.»

«Aha. To sem pričakoval! Hočeš se mi izmuzniti!» zakriči Zagloba.

Volodijevski se je začutil v veliki zadregi. Nekaj časa si je vihal brke, da bi zakril svojo zbeganost, naposled pa je dejal:

«Kaj vendar pravite? Nikakor se ne izvijam. Toda ko ste govorili o Barbki, katere vedenje je bolj moško nego žensko, mi je prišla na misel Kristina, v kateri si je ženska narava izbrala svoj sedež. Kadar govorimo o eni, se spominjamo tudi druge, ker bivata skupaj.»

«Dobro, dobro! Bog ti blagoslovi tudi Kristino, dasi bi se jaz, ako bi bil mlad, samo v Barbko zaljubil na smrt. Ako imaš takšno žensko, ti je ni treba ob vojni puščati doma, marveč jo lahko vzameš kar na bojišče s seboj. Takšna ti prihaja prav celo pod šatorom. Ako pa napoči njen čas, bodisi celo ob bitki, bo še z eno roko držala puško. Ej, dragi moj hajduček, prezirajo te tukaj in te pitajo z nehvaležnostjo, toda ko bi jaz imel kopico let manj, pa bi videli ljudje, katera bi bila gospa Zaglobova.»

«Barbki ne odrekam ničesar!»

«Tu ne pojde za to, da bi ji odrekal kreposti, ampak da bi ji oskrbel moža. Toda tebi je Kristina ljubša!»

«Kristina mi je prijatelj.»

«Prijatelj, ne prijateljica? To pa morda zato, ker ima brke. Prijatelj sem ti jaz, prijatelj ti je Skretuski in Ketling. Ne potrebuješ prijatelja, marveč prijateljice. Reci mi to odkritosrčno ter mi ne trosi peska v oči. Čuvaj se, Mihael, prijatelj v ženski obleki, najsi imajo brke; ali izdaš ti nje, ali pa oni tebe. Zlodej ne spi, nego rad sede med takšne prijatelje. Za zgled ti bodita Adam in Eva, ki sta tudi sklenila prijateljstvo, pa takšno, da je Adamu krhelj obtičal v grlu.»

«Ne žalite, gospod, Kristine, ker tega ne prebijem na noben način.»

«Toda naj Bog podpira njeno krepost! Boljše ni, nego je moj ,hajduček', pa tudi ona je vrla deklica! Nikakor je ne žalim, samo to ti pravim: Kadar sediš pri njej, ko ti plamti lice, kakor bi te bil kdo polil s kropom, ter migaš z brki, ko se ti lasje ježe ter globoko sopeš in mencaš z nogami, tedaj je vse to znamenje strasti. Pripoveduj komu drugemu o prijateljstvu, jaz sem že prestar vrabec.»

«Tako star, da vidite tudi to, česar ni.»

«Bog daj, da bi se motil! Bog daj, da bi to veljalo mojemu ,hajdučku'. Lahko noč, Mihael! Vzemi le hajdučka, hajduček je še lepši! Vzemi le hajdučka! Vzemi le hajdučka!»

Po teh besedah Zagloba vstane ter odide iz sobe.

Volodijevski se je premetaval vso noč na ležišču ter ni mogel spati. Nemirne misli so mu rojile po glavi. Pred očmi je imel neprestano lice Dragojevske, njene oči z dolgimi trepalnicami in ustnice, pokrite z mahom. Časih ga je obhajala dremota, toda prikazen ni odstopila. Ko se je zbudil, se je spomnil besed Zaglobovih, spomnil se, kako se je časih bistrumje izneverilo temu možu. Časih je mignilo pred njim v polsnu rdeče lice Barbkino, in ta prikaz ga je pomiril, toda takoj je Barbko novič zamenila Kristina.

Ubogi vitez se je obračal k steni in videl ondi njene oči; obračal je oči po temni sobi, videl njene oči in v njih nekako omedlevico, nekako izpodbujo. Časih so se zapirale te oči, kakor bi hotele reči: «Zgodi se tvoja volja!» Nato se je Mihael sklonil v postelji ter se prekrizal.

Proti jutru mu je spanje povsem zbežalo. Bilo mu je nekamo težko in zoprno. Očital si je, da ni videl pred seboj ljubljene pokojnice, da mu ni oči, srca in duše polnila ta rajnica, ampak te živeči deklici. Zdelo se mu je, da se je pregrešil proti Anici, torej je skočil s postelje, dasi je bilo še temno, ter jel moliti jutranjo molitev.

Ko konča, si položi prst na čelo ter reče:

«Treba je oditi čim prej in onemu prijateljstvu napraviti ograjo. Zagloba utegne govoriti prav...»

Nato je že veselejši in mirnejši odšel k zajtrku. Po zajtrku se je boril z Barbko ter morda sedaj prvič zapazil, kako je bila lepa z razširjenimi

nosnicami in zasoplimi prsmi. Kristine se je ogibal. Ko je to zapazila, je zrla za njim z začudenimi, velikimi očmi. Toda izogibal se je njenemu pogledu. Srce ga je bolelo, toda vztrajal je.

Po obedu je šel z Barbko v shrambo, kjer je imel Ketling shranjeno orožje. Kazal ji je različno orožje ter ji razlagal, kako se rabi. Nato sta streljala v tarčo iz astrahanskih lokov.

Deklica je bila presrečna ob tej zabavi in se je razvnela tako, da jo je morala gospa stolnikova krotiti. Nastopnega dne sta odšla oba z Zaglobo v Varšavo v Danilovičevsko palačo, da pozvesta za čas odhoda, in zvečer je povedal Mihael ženskam, da čez teden dni za gotovo odrine.

Trudil se je govoriti malomarno in veselo. Na Kristino se niti ni ozrl.

Vznemirjena gospodična ga je izpraševala to in ono; odgovarjal ji je vljudno, prijateljski, toda z Barbko se ni več zabaval.

Zagloba, misleč, da je to posledica njegovih nasvetov, si je od veselja mel roke. Ker se pa njegovim očem ni moglo nič skriti, je zapazil tudi Kristinino žalost.

«Muči se, očitno se muči,» si je mislil. «Toda, nič ne de. To je sploh običajna ženska narav. Toda Mihael je kar mahoma zaobrnil voz, urneje, nego sem pričakoval. Vrl dečko je to! V ljubezni je bil zmerom kakor veter in takšen tudi ostane.»

Ker pa je bil Zagloba dobrega srca, mu je bilo Kristine žal.

Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Kot darila trajne vrednosti priporočava na-
~~~~~ stopna literarna dela svoje zaloge: ~~~~~

Aškerc A., *Balade in romance*. 8°, 155 strani, 2 K.
Elegantno vezane 4 K.

— *Lirske in epske poezije*. 8°, 160 strani, 2 K 60 h.
Elegantno vezane 4 K.

— *Nove poezije*. 8°, 222 strani, 3 K. Elegantno
vezane 4 K.

— *Izmajlov @ Red sv. Jurja @ Tujka*. Tri drame.
8°, 113 strani, broširane 2 K.

Baumbach R., *Zlatorog*, Planinska pravljica, poslovenil
A. Funtek. 8°, 95 strani. Elegantno vezan 4 K.

Bedének Jakob, *Od pluga do krone*. Zgodovinski
roman iz minulega stoletja. 8°, 270 strani, 2 K, v
platno vezan 3 K.

Brezóvnik Anton, *Šaljivi Slovenec*. Zbirka najboljših
kratkočasnic iz vseh stanov. Druga, povsem predelana
in za polovico pomnožena izdaja. 8°, 308 strani, 1 K 50 h.
— *Zvončki*. Zbirka pesni za slovensko mladino. 8°,
356 strani, vezan 1 K 50 h.

Dimnik Jakob, *Avstrijski junaki*. 8°, 126 strani, s
17 podobami. Elegantno vezani 1 K 80 h.

Funtek Anton, *Godec*. Poleg narodne pravljice o
Vrbskem jezeru. 8°, 100 strani, elegantno vezan
2 K 50 h.

Gregorčič Simon, *Poezije I*. Druga, pomnožena izdaja.
8°, 160 strani, elegantno vezane 3 K.

Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Haymerle dr. Frančišek, vitez, Životopisni obrazi iz obsega obrta, umetnosti in industrije, preložil Anton Funtek. 8°, 100 strani, vezani 1 K.

Kosi Anton, Zlate jagode. Zbirka basni za slovensko mladino in preprosto ljudstvo. 8°, 148 strani, vezane 1 K.

Majar H., Odkritje Amerike. Poučno zabavna knjiga v treh delih: I. Kolumbus, II. Kortes, III. Pizar, 8°, 440 strani, vezana 2 K.

Scheinigg J., Narodne pesmi koroških Slovencev. 16°, 463 strani, 2 K, elegantno vezane 3 K 30 h.

V nobeni knjižnici se ne bi smelo pogrešati:

Prešeren dr. France, Poezije. Druga, ilustrirana izdaja. 4°, 5 K, v platno vezane 6 K 40 h, v elegantnem usnju vezane 9 K.

— *Poezije.* Ljudska izdaja 1 K, v platno vezane 1 K 40 h.

Jos. Stritar, Zbrani spisi. Sedem zvezkov 35 K, v platno vezani 43 K 60 h, v pol francoski vezbi 48 K 40 h.

Tavčar dr. Ivan, Povesti. Pet zvezkov po 2 K 40 h, v platno vezani po 3 K, v pol francoski vezbi po 4 K 20 h.

Levstikovi zbrani spisi, uredil Frančišek Levec. Pet zvezkov 21 K, v platno vezani 27 K, v pol francoski vezbi 29 K, v najfinejši vezbi 31 K.

I. zvezek • Sešitek 4.

Mali vitez

Pan Volodijevski

Zgodovinski roman

Spisal H. Sienkiewicz

Po poljskem izvirniku poslovenil Podravski

I. zvezek

V Ljubljani 1902

Natisnila in založila
Kleinmayr & Bamberg

Podpisana založna knjigarna se je odločila izdati slovenski prevod znamenitega romana «Pan Volodijevski» («Mali vitez»), ki ga je spisal Henrik **Sienkiewicz**, vsemu svetu znani poljski pisatelj romanov «Quo vadis?», «Z ognjem in mečem», «Križarji» i. t. d. Zanimiva zgodovinska snov polna življenja, izborno očrtani zgodovinski tipi, vseskozi dovršena tehnika, vse to je porok, da se točni prevod, ki ga je priredil **M. Podravski**, priljubi slovenskemu občinstvu tako, kakor je do cela vreden.

Roman izide, **bogato ilustriran**, v 25 sešitkih, obsežnih po 2 do 2½ pole; posamezni sešitki po 40 h se bodo izdajali na vsakih 14 dni.

Za naročilo prosiva uporabiti priloženo dopisnico, ki naj se primerno izpolni.

V Ljubljani, meseca novembra 1902.

Založna knjigarna

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

«Naravnost ji sicer ne rečem,» pravi sam sebi, «toda nekakšno tolažbo ji moram le dati.»

Radujoč se privilegija, kakršnega sta mu dajali starost in bela glava, je odšel po večerji k njej ter jo jel božati po črnih svilnatih laseh. Sedela je tiha, nekoliko dvignila nežne oči kakor začudena ob tem sočutju, toda hvaležna.

Zvečer, pri vratih sobane, v kateri je spal Volodijevski, ga podreza Zagloba v bok.

«A kaj?» reče, «ni je nad ,hajdučka!«

«Mična stvarca!» odgovori Volodijevski. «Sama napravlja v sobi več trušča nego štirje vojaki. Pravi bobnar!»

«Bobnar? Bog ji daj, da bi hodila čim naj-urneje okrog s tvojim bobnom.»

«Lahko noč!»

«Lahko noč! Čudne stvarce so ženske. Ali si videl, kako se Kristina muči, brž ko si se nekoliko približal Barbki?»

«Ne . . . nisem zapazil!» reče mali vitez.

«Kakor bi ji bil kdo noge podrezal.»

«Lahko noč, gospod!» ponovi Volodijevski ter urno odide v svojo sobo.

Zagloba, računajoč na vihravost malega viteza, se je nekoliko zmotil ter ravnal napačno, ko mu je govoril o Kristinini žalosti, zakaj Mihael je bil spričo tega tako žalosten, da ga je kar nekaj stiskalo za grlo.

«Tako ji plačujem naklonjenost za to, da me je kakor sestra tolažila v moji žalosti!» je dejal.

«Ha, kaj sem storil? Kaj sem storil? Zanemarjal sem jo dolge tri dneve. Zanemarjal, odrival sem to sladko dekle, to ljubljeno bitje. Za to, da mi je hotela celiti srčne rane, sem jo nasitil z nehvaležnostjo . . . Ko bi bil ohranil v tej stvari pravo mero, ko bi bil omejil to sicer nenevarno prijateljstvo in je pri tem ne zanemarjal . . . toda za takšno politiko je moj razum očitno pretop . . .»

In Volodijevski se je hudoval na samega sebe, obenem pa se mu je velika žalost zbudila v prsih. Nehote je jel misliti na Kristino kot na ljubljeno bitje, ki se mu godi krivica. In jeza na samega sebe je še bolj rasla v njem.

«Barbar sem,» je ponavljal, «pravi barbar.»

In Kristina je povsem porazila Barbko v njegovih mislih.

«Naj vzame, kdor hoče to kozico, ta mlin, to vreteno!» je dejal. «Novoveški ali zlodej — meni je to eno.»

Hudoval se je na Barbko in niti za trenutek mu ni prišlo na misel, da ji utegne s to jezo povzročiti več krivice nego Kristini z navidezno malomarnostjo.

Kristina je po svojem ženskem nagibu takoj spoznala, da se v Mihaelu vrši nekaka izprememba. Mrzilo ji je to in tudi žalostna je bila, da se je je mladi vitez ogibal, ali obenem je spoznala, da se njiju sedanje razmere menjavajo, da si nadalje ne bosta več prijatelja kakor doslej, ali pa še dokaj bolj . . .

Torej se je je polastil nemir, ki se je še povečal ob misli, da Mihael skoro odide. V Kristininem srcu še ni bilo ljubezni, katere doslej še ni poznala. Nasprotno pa je bilo njeno srce pripravljeno za ljubezen.

Mogoče, da je čutila v glavi lahno omotico. Saj je vendar Volodijevskega venčala slava prvega bojvnika v vsej ljudovladi. Usta vseh vitezov so spoštljivo izgovarjala to ime. Sestra je vsakega dne do nebes povzdigovala njegove vrline. Okoli njega se je prostiral čar junaštva in nesreče, a vrhutega je bivala gospodična z njim pod eno streho ter se je že nekako privadila njegovi postavi.

Tičalo je to že v Kristinini naravi, da je bila rada ljubljena; ko se je v zadnjih dneh Volodijeovski proti njej vedel nekamo malomarno, je bilo s tem njeno samoljubje zelo užaljeno. Ker pa je bila dobrega srca, mu ni kazala jeznega lica, nego se je trudila, da si ga nakloni z dobroto.

To tudi ni bilo pretežavno, zakaj Mihael je bil naslednjega dne videti nekamo skesan in ne samo, da se ni izogibal Kristininemu pogledu, ji je celo gledal v oči, kakor bi hotel reči: Včeraj sem te razžalil, toda danes te prosim odpuščanja.

Ali to ji je povedal samo z očmi, toda pod vplivom teh pogledov je gospodični kri silila v glavo, njen nemir je rastel kakor v slutnji, da se kmalu zgodi nekaj važnega. In zgodilo se je. Popoldne se je gospa stolnikova odpeljala z Barbko

k Barbkini sorodnici, k soprogi levovskega podključarja, ki je bila takrat v Varšavi. Kristina se je izgovarjala, češ, da jo boli glava. Obhajala jo je radovednost, kaj ji poreče Mihael, ko bosta sama.

Zagloba sicer ni odšel, toda bil je vaje hoditi po obedu spat. Spal je časih po več ur ter se opravičeval, da ga spanec čuva lenobe in da mu daje bistrumnost za večer. Poslovivši se po obedu, je odšel v svojo spalnico. Kristini je utripalo srce čimdalje nemirneje.

Toda kakšno razočaranje jo je čakalo! Volodijevski je vstal ter odšel obenem z njim.

«Kmalu se vrne,» si je mislila Kristina.

Vzela je v roke bobenček za šivanje in jela na njem šivati kučmo, ki jo je hotela Mihaelu podariti na pot.

Oči pa so se ji vendar pri tem vsak hip obračale na stensko uro, ki je, viseča v kotu, tikotaje dramila nadležno tišino.

Ali minila je ena ura in druga, in Mihaela le ni bilo videti.

Gospodična je položila bobenček v naročje, prekrizala na njem roke in rekla:

«Boji se in preden se drzne priti semkaj, se utegnejo vrniti ostali in ne poveva si ničesar. Ali pa se zbudi Zagloba? . . .»

V tem hipu se ji je zdelo, da se imata res pomeniti o neki važni stvari, kar pa se utegne zavleči le po krivdi Volodijevskega.

Naposled začuje njegove korake v stranski sobi.

«Odhaja,» si reče ter novič vzame šivanje v roke.

Volodijevski je res odhajal; hodil je po sobani, ni pa se drznil vstopiti, ali v tem se je solnce že rdelo ter se bližalo zapadu.

«Gospod Mihael!» ga zdajci pokliče Kristina.

Vstopil je ter jo dobil pri šivanju.

«Klicali ste me?»

«Hotela sem vedeti, ali ne hodi kak tujec po sobi . . . Sedim tu sama že dve uri.»

Volodijevski primakne stol ter sede.

Zopet nastane trenutek molčanja. On je le molčal, mencial z nogami, jih čimdalje bolj skrival pod mizico ter si vihal brke. Kristina je nehala šivati ter ga pogledala. Njiju pogledi so se srečali, nato pa sta oba povesila oči.

Ko je Volodijevski novič spogledal, so padali nanjo poslednji žarki zahajajočega solnca. Bila je kaj lepa v njih. Lasje so se ji lesketali v gubah kakor zlato.

«Črez nekoliko dni odidete, gospod!» je dejala tako tiho, da jo je Volodijevski komaj slišal.

«Ne more biti drugače!»

Novič nastane trenutek molčanja, potem pa izpregovori Kristina:

«Mislila sem si zadnje dni, da ste se razsrdili name.»

«Ej, kaj še!» zakliče Volodijevski; «ne bil bi vreden vašega pogleda, ako bi bilo temu tako; toda ni bilo.»

«No, kaj pa je bilo?» vpraša Kristina ter ga pogleda novič.

«Povem vam odkritosrčno, ker si mislim, da je odkritosrčnost zmerom več vredna nego ono neumestno prikrivanje . . . Ne morem pa vam niti povedati, koliko tolažbo ste mi vlili v srce in kakšno hvaležnost sem zato čutil do vas.»

«Bog, da bi bilo zmerom tako,» odgovori Kristina, sklenivši roke na bobnu.

Toda Mihael doda zelo tožno:

«Oj, ko bi bilo tako; ko bi bilo tako! . . . Toda Zagloba mi je dejal (. . . pravim vam, kakor bi stal pred duhovnikom) . . . Zagloba mi je dejal, da je prijateljstvo z ženskami nevarna stvar, zakaj pod prijateljstvom se utegnejo kmalu skrivati bolj vroči občutki nego žerjavica pod pepelom. In domislil sem si, da utegne Zagloba govoriti prav, odpustite, gospodična, preprostemu vojaku, kdo drugi bi to bolje povedal, in meni krvavi srce zaradi tega, da sem vas te poslednje dneve nekoliko zanemarjal . . . Življenje me več ne veseli . . .»

Po teh besedah si jame Volodijevski močno vihati brke.

Kristina povesi oči in črez trenutek ji dve solzi porosita lice.

«Ako boste tako mirnejši, ako moja sestrskaa naklonjenost nima cene, pa jo rajša skrijem.»

In zopet ji drugi dve solzi pritečeta izpod trepalnic.

Ob pogledu na to se je Volodijevskemu raztrgalo srce do dobra. Skočil je h Kristini ter jo prijel za roko. Bobenček ji je padel s kolen ter se skotalil na sredo sobe; vitez pa se ni zmenil za nič, ampak si pritiskal na usta te tople, mehke, žametaste roke ter ponavljal:

«Ne jokajte se, gospodična! Za Boga, ne jokajte se!»

Ni pa ji nehal poljubljati rok niti tedaj, ko si je Kristina z njimi stisnila glavo, kakor radi delajo ljudje v žalosti; kajpada, poljubljal jih je tem bolj vroče, da ga je toplota, ki je puhtela iz las in čela, kar omamila ter mu zmedla možgane.

Sam ni vedel, kako in kdaj so se mu pomaknila usta dol na njeno čelo ter jo poljubljala tem žarnejše, potem na objokane oči, in svet se je zvrtil pod njim. Nato je začutil oni nežni mah nad njenimi ustnicami, potem so se združila njiju usta ter se stikala dolgo, dolgo.

V sobi je bilo tiho; čulo se je samo tikanje stenske ure.

Zdajci pa se zasliši na hodniku topot Barbkinih nog in njen otroški glas, ponavljajoč:

«Mraz! Mraz! Mraz!»

Volodijevski plane od Kristine kakor splašen ris od svoje žrtve, a v tem hipu vstopi s truščem v sobo Barbka, ponavljajoč:

«Mraz! Mraz! Mraz!»

Zdajci se spotakne ob bobenček, ki je ležal sredi sobe. Obstane ter se začudena ozira po bobnu, po Kristini in po malem vitezu.

«Kaj je to! Ali sta morda metala boben drug v drugega kakor kepo snega?»

«A kje je teta?» vpraša Dragojevska, trudeča se izvabiti iz prsi miren, priroden glas.

«Teta pleza polagoma iz sani,» odgovori s takisto izpremenjenim glasom Barbka.

In njene premične nosnice se nekoliko razširijo. Še enkrat pogleda Kristino in gospoda Volo-dijevskega, ki je v tem pobral bobenček, nato pa urno odide iz sobe.

V tem hipu že dospe gospa stolnikova z Zaglobo. Jeli so se razgovarjati o soprogi gospoda podključarja levovskega.

«Nisem vedela, da je botra gospodu Novo-veškemu,» reče gospa stolnikova. «Očito ji je moral nekaj povedati, ker ga je močno dražila z Barbko.»

«A kaj je rekla na to Barbka?» vpraša Zagloba.

«Eh, kaj bi rekla Barbka! Rekla je: On nima brkov, jaz pa nimam pameti — in ni mi znano, kdo poprej dočaka svoje.»

«Vedel sem, da jezika nima priraslega, toda kdo ve, kaj misli v resnici. Ženska zvijača!»

«Barbka? — Kar ima ta v srcu, ima tudi na jeziku. Sicer pa sem vam že rekla, da božje volje še ne čuti. Bolj jo čuti Kristina.»

«Teta!» se oglasi zdajci Kristina.

Daljši razgovor jim ustavi služabnik z naznanilom, da je večerja že pripravljena. Vsi odidejo v obednico, samo Barbke ni bilo nikjer.

«Kje je gospodična?» vpraša gospa stolnikova služabnika.

«Gospodična je v hlevu. Rekel sem ji, da je večerja pripravljena, pa je dejala, da je dobro, in nato je odšla v hlev.»

«Kaj se ji je neki pripetilo slabega? Bila je tako vesela!» reče gospa Makoveška, obrnivši se k Zaglobi.

Mali vitez, ki je imel nemirno vest, reče:

«Skočim po njo!»

In odšel je. Najde jo res za vrati v hlevu, sedečo na otepu slame. Bila je tako zamišljena, da ga niti ni zapazila, ko je vstopil.

«Gospodična Barbka!» reče mali vitez, sklonivši se nad njo.

Barbka strepeta kakor prebujena iz sanj ter dvigne k njemu oči, v katerih Volodijevski ves osupel zapazi dve solzi, veliki kakor dva bisera.

«Za Boga, kaj vam je? Vi se jočete?»

«Niti se mi ne sanja o tem!» zakliče Barbka ter skoči po koncu. «Niti se mi ne sanja! To pa je od mraza!»

In veselo se je nasmejala, toda ta smeh je bil le prisiljen. Da bi od sebe odvrnila pozornost, je pokazala na ograjo. Tam je stal konj Volodijevskega, ki mu ga je bil podaril hetman. Rekla je urno:

«Rekli ste, da se ni moči bližati temu konju. Bova videla.» In preden jo je Volodijevski mogel pridržati, je že skočila h konju. Divji konj se je jel takoj spenjati na zadnje noge, skakati in nappenjati ušesa.

«Za Boga! Utegne vas še ubiti!» zakriči Volodijevski in skoči za njo.

Toda Barbka ga je že otepala z roko po vratu, ponavljajoč:

«Naj me ubije! Naj me ubije! Naj me ubije!»

Konj pa je obrnil k njej široke nosnice, iz katerih je prihajala sopara, ter potihoma rezgetal, kakor bi bil vesel, da ga gladi.

X.

Vse mučne noči, ki jih je prebil Volodijevski doslej, niso bile nič proti oni, ki jo je prebil po dogodku s Kristino. Evo, izdal je spomin svoje rajnice, ki jo je bil ljubil; zlorabil je prijateljstvo, prevzel nase nekake dolžnosti ter ravnal tako, kakor ravna človek brez vesti. Drug vojak bi se niti ne bil zmenil za takšno poljubljanje; kar pa se spomina tiče, bi si bil samo zavihal brke, toda Volodijevski je bil zlasti od Aničine smrti sem kaj tankovesten kakor vsak človek, ki ima dušo bolečo in srce globoko ranjeno. Kaj je torej imel početi? Kako ravnati?

Bilo je le še nekoliko dni do odhoda, ki je utegnil vse to pretrgati in dokončati. Ali pa se je

(Str. 125.) «Niti se mi ne sanja o tem!» zakliče
Barbka . . .

spodobilo oditi ter Kristini niti besedice ne reči za slovo in jo pustiti tako kakor nekakšno deklo, ki ji človek ukrade poljub? Temu se je upiralo bojevito srce malega viteza. Celo v takšnem razporu, v kakršnem je bil sedaj, ga je napolnjevala misel na Kristino s sladkostjo, in ob spominu na oni poljub se ni mogel ubraniti občutkom razkošja. Sicer pa je vso krivdo jemal nase.

«Jaz sem Kristino pripravil do tega,» si je ponavljal z grenkobo in bolestjo, «jaz sem jo zavedel; zato se mi ne spodobi oditi brez slovesa.»

«Torej kaj? Izpovedati svojo misel ter oditi kot Kristinin zaročenec?»

Zdajci pa stopi belooblečena postava Anice Brzobogate malemu vitezu pred oči, prav takšna, kakršno je bil položil v krsto.

«To sem si zaslužila,» mu je rekla ona postava, «tako me pomiluješ, tako koprniš za menoj. Izpočetka si hotel biti menih ter vse svoje življenje žalovati za menoj, sedaj pa si že izbiraš drugo, še preden je moja duša utegnila prileteti do nebeških vrat. Oh, počakaj, da pridem prej v nebesa ter neham zreti nazaj na zemljo!»

In zdelo se je vitezu, da je nekaj krivopri-sežnik glede te jasne dušice, katere spomin je bil dolžan častiti in hraniti. Zategadelj ga je obhajala sramota in neizmerna žalost. Sam sebe je preziral ter si želel smrti.

«Anica!» je ponavljal kleče, «do smrti te ne prestanem objokovati, toda kaj naj storim sedaj?»

Belooblečena postava ni odgovorila ničesar, nego se je razpršila kakor lahna megla; zato pa so se pojavile v vitezovi duši Kristinine oči in njene ustnice, z mahom pokrite, in obenem z njimi je prišla izkušnja, zoper katero se je bedni vitez branil kakor zoper tatarske pušice. Tako je omahovalo srce mlademu vitezu v negotovosti, trpljenju in muki na obe strani. Časih si je mislil, da bi bilo najbolje, iti k Zaglobi ter mu vse povedati in se posvetovati z možem, čigar razum si je pomagal v vsaki zadregi. Saj je bil že naprej videl vse to, saj je vedel že naprej, kaj to pomeni: snovati z ženskami prijateljstvo . . .

Toda prav to je zadrževalo malega viteza. Spomnil se je, kako strogo je zabičil Zaglobi: «Gospod, ne žalite mi Kristine!» In evo, kdo je sedaj žalil Kristino? Kdo je sedaj premišljal, ali naj jo pusti kot nekako deklo ter odide sam?

«Ako ne bi bilo pokojnice, ne bi premišljal niti trenutek,» reče mali vitez sam sebi, «ne žalostil bi se, kaj še, radoval bi se v duši, da sem okusil to posebnost.»

Črez trenutek zamrmra:

«Ponovil bi bil to vesel celo stokrat.»

Videč vendar, da ga izkušnja novič napada, se močno strese ter začne modrovati takole:

«Zgodilo se je. Ker sem že enkrat ravnal tako kakor on, ki ne koprne po prijateljstvu, marveč od Kupida želi pomiritve, torej moram nadaljevati na tej poti ter povedati jutri Kristini, da jo hočem vzeti v zakon.»

Za trenutek je osupnil, nato pa je mislil dalje:

«S tem svojim činom opravičim kolikor toliko svoje ravnanje, in jutri se najde za to nova prilika...»

Toda v tem hipu se udari z roko po ustih.

«Fej!» pravi, «bržkone mi ves čambul zlodejev sedi na tilniku!»

Toda misli na snubitev ni opustil povsem. Domišljal si je kar, da pokojnico, ako jo razžali s tem ravnanjem, lahko obenem potolaži z mašami in s pobožnostjo, s čimer ji tudi dokaže, da se je neprestano spominja.

Sicer pa, ako bi se mu ljudje čudili in posmehovali, češ, da je še pred nekoliko tedni hotel od žalosti postati menih, a sedaj že drugič govori o ljubezni, zadene pač sramota zgolj njega, zakaj v drugem primeru bi morala nedolžna Kristina sramoto deliti z njim.

«Torej jutri jo zasnubim! Ne more biti drugače!» reče naposled. Nato se znatno pomiri, opravi večerno molitev, še iskreno pomoli za Anico in zaspi.

Ko se zjutraj prebudi, ponovi:

«Danes jo zasnubim!...»

Toda to ni bilo tako lahko, zakaj Mihael ni hotel razodeti vsem svojega sklepa, nego se je hotel najprej s Kristino pomeniti in potem ravnati, kakor bi bilo treba. V tem pa je že zarana dospel Novo-veški in povsod ga je bilo polno.

Kristina je hodila ves dan kakor zastrupljena. Bila je bleda, utrujena; vsak hip je povešala oči

in se zardela časih tako, da je bila rdeča celo tja do vratu; časih so ji drgetale ustnice, kakor bi se ji nabirale na jok, pa zopet je bila nekamo zaspana, medla.

Mihaelu ni bilo lahko, da bi se ji bil približal ter ostal z njo na samem. Utegnil bi jo bil sicer izvabiti iz hiše na izprehod, zakaj vreme je bilo lepo, in kdaj drugič je to storil brez zadrege, toda sedaj se ni drznil. Zdelo se mu je, da se vsi domislijo, kaj to pomeni, ter vsi uganejo njegov namen.

Iz te zadrege ga otme Novoveški. Razgovarjal se je bil dalje časa z gospo stolnikovo na samem, naposled pa se vrnil z njo v sobo, v kateri je sedel mali vitez z gospodičnoma in z Zaglobo, in gospa stolnikova je dejala:

«Ali se ne bi hoteli odpeljati na saneh? Kar iskre srše od snega.»

Volodijevski se hitro skloni Kristini k ušesu ter ji šepne:

«Zaklinjam vas, gospodična, da sedete k meni. Imam vam mnogo povedati.»

«Dobro,» mu odgovori Dragojevska.

Nato oba z Novoveškim stečeta v hlev in za njima Barbka; črez trenutek je že stalo dvoje sani pred hišo. Volodijevski in Kristina sedeta v ene, Novoveški in «hajduček» pa v druge, in odpeljejo se brez voznikov.

Gospa Makoveška se obrne k Zaglobi in reče:

«Gospod Novoveški je danes zasnubil Barbko.»

«Kako to?» vpraša Zagloba nemiren.

«Gospa podključarica levovska, njegova botra, namerja jutri dospeti semkaj ter se dogovoriti z menoj. Gospod Novoveški me je naprosil prilike, da bi deklico nekoliko pripravil na to, zakaj sam spoznava, da mu Barbka ni naklonjena, zato pa bo zaman ves trud in pot.»

«In zaraditega ste ju, gospa, odposlali na saneh?»

«Dà. Moj mož je velik pedant. Večkrat mi je že dejal: ‚Oskrbujem njiju imovino, toda moža naj si vsaka izbere sama. Ako bo pošten, ne bom nasprotoval, najsi bi bila razlika v premoženju.‘ Sicer pa sta obe že v letih in lahko ravnata po svoji volji.»

«A kaj namerjate odgovoriti soprogi gospoda podključarja?»

«Moj mož dospe semkaj majnika meseca; nanj se izgovorim. Mislim pa, da bo tako, kakor bo hotela Barbka.»

«Novoveški je še mladenič!»

«Toda Volodijevski sam mi je dejal, da je odličen vojak, ki se je že proslavil v vojni. Ima tudi znatno premoženje, njegove prednike pa mi je gospa podključarica naštela vse po vrsti. Vidite, gospod, njegov praded, sin kneginje Siemutovne, je bil oženjen prvič...»

«Kaj je meni do njegovega rodu!» ji seže Zagloba v besedo, ne da bi skrival slabo voljo. «Prav nič mi ni do njega, toda pravim vam, da

sem ‚hajdučka‘ izbral za Mihaela, zakaj ako je med deklicami, ki hodijo po dveh nogah, katera boljša in bolj poštena, pa jamem jaz od danes hoditi po štirih kakor ursus!»

«Mihael še ne misli na nobeno; ko bi pa tudi mislil na katero, bi bila to bržkone Kristina. Naj Bog odloči, zakaj njegova pota so neumevna.»

«Toda ko bi ta golobradec dobil košek, bi se mu smejal na vse grlo od veselja!» dodá Zagloba.

V tem se je odločevala v saneh usoda obeh vitezov. Volodijevski dolgo ni mogel najti primernih besed; naposled je rekel Kristini:

«Ne mislite si, gospodična, da sem lahkomiseln človek ali slepar; saj že nisem več mlad.»

Kristina ne odgovori.

«Oprostite mi, kar sem storil včeraj, zakaj to je zakrivila nenavadna naklonjenost do vas, ki je nisem mogel ukrotiti . . . Vrla moja gospodična, ljubljena moja Kristina, pomislite, kdo sem; da sem preprost vojak, ki je skoro polovico življenja prebil v vojni. Drug bi najprej pričel z dolgim govorom in šele potem bi prišel k dejanju, jaz pa sem takoj pričel z dejanjem . . . Spomnite se tudi tega, da konj, najsi privajen ježi, časih odnese človeka pre-daleč; kako naj ne bi premagali človeka občutki, katerih moč je še dokaj večja? Tudi mene so premagali občutki prav zato, ker vas ljubim . . . Ljubljena moja Kristina, vredni ste kastelanov in senatorjev; ako pa ne zavržete preprostega vojaka, ki je, dasi v prostem stanu, služil domovini, a ne

brez slave, tedaj se vam zgrudim pred noge, vam jih poljubim in vas vprašam: Ali hočete biti moja? Ali morete misliti brez zoprnosti name?»

«Gospod Mihael!» odgovori Kristina.

In njena roka se izmakne iz mufa ter se skrije v roki vitezovi.

«Ali privolite?» jo vpraša Volodijevski.

«Dà!» odvrne Kristina. «Vem, da ne bi dobila boljšega moža v vsej Poljski.»

«Bog vam povrni! Bog ti povrni, ljubljena Kristina!» zakliče mali vitez in ji pritiska poljube na roko. «Večja sreča me ni mogla doleteti. Reci mi samo, ali se ne srdiš zaradi mojega včerajšnjega ravnanja, da bom imel lahko vest?»

Kristina zamaži.

«Ne, ne srdim se!» reče.

«Ej, da ti ne morem poljubiti nog!» zakliče Volodijevski.

Nekaj časa sta se peljala molče; sani so kar žvižgale po snegu, in izpod konjskih kopit so se usipale grude zmrzlega snega.

Nato se Volodijevski oglasi iznova:

«Čudno se mi zdi, da me imate radi!»

«Še bolj čudno je to, da ste se zaljubili vame tako kmalu . . .» odgovori Kristina.

Volodijevskemu se prikaže resnoba na licu; reče ji:

«Kristina, morda se pohujšuješ, ker sem se zaljubil vate, ko sem se bil komaj iznebil prve bolečine. Priznavam ti tudi kakor pri izpovedi, da sem ob

svojem času bil nestanoviten. Toda sedaj je temu drugače. Nisem pozabil rajnice ter je ne zabim nikdar. Ljubim jo še zmerom, in da veš, kako me spomin na njo sili v jok — pa bi se ti sama razjokala zaradi mene . . . »

Tu je malemu vitezu odrekel glas od močne ginjenosti; morda zato ni opazil vtiska, ki so ga imele te besede na Kristino.

Spet umolknila oba, toda sedaj izpregovori Kristina prva:

«Z vsemi močmi se hočem truditi, da vas potolažim.»

Mali vitez pa ji reče:

«Prav zato sem se zaljubil tako kmalu, ker si že od prvega dne jela celiti moje rane. Kaj sem ti bil? Nič. A vendar si me tolažila, ker se ti je smilil nesrečnik. Oh, za mnogo sem ti hvaležen. Kdor tega ne ve, mi utegne morda očitati, da sem še v listopadu hotel postati menih, v grudnu pa sem se že pripravljaj na ženitev. Zagloba je prvi, ki se mi bo posmehoval. Rad se smeje ob vsaki priliki; toda naj se smeje zdrav. Ne menim se za to, zlasti ne zaraditega, ker ta sramota ne zadeva tebe, nego mene.»

Kristina je zrla v nebo in premišljala, kaj naj mu odgovori. Naposled reče:

«Ali pa naj naznaniva ljudem svoj sklep?»

«Kako to?»

«Saj vendar odidete čez nekoliko dni.»

«Dasi ne rad — moram.»

«Jaz še zmeřom nosim črno obleko po očetu. Čemu naj bi se izpostavljala ljudem? Naj ostane sklep med nama, naj ljudje ne zvedo zanj, dokler se, gospod Mihael, ne vrnete iz Rusije. Ali je prav tako?»

«Ali naj tudi sestri ne povem ničesar?»

«Sama ji povem, toda šele po vašem odhodu.»

«A gospodu Zaglobi?»

«Gospod Zagloba bi na meni brusil svoje dovtipe. Bolje, da mu ne rečem ničesar! Barbka bi mi tudi očitala; saj je v poslednjem času nekamo čudna in tudi slabe volje kakor še nikoli. Bolje, da ji ne povem ničesar.»

Ob tem Kristina novič pogleda kvišku ter reče:

«Bog bodi najina priča, ljudje pa naj ne vedo za nič.»

«Že vidim, da je tvoj razum enak tvoji lepoti. Dobro. Bog bodi najina priča — amen! Opri se ob mene z roko, zakaj ko je dogovor sklenjen, sva že kakor mož in žena. Ne boj se. Ko bi se tudi hotel drzniti kaj takega, kar sem se drznil včeraj, ne morem, ker moram paziti na konja!»

Kristina ustreže njegovi želji.

On pa ji reče iznova:

«Kadarkoli bova sama, me kliči s krstnim imenom.»

«Ker pa se to prav ne ujema,» reče ona nasmeahoma, «se nikdar ne drznem kaj takega.»

«A jaz sem se že drznil.»

«Gospod Mihael je vitez, gospod Mihael je pogumen človek, vojak je.»

«Ljubljena moja Kristina!»

«Mih . . .»

Toda ni se drznila izgovoriti, nego si je zakrila roke z mufom.

Nato sta krenila proti domu, toda na poti nista govorila mnogo. Šele pred vrati jo vpraša Volodijevski:

«A predvčerajšnjim . . . veš! . . . Ali ti je bilo močno žal?»

«Bilo me je sram in tudi žalostna sem bila, toda čudno . . .» doda tiše.

In takoj napravita resne obraze, da ne bi nihče spoznal, kaj se je zgodilo med njima.

Toda bila je to nepotrebna opreznost, zakaj nihče se ni menil zanja.

Zagloba in gospa stolnikova sta sicer pritekla v vežo naproti paroma, ki sta se vrnila, toda njiju oči so bile obrnjene zgolj na Barbko in na Novoveškega.

Barbka je bila vsa rdeča, niso pa vedeli, ali od mraza, ali od ginjenosti; Novoveški pa je bil videti kakor zastrupljen. Takoj v veži se je jel poslavljal od gospe stolnikove. Zaman ga je pridrževala, zaman mu je prigovarjal tudi Volodijevski, ki je bil kaj dobre volje, naj ostane pri večerji. Izgovarjal se je s službo ter odšel.

Gospa stolnikova je brez besed poljubila Barbko na čelo, in ta je takoj zdirjala v svojo sobo ter se vrnila šele k večerji.

Šele drugega dne jo vpraša Zagloba, ko jo zaloti samo:

«A kaj, hajduček, Novoveški je bil včeraj, kakor bi bilo treščilo vanj?»

«Aha!» odgovori deklica, pokima z glavo in pomežikne z očmi.

«Povej mi, kaj si mu rekla?»

«Vprašal me je naravnost, ker je to odločen človek, pa tudi jaz sem mu odgovorila naravnost, ker tudi jaz nisem omahljivka. Kaj ne?»

«Izvrstno si napravila. Daj, da te objamem. Kaj pa on? Ali se je dal odbiti tako kratko?»

«Vprašal me je, ali ne bi mogel sčasoma ničesar doseči. Pomilovala sem ga, toda ne, iz tega ne more biti nič!»

Nato se ji razširijo nosnice, potem pa jame nekamo zamišljena stresati z glavo.

«Povej mi svoje vzroke!» ji reče Zagloba.

To je tudi on zahteval od mene, toda zaman; nisem jih povedala njemu, pa jih tudi ne povem komu drugemu.»

«Morda,» reče Zagloba, zroč ji pozorno v oči, «nosiš nekako skrito ljubezen v srcu! Kaj ne?»

«Vraga, ne pa ljubezni!» odgovori Barbka.

Rekši plane pokoncu in jame ponavljati hitro, kakor bi hotela zakriti svojo zadrego:

«Nečem gospoda Novoveškega! — Nečem gospoda Novoveškega! Nečem nikogar. Zakaj me nadlegujete? Zakaj me nadlegujejo vsi?»

In zdajci se razjoče.

Zagloba jo je tolažil, kakor je vedel in znal, toda ves dan je bila nejevoljna in zlobna.

«Mihael,» reče po obedu Zagloba, «ti odideš, Ketling pa se vrne, preden zopet prideš; to pa je čudovito ličen človek. Ne vem, kako se bodo imeli mladi, toda zdi se mi, da bodo zaljubljeni do ušes, preden se vrneš.»

«Dobro!» odgovori Volodijevski. «Z gospodično Barbko ga takoj oženimo.»

Barbka upre vanj oči in reče:

«A zakaj se, gospod, ne menite toliko za Kristino?»

Volodijevskega spravijo te besede v zadrego.

«Vi, gospodična, še ne poznate Ketlingove moči, toda spoznate jo.»

«A zakaj naj je ne bi spoznala Kristina? Saj vendar ne pojem jaz:

Pa brez opore
Dekle ne more
Strelom oteti srcá.»

Sedaj je bila zopet zmedena Kristina, mlada zbadljivka pa je nadaljevala:

«Sicer pa naprosim gospoda Novoveškega, naj mi posodi svoj ščit, toda ne vem, s čim se bo branila Kristina, kadar pride vrsta nanjo?»

Volodijevski se je že zavedel ter odgovoril nekamo strogo:

«Mogoče, da izumi kaj, s čimer se bo branila bolje od vas.»

«A kako?»

«Ker ni tako prešerna, nego dokaj razsodnejša od vas.»

Zagloba in gospa stolnikova sta si mislila, da se kodrasti «hajduček» takoj postavi v bran, toda na njiju veliko čudenje povesi «hajduček» glavo nad krožnik in dé čez nekaj časa s tihim glasom:

«Ako se hudujete, gospod, prosim vas in Kristino, da mi oprostita . . .»

XI.

Volodijevski, ki mu je bilo dano na voljo, naj gre, kamor hoče, je odpotoval na Čenstohov in na Aničin grob. Izjokavši nad njim ostale solze, je odrinil dalje, a ob oživiljenem spominu na pokojnico mu je prišlo na misel, da je bila ta tajna zaroka s Kristino prezgodnja. Čutil je, da imata žalost in otožnost v sebi nekaj svetega in nedotaknega, kar je treba puščati z mirom, dokler se sami ne razpršita kakor megla po neizmernem prostranstvu. Drugi so se sicer, ko so obvdovali, ženili čez mesec dni ali čez dva meseca po soprogini smrti, toda ti niso hodili h kamedulskim menihom in tudi jih ta nezgoda ni zadela na pragu sreče, po dolgih letih pričakovanja. Sicer pa, ako prostaki niso spoštovali svetosti otožnosti, ali se je bilo morda primerno ravnati po njih zgledu?

Volodijevski je potoval v Rusijo in ves čas ga je grizla vest. Toda bil je toliko pravičen, da je vso krivdo zvrčal nase in da ni dolžil Kristine.

Kajpada, mnogoštevilnim vzrokom nemira, ki so ga mučili, se je pridružila še bojazen, ali Kristina v globini svoje duše ne tolmači slabo te naglice.

«Sama bi gotovo ne ravnala tako,» je dejal sam sebi Mihael, «ker pa je velikodušna, bržkone tudi pri drugih vidi duševno velikost.»

In obhajal ga je strah, češ, ali se ni zdel Kristini majhen.

Vsekakor je bil ta strah prazen. Kristini ni bilo mnogo do Mihaelove žalosti in kadar je premnogo govoril o njej, ji ni zbujal zgolj sočutja, nego je še dražil njeno samoljubje. Ali ona, še živeča, ni vredna toliko, kolikor pokojnica? Ali je bila sploh tako malo vredna, da je utegnila pokojna Anica biti njena tekmovalka? Da je bila gospodu Zaglobi znana ta tajnost, bi bil gotovo pomiril Mihaela, češ, da ženske druga do druge ne poznajo mnogo usmiljenosti.

Ko je odšel Volodijevski, se je tudi Kristina čudila temu, kar se je bilo zgodilo. Na poti v Varšavo, kjer še nikdar ni bila, si je bila predstavljala ondi življenje docela drugače. Na zbor in na volišče se snidejo škofovski in veljaški dvori, odlični vitezi prihite od vseh strani ljudovlade. Koliko bo tam zabav in trušča, in sredi te množice viteštva se prikaže «on», nekak doslej nepoznan vitez, kakršne samo dekleta vidijo v snu; vname se mu do nje ljubezen, ki ji jo razkrije, popevajoč s plunko v roki pod oknom; vsekakor pa bo moral dolgo ljubiti in zdihati ter dolgo nositi trak svoje

ljubice na orožju, preden se ji po mnogem trpljenju in neštevilnih ovirah zgrudi pred noge ter si pridobi njeno ljubezen.

Toda ničesar tega ni bilo. Barve menjajoča megla se je razgrnila in razpršila, vitez se je sicer prikazal, a to celo odličen vitez, ki so ga imeli za prvega bojevnika vse ljudovlade, sloveč in velik plemič; toda »onemu«, ki se je bil prikazal v sanjah, ni bil podoben kar nič. Tudi ni bilo onih zabav, igranja na plunko in turnirjev, ne trakov, niti šuma viteštva. Sploh ni bilo vsega tega, kar kakor majnikov sen, kakor čarobna pravljica, kakor vonjava cvetke omami človeka, od česar se zardi lice, po čemer utriplje srce in drhti telo.

Tu je bila samo lična hišica zunaj mesta, v njej gospod Volodijevski, nato je prišla zbližatev — in — dovolj. Vse je zibnilo kakor mesec, ki ga zakrije oblak. Ako bi bil Volodijevski dospel proti koncu bajke, bi bil bolj zaželen.

Kristina, večkrat premišljujoča njegovo slavo, je začutila, da ga jako ljubi zaradi njegovih vrlin, ki so ga naredile za strah sovražnikov in ponos ljudovlade; samo to se ji je zdelo pri tem, da jo je nekaj minilo, da jo zadeva nekaka krivda, ki jo je zakrivil on, še bolj pa ta naglica . . .

Ona naglica je bila torej za oba kakor peščeno zrno na srce, in ker sta se oddaljevala čimdalje bolj drug od drugega, jima je prihajal ta pesek nekamo nadležen. V človeških občutkih večkrat zbada nekaj kakor trn, kar se sčasoma zgoji, ali pa tudi zagnoji

čimdalje bolj. Najsi bi bila to največja ljubezen, človeku provzroča vsekakor le boleost in grenkobo. Toda med njima je bilo še daleč do boleosti in grenkobe. Zlasti Volodijevskemu je bila Kristina sladek in pomirjajoč spomin, ki ga je spremljal povsod, kakor spremlja senca človeka. Mislil si je, da mu bo tem dražja, čim dalje bo od nje, da bo tem bolj koprnal po njej. Njej pa se je zdelo življenje dokaj bolj dolgočasno, zakaj v Ketlingovo hišo ni bilo več nikogar, odkar je bil odšel mali vitez.

Gospa stolnikova je pričakovala moža; štela je dneve do volitve ter govorila samo o njem. Barbka je bila slabe volje. Zagloba jo je dražil, češ, da žaluje po Novoveškem, ki ga je zapodila. Bila bi sicer vesela, ako bi bil prišel vsaj on, toda dejal je: «Tu ni zame ničesar,» ter je odšel kmalu za Volodijevskim. Zagloba se je tudi že odpravljaj k Skretuskim, češ, da mu je dolgčas po fantih; toda, kakor je navada starim ljudem, je odlagal odhod od dne do dne. Barbki pa se je opravičeval, da je ona vzrok njegovega odlašanja, da se je zaljubil vanjo in da namerja naprositi njene roke.

Zato pa je delal družbo Kristini, kadar sta šli gospa Makoveška in Barbka v vas k soprogi podključarja levovskega. Kristine ni bilo nikdar pri tem posetu, zakaj gospa podključarica ob vseh vrlinah ni mogla trpeti Kristine. Pogostoma je od-rinil tudi Zagloba v Varšavo, prebil ondi v veseli družbi do drugega dne ter se pijan vračal domov. Takrat je ostala Kristina popolnoma sama in se v

osamelosti zabavala s tem, da se je spominjala Volodijevskega kakor tudi tega, kaj bi se bilo utegnilo zgoditi, da se še ni zvršila ona zaroka z Mihaelom. Dà, v takšnih trenutkih se ji je pojavljal večkrat oni neznani Mihaelov tekmeč, oni kraljevič iz pravljice . . .

Ko je nekoč sedela pri oknu ter zamišljena zrla na vrata v sobano, na katera je padal blesk zahajajočega solnca, so se zdajci zaslišali kraguljčki na nasprotni strani hiše. Kristina je mislila, da se je gospa Makoveška vrnila, torej je to ni zdramilo iz zamišljenosti in niti oči ni odvrnila od vrat. V tem pa se vrata hipoma odpro in na temnem hodniku se prikaže neznan mož.

V prvem hipu se je Kristini zdelo, da vidi sliko, ali da je zaspala in da se ji sanja. Takšen lep prikaz je stal pred njo . . . Neznani mož je imel na sebi obleko, izdelano po inozemskem kroju, z belim širokim ovratnikom, sezajočim do ramen. Kristina je še v mladosti videla nekoč gospoda Arciševskega, generala kraljevskega topničarstva, enako oblečenega, zato ji je po svoji obleki in nena-
vadni lepoti ostal dolgo v spominu. Takisto oblečen je bil ta mladi mož, ki pa je s svojo lepoto dokaj presezal gospoda Arciševskega in vse može, ki hodijo po zemlji. Njegovi lasje, nad čelom ravno pristriženi, so se mu vili v dveh dolgih kodrih po obeh straneh lica. Obrvi je imel črne in tako goste, da so se dale razločno opaziti na čelu, belem kakor marmor. Oči so mu bile sladke in tožne,

brki plavi, brada koničasta in iste barve. Bila je to glava, ki ji ni bilo najti enake; plemenitost se je na njej družila z junaštvom; bila je angelska glava in viteška obenem. Kristini je zastala sapa v prsih; zroča nanj, ni verjela svojim očem; spoznala ni, ali ima pred seboj obseno ali resničnega človeka. Nekaj časa je stal nepremično, bodisi iz vljudnosti, bodisi, da ga je osupnila Kristinina lepota. Naposled je stopil od vrat, povetil klobuk do tal in jel s peresi pometati tla. Kristina je vstala, toda noge so se ji šibile in zdajci se je vsa zardela, pa zopet vsa bleda zaprla oči.

V tem se oglasi njegov globoki in mehki glas: «Jaz sem Ketling of Elgin. Prijatelj sem Volodijevskemu in njegov tovariš v orožju. Služabniki so mi že povedali, da imam neizrečno srečo in čast, gostiti pod svojo streho sestro in sorodnico tega svojega Palada; toda oprostite, dostojna gospodična, moje zadrego, zakaj služabniki mi niso povedali tega, kar vidijo moje oči, in oči same ne morejo prenesti vašega bleska . . .»

S takšnim poklonom je pozdravil viteški Ketling Kristino, toda ona mu ga ni vrnila s podobnim poklonom, ker ni mogla nobene besede spraviti iz sebe. Domislila se je samo, da se umolknivši novič klanja pred njo, zakaj čula je iznova šelest peres, ki so praskala po tleh. Čutila je tudi, da je vsekakor treba nekaj odgovoriti na poklon, sicer bi jo utegnil imeti za prostakinjo — toda jezik ji je odpovedal službo; čutila je utripanje srca in žilic na

sencéh, prsi pa so se ji dvigale kakor od velikega napora. Odprla je oči, on pa je še stal pred njo; glavo je nekoliko klanjal, na lepem licu pa se mu je čitalo občudovanje. Z drhtečimi rokami je prišla za suknjico, da bi se vsaj priklonila vitezu, toda na srečo se je v tem hipu začulo klicanje: «Ketling! Ketling!» Vrata v sobano se naglo odpro in v sobo prihití zasopel Zagloba.

Moža sta se objela, in v tem se je gospodična kolikor toliko zavedela ter si nekoliko bolje ogledala mladega viteza. Presrčno je objemal Zagloba in pri tem v vsakem gibu, ki ga je ali podedoval, ali se ga naučil, razodeval nenavadno plemenitost.

«Kako se imaš?» mu zakliče Zagloba. «Vesel sem te v tvoji hiši, kakor bi bila moja. Dovolj, da te ogledam nekoliko bolje. Shujšal si? Nemara od ljubezni? Resnica, shujšal si. Ali veš, da je Mihael že odšel k praporu? Prav si storil, da si prišel. Sedaj Mihael že ne misli več na samostan. Tu biva sedaj njegova sestra z dvema gospodičnama. Obe sta kakor dve repi. Ena je Jezerkovska, druga Dragojevska. Za Boga, gospodična Kristina je tukaj! Prosim vas, gospodična, oprostite, toda naj izgubi oči, kdor taji vašo lepoto. To je moral ta gospod že spoznati na vas.»

Ketling se tretjič prikloni in reče nasmehoma:

«Ko sem odhajal, je bila moja hiša podobna orožarnici; ko se vračam, pa nahajam tu pravi Olimp, zakaj boginjo sem ugledal pri vhodu.»

«Ketling, kako se imaš?» zakliče Zagloba drugič, ker še ni hotel prestat ob prvem pozdravu. In moža se novič objameta.

«Toda to ni nič!» nadaljuje. «Nisi še videl, hajdučka! Ena je lepa, toda druga je kakor med — kakor med! Kako se imaš? Bog ti daj zdravje! Rajši te hočem tikati. Kaj ne? Meni starcu je to dovoljeno. Ali si vesel, da imaš goste? Gospa Makoveška je dospela sem, ker za zborovanja ni bilo v mestu dobiti stanovanja. Sedaj pa se bržkone izseli, ker ji ni prilično stanovati z gospodičnima v kavalirjevi hiši, da ne bi ljudem prišle v zobe in ne bi jih sodili krivo . . .»

«Za Boga! Nikakor ne privolim. Volodijevskemu nisem le prijatelj, ampak brat; zato smem gostiti gospo Makoveško kot sestro pod svojo streho. Vas, gospodična, prosim posredovanja, in ako bo treba, hočem kleče prositi te milosti.»

Po teh besedah poklekne pred Kristino, jo prime za roko in jo pritisne na ustnice, zroč ji proseče v oči. Kristina se močno zardi, zlasti zato, ker Zagloba takoj zakriči:

«Komaj je dospel, že kleči pred njo! Za Boga, povem gospe Makoveški, da sem vaju tako našel!... Le rezko, Ketling! Gospodična Kristina! Ali poznate dvorski običaj?»

«Dvorskih običajev ne poznam!» šepne Kristina v največji zadregi.

«Ali smem računati na prigovor? Brat sem Volodijevskemu. Njemu se zgodi krivica, ako se izprazni ta hiša.»

«Moja volja tu ne odločuje,» odgovori Kristina, «toda za vašo vam moram biti hvaležna.»

«Hvala!» reče Ketling in ji poljubi roko.

«Hej, drevesa zmrzujejo in Kupidu je gol, toda mislim, ko bi došel semkaj, da ne zmrzne v tej hiši!» zakliče Zagloba. «Že vidim, da od samega zdihovanja nastane toplo vreme. Nič drugega nego zdihovanje.»

«Mirujte vendar, gospod!» reče Kristina.

«Zahvalite Boga, da vas ni minula dobra volja,» reče Ketling, «zakaj veselje je znamenje zdravja.»

«In čiste vesti! In čiste vesti!» odgovori Zagloba. «Nekov modrijan pravi: ‚Le oni se praska, kogar srbi,‘ a mene nič ne srbi, zato sem pa vesel! Za sto bisurmanov! Kaj vendar vidim? Saj si že tičal v poljskem kroju, v risji kučmi, imel si sabljo, toda sedaj si se novič izpremenil v nekakega Angleža ter hodiš po tankih nogah kakor žerjav.»

«Ker sem prebil dalje časa v Kurlandiji, kjer ne poznajo poljskega kroja, sedaj pa sem se mudil dva dni pri angleškem poslancu v Varšavi.»

«Torej se vračaš iz Kurlandije?»

«Dà. Sorodnik, ki me je posinovil, je umrl ter mi zapustil še drugo zemljišče.»

«Bog mu daj večni mir! Ali je bil katoličan?»

«Bil.»

«Vsekakor imaš srečo. Ali pa nas ne zapustiš zaradi onega zemljišča?»

«Tukaj hočem živeti in tukaj umreti!» reče Ketling, pogledavši Kristino.

A ona takoj zapre oči.

Gospa Makoveška je dospela že docela o mraku. Ketling ji je šel naproti pred vrata ter jo spremil v hišo tako spoštljivo, kakor bi bila vladajoča kneginja. Hotela si je takoj drugi dan poiskati stanovanje v mestu, toda Ketling ji tega ni dopustil. Tako dolgo je prosil, tako dolgo se skliceval na svoje bratovstvo z Volodijevskim, tako dolgo silil vanjo, dokler ni privolila, da hoče še dalje stanovati pri njem. Sklenili so, naj ostane tudi Zagloba še nekaj časa, da bi s svojo veljavo in svojo starostjo branil ženske zlobnih jezikov. Zagloba je rad privolil, ker je imel »hajdučka« zelo rad ter je že snoval v glavi načrt, pri čigar izvršitvi je moral biti neizogibno navzočen. Deklici sta bili tega tudi veseli, in Barbka je takoj javno stopila na Ketlingovo stran.

»Danes se itak še ne izselimo,« je rekla omahujoči gospe stolnikovi, »a pozneje en dan ali dvajset dni — to je itak eno.«

Ketling ji je bil zelo všeč, takisto Kristini, toda bil je vobče vsem ženskam všeč. Barbka še doslej ni bila videla kekega tujezemskega kavalirja razen dostojnikov tujezemskih pešcev, ljudi z manjšimi dostojanstvi in prostakov. Pa je tudi hodila okrog njega, potresajoč s kodrasto glavico, ter ga ogledovala otroško radovedno, da jo e morala gospa stolnikova celo karati. Toda gospodična se ni menila za to in ga ni nehala spremljati z očmi, kakor bi hotela oceniti njegovo vojaško vrednost; naposled pa je jela izpraševati o njem gospoda Zaglobo.

«Ali je to odličen vojak?» vpraša potihoma starega plemiča.

«Dà, znamenitejši niti ne more biti. Izurjen je nenavadno, zakaj že od štirinajstega leta je bil ves čas v vojnah zoper krivoverne Angleže, stoječ zvesto pri pravi veri. To je plemič znamenitega rodu, vidi se mu iz običajev.»

«Ali ste ga, gospod, že videli v ognju?»

«Tisočkrat! Mirno stoji, niti oči ne zatisne, časih pogladi konja po vratu ter je celo pripravljen govoriti o občutkih.»

«Ali je običajno govoriti takrat o občutkih? Kaj?»

«Navada je delati vse, v čemer se kaže malomarnost in brezbržnost za krogle.»

«No, in v dvoboju se tudi odlikuje?»

«Ba, ba! To je pravi sršen! Ni mu kaj reči!»

«Ali bi bil kos Mihaelu?»

«A z Mihaelom se ne more kosati.»

«Aha!» zakliče oveseljena Barbka ponosno. «Vedela sem, da se ne more. Takoj sem si mislila.»

In jela je ploskati z rokami.

«Tako se postavljaš na stran Mihaelovo?»

Barbka stresne kodre ter umolkne. Šele črez nekaj časa se ji tih zdihljaj izvije iz prsi.

«Eh, kaj? Veselim se ga zato, ker je naš.»

«Toda to si zapomni in zapiši za ušesa, hajduček,» reče Zagloba, «ako je že na bojišču težavno najti boljšega, nego je Ketling, da je glede žensk

še nevarnejši, zakaj zaradi njegove lepote ga ljubijo še strastneje. Pa je tudi pravi veščak v ljubezni.»

«Povejte to, gospod, Kristini, zakaj jaz ne mislim na ljubezen,» odgovori Barbka. In obrnivši se k Dragojevski, zakliče: «Kristina, Kristina, pojdi sem za trenutek!»

«Tukaj sem!» odgovori Dragojevska.

«Gospod Zagloba pravi: Nobena gospodična ne pogleda Ketlinga, da se ne bi takoj zaljubila vanj. Jaz sem ga vendar ogledala od vseh strani — toda ne čutim ničesar. Kaj pa ti?»

«Barbka! Barbka!» zakliče Kristina nekamo razdražena.

«Všeč ti je, kaj?»

«Miruj! Molči! Draga Barbka, ne govori kar-sibodi, zakaj gospod Ketling prihaja.»

In Kristina še ne utegne sesti, kar se jim približa Ketling ter vpraša:

«Ali je dovoljeno, da se pridružim?»

«Lepo prosimo,» odgovori Jezerkovska.

«Torej vprašam že nekoliko drzneje: O čem ste se razgovarjali?»

«O ljubezni!» reče Barbka brez pomisleka.

Ketling sede poleg Kristine. Nekaj časa so vsi molčali, zakaj duhovita in samozavestna Kristina je bila vpricho tega moža čudovito boječa. Torej vpraša on prvi:

«Ali ste se res posvetovali o tem hvaležnem predmetu?»

«Dà!» odgovori Dragojevska z zamolklim glasom.

«Kaj rad bi začul vajino mnenje, dragi gospodični!»

«Oprostite, gospod, nimam za to dovolj drznosti niti bistrumja; mislim pa si, da bi nam o tem vi utegnili povedati kaj novega.»

«Kristina govori prav!» omeni Zagloba. «Poslušajmo!»

«Prosim, le vprašajte!» odgovori Ketling.

Rekši dvigne oči, se zamisli, a potem, dasi ne vprašan, reče kakor sam sebi:

«Ljubiti, to je težavna stvar, zakaj zaradi ljubezni postane prost človek suženj. Takisto kakor ptič, ki ga je zadela pušica, pade lovcu pred noge, tudi človek, ki ga je ranila ljubezen, nima več moči, da bi odletel od ljubljenca . . .

Ljubljenje je težka poškodba, zakaj v tem primeru človek razen svoje ljubezni več ne vidi drugega sveta.

Ljubljenje, to je žalost, zakaj kje se pretaka več solzá, kje se čuje več zdihov? Kdor ljubi, ne misli več na obleko, niti na lov; pripravljen je objemati svoja kolena in ko jih je objel, tako koprniti po nečém, kakor on, ki je izgubil nekoga izmed bližnjih . . .

Ljubljenje je bolezen, zakaj v njem, kakor v bolezni, človeku blede lice; oči se mu vgrezajo, trepečejo in prsi sahnejo in človek misli na smrt. Zakaj s pobešeno glavo hodi po svetu, razgovarja

se z mesecem, piše rad ime svoje ljubljene v pesek in govori, ko mu ga zasuje veter, 'nesreča' ter je pripravljen na jok . . . »

Zdajci Ketling umolkne, kakor bi se zamislil. Kristina pa je poslušala njegove besede z vso dušo kakor nekako pesem. Z mahom obrasle ustnice je imela na pol odprte in niti ni odvrnila oči od bledega vitezovega lica. Barbki so se usuli lasje docela na oči. Ni bilo moči spoznati, kaj si misli, tako je sedela tiho.

Zaglobi se je zazdehalo, potem je zakašljal, zravnal noge ter rekel glasno:

«Daj iz tega ljubljenja psu napraviti škornje.»

«A vendar,» povzame Ketling novič, «ako je težavno ljubiti, je še bolj težavno ne ljubiti. Zakaj koga neki nasiti razkošje, slava, bogastvo, vonjava ali dragotina brez ljubezni? Kdo neki ne pravi ljubici: 'Dražja si mi nego kraljestvo, nego žezlo, nego zdravje, nego dolgo življenje?' In ker bi vsakdo dal rad življenje za ljubezen, je ljubezen dražja od življenja . . . »

Ketling umolkne.

Gospodični sta sedeli, se stiskali druga k drugi, ter se čudili njegovi zgovornosti in njegovim slikam o ljubezni, katerih niso poznali poljski plemiči. Zagloba, ki ga je premagovala trudnost, se je prebudil, jel pomežikovati ter zreti zdaj tega, zdaj onega. Naposled se je spametoval in vprašal glasno:

«Kaj pravite?»

«Želimo vam lahko noč!» reče Barbka.

«Aha, že vem, govorili ste o ljubezni. Kakšen je bil konec?»

«Podvleka je bila boljša od plašča.»

«Temu nimam kaj reči. Utrudilo me je to. Neprestano se govori: ljubljenje — ihtenje — zdihovanje! Toda jaz sem iznašel še eno stvar, in to je ‚dremanje‘. Najbolje je iti spat. Itak je pozno. Lahko noč vsej družbi in mirujte mi z ljubeznijo ... Bog! Bog! Mačka mijavka, dokler ne sne slanine, potem pa se oblizuje. Tudi jaz sem bil ob svojem času Ketlingu na las podoben in ljubil sem tudi tako strastno, da me je moral oven nad eno uro trkati v hrbet, preden sem kaj zapazil. Toda na starost se ga rajši nekoliko nasrkam, zlasti kadar gostoljubni gospodar ne zavede gosta le k postelji, nego mu dá pijače še v posteljo.»

«Vaš sluga sem!» reče Ketling.

«Pojdimo, pojdimo. Glejte, kako stoji že mesec visoko. Jutri bo lepo vreme, zjasnilo se je in svetlo je kakor podnevi. Ketling bi bil pripravljen vso noč govoriti o ljubezni, toda pomnita, kozici, da je truden.»

«Nisem truden, ker sem v mestu počival dva dni. Bojim se samo, da gospodični nista vajeni bdenja.»

«Hitro bi nama minila noč, ko bi poslušali vaše pripovedovanje,» reče Kristina.

«Ondi ni noči, kjer sveti solnce,» reče Ketling.

Nato so se razšli, ker je bilo že res pozno. Gospodični sta spali skupaj ter pred spanjem navadno še dolgo govorili, toda na ta večer ni mogla

Barbka izvabiti Kristini navadne zgovornosti. Čim bolj je govorila Barbka, tem bolj molčeča je prihajala Kristina, ki ji je odgovorila le na pol. Barbka, govoreča o Ketlingu, se mu je jela posmehovati in ga nekoliko posnemati. Kristina jo je objela okrog vratu ter jo nežno naprosila, naj pustito razposajenost.

«Gospodar je tu, Barbka,» je dejala, «me smo pod njegovo streho; videla sem takoj, da se je zaljubil vate.»

«Kako veš to?» jo vpraša Barbka.

«Kdo te ne bi ljubil. Tebe ljubijo vsi, tudi jaz ... in to še močno.»

Po teh besedah je približala svoje lepo lice Barbkinemu, se stiskala k njej ter ji poljubljala oči.

Naposled sta legli, toda Kristina dalje časa ni mogla zaspati. Obhajal jo je nemir. Časih ji je utripalo srce tako močno, da je obe roki pritisnila nanje, da bi ga pomirila. Časih, zlasti kadar je zaprla oči, se ji je zdelo, da se klanja lepa glava nad njo in da ji šepeče tih glas na uho:

«Ljubša si mi nego kraljestvo, nego žezlo, nego dolgo življenje in življenje samo!»

XII.

Nekoliko dni pozneje je napisal Zagloba Skretskemu pismo ter ga končal takole:

«Ne čudite se, ako še pred volitvijo ne pridem domov. Ne zgodi pa se to zaradi premajhne na-

klonjenosti do vas, ampak zato, ker zlodej ne spi in ker nečem, da bi mi namesto ptiča ostalo nekaj ničvrednega v pesti. To bo slabo, ako ne bom mogel Mihaelu, kadar se vrne, takoj reči: 'Tale je zaročena, hajduček pa je prost!' Vse je v moči božji, pa tudi to si mislim, da Mihaela ne bo treba dolgo drezati in pripravljati, in tako se na posled vendarle zvrši prava zaročitev. V tem pa se bo treba spominjati Uliseja in rabiti različne zvijače ter se časih celo nekoliko legati, kar pa je meni kaj težavna stvar, ker sem v svojem življenju ljubil resnico nad vse. Vsekakor pa zaradi Mihaela in 'hajdučka' prebijem tudi to, ker sta oba suho zlato.

Sedaj pa naj vaju objamem ter z otroki vred pritisknem na srce, priporočujoč vas Bogu najvišjemu.»

Ko je spisal, je posul list s peskom, udaril po njem z dlanjo, ga prečital še enkrat, ga zganil, si snel s prsta pečatni prstan ter ga hotel zapečatiti. Pri tem oprasku ga zaloti Ketling.

«Dober dan, gospod!»

«Dober dan, dober dan!» odgovori Zagloba. «Imamo, hvala Bogu, lepo vreme, in ravnokar namerjam poslati poslanca k Skretuskima.»

«Pozdravite ju v mojem imenu!»

«Zgodilo se je tako. Takoj sem si dejal: Moram ju pozdraviti tudi v imenu Ketlingovem. Razveselita se oba, ko dobita dobro novico. Umeje se, da sem ju pozdravil tudi v tvojem imenu, saj sem o tebi in gospodičnah napisal celo poglavje.»

«Kako to?» vpraša Ketling.

Zagloba se upre z roko ob koleno, zabobna s prsti, povesi glavo in reče, zroč Ketlinga izpod čela:

«Ketling moj! Človeku res ni treba, da bi bil prerok; to ve vsakdo, da se morajo ondi, kjer je kamen in kresivo, kmalu posuti iskre. Ti si nenavadno lep človek in deklici ti bržkone tudi nista zoprne.»

Ketlinga obide zadrega.

«Moral bi imeti mreno na očeh, ali pa biti pravi divji barbar,» odgovori, «ako ne bi videl in ne poveličeval njiju lepote.»

«No, vidiš!» reče nato Zagloba, zroč nasme-homa v zardelo lice Ketlingovo. «Ker pa nisi barbar, se ti ne spodobi meriti na obedve, zakaj tako delajo le Turki.»

«Kako mi morete, gospod, očitati kaj takega?»

«Ne očitam ti, nego samo pravim tako... Ha, izdajica! Toliko si govoril o tej ljubezni, da pohaja Kristina že tretji dan bledih ustnic, kakor bi iskala zdravila. Ha, nič čudnega! Ko sem bil še mladenič, sem stal sam s plunko na mrazu pod oknom neke krasotice, ki je bila Dragojevski zelo podobna, ter sem popeval:

Ti, gospodična, spiš po trudu,

Todà jaz brenkam ti na plunko.

Hoc! Hoc!

Ako hočeš, ti posodim to pesem, ali pa ti zložim novo, zakaj genialnosti ne pogrešam. Ali pa si že opazil, da je Dragojevska nekoliko podobna

Bilevičevi, samo da ima ta lase kakor konoplje in da nima onega mahu pod nosom; toda nekateri vidijo v tem še večjo lepoto, ter jo imajo za posebnost. Kristina te gleda zelo rada. Prav to sem pisal tudi Skretuskim. Kaj ne, da je podobna Bilevičevi?»

«V prvem hipu nisem zapazil te podobnosti, toda mogoče je . . . Le po rasti in postavi me je spominja.»

«A poslušaj sedaj, kaj ti povem. Povem ti rodbinske tajnosti, in ker si mi prijatelj, moraš vedeti zanje. Potrudi se, da Volodijevskega ne nakrmiš z nehvaležnostjo, zakaj midva z gospo Makoveško sva eno obeh deklet namenila njemu.»

Pri teh besedah se Zagloba bistro ozre Ketlingu v oči. Ta obledi in vpraša:

«Katero?»

«Dra—go—jev—sko,» odgovori Zagloba polagoma.

In pomolivši naprej spodnjo nosnico, jame pomežikovati z zdravim očesom.

Ketling je molčal in molčal, dokler ga ni naposled Zagloba vprašal:

«Kaj praviš ti na to, he?»

In Ketling odgovori krepko z izpremenjenim glasom:

«Gospod, zagotovljeni smete biti, da ne privolim svojemu srcu ničesar na škodo Volodijevskemu.»

«Ali si tega gotov?»

«Mnogo sem že prebil v svojem življenju,» odgovori vitez, «dajem vam častno besedo, da ne privolim!»

Šele sedaj mu poda Zagloba roko.

«Ketling, le dovoli si, siromak, le dovoli, kakor hočeš, hotel sem te samo poizkusiti. Ne Dragojevske, nego ,hajdučka' sva namenila Mihaelu.»

Ketlingu se razjasni lice od odkritosrčne radosti. Pograbilši Zaglobo za roko, jo je dolgo stiskal in naposled ga je vprašal:

«Ali pa je res, da se imata rada?»

«Kdo pa bi mojega ,hajdučka' ne imel rad?» odgovori Zagloba.

«Ali sta že zaročena?»

«Zaročena še nista, ker se je Mihael šele komaj sedaj otresel svoje žalosti; vsekakor pa se to zgodi, gospod, zanesite se name. Deklica, dasi se zvija kakor podlasica, mu je zelo naklonjena, zakaj pri njej je sablja prva stvar . . . »

«Opazil sem to, kakor Boga ljubim!» omeni Ketling.

«Ha, opazil si? Mihael se še joka za ono, in ako se mu katera prikupi, bo to izvestno ,hajduček', zakaj ta je rajnici podobnejša, samo z očmi še ne strelja tako, ker je še mlajša. Dobro se strinja vse to, kaj ne? Upam, da bomo za volitve praznovali dve svatbi.»

Ketling, ne da bi kaj izpregovoril, objame Zaglobo ter jame pritiskati svoje lepo lice k njegovemu staremu. Stari plemič se odkašlja ter ga vpraša:

«Ali ti je Dragojevska res že tako zlezla za kožo?»

«Ne vem, ne vem,» odgovori Ketling. «Vem samo to: Komaj me je osupnil nje nebeški prikaz, sem si že rekel, da njo edino bi še moglo ljubiti izmučeno moje srce. In v tej noči, ko sem si z zdihovaljem preganjal sanje, sem pričel sanjariti o njej. Odslej je zavladala vsemu mojemu bitju, kakor zavlada vladarica podložnikom. Ali je to ljubezen, ali kaj drugega, ne vem.»

«Toda to veš, da to ni kučma, da niso trije lakti sukna za hlače, ni pas ali jermen, niti klobasa z jajci, niti čutarica z žganjico. Ako si o tem uverjen, vprašaj drago Kristino, ali pa, če hočeš, jo vprašam jaz.»

«Ne storite tega, gospod,» odgovori Ketling nasmehoma. «Ako že utonem, naj se mi zdi še vsaj dva dni prej, da plavam.»

«Vidim, da so Škoti vrli vojaki, toda za ljubezen niso sposobni. Zoper ženske, kakor zoper sovražnika je treba napada. Moje pravilo je bilo: Veni — vidi — vici!»

«Sčasoma, ko se mi izpolnijo najbolj vroče želje,» reče Ketling, «vas morda poprosim prijateljske pomoči. Dasi sem dosegel domovinstvo ter se pretaka plemenita kri po mojih žilah; je vendar moje ime tu neznano in ne vem, ali bi gospa stolnikova . . .»

«Gospa stolnikova?» mu seže Zagloba v besedo. «Tega se nikar ne boj. Gospa stolnikova

je kakor glasbena skrinjica. Kakor se navije, tako pa igra. Takoj pojdem k njej. Treba jo je opozoriti, da ne bi zrla napačno na tvoje vedenje proti Kristini, zakaj vaši škotski običaji so docela drugačni od naših. Seveda je v tvojem imenu ne poprosim takoj dekleta, nego ji samo omenim, da se ti je deklica prikupila in da bi bilo dobro, ko bi nastal iz te moke kruh. Kakor Boga ljubim, pojdem takoj, ti pa se ne boj, saj ji smem reči, kar se mi ljubi.»

In dasi ga je Ketling pridrževal, je Zagloba vstal in odšel.

Spotoma je naletel na Barbko, razposajeno kakor vselej.

«Ali veš, Kristina je dodobra premagala Ketlinga,» ji reče.

«Saj ni prvi!» odgovori Barbka.

«Ti pa se ne huduješ zaradi tega?»

«Ketling je metulj. Lep gospodič je, toda metulj. Zadela sem s kolenom ob svoro, to je vse!»

Ob teh besedah se je Barbka sklonila in si jela drgniti koleno, obenem gledaje na Zaglobo. Ta pa ji reče:

«Za Boga! Bodi oprezna! Kam dreviš sedaj?»

«H Kristini.»

«Kaj dela?»

«Ona? Nekaj časa me že neprestano poljublja ter se drgne ob mene kakor mačka.»

«Ne pravi ji, da je Ketling zaljubljen vanjo.»

«Aha! Če se bom le mogla zdržati!»

Zagloba je dobro vedel, da se Barbka ne zdrži, zato ji je to nalašč prepovedal.

Torej je šel dalje, radujoč se svoje zvijače. Barbka pa trešči kakor bomba v sobo k Dragojevski.

«Potolkla sem si koleno, a Ketling je vate zaljubljen na smrt!» zakliče takoj na pragu. «Nisem pazila, da štrli iz kolarne svora . . . in lop! Kar zvezde so se mi prikazale, toda to ni nič! Zagloba me je naprosil, naj ti tega ne povem. Ali ti nisem rekla, da bo tako? Takoj sem ti rekla, ti pa si ga ponujala meni! . . . Ne boj se, poznajo te! Nekoliko me to še boli. Gospoda Novoveškega ti nisem ponujala, toda Ketlinga — oho! Zdaj hodi po vsej hiši, se prijemlje za glavo ter govori sam s seboj. To je lepo, Kristina! To je lepo! Škot! Škot! Kot! Kot! Kot!*

Ob tem pomoli Barbka tovarišici prst pred oči.

«Barbka!» zakliče Dragojevska.

«Škot! Škot! Kot! Kot!»

«Kako sem nesrečna! Kako sem nesrečna!» zakliče zdajci Kristina ter se spusti v jok.

Trenutek pozneje jo jame Barbka tolažiti. Toda nič ni pomagalo, nego deklica se je jokala kakor še nikdar.

Res, v vsej hiši ni vedel nihče, kako zelo je bila nesrečna. Že nekoliko dni jo je mučila vročnica; obledela je, oči so se ji vdrle, prsi se ji dvigale

---

* Kot = maček.

od kratkega, pretrganega dihanja, izkratka, godilo se je v njej nekaj čudnega. Polastila se je je nekaka huda bolezen, a to ni prihajalo polagoma, nego takoj. — Zgrabilo jo je kakor vihar, kakor burja, razgrela je njeno kri kakor plamen, osvetlilo njeno domišljijo kakor blisk. Niti za trenutek se ni utegnila upirati tej neusmiljeni, nagli moči. Mir jo je minil. Njena volja je bila podobna ptici s polomljenimi perutnicami . . .

Sama ni vedela, ali ljubi Ketlinga, ali ga sovraži in neizmeren strah jo je obhajal ob tem vprašanju. Toda čutila je, da ji utriplje srce tako burno le zanj, da misli glavica nehote samo nanj, da on napolnjuje vse okrog nje. A ni se imela s čim braniti. Laže bi ji bilo, da ne bi ljubila, nego da je mislila nanj. S pogledom nanj so se ji omamile oči, ušesa so bila polna njegovega glasu, s pogledom nanj je bila prešinjena vsa njena duša . . .

Spanec je ni oprostil tega vsiljenca, zakaj komaj je zaprla oči, se je že njega lice klanjalo nad njo in šepetal ji je: Bolj te cenim nego kraljestvo, nego žezlo, nego slavo ali bogastvo . . . A ta glava ji je bila tako blizu, da je v temi krvava rdečica deklici zalivala čelo. Bila je to Rusinka vroče krvi. V prsih se ji je vnel ogenj, ki ga doslej še ni bila poznala, in od njegovega žaru je čutila strah in sramoto in nekako bolešno in prijetno onemoglost. Premagovala jo je čimdalje večja utrujenost kakor po težkem delu.

Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Kot darila trajne vrednosti priporočava na-
~~~~~ stopna literarna dela svoje zaloge: ~~~~~

Aškerc A., *Balade in romance*. 8°, 155 strani, 2 K.
Elegantno vezane 4 K.

— *Lirske in epske poezije*. 8°, 160 strani, 2 K 60 h.
Elegantno vezane 4 K.

— *Nove poezije*. 8°, 222 strani, 3 K. Elegantno
vezane 4 K.

— *Izmajlov @ Red sv. Jurja @ Tujka*. Tri drame.
8°, 113 strani, broširane 2 K.

Baumbach R., *Zlatorog*. Planinska pravljica, poslovenil
A. Funtek. 8°, 95 strani. Elegantno vezan 4 K.

Bedének Jakob, *Od pluga do krone*. Zgodovinski
roman iz minulega stoletja. 8°, 270 strani, 2 K, v
platno vezan 3 K.

Brezovnik Anton, *Šaljivi Slovenec*. Zbirka najboljših
kratkočasnic iz vseh stanov. Druga, povsem predelana
in za polovico pomnožena izdaja. 8°, 308 strani, 1 K 50 h.

— *Zvončki*. Zbirka pesni za slovensko mladino. 8°,
356 strani, vezan 1 K 50 h.

Dimnik Jakob, *Avstrijski junaki*. 8°, 126 strani, s
17 podobami. Elegantno vezani 1 K 80 h.

Funtek Anton, *Godec*. Poleg narodne pravljice o
Vrbskem jezeru. 8°, 100 strani, elegantno vezan
2 K 50 h.

Gregorčič Simon, *Poezije I*. Druga, pomnožena izdaja.
8°, 160 strani, elegantno vezane 3 K.

Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Haymerle dr. Frančišek, vitez, Životopisni obrazi iz obsega obrta, umetnosti in industrije, preložil Anton Funtek. 8°, 100 strani, vezani 1 K.

Kosi Anton, Zlate jagode. Zbirka basni za slovensko mladino in preprosto ljudstvo. 8°, 148 strani, vezane 1 K.

Majar H., Odkritje Amerike. Poučno zabavna knjiga v treh delih: I. Kolumbus, II. Kortes, III. Pizar, 8°, 440 strani, vezana 2 K.

Scheinigg J., Narodne pesmi koroških Slovencev. 16°, 463 strani, 2 K, elegantno vezane 3 K 30 h.

V nobeni knjižnici se ne bi smelo pogrešati:

Prešeren dr. France, Poezije. Druga, ilustrirana izdaja. 4°, 5 K, v platno vezane 6 K 40 h, v elegantnem usnju vezane 9 K.

— *Poezije.* Ljudska izdaja 1 K, v platno vezane 1 K 40 h.

Jos. Stritar, Zbrani spisi. Sedem zvezkov 35 K, v platno vezani 43 K 60 h, v pol francoski vezbi 48 K 40 h.

Tavčar dr. Ivan, Povesti. Pet zvezkov po 2 K 40 h, v platno vezani po 3 K, v pol francoski vezbi po 4 K 20 h.

Levstikovi zbrani spisi, uredil Frančišek Levec. Pet zvezkov 21 K, v platno vezani 27 K, v pol francoski vezbi 29 K, v najfinejši vezbi 31 K.

I. zvezek • Sešitek 5.

Mali vitez

Pan Volodijevski

Zgodovinski roman

Spisal H. Sienkiewicz

Po poljskem izvirniku poslovenil Podravski

I. zvezek

V Ljubljani 1902

Natisnila in založila
Kleinmayr & Bamberg

Podpisana založna knjigarna se je odločila izdati slovenski prevod znamenitega romana «Pan Volodijevski» («Mali vitez»), ki ga je spisal Henrik **Sienkiewicz**, vsemu svetu znani poljski pisatelj romanov «Quo vadis?», «Z ognjem in mečem», «Križarji» i. t. d. Zanimiva zgodovinska snov polna življenja, izborno očrtani zgodovinski tipi, vseskozi dovršena tehnika, vse to je porok, da se točni prevod, ki ga je priredil **M. Podravski**, priljubi slovenskemu občinstvu tako, kakor je do cela vreden.

Roman izide, **bogato ilustriran**, v 25 sešitkih, obsežnih po 2 do 2½ pole; posamezni sešitki po 40 h se bodo izdajali na vsakih 14 dni.

V Ljubljani, meseca novembra 1902.

Založna knjigarna

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

«Kristina! Kristina! Kaj se godi s teboj!» je klicala sama sebi.

Toda bila je kakor zamaknjena in neprestano zamišljena. Nič se še ni bilo zgodilo, s Ketlingom še nista bila izpregovorila dveh besed na samem, in dasi jo je docela prešinjala misel nanj, ji je vendar nekakšen nagon šepetal neprestano: «Čuvaj se! Ogibaj se ga!» ... In res se ga je ogibala ...

Na to, da je bila zaročena z Volodijevskim, ni doslej niti mislila, in to je bila njena sreča. Mislila pa ni nanj prav zaradi tega, ker se ni bilo zgodilo doslej nič, ker ni mislila doslej na nič, niti nase, niti na druge, nego samo na Ketlinga!

In skrivala je to v globočini svoje duše, a misel, da si nihče ne domišlja, kaj se godi v njej, da se nihče ne ukvarja z njo in s Ketlingom, ji je dajala veliko olajšavo. Barbkine besede pa so jo zdajci prepričale, da temu ni tako, da ju ljudje že opazujejo, da ju že združujejo v mislih. Žalost, sramota in bolečine so ji premagale voljo; razjokala se je kakor majhno dete.

Barbkine besede pa so bile šele začetek različnim opombam, pomežikavanju, majanju z glavo in zbadljivim besedam, ki jih je morala poslušati. Pričelo se je to takoj pri obedu.

Gospa stolnikova je zrla sedaj nanjo, sedaj na Ketlinga, a Zagloba je pomenljivo pokašljeval. Časih se je pretrgala nit razgovora in brez vzroka je nastala tišina. Ali ob takem molku je razposajena Barbka zaklicala vsem, kar jih je bilo za mizo:

«Vem nekaj, toda ne povem!»

Kristina se je takoj zardela, nato pa obledela, kakor bi bila velika nevarnost poletela mimo nje. Tudi Ketling je povetil glavo. Oba sta dobro čutila, da se ta klic tiče njiju; obema je bilo jasno, da se nekaj godi med njima, da je nastala neka nepojasniva vzajemnost v zadregi, ki ju druži in obenem razločuje, ki jima jemlje svobodo, da ne moreta biti več navadna prijatelja. Na srečo se za Barbkinе besede nihče ni menil, zakaj Zagloba se je pripravljaj na pot v mesto, da bi odondod prišel z veselo družbo, in ta okolnost je zanimala vse.

Na večer je bil Ketlingov dvor sijajno razsvetljen; dospelo je nekoliko dostojnikov in prišli so tudi godci, ki jih je bil povabil gospodar, da poviša zabavo. Plesati sicer gosti niso smeli, ker je bilo o postu, ovirala pa jih je tudi Ketlingova žalost; za to pa so poslušali godbo ter se zabavali z razgovori. Ženske so se bile odele s sijajno opravo; gospa stolnikova je dospela na zabavo v obleki iz vzhodne svile, «hajduček» je imel na sebi prižasto obleko ter vlekel nase oči vojakov s svojimi rdečimi ustnicami in svetlimi kodri, ki so se mu vsak hip usipali na oči. Barbka je z odločnim govorjenjem in vedenjem, v čemer obojem se je kazaška drznost družila z mičnostjo dekliške neprisiljenosti, zbujala splošen smeh.

Kristina, katere žalost za očetom se je tudi že nagibala h koncu, je imela na sebi belo obleko,

pretkano s srebrom. Vitezi so jo primerjali boginji; ti Junoni, oni Diani, toda nihče se ji ni približal preveč, nihče si zaradi nje ni vihal brkov, niti ni rožljal z ostrogami, nihče ni zrl nanjo z iskrimi očmi ter pričental z njo razgovora o ljubezni. Nasprotno pa je takoj zapazila, da jo oni, ki jo ogledujejo, sicer občudujejo, da se pa takoj novič ozirajo po Ketlingu, da mu nekateri, približavši se mu, celo stiskajo roko, kakor bi mu čestitali. Videla je, kako je zmigal z rameni in razprostrl roke, kakor bi se nečesa branil. Kristina je bila pozorna in bistrovidna, torej je bila skoro uverjena, da se razgovarjajo o njej ter jo že tako rekoč imajo za njegovo nevesto. In ker ni mogla slutiti, da je Zagloba šepnil vsakemu izmed teh gospodov nekaj na ušesa, si je zaman belila glavo, odkod izvira ta govorica.

«Kaj, ali imam res kaj zapisanega na čelu?» je mislila nemirna in osramočena.

V tem so priletele k njej po ozračju kakor ne njej govorjene, toda glasno izrečene besede: «Srečen Ketling! . . . Pod srečno zvezdo se je rodil! . . . Ni se mu čuditi, saj je lep človek!» . . . in več takega.

Drugi vljudni plemiči, ki so jo hoteli zabavati in ji povedati kaj prijetnega, so se razgovarjali z njo o Ketlingu, hvaleč njega hrabrost, delavnost, dvorske običaje in starodavni rod. Kristina jih je poslušala rada ali nerada in njene oči so nehote zrle njega, o komer se je vršil razgovor; časih so

se celo srečale z njegovimi očmi. Takrat jo je obšel čar z novo močjo in sama se je nehote opajala s tem pogledom nanj. Kako pa se je tudi odlikoval Ketling izmed vseh teh rezkih vojakov! «Pravi kraljevič je med svojimi dvorniki,» si je mislila Kristina, zroča na to plemenito, aristokratsko glavo, na te ponosne oči, polne nekake prirojene tožnosti, na to čelo, zasenčeno s plavimi, bujnimi lasmi. Ketling je to videl; da pa je ne bi spravljal še v večjo zadrego, se ji ni bližal, kvečjemu takrat, kadar je kdo sedel poleg nje. Ako bi bila kraljica, ne bi ji bil mogel izkazovati več časti. Kadar je jel govoriti z njo, je sklonil glavo ter pomaknil eno nogo nekoliko nazaj, kakor v znamenje, da je pripravljen vsak hip poklekniti prednjo. Govoril je resno, brez šale, dasi se je z Barbko časih rad pošalil. V njegovem vedenju proti njej je bilo poleg največjega spoštovanja mogoče opazati nekako senco sladke tožnosti. Spričo te resnobe si tudi kdo drug ni dovolil izreči preodkrite besede, izustiti predrzne šale, kakor bi bili vsi prepričani, da ta gospodična po dostojnosti in rodu preseza vse in da vpričo nje tudi opreznosti ni nikdar preveč.

Kristina mu je bila zato iskreno hvaležna. Ta večer ji je minil v velikih skrbah, toda sladko. Ko se je približala polnoč, so godci nehali igrati, gospodične so se poslovile od družbe, med vitezi pa so jele čimdalje pogosteje krožiti kupice in nastala je hrupna zabava, v kateri je prevzel

dostojanstvo hetmánsko gospod Zagloba. Barbka je odšla v svojo sobico, vesela kakor ptič, ker se je bila odlično zabavala. Preden je pokleknila k molitvi, je še poskakovala, ščebetala ter posnemala razne goste, naposled pa rekla Kristini, plosknivši z rokami:

«Dobro je, da je dospel ta tvoj Ketling! Sedaj nam ne bo pogrešati vojakov. Brž, ko se konča post, začnemo ples. Zlasti hočemo plesati na tvoji zaroki! A kaj šele na svatbeni dan! Naj me Tatarji odženo v sužnost, ako ne prevrnem vse hiše. Kaj bi bilo, ako bi nas tako zajeli? To bi šele bilo nekaj! Vrli Ketling! Tebi na ljubo je pozval godce, in pri tebi tudi jaz uživam veselje. Tebi na ljubo bo neprestano prirejal nove reči, dokler ne učini naposled takole.»

Po teh besedah se zdajci Barbka pred Kristino zgrudi na kolena, jih objame in reče, posnemajoč zamolkli glas Ketlingov:

«Spoštovana gospodična! Tako vas ljubim, da niti dihati ne morem. Ljubim vas peš in na konju, lačen in po obedu in na veke in po škotsko... Ali hočete biti moja?»

«Barbka, ujeziš me!» zakliče Kristina.

Toda ni se jezila. Nasprotno pa jo je prijala za roke, kakor bi jo hotela dvigniti, in ji jela poljubljati oči...

XIII.

Zagloba je dobro vedel, da je bil mali vitez bolj naklonjen Kristini nego Barbki, toda prav zategadelj je sklenil odpraviti Kristino. Ker je poznal Volodijevskega docela, je bil prepričan, da se mali vitez, ko ne bo imel izbirati v čem, brez dvojbe obrne k Barbki, v katero je bil stari plemič tako zaljubljen, da mu ni šlo v glavo, kako bi še utegnil kdo dajati komu prvenstvo pred njo. Zato je bil tudi trdno uverjen, da Volodijevskemu ne more poslužiti bolje, nego če ga zasnubi s svojim «hajdučkom», in ta misel mu je neprestano rojila po glavi. Na Volodijevskega se je hudoval, takisto na Kristino. Ljubše bi mu bilo seveda, ako bi Mihael vzel rajši Kristino nego nobene, toda sklenil je storiti vse, da se oženi s «hajdučkom».

Ali prav zato, ker mu je bila znana naklonjenost malega viteza do Dragojevske, je sklenil napraviti iz nje gospo Ketlingovo.

Toda odgovor, ki ga je prejel nekoliko dni pozneje od Skretuskega, ga je nekoliko odvrnil od tega sklepa.

Skretuski mu je nasvetoval, naj se ne vtika v nič, ker bi sicer utegnile nastati velike neprilike med prijateljema. Tega si pa Zagloba nikakor ni želel, in vest se je oglasila v njem, ki jo je pa pomirjal s tem premisleki:

«Da sta se Kristina in Mihael že zaročila in da potem vrivam Ketlinga med njiju, ne bi rekel

nič. Saj pravi modri Salomon: „Ne praskaj se, kjer te ne srbi!“ Toda želeti je vendar vsakomur dovoljeno. Sicer pa — odkritosrčno rečeno — kaj sem še napravil? Naj mi kdo pove, kaj?»

Po teh besedah se je Zagloba prijel za bok, pomaknil spodnjo ustnico naprej in jel izzivajoče zreti po stenah svoje sobane, kakor bi od njih pričakoval daljnih očitaj. Ker pa mu stene niso rekle ničesar, je nadaljeval: «Rekel sem Ketlingu, da sem ‚hajdučka‘ namenil Mihaelu. Ali morda to ni dovoljeno? Ali nemara to ni res? Ako želim Mihaelu koga drugega, naj me podgane zgrižejo.»

Stene so s svojim molčanjem priznale, da govorijo Zagloba prav. On pa je nadaljeval:

«Rekel sem ‚hajdučku‘, da je Ketling zaljubljen v Dragojevsko. Ali to ni res? Ali ni sam priznal tega? Ali ni zdihal, sedeč pri ognjišču, da se je kar pepel kadil po sobi? Toda kar sem videl, to sem povedal drugim. Skretuski zre na vse zelo resno; toda tudi moje bistrumnosti ne meče nihče za psi. Sam vem najbolje, kaj je moči povedati in kaj zamolčati . . . Hm, piše mi, naj se ne vtikam v nič. Tudi to se dá storiti. Ne bom se vtikal v to reč; kar odšel bom vsekdar, kadar ugledam Kristino in Ketlinga sama v sobi. Naj se posvetujeta sama brez mene. In upam, da si bosta utegnila svetovati. Ni jima treba tuje pomoči, zakaj tako sta zaljubljena drug v drugega, da jima kar oči blede. Sicer pa se tudi že bliža pomlad, ko ne

greje samo solnce, ampak peko tudi želje močnejše... Dobro. Pustim ju in bomo videli, kaj nastane iz tega...

In nasledki so se skoro pokazali. Ko je napočil velikopostni teden, se je vsa družba iz Ketlingovega dvora preselila v Varšavo ter se nastanila v gostilnici v Dolgih ulicah, da bi bila bliže cerkvi ter bi mogla opravljati svoje pobožnosti, obenem pa se nasičevati s pogledom na hrup velikega mesta.

Ketling je bil gospodar tudi tukaj, zakaj dasi je bil tujec po rojstvu, je vendar najboljše poznal prestolnico ter imel povsod vse polno znancev, ki so mu pomagali, da je vsako reč opravil lažje. Presezal pa je samega sebe v vljudnosti ter se naravnost trudil pogoditi misli svojih družic, zlasti misli Kristinine. Vsi so ga tudi radi imeli. Gospa Makoveška, ki jo je bil Zagloba opozoril že prej, je zrla nanj in na Kristino čimdalje prijazneje, in ako doslej ni bila govorila z deklico o njenem razmerju s Ketlingom, ni govorila zaradi tega, ker je bil tudi on molčal doslej. Vrli teti se je zdelo celo prirojeno in prilično, da plemič služi gospodični Kristini, saj je bil to res odličen gospodič, ki sta ga ob vsakem koraku spremljali odlikovanje in prijaznost, a to ne samo nižjih, nego tudi višjih slojev, zakaj vsakogar si je v mirnem času pridobil z nenavadno lepoto, z običaji, resnobo, darežljivostjo in nežnostjo, ob vojni pa s hrabrostjo.

«Zgodi se, kakor odloči moj mož,» si je mislila gospa stolnikova; «jaz ju ne bom ovirala.»

(Str. 178.) «Ni greh to, da na tem svetem mestu
klečim pred teboj.»

Zaradi te odločbe je bival Ketling s Kristino več na samem nego v svoji hiši. Sicer pa je hodila vsa družba neprestano skupaj.

Zagloba je dal roko gospe stolnikovi, Ketling Kristini, in Barbka, kot najmlajša, je tekla sama, dirjajoča naprej, da si je ogledala blago, razloženo v oknih, zlasti ono izza morja, ki ga doslej še ni bila videla. Kristina se je navadila Ketlinga in sedaj, ko se je opirala ob njegovo roko, ko je poslušala njegov govor, ko mu je zrla v plemenito lice, ji srce ni več utripalo tako nemirno kakor nekdanj, izgubljala ni zavednosti, ni je obhajala zbeganost, nego čutila je neizmerno blaženstvo. Bila sta neprestano skupaj, skupaj sta klečala v cerkvi in njiju glasovi so se družili v molitvi in pobožnem petju.

Ketling je dobro poznal stanje svojega srca. Kristina, bodisi, da ni imela dovolj poguma, bodisi, da je hotela slepiti samo sebe, ni rekla sama sebi: Ljubim ga. Vsekakor pa sta se zelo ljubila. A vrh tega je nastalo med njima veliko prijateljstvo, da o sami ljubezni doslej niti nista govorila; tako jima je pohajal čas kakor sen, zlasti ker so imeli lepo vreme.

Za Kristino je bil sicer pripravljen oblak očitanj, toda sedaj je bil čas počitka. Prav zato, ker sta se zbližala s Ketlingom, ker se je privadila temu prijateljstvu, ki je obenem z ljubeznijo narastlo med njima, se je končal Kristinin nemir; njeni vtiski niso bili tako močni, pomirila se ji je razburjena kri in domišljija. Evo, bila sta tako blizu drug drugemu, godilo se jima je dobro, in Kristina, ki

je z vso dušo uživala to prijetno sedanjost, ni hotela misliti na to, da se ji kdaj konča, da je razpršitvi te omame treba samo besede Ketlingove: «Ljubim!»

Ali ta beseda je bila kmalu izgovorjena. Nekoč, ko sta bili gospa stolnikova in Barbka pri bolni sorodnici, je povabil Ketling Kristino in Zaglobo, naj gresta z njim v kraljevski grad, ki ga Kristina doslej ni poznala in o čigar posebnostih in čudih so govorili povsod. Ketlingova radodarnost jim je odpirala vse vhode in Kristino so pozdravljali vratarji s tako ponižnimi pokloni, kakor bi bila nekaka kraljica, ki stopa v svojo stolico. Ketling, ki je dobro poznal grad, jo je spremljal po krasnih dvoranah in sobanah. Ogledali so si gledališče, kraljeve kopeli, obstajali pred slikami, kažočimi bitke in zmage Sigmundove in Vladislavove, ki sta si jih bila pridobila proti vzhodnim divjim narodom; stopili na teraso, s katere je bilo mogoče pregledati neizmerno prostranstvo dežele. Kristina se ni mogla otresti čudenja, in on ji je pojasnjeval vsako stvar, zdajpazdaj umolknil ter ji zrl v temnomodre oči, kakor bi ji hotel reči s pogledom: «Kaj so vsa ta čuda proti tebi, o čudo! Kaj pomenijo vsi ti zakladi proti tebi, zaklad!»

Gospodična je umela to tiho govorico. Nato jo je spremil v eno izmed kraljevih sob, obstal pred vrati, skritimi v steni, in dejal:

«Tukajle je moči priti v stolno cerkev. To je dolg hodnik, ki drži skoro do velikega oltarja.

Ondi je hodnik, na katerem sta bila kralj in kraljica navzoča pri sv. maši.»

«Vrlo mi je znana ta pot,» odgovori Zagloba. «Živel sem z Janom Kazimirom v dobrem prijateljstvu, pa tudi Marija Ludovika me je imela rada, torej sta me pogostoma vabila s seboj k maši, da sem ju tolažil s svojo navzočnostjo in utrjeval v pobožnosti.»

«Ali hočete iti tjakaj, gospodična?» vpraša Ketling ter pomigne vratarju, naj odpre vrata.

«Pojdiva,» reče Kristina.

«Idita sama,» se oglasi Zagloba. «Mlada sta in noge imata dobre, jaz sem se danes že nahodil. Idita, idita, jaz ostanem tu pri vratarju. Ako ondi tudi izmolita nekaj očenašev, se ne bom hudoval zaradi zamude, ker si v tem počijem.»

Torej sta šla sama.

Prijel jo je za roko in šel z njo po temnem hodniku. Njene roke ni pritiskal k srcu, nego je stopal miren in pozoren. Postranska okna so ju za trenutek osvetila, nato pa sta hodila novič v mraku.

Njej je nekoliko utripalo srce, zakaj sedaj je bila prvič sama z njim, toda mir in sladkost sta pomirjala tudi njo. Naposled dospeta do onega «hodnika» na desni strani cerkve; ograjen z mrežo, je bil tik velikega oltarja.

Tu sta pokleknila ter jela moliti. Cerkev je bila tiha in prazna. Dve sveči sta goreli pred velikim oltarjem, sicer pa je bil večji del cerkvene

ladje pogreznjen v mrak. Samo skozi poslikana naokenska stekla so padali raznobarvni žarki na dva prekrasna obraza, zatopljena v molitev, mirna in podobna licem kerubinskim.

Ketling je dvignil glavo ter šepnil, ker se ni drznil glasno govoriti v cerkvi:

«Poglejte, gospodična, oni žametni naslanjač; še sedaj se vidi na njem, kam sta kralj in kraljica naslanjala glavo. Kraljica je sedela na tej strani bliže oltarja. Počijte si na njenem mestu.»

«Ali je res, da je bila vse življenje nesrečna?» šepne Kristina ter sede.

«Slišal sem dogodbe njenega življenja, ko sem bil še otrok, zakaj pripovedovali so jih po vseh viteških gradovih. Mogoče, da je bila nesrečna, ker se ni mogla omožiti z onim, ki ga je iskreno ljubila.»

Kristina je položila glavo tja, kjer je bila jamica, ki je ostala po glavi Marije Ludovike, ter zaprla oči. Nekaki bolesteri občutki so ji stiskali prsi, nekakšen hlad je zapihal iz prazne cerkve ter razburil oni mir, ki ji je še pred trenutkom napolnjeval vso dušo. Ketling jo je gledal molče. Nastala je novič prava cerkvena tišina.

Nato se zgrudi polagoma Kristini k nogam ter izpregovori z ginjenim, toda že mirnim glasom:

«Ni greh to, da na tem svetem mestu klečim pred teboj, zakaj kje druge, ako ne v cerkvi, najde čista ljubezen svoj blagoslov? Ljubim te bolj nego zdravje, bolj nego pozemeljske dobrote; ljubim te

z vso dušo, z vsem srcem in tukaj, pred tem oltarjem, ti odkrivam svojo ljubezen! . . . »

Kristina obledi kakor stena. Oprta z glavo ob naslanjač, se ni nesrečnica niti genila; on pa je nadaljeval:

«Torej ti objemam noge in te prosim, da izrečeš sodbo: Ali naj grem odtod z nebeško radostjo v srcu, ali pa z neznosno žalostjo, ki jo težko da prebijem?»

Nekaj časa je čakal odgovora; ker ga pa ni bilo, je sklonil glavo tako, da se je skoro dotikala Kristininih stopal, in je bil videti čimdalje bolj ginjen. Glas se mu je tresel, kakor bi mu v prsih pohajala sapa.

«V tvoje roke polagam svojo srečo in svoje življenje. Prosim usmiljenosti, ker mi je kaj hudo pri srcu . . . »

«Prosiwa Boga usmiljenosti!» zakliče zdajci Kristina, zgrudivši se na kolena.

Ketling je ni razumel, pa tudi ni smel nasprotovati temu. Poln pričakovanja in ves nemiren je pokleknil poleg nje in novič sta jela moliti.

In v prazni cerkvi sta se trenutek kesneje ozvala iskrena glasova, ki sta čudno in proseče odmevala v prostoru:

«Bog, bodi nam milostiv!» je dejala Kristina.

«Bog, bodi milostiv!» je ponovil Ketling.

«Usmili se nas!»

«Usmili se nas!»

Kristina je dalje molila že tiho, toda Ketling je videl, da vsa drhti od ihtenja. Dolgo se ni mogla pomiriti, a potem, ko se je pomirila, je še dolgo nepremično klečala; naposled pa je vstala in rekla:

«Pojdiva.»

Šla sta novič po onem hodniku. Ketling se je nadejal, da spotoma dobi odgovor od nje, ter ji je pozorno zrl v oči, toda zaman. Stopala je urno, kakor bi želela, da čim prej dospe v sobano, kjer ju je pričakoval Zagloba.

Ko sta bila še nekoliko korakov od vrat, jo prime vitez za rob suknje ter reče:

«Gospodična Kristina! Prosim vas na vse, kar vam je sveto in drago . . .»

Tedaj se Kristina obrne in ga prime za roko tako hitro, da je ni utegnil umekniti; nato si jo pritisne na usta.

«Ljubim te iz vse duše, toda tvoja ne bom nikdar!» mu reče.

In preden utegne osupli Ketling izpregovoriti, še dodá:

«Pozabi vse, kar je bilo!»

Trenutek pozneje sta bila oba v sobani.

Vratar je spal na enem naslanjaču, Zagloba na drugem. Toda njiju prihod ju je zbudil. Zagloba je odprl oko ter jel pomežikovati z njim, zakaj takoj se ni mogel spametovati. Toda polagoma se mu je vrnila zavest.

«Ha, to sta vidva,» reče ter si zategne pas.
«Sanjalo se mi je, da smo že imeli novega kralja, toda bil je iz rodu Piastov. Ali sta bila na hodniku?»

«Bila.»

«A duša Marije Ludovike se vama ni prikazala?»

«Kajpada se je!» odgovori Kristina tožno.

XIV.

Po odhodu iz gradu se je Ketling poslovil od Kristine in Zaglobe, da bi se na samem iznebil osuplosti, v katero ga je spravilo Kristinino ravnanje. Kristina in Zagloba sta se vrnila v gostilnico. Barbka in gospa stolnikova sta bili že prišli iz bolnice, in gospa stolnikova je pozdravila Zaglobo, rekoč:

«Prejela sem pismo od moža, ki je sedaj pri Mihaelu na postaji. Zdrava sta oba ter namerjata skoro dospeti semkaj. Mihael piše vam, zame pa je samo v pripisu opomba. Mož mi tudi piše, da je nesoglasje, ki je nastalo zaradi enega izmed Barbkinih posestev, srečno poravnano. Sedaj so ondi zborovanja na dnevnem redu. Mož pravi, da tam jako cenijo ime gospoda Sobijeskega in da se zborovanje srečno izide zanj. Kar je živega, se odpravlja na volitev in vse se postavi na stran kraljevega maršala. Tam je že toplo in dokaj dežja. Pri nas v Vrhutcu so imeli požar . . . Hlapec je zatrosil ogenj, in ker je bil veter . . .»

«Kje je Mihaelovo pismo?» vpraša Zagloba, ustavivši potok novic, ki jih je pripovedovala gospa stolnikova v eni sapi.

«Tukaj je!» odgovori gospa in mu poda pismo. «Bil je veter, in ljudje so bili na sejmu . . .»

«Kako so prišla ta pisma semkaj?» vpraša dalje Zagloba.

«Dospela so na Ketlingov dvor, in služabnik jih je prinesel od ondod. Ker pa je bil, pravim, veter . . .»

«Ali hočete, gospa, poslušati?»

«Kajpada, prosim.»

Zagloba razpečati list ter jame najprej čitati polglasno zase, nato pa glasno za vse:

«Prvo to svoje pismo pošiljam vam, toda bržkone drugega ne bom, ker so tukaj pošte negotove in namerjam sam osebno dospeti k vam. Dobro se mi godi tu na polju, a vendar me srce kruto vleče, k vam, in mojim mislim in spominom, zaradi katerih mi je samota ljubša nego družba, ni konca. Obljubljeno delo je končano, zakaj ,orda' sedi mirno, samo manjša krdela se preganjajo po livadah, in te smo dvakrat odbili tako srečno, da ni ostala niti ena priča tega poraza.»

«O torej so jih posekali!» zakliče Barbka radostno. «Ni ga stanu nad vojaški stan.»

«Nekateri izmed Dorošenkove čete,» je čital Zagloba dalje, «bi se radi merili z nami, toda brez ,orde' se ne morejo. Jetniki pripovedujejo, da se kak večji čambul ne bliža od nikoder, in tudi jaz

si mislim, ako bi le imelo kaj biti, da bi že bilo, ker so livade že ozelenele ter je že kje moči pasti konje. V jarkih je še tuintam ostalo nekoliko snega, toda stepe so že zelene in topel veter piha, kar je najzanesljivejše znamenje pomladi. Poslal sem že po odstavko; utegne mi dospeti vsak hip, in nato takoj odrinem . . . Gospod Novoveški namesto mene straži mejo; pri tem imava tako malo dela, da sva z Makoveškim po cele dneve lovila lisice samo zaradi zabave, zakaj spomladi kožuhovina ni za rabo. Tukaj je tudi mnogo ptic, in moj strežnik je ustrelil pelikana. Objemam vas presrčno; gospe sestri poljubljam roko, pa tudi gospodični Kristini, katere naklonjenosti se fortissime priporočam; zlasti tega prosim Boga, da bi jo našel neizpremenjeno ter bi mogel pri njej uživati ono tolažbo kakor prej. Pozdravite tudi Barbko v mojem imenu. Novoveški si je ohladil svojo jezo nekolikokrat na razbojniških vratovih ter jo je jel že pozabljati; očitno je, da mu je odleglo. Bogu in njegovi milosti vas priporočam.

Postscriptum. Kupil sem od potujočih Armencev dragocene hermelinske kožuhovine, pa tudi za našega hajdučka imam pripravljene turške slaščice.»

«Naj jih Mihael le sam použije, saj nisem več otrok!» se oglasi Barbka, vsa zardela spričo te opombe.

«Ali ga nimaš rada? Ali se srdiš nanj?» jo vpraša Zagloba.

Toda ona potihoma nekaj zamrmra ter se res razjezi dodobra, premišljujoč nekoliko o tem, kako slabo jo ceni Volodijevski, nekoliko pa tudi o pticah in o onem pelikanu, ki je najbolj zbudil njeno pozornost.

Kristina je sedela ob čitanju z zaprtimi očmi, obrnjena od luči. Bila je to sreča zanjo, zakaj vsi bi bili takoj spoznali, da se godi v njej nekaj nenavadnega. To, kar se je pripetilo v cerkvi in potem pismo Volodijevskega, sta bila zanjo dva težka udarca. Krasni sen je izginil, in deklica je stala sedaj pred istinitostjo, težko kakor nesreča. Na prvi hip ni mogla zbrati svojih misli in samo nerazločni, megleni občutki so vihrali v njenem srcu. Volodijevski obenem s svojim pismom in z napovedjo svojega prihoda ter z ono hermelinovo kožuhovino se ji je zdel nekaj vsakdanjega, skoro zoprnega. Nasprotno pa ji Ketling nikdar ni bil dražji nego sedaj.

Draga ji je bila sama misel nanj, drage njegove besede, ljubljeno njegovo lice, ljubljena njegova tožnost. Ali evo, sedaj bo treba odstopiti od ljubezni, od oboževanja, od onega, h kateremu jo vleče srce, h kateremu se iztezajo roke; treba bo oditi od ljubljenega človeka, ga zapustiti v obupu, v večni tožnosti ter oddati telo in dušo drugemu, ki ga je prav zato, ker je bil drugi, skoro sovražila.

«Ne premagam se! Ne premagam se!» si je klicala Kristina v duhu.

In čutila je to, kar čuti jetnica, kateri vežejo roke; ona pa si jih je zvezala sama, ko bi bila vendar utegnila ob svojem času povedati Volodijevskemu, da mu bo sestra in nič več.

Prišel ji je v spomin oni poljub, ki ga je prejela in vrnila, torej jo je jelo biti sram in prezirala je samo sebe. Ali je že takrat ljubila Volodijevskega? — Ne! V njenem srcu ni bilo ljubezni, nego samo sočutje, radovednost in koketstvo, skrito pod zastorom sestrskje ljubezni. Šele sedaj je spoznala, da je med poljubom, nastalim od velike ljubezni, in poljubom, nastalim iz nagiba krvi, takšen razloček, kakor med angelom in zlodejem. Prezirala je samo sebe, se hudovala nase, in njen ponos se je jel spenjati proti Volodijevskemu. Tudi on je bil kriv; zakaj torej naj bi vsa pokora, vsa grenkost in prevara zadela njo? Zakaj naj bi tudi on ne okusil tega grenkega kruha? Ali mu morda nima pravice povedati, ko se vrne: «Zmotila sem se; sočutje do vas sem imela za ljubezen. Zmotili pa ste se tudi vi, torej me pustite, kakor vas puščam jaz.»

Zdajci pa jo je pograbil za lase strah, da se ne osveti grozni mož, nikakor strah za samo sebe, ampak za ono ljubljeno glavo, na katero bi izvestno padla ta osveta. V domišljiji je že gledala Ketlinga, kako se je boril s tem borilcem nad borilci, kako je naposled padel, kakor pade cvetka pod koso. Videla je njegovo kri, njegovo blede lice, njegove na veke zaprte oči, in njeno trpljenje je presezalo vsako mero.

Vstala je kar najhitreje ter odšla v svojo sobo, da se je umeknila ljudem, da ni slišala razgovora o Volodijevskem in njegovi skorajšnji vrnitvi. In odpor proti malemu vitezu ji je čimdalje bolj rasel v srcu.

Toda grenkost in žalost sta jo zasledovali in je nista ostavili niti pri molitvi. Sedli sta na njeno posteljo, in ko je legla premagana od onemoglosti, sta ji začeli govoriti.

«Kje je Ketling?» je vprašala žalost. «Glej, doslej se še ni vrnil; ponoči blodi ter lomi roke. Hotela bi mu ponižati nebo, dala bi zanj kri svojega srca, a vendar si ga napolnila s strupom ter mu zabodla nož v srce . . .»

«Ako ne bi bilo tvoje lahkomiselnosti, ako ne bi bilo tega, da vabiš za seboj vsakogar, ki ga srečaš,» ji je dejala grenkost, «pa bi lahko bilo drugače, dočim ti je sedaj ostal samo obup. Ti si kriva! Ni je več pomoči, ni rešitve. Samo sramota in boleost in tarnanje ti ostanejo . . .»

«Kako je v cerkvi klečal pred teboj,» je novič omenila žalost. «Čudno, da ti ni počilo srce, ko ti je zrl v oči in te prosil usmiljenosti. Prav je bilo, da si se usmilila tujca, toda še bolj prav bi bilo, ko bi se bila usmilila njega, ki ti je najljubši! Bog ga blagoslovi, Bog ga potolaži!»

«Ako ne bi bilo tvoje lahkomiselnosti, lahko bi bil oni najljubši odšel oveseljen,» je ponovila grenkost, «in ti bi se mu bila lahko zgrudila v naročje kot zaročnica, žena . . .»

«Ter bila vedno pri njem!» je dodala žalost.

«Sama si kriva!» ji je očitala vest.

«Kristina, jokaj se!» ji je dejala žalost.

«S tem ne izmiješ svoje krivde!»

«Stori, kar hočeš, toda potolaži ga!» ji je zabičila žalost.

«Volodijevski ga ubije!» ji je dejala takoj grenkost.

Mrzel pot je oblil Kristino in sedla je na posteljo. Mesečina je prodirala v sobo, ki se ji je v tej beli svetlobi zdela čudovita, strašna.

«Kaj je to?» je mislila Kristina. «Evo, tam spi Barbka; vidim jo, mesec ji sveti v obraz, a vendar ne vem, kdaj je prišla, kdaj se je slekla in legla. Saj vendar nisem spala niti trenutek... Vidim, da ni moja uboga glava za nič.»

V takih mislih je zopet legla, toda žalost in grenkost sta novič sedli na njeno posteljo kakor dve boginji, ki sta se v mesečini pogrezali v to kopel, pa se zopet vračali na površje.

«Nocoj ne bom spala kar nič!» reče Kristina.

In jela je premišljati o Ketlingu in pri tem trpela čimdalje huje.

Zdajci, sredi nočne tišine, se začuje žalostni glas Barbkin:

«Kristina!»

«Ali ne spiš?»

«Sanjalo se mi je, da je nekak Turek ustrelil Mihaela z lokom. Jezus Kristus! Sanje sicer varajo, vendar pa me trese mrzlica. Moliva litanije, da odvrne Bog nesrečo od nas!»

Kristino izpreleti kakor pušica po glavi misel: «Ej, ko bi ga kdo ustrelil!» Zdajci pa se zgrozi ob tej svoji zlobi. Najsi ji je bilo treba nadčloveške moči, da bi v tem hipu molila za srečno vrnitev Volodijevskega, je vendar rekla:

«Dobro, Barbka!»

Nato sta vstali s postelje, pokleknila z golimi koleni na tlak, oblit z mesečino, in jeli moliti litanije. Njiju glasova sta se vzajemno strinjala ter zvenela časih visoko, časih zamolklo; rekel bi, da se je ta soba izpremenila v samostansko celico, v kateri sta dve redovnici molili ponočne molitve.

XV.

Nastopnega dne je bila Kristina že mirnejša, zakaj izmed zavitih cest in razpotij si je izbrala pot neizmerno težko, toda nikakor ne nepravdo. Stopivši nanjo, je vsaj vedela, kam dospe. Zlasti pa se je odločila poiskati Ketlinga in izpregovoriti z njim zadnjikrat, da bi ga tako zavarovala vsakršne nezgode. To pa ni bilo tako lahko, zakaj Ketling se ni prikazal po več dni ter se niti ponoči ni vračal domov.

Kristina je vstajala zarana jutro ter hodila v dominikansko cerkev, češ, da ga sreča neko jutro in da izpregovori z njim na samem.

Nekega dne ga sreča pri vhodu. Ugledavši jo, se ji odkrije, molče skloni glavo ter obstane nekaj časa nepremično. Lice je imel utrujeno od

bdenja in trpljenja, oči vdrte, polt nekako voščeno-rumeno; videti je bil kakor cvetka, ki vene. Kristini je ob pogledu nanj strepetalo srce. Dasi jo je vsak odločni korak stal dokaj truda, ker je bila bolj boječe nravi, mu je vendar podala roko in rekla:

«Bog vas potolaži in vam pošlji pozabo.»

Ketling jo prime za roko, si jo pritisne na vroče čelo in na to k ustom, jo vneto poljubi ter naposled odgovori z glasom, polnim tožnosti in vdanosti:

«Zame ni tolažbe, niti pozabel!»

Bil je to trenutek, ko je Kristina potrebovala dokaj moči, da se je premagala, da ga ni objela okrog vratu in zaklicala: «Ljubim te nad vse, vzemi me!» Čutila je, da bi se zgodilo kaj takega, ako jo premaga jok. Torej je stala nekaj časa molče pred njim ter dušila solze. Naposled pa se premaga in reče sicer mirno, vendar naglo, kakor bi ji pohajala sapa:

«Morda vam to prinese olajšavo, ako vam povem, da ne bom svoja nikomur... Pojdem v samostan. Ne obsojajte me, ker sem itak nesrečna. Obljubite mi, gospod, dajte mi besedo, da iz ljubezni do mene ne zaupate in ne poveste tega nikomur, kar se je pripetilo, niti prijatelju, niti sorodniku. To je moja zadnja prošnja. Pride čas, ko pozveste, zakaj ravnam tako. Pa tudi tedaj bodite prizanesljivi. Danes vam ne povem več, ker ne morem govoriti od žalosti. Gospod, obljubite mi to, potolažite me, sicer umrem.»

«Obetam in vam dajem besedo!» odgovori Ketling.

«Bog vam povrni, pa tudi zahvaljam vas iz vsega srca! Toda vpričo ljudi kažite miren obraz, da si ne bodo domišljali ničesar. Čas je, da odidem. Tako dobri ste, da kar nimam besed. Od danes se ne snideva več na samem, nego samo vpričo ljudi. Recite mi še, da se ne hudujete name. Saj je muka kaj drugega, pa tudi jeza kaj drugega . . . Bogu me odstopite, nikomur drugemu — to si zapomnite!»

Ketling je hotel še nekaj reči, toda trpel je neizmerno, torej so mu samo nekake nerazločne besede prihajale iz ust. Nato se je z roko dotaknil Kristininega čela ter ga držal nekaj časa, češ, da ji odpušča in jo blagoslovlja.

Nato sta se ločila: ona je šla v cerkev, on pa na ulice, da ne bi zadel ob znanca v znani gostilnici.

Kristina se je opoldne vrnila in našla doma znamenitega gosta: patra podkancelarja Olševskega. Prišel je nepričakovano k Zaglobi, da bi — kakor je sam dejal — spoznal tako znamenitega plemiča, čigar bojno prevesje je bilo drugim za vzor in po čigar razumu se je ravnalo vse viteštvo v tej ljudovladi.

Zagloba je bil sicer močno osupel, pa tudi vesel, da ga je zadela takšna odlika vpričo žensk. Pa se je tudi ponašal s tem, bil rdečega obraza in obilen znoj mu je zalival čelo. Obenem pa se

(Str. 187.) «Evo, tam spi Barbka; mesec ji sveti
v obraz . . .»

je trudil pokazati, da je takih posetov že vaje in da se že dosti ne meni zanje.

Kristina, predstavljena prelatu, mu je pokorno poljubila roko ter sedla poleg Barbke. Radovala se je potihoma, da nihče ni zapazil sledov njene nedavne ginjenosti.

Pater podkancelar je obsipal Zaglobo s toliko pohvalo, da je bilo videti, kakor bi neprestano novo zalogo zgovornosti sipal izza svojih vijoličastih, z vezivom obrobljenih rokavov.

«Ne mislite si,» je dejal, «da me zgolj radovednost, spoznati prvega moža med viteštvom, vodi semkaj; zakaj dasi je občudovanje čast, ki pripada pravim junakom, so vendar ljudje ondi, kjer si je poleg hrabrosti in izkušenosti bister razum izbral svoj sedež, že iz svojega nagiba vajeni zahajati na božjo pot.»

«Izkušnja,» odgovori Zagloba skromno, «zlasti v bojnem rokodelstvu, je morala z leti priti sama, in morda me je že zaraditega gospod Konecpoljski, praporščakov oče, povpraševal za svet; nadalje pa gospod Mihael Potocki, knez Jeremija Višnjevecki, gospod Sapieha in gospod Čarnecki; toda kar se tiče priimka 'Ulisej', sem se mu zmerom upiral v svoji skromnosti.»

«A vendar je tako združen z vami, da časih kdo niti ne pove pravega imena, ampak samo reče: 'naš Ulisej', in vsi uganejo takoj, koga misli govornik. Zato sem si tudi dejal v sedanjih prevratnih časih, ko marsikdo omahuje v duhu ter ne ve, kam

bi se obrnil, pri kom bi stal: „Pojdem, da začujem njegovo mnenje, da se otresem dvoma ter se osvetlim s svetlim svetom.“ Ugenili ste že gotovo, da hočem govoriti o bližnjih volitvah, zaradi katerih utegne vsaka censura candidatorum voditi le h kaj dobremu, a to zlasti takšna, ki priteče iz vaših ust. Čul sem med viteštvom, kako si je z največjim odobravanjem pripovedovalo vaše mnenje, namreč, da ne gledate radi tujezemskih kandidatur, ki se vrivajo na naš prestol. V žilah Vazovcev, ste baje rekli, se pretaka jagelonska kri, zato jih niso mogli imeti za tujce; toda ti tujci, ste baje rekli, ne poznajo naših staropoljskih običajev niti naših svobodščin in celo absolutum dominium bi lahko nastalo iz tega. Priznam, da so to besede globokega pomena; torej oprostite, da vas vprašam, ali ste res rekli tako, ali pa morda opinio publica vsakršne globlje intencije iz navade v prvi vrsti pripisuje vam?»

«Temu so priče te ženske,» odgovori Zagloba, «in dasi se ta stvar ne tiče njih, naj vendar povedo, kaj sem govoril.»

Pater podkancelar nehote pogleda gospo Makoveško in nato obe gospodični, ki sta se stiskali druga k drugi.

Nastane za trenutek molk.

Zdajci se oglasi srebrni glas Barbkin:

«Jaz nisem slišala ničesar.»

Nato pa je postala Barbka zdajci zelo zbegana in se je zardela do ušes, zlasti ko je Zagloba dejal:

«Oprostite, Vaša dostojnost! Mlade so in plahe! Toda quod attined kandidatov, sem rekel že večkrat, da se bo zaradi teh kandidatov še jokala poljska svoboda.»

«Tudi jaz se bojim tega,» odgovori pater Olševski, «toda ako bi hoteli izvoliti kakega Piasta, ki je kri naše krvi, kost naših kosti, recite vendar, na katero stran naj se obrnejo naša srca! Že misel sama na Piasta je velika in se širi po deželi kakor plamen. Čujem, da se je povsod na zboriščih, kjer še ni zmagala korupcija, slišal samo en glas: Piastovec! Piastovec! . . .»

«Prav, prav!» mu seže Zagloba v besedo.

«Vsekakor,» je nadaljeval podkancelar, «je lažje izbrati Piastovca, nego najti zaželenega kandidata; zato se ne čudite, gospod, ako vas vprašam: Koga ste imeli v mislih?»

«Koga sem imel v mislih?» ponovi Zagloba ter se začuti nagloma v zadregi.

In pomolivši naprej spodnjo ustnico, naguba čelo. Težko mu je bilo izustiti nagel odgovor, zakaj doslej še ni bil resno mislil na nikogar ter mu sploh ni prihajalo na misel to, kar mu je sedaj podtikal podkancelar. Sicer pa je umel, da ga podkancelar vleče na gotovo stran, ter se je nalašč dal vleči, ker mu je to zelo ugajalo.

«Trdil sem samo in principio, da potrebujemo Piastovca,» odgovori naposled, «toda kar je resnica: Doslej nisem imenoval nikogar.»

«Čul sem o častiželjnih načrtih kneza Boguslava Radzivila,» zamrmra pater Olševski kakor sam sebi.

«Dokler še dihajo ta moja pljuča in dokler se še kapljica krvi pretaka v mojih prsih,» zakliče Zagloba zdajci globoko prepričan, «ne bo nič iz tega. Ne bi hotel živeti med narodom tako osramočenim, ki bi si izvolil izdajico in Judeža za kralja.»

«To ni samo glas razuma nego tudi glas državljske kreposti!» vzklikne podkancelar.

«Aha!» si domisli Zagloba, «ti bi rad vodil mene, sedaj pa vodim jaz tebe.»

Olševski pa je nadaljeval:

«Kam torej poploveš, zagugana ladja moje domovine? Kakšna burja, kakšne skale te čakajo? Slabo bo res, ako postane tujec tvoj krmar, toda bržkone mora biti tako, ker med tvojimi sinovi očitno ni nobenega vrednejšega.»

Ob tem razprostre bele roke, ozaljšane s svetlimi prstani, in reče vdano:

«Torej Kondeuš Lotarinžan, ali pa knez Neuburški! Druge pomoči ni!»

«Ni mogoče! Piastovec!» odgovori Zagloba. Nato nastane molk.

«Črez nekaj časa povzame podkancelar iznova:

«Ali pa je kdo, s komer bi se strinjali vsi? Kje je takšen, ki bi hipoma pridobil srca viteštva tako, da ne bi smel nihče mrmrati zoper njegovo izvolitev?» . . . Bil je eden takšen, največji, najzasluženejši vaš prijatelj, vrl vitez, ki je hodil v slavi kakor v solncu . . . Bil je takšen . . .»

Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Kot darila trajne vrednosti priporočava na-
~~~~~ stopna literarna dela svoje zaloge: ~~~~~

Aškerc A., *Balade in romance*. 8°, 155 strani, 2 K.
Elegantno vezane 4 K.

— *Lirske in epske poezije*. 8°, 160 strani, 2 K 60 h.
Elegantno vezane 4 K.

— *Nove poezije*. 8°, 222 strani, 3 K. Elegantno
vezane 4 K.

— *Izmajlov @ Red sv. Jurja @ Tujka*. Tri drame.
8°, 113 strani, broširane 2 K.

Baumbach R., *Zlatorog*, Planinska pravljica, poslovenil
A. Funtek. 8°, 95 strani. Elegantno vezan 4 K.

Bedének Jakob, *Od pluga do krone*. Zgodovinski
roman iz minulega stoletja. 8°, 270 strani, 2 K, v
platno vezan 3 K.

Brezovnik Anton, *Šaljivi Slovenec*. Zbirka najboljših
kratkočasnic iz vseh stanov. Druga, povsem predelana
in za polovico pomnožena izdaja. 8°, 308 strani, 1 K 50 h.

— *Zvončki*. Zbirka pesni za slovensko mladino. 8°,
356 strani, vezan 1 K 50 h.

Dimnik Jakob, *Avstrijski junaki*. 8°, 126 strani, s
17 podobami. Elegantno vezani 1 K 80 h.

Funtek Anton, *Godec*. Poleg narodne pravljice o
Vrbskem jezeru. 8°, 100 strani, elegantno vezan
2 K 50 h.

Gregorčič Simon, *Poezije I*. Druga, pomnožena izdaja.
8°, 160 strani, elegantno vezane 3 K.

Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Haymerle dr. Frančišek, vitez, *Životopisni obrazi iz obsega obrta, umetnosti in industrije*, preložil Anton Funtek. 8°, 100 strani, vezani 1 K.

Kosi Anton, *Zlate jagode*. Zbirka basni za slovensko mladino in preprosto ljudstvo. 8°, 148 strani, vezane 1 K.

Majar H., *Odkritje Amerike*. Poučno zabavna knjiga v treh delih: I. Kolumbus, II. Kortes, III. Pizar, 8°, 440 strani, vezana 2 K.

Scheinigg J., *Narodne pesmi koroških Slovencev*. 16°, 463 strani, 2 K, elegantno vezane 3 K 30 h.

V nobeni knjižnici se ne bi smelo pogrešati:

Prešeren dr. France, *Poezije*. Druga, ilustrirana izdaja. 4°, 5 K, v platno vezane 6 K 40 h, v elegantnem usnju vezane 9 K.

— *Poezije*. Ljudska izdaja 1 K, v platno vezane 1 K 40 h.

Jos. Stritar, *Zbrani spisi*. Sedem zvezkov 35 K, v platno vezani 43 K 60 h, v pol francoski vezbi 48 K 40 h.

Tavčar dr. Ivan, *Povesti*. Pet zvezkov po 2 K 40 h, v platno vezani po 3 K, v pol francoski vezbi po 4 K 20 h.

Levstikovi *zbrani spisi*, uredil Frančišek Levec. Pet zvezkov 21 K, v platno vezani 27 K, v pol francoski vezbi 29 K, v najfinejši vezbi 31 K.

I. zvezek • Sešitek 6.

Mali vitez

Pan Volodijevski

Zgodovinski roman

Spisal H. Sienkiewicz

Po poljskem izvirniku poslovenil Podravski

I. zvezek

V Ljubljani 1902

Natisnila in založila
Kleinmayr & Bamberg

Podpisana založna knjigarna se je odločila izdati slovenski prevod znamenitega romana »Pan Volodijevski« (»Mali vitez«), ki ga je spisal Henrik **Sienkiewicz**; vsemu svetu znani poljski pisatelj romanov »Quo vadis?«, »Z ognjem in mečem«, »Križarji« i. t. d. Zanimiva zgodovinska snov polna življenja, izborno očrtani zgodovinski tipi, vseskozi dovršena tehnika, vse to je porok, da se bo točni prevod, ki ga je priredil **M. Podravski**, priljubi slovenskemu občinstvu tako, kakor je do cela vreden.

Roman izide, **bogato ilustriran**, v 25 sešitkih, obsežnih po 2 do 2½ pole; posamezni sešitki po 40 h se bodo izdajali na vsakih 14 dni.

V Ljubljani, meseca novembra 1902.

Založna knjigarna

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

«Knez Jeremija Višnjevecki,» mu seže Zagloba v besedo.

«Dà! Toda ta leži v grobu.»

«Živi pa njegov sin!» reče Zagloba.

Podkancelar je zaprl oči, sedel nekaj časa molče, hipoma pa dvignil glavo, pogledal Zaglobo ter govoril polagoma:

«Hvala Bogu, ker me je navdal z mislijo, da bi spoznal vas. Dà, živi sin velikega Jeremije, mlad, nadebuden knez, ki mu ima ljudovlada poplačati še neporavnan dolg. Od ogromnega imetja mu ni ostalo nič; slava je njegova edina dedščina. Kdo pa neki izgovori njegovo ime, kdo bi imel pogum, da bi ga priporočal v sedanjih pokvarjenih časih, ko se vsem oči obračajo tja, kamor jih vleče zlato? Vi? Dà. Ali pa je več takih? Ni čudo, da on, ki je prebil življenje v junaški borbi, ne odstopi tudi tedaj, ko ima priliko, da odda svoj glas na volišču... Toda, ali tudi drugi pojdejo za njim?...»

Tu se podkancelar zamisli, potem dvigne oči in nadaljuje:

«Bog je najmočnejši izmed vseh. Kdo ve, kakšna so njegova pota? Kdo ve? Kadar pomislim, kako vam vse viteštvo verjame in zaupa, mi stopi nekaka nadeja v srce. Recite mi, gospod, odkrito-srčno, ali bi bilo to mogoče za nas?»

«Nikdar,» odgovori Zagloba prepričan.

«Prerezko tudi ne smemo nastopati s to kandidaturo. Naj se ono ime dotakne človeških ušes, toda naj se nasprotnikom ne dozdeva pregrozno;

bolje, da se mu posmehujejo, nego da bi mu stavili prevelike ovire . . . Morda Bog dá, da splava na površje, zlasti ako jamejo ostali ovirati drug drugega. Pripravljajte mu torej, gospod, polagoma pot; ne prenehajte z delom, zakaj vaš kandidat je vreden vašega razuma in vaših izkušenj . . . Bog vas blagoslovi v vaših namenih . . .»

«Ali si smem misliti,» vpraša Zagloba, «da ste, veledostojni gospod, mislili tudi na kneza Mihaela?»

Gospod podkancelar potegne izza rokava drobno knjižico z debelim črnim napisom: «Censura candidatorum».

«Čitajte gospod, naj vam ta spis odgovori namesto mene!»

Po teh besedah se jame pater podkancelar poslavljati, toda Zagloba ga ustavi in mu reče: «Dovolite, veledostojni gospod, da vam odkritosrčno povem še nekaj. Zlasti hvalim Boga, da je manjši pečat v takšnih rokah, ki so večje gnosti ljudi kakor vosek.»

«Kako to?» vpraša podkancelar začuden.

«Drugič pa povem Vaši dostojnosti, da mi kandidatura kneza Mihaela zelo ugaja, ker sem poznal njegovega očeta, ga ljubil in se boril pod njegovim poveljništvom z drugimi svojimi prijatelji, ki se takisto iz vsega srca vesele ob misli, da utegnejo sinu izkazati ono ljubezen, ki so jo gojili do očeta. Zato se poprimem te kandidature z obema rokama ter še danes izpregovorim o tem z gospodom

podključarjem Krickim, znamenitim magnatom in svojim znancem. Med plemstvom ima velik vpliv, ker je težavno, da ne bi ga kdo ljubil. Oba storiva vse, kar nama bo mogoče, in Bog daj, da tudi kaj doseževa.»

«Naj vas spremljajo angeli,» odgovori prelat, «ako je tako, pa mi ni do ničesar več.»

«Z dovolitvijo Vaše dostojnosti. Meni je še do ene stvari, da bi si, veledostojni gospod, ne mislili: ‚Svoje prepričanje sem mu vsilil v glavo ter ga pripravil do tega, da bo s svojim prepričanjem deloval za kandidaturo kneza Mihaela; izkratka, zgnetel sem glupca v svojih rokah tako, kakor bi bil iz voska.‘ Vaša dostojnost! Delovati hočem za kneza Mihaela zato, ker se mi je prikupil in ker je Vaši dostojnosti tudi po volji. Ob enem hočem delovati za kneginjo vdovo, za svoje prijatelje, za zaupanje, kakršno imam v razumu (tu se Zagloba prikloni), iz katerega je skočila ta Minerva. Toda deloval ne bom zato, ker bi se bil dal do nečesa pregovoriti kakor otrok, ne zato, da sem glupec, nego zato, ker mi je modrijan povedal kaj pametnega, čemur pa pritruje stari Zagloba.»

Po teh besedah se stari plemič še enkrat prikloni in umolkne. Pater podkancelar je bil izpočetka v veliki zadregi, toda videč plemičevo dobro voljo kakor tudi to, da je stvar krenila v zaželeni tir, se je nasmejal iz vse duše, se prijel za glavo in ponovil:

«Ulisej, kakor Boga ljubim, pravi Ulisej! Gospod brate! Kdor hoče učiniti kaj dobrega, mora občevati z raznimi ljudmi, toda pri vas je, kakor vidim, treba stopiti takoj k jedru. Zelo ste se mi prikupili!»

«Kakor meni knez Mihael!»

«Bog vam daj zdravje! Ha, pobit sem, toda vesel. Dokaj škorcev ste morali pojesti v svoji mladosti . . . Ali ta prstan bi se kaj lepo prilegal v znamenje najinega colloquiuma . . .»

Zagloba pa reče:

«Ta prstan naj ostane na svojem mestu . . .»

«Storite mi to ljubav . . .»

«To ni nikakor mogoče! Kvečjemu drugokrat . . . kdaj pozneje . . . po volitvi . . .»

Pater podkancelar ga je razumel in ni več silil vanj; nato pa je odšel žarnega lica.

Zagloba ga je spremil skozi vrata. Vrnivši se je zamrmral:

«Ha, dal sem mu dober nauk! Zadel je kosa ob kamen! . . . Toda to je velika čast! Odslej bodo veljaki hodili skozi te duri. Radoveden sem, kaj mislijo naše ženske o tem.»

Ženske so bile res vse začudene in gospod Zagloba je bil zlasti pri gospe Makoveški zrastel do stropa. Zato je, komaj se je prikazal, takoj zakričala vsa navdušena:

«Salomona presežete z razumom, gospod!»

Zagloba je bil tega zelo vesel.

«Koga, pravite, da presezam? Počakajte, vrla gospa, pa ugledate tukaj še hetmane, škofo in senatorje, tako da se jim bo treba celo skrivati.»

Daljši razgovor jima ustavi prihod Ketlingov.

«Ketling, ali ti je treba pokroviteljstva?» zakliče Zagloba, še vinjen od svoje veljave.

«Ne,» odgovori vitez tožno, «ker moram iznova oditi za dalje časa.»

Zagloba ga pogleda pozorneje.

«Zakaj si tak, kakor bi ti bil kdo noge podrezal?»

«Prav zato, ker odhajam.»

«Kam?»

«Prejel sem pismo iz Škotske, od starih prijateljev očetovih in svojih. Moje razmere zahtevajo, da odidem za dolgo časa. Žal mi je, da se moram ločiti od vas — toda ni pomoči.»

Zagloba stopi sredi sobe, pogleda gospo Makoveško in potem gospodični ter vpraša:

«Ali ste čule? V imenu Očeta, Sina in svetega Duha. Amen!»

XVI.

Dasi je bil Zagloba zelo osupel, ko je začul novico o Ketlingovem odhodu, mu vendar ni prišel na misel noben sum, zakaj lahko je bilo mogoče, da se je hotel Karl II., spomnivši se zaslug, ki jih je imel Ketlingov rod v burnih časih za njegov

pre stol, izkazati hvaležnega poslednjemu potomcu tega rodu. Celo čudno bi bilo, ako bi bilo drugače. Ketling je vrhutega pokazal Zaglobi neka »zamorska pisma« ter ga prepričal dodobra.

Naravno je, da je ta odhod staremu plemiču prekrizal vse načrte; zato je tudi jako nemiren mislil na to, kaj nastane dalje. Saj se je Volodijevski, kakor se je dalo soditi iz njegovega pisma, utegnil vrniti vsako uro.

»A veter ondi na stepi mu je pregnal poslednje ostanke žalosti,« si je mislil Zagloba. »Vrne se odločnejši, nego je odšel, in ker ga je močnejše vleklo h Kristini, se takoj proglasi za njenega ženina . . . A potem? . . . Potem Kristina odgovori, da privoli, zakaj kako bi takemu plemiču in vrhutega bratu gospe Makoveške odgovorila drugače? Ubogi, najdražji 'hajduček' pa ostane na cedilu.«

Zagloba pa si je bil s trmo, kakršna je navada starim ljudem, vtepel v glavo, da se mora Barbka omožiti z malim vitezom.

Pri tem ni pomagalo niti svarilo Skretuskega, niti svarilo, s katerim je Zagloba krotil časih samega sebe. Časih je sicer obljubil, da se dalje ne bo vtikal v nič, nato pa se je tem uporneje vračal k misli, da oženi Volodijevskega z Barbko. In pre-mišljal je po cele dneve, kako bi izvršil ta namen. In oklenil se je te misli tako strastno, da je glasno zakričal, kadar se mu je po njegovem mnenju posrečilo najti dober načrt:

«Naj vaju Bog blagoslovi!»

Toda sedaj je videl pred seboj razvalino svojih teženj. Ni mu preostajalo drugega, nego opustiti vse prizadevanje in izročiti vse božji volji. Zakaj ona senca nadeje, da stori Ketling pred odhodom še važen korak glede Kristine, ni mogla Zaglobi dolgo ostati v glavi. Zato je od žalosti in radovednosti sklenil izprašati mladega viteza, kdaj odide in kaj še namerja storiti pred odhodom iz ljudovlade.

Pozval ga je torej na razgovor in dejal kaj tožnega obraza:

«Težavno je! Vsakdo vé najbolje, kaj mora storiti; zato ti ne bom prigovarjal, da bi ostal, pač pa bi jako rad kaj zvedel o tvoji vrnitvi . . .»

«Ali morem ugeniti, kaj me čaka ondi, kamor pojdem?» odgovori Ketling. «Vrnem pa se semkaj, ako mi bo mogoče, ali pa ostanem ondi za vselej, ako bom primoran.»

«Videl boš, da te bo vleklo srce semkaj k nam.»

«Bog, da bi moj grob ne bil kje drugje nego v deželi, ki mi je dala vse, kar mi je mogla dati.»

«No, vidiš! V drugih deželah ostane tujec do smrti tujec, naša domovina pa ti takoj, kakor mati iztegne naproti roke ter te sprejme za svojega.»

«Resnica, sveta resnica! Ej, ko bi le mogel . . . V stari domovini utegnem srečati vse prej nego srečo.»

«Glej! Večkrat sem ti že dejal: Oženi se! Toda nisi me hotel slušati. Da si oženjen, bi se moral, ko bi tudi odšel, vrniti semkaj, kvečjemu, ako ne bi hotel žene prepeljati čez razburkane

valove, česar pa ne verjamem. Svetoval sem ti, toda nisi me hotel slušati!»

Ob teh besedah je Zagloba pozorno ogledoval Ketlingovo lice, da bi razločno opazil na njem kaj pojasnila; toda Ketling je molčal, povetil glavo ter uprl oči v tla.

«Kaj praviš na to, he?» reče čez nekaj časa Zagloba.

«Ni bilo prilike,» odgovori mladi vitez polagoma.

Zagloba je jel molče hoditi po sobi; naposled se je ustavil pred Ketlingom, prekrižal roke na hrbtu in dejal:

«A jaz ti pravim, da je bila! Ako je ni bilo, pa naj si nikdar ne opašem trebuha s tem svojim pasom. Kristina ti je naklonjena!»

«Ako Bog dá, mi ostane tudi nadalje, dasi naju bo ločilo morje.»

«Torej kaj?»

«Nič več! Nič več!»

«Ali si jo že vprašal?»

«Mirujte vendar, gospod! Itak me tare žalost, ker odhajam.»

«Ketling! Ali naj jo vprašam, dokler je še čas?»

Ketling si je domislil, da bi Kristini morda celo ugajalo, ako dobi priliko, da javno zataji svoje občutke; zatorej je dejal:

«Zagotavljam vas, da vse to ne bo pomagalo nič! Pa tudi uverjen sem, da sem storil vse, s čimer bi si pregnal to ljubezen iz glave; toda, ako si domišljate, da vi storite čudo, pa vprašajte.»

«I no, ako si jo že pregnal iz glave, pa res ni mogoče storiti ničesar več. Samo dovoli mi reči, da sem te imel za hrabrejšega plemiča.»

Ketling vstane, prostre iskreno obe roki kvišku in reče nenavadno odločno:

«Kaj mi pomaga zaželeovati katero izmed onih zvezd? Zleteti ne morem k nobeni, ona pa se tudi ne poniža k meni.»

Ali Zagloba se je razjezil ter jel sopsti močno. Nekaj časa ni mogel niti izpregovoriti; ko pa je nekoliko premagal svojo jezo, je dejal s pretrganim glasom:

«Dragi moj, ne ročaj se mi, in ako mi imaš le odgovoriti, pa mi odgovori kakor človeku, ki se hrani s kruhom in mesom, ne pa z zobnikom . . . Ako bi ti sedaj dejal, da je moja kučma luna, ki je ne dosežem z roko, bi hodil pač gologlav po mestu in mraz bi me grizel v ušesa kakor pes. S takšnimi razlogi pa se ne bojujem . . . Samo to vem, da ta deklica, ki sedi v tretji sobi odtod, tudi je in pije in da mora predstavljati nogo za nogo, ako hoče hoditi; da se ji na mrazu zardi nos, da ji je na gorkem vroče in da jo srbi koža, ako jo piči komar; luni pa je bržkone podobna le v tem, da nima brade. Na ta način, kakor govoriš ti, bi bilo celo lahko reči, da je repa astrolog. Kar pa se tiče Kristine, je to tvoja stvar, ali si jo že vprašal ali ne; — toda ako si se zaljubil v dekle ter sedaj odhajaš, rekši si besedo ‚luna‘, pa tudi svoje poštenost in svoj razum pitaš zgolj s travo.»

«Grenkobo čutim v ustih od te hrane, ki jo uživam,» odgovori Ketling. «Grem, ker moram iti, ter niti ne vprašujem, ker nimam kaj vprašati. Toda vi me sodite napačno . . . Bog ve, kako napačno!»

«Ketling, saj dobro vem, da si vrl človek, samo teh vaših čudnih navad ne umejem. V mojih časih je človek pristopil k dekletu in ji rekel takole: 'Če hočeš, bova živela skupaj, če ne, pa te ne kupim!' In vsak je vedel, česa se ima držati . . . Kdor pa je bil preveč plah ter ni smel izpregovoriti sam, je poslal zgovornejšega namestnika. Ponudil sem se ti in se ti še ponujam. Pojdem, izpregovorim z njo ter ti prinesem odgovor — a ti nato pojdi, ali pa ostani . . .»

«Pojdem! Ne more biti drugače in tudi ne bo!»

«Tedaj se vrneš?»

«Ne. Izkažite mi, gospod, to prijaznost ter ne govorite več o tem. Ako le hočete vprašati iz radovednosti, prav, toda ne vprašujte v mojem imenu.»

«Za Boga! Ali si morda že vprašal?»

«Ne govoriva več o tem; storite mi, gospod, to ljubav!»

«Dobro, govoriva o zarji . . . Strela naj udari v te vaše običaje! Ti torej moraš iti, jaz pa kleti!»

«Z Bogom, gospod!»

«Počakaj, počakaj! Jeza me takoj mine. Ketling moj, počakaj! Imam še govoriti s tabo. Kdaj pojdeš?»

«Brž ko uredim svoje stvari. Hotel bi na najemščino počakati že v Kurlandiji, a ta dvor, v katerem smo stanovali, bi rad prodal, ko bi se dobil kupec.»

«Naj ga kupi Makoveški, ali pa Mihael! Za Boga! Saj prej vendar ne odideš, preden se ne poslovliš z Mihaelom?»

«Iz vse duše bi se rad.»

«Priti mora vsak trenutek. Vsak trenutek! Morda ti priporoči sam, da se oženiš s Kristino.»

Zdajci Zagloba preneha, ker ga je prevzel nekak nemir.

«Služil sem Mihaelu z dobro voljo,» si je mislil, «toda gorje, zoper njegovo voljo. Ako bi pa imela nastati med njim in Ketlingom nesloga, je bolje, da Ketling odide...»

Pri tem si jame Zagloba otirati plešo; na posled pa reče:

«Govorim pa to in ono iz odkritosrčnega prijateljstva do tebe. Tako si se mi prikupil, da bi te rad pridržal na vsak način — zato sem ti nastavil Kristino za vabo... A vse to zgolj iz prijateljstva... Kaj je meni starcu do tega! Res, to je vse iz prijateljstva — pa nič več! Saj vendar ne opravljam posla snubaškega, zakaj ako bi ga opravljal ter hotel snubiti, bi najprej snubil zase samega. Ketling, poljubi me... in ne srdi se!»

Ketling objame Zaglobo, ki je bil res ves ginjen. Starec sl takoj dá prinesti vrč vina in pravi:

«Zaradi tega odhoda bom pil odslej vsak dan enega takega.»

In izpraznila sta ga; potem se je Ketling poslovil in odšel. V tem je bilo vino močno okrepčalo Zaglobovo dobro voljo. Jel je premišljati o Barbki, o Kristini, o Volodijevskem in o Ketlingu; družil jih je v pare in jih blagoslavljal. Naposled pa mu je bilo že dolgčas po deklicah in rekel je sam sebi:

«I no, pojdem gledat k tema kozama.»

Gospodični sta sedeli v sobi na drugi strani veže ter šivali. Zagloba ji je pozdravil, se izprehajal po sobi in nekamo vlekel noge za seboj, ker mu niso služile več tako kakor nekdanj. Šetajoč se je gledal deklici, ki sta sedeli tesno druga poleg drugo, tako da se je glavica Barbkina skoro opirala ob temno glavo Kristinino. Barbka je spremljala Zaglobo z očmi, Kristina pa je šivala tako naglo, da je bilo komaj mogoče slediti vbode njene igle.

«Hm!» se oglasi Zagloba.

«Hm!» ponovi Barbka.

«Ne draži me, ker sem jezen.»

«Gotovo mi odseka glavo!» zakliče Barbka, kakor bi jo bilo res strah.

«Jezik bi ti bilo treba odrezati.»

Po teh besedah se Zagloba tesno približa deklicama, se prime za bok in vpraša brez ovinkov:

«Ali hočeš vzeti Ketlinga?»

«Vzeti hočem pet takih!» se oglasi takoj Barbka.

«Molči, muha, saj ne vprašujem tebe. Kristina, tebe vprašujem. Ali hočeš Ketlinga?»

Kristina je nekoliko obledela, dasi je izpočetka sodila, da Zagloba vprašuje Barbko, ne pa nje; nato je dvignila lepe, temnomodre oči k staremu plemiču ter rekla mirno:

«Ne.»

«No, no. Prosim! To je prekratko. Prosim! Prosim! A zakaj, gospodična, ga nečeš?»

«Nečem nobenega.»

«Kristina, pravi to komu drugemu,» se vtakne Barbka v razgovor.

«Zakaj se ti je tako pristudil zakonski stan?» vpraša Zagloba dalje.

«Nikakor se mi ni pristudil, nego samo hrepenim po samostanu!» odgovori Kristina.

Njen glas pa je zvenel tako resno in tožno, da Barbka in Zagloba niti za trenutek nista mogla misliti na kako šalo. Oba pa sta bila tako osupla, da sta pogledovala zdaj drug drugega, zdaj zopet Kristino.

«Kako?» se oglasi Zagloba.

«Hrepenim po samostanu,» ponovi Kristina nežno.

Barbka jo drugič pogleda; zdajci pa jo objame, ji pritisne rdeča usta na lice in zakliče:

«Kristina! Takoj se razjočem! Reci mi takoj, da govoriš tako samo v šali, sicer se razjočem. Dà, razjočem se, kakor je Bog v nebesih!»

XVII.

Po razgovoru z Zaglobo je bil Ketling še pri gospe Makoveški. Povedal ji je, da mora spričo nujnih stvari ostati nekaj časa v mestu in da mora pred glavnim odhodom še oditi na nekoliko tednov v Kurlandijo, zaradi česar ne bo utegnil gostiti gospe stolnikove osebno v svojem dvoru. Pač pa jo je naprosil, naj bi smatrala ta dvorec še nadalje za svoje stanovanje ter hotela še za bližnjih volitev z možem in z Volodijevskim prebivati v njem.

Gospa Makoveška je rada privolila, sicer bi ostala hiša prazna in ne bi nikomur prinašala koristi.

Po onem razgovoru je izginil Ketling ter se ni več prikazal v skupni krčmi, niti pozneje v okolici Makotova, ko se je gospa Makoveška z gospodičnami vrnila tjakaj. Toda Kristina je težko prenašala, da ga ni bilo. Zagloba je bil namreč ves zatopljen v bližnjo volitev, Barbki in gospe pa je nagli sklep Kristinin tako segel do srca, da nista mogli misliti na nič drugega.

Vsekakor gospa Makoveška Kristine niti ni poizkušala odvrniti od tega koraka ter je celo dvojila, da bi jo odvrčal njen soprog. V tedanjih časih so imeli vsako podobno podjetje za nekako krivdo in za razžalitev božjo. Edini Zagloba je imel ob vsej pobožnosti toliko poguma, da bi bil ugovarjal, ako bi mu bilo več do tega. Ker pa mu ni bilo, je sedel mirno; kajpada, še radoval se je v duši, da se je Kristina umeknila s poti Valodi-

jevskemu in Barbki. Sedaj je bil Zagloba prepričan, da se mu izpolnijo najtajnejše težnje, ter se je vdal z vso dušo pripravam za volitev. Zahajal je med plemstvo, ki se je že zbiralo v mestu, ali pa se je zaradi krajšega časa razgovarjal s patrom Olševskim, ki se mu je prikupil ter mu postal zvest prijatelj.

Po vsakem takem razgovoru se je vračal domov kot še iskrenejši pristaš «Piaštovcu» in čimdalje odločnejši nasprotnik tujcem. Držeč se navodila patra podkancelarja, je molčal o tej kandidaturi, vendar ni minil dan, da ne bi bil pridobil tega ali onega plemiča na svojo stran; naposled se je toli razvnel za to stvar, da je poleg združitve Barbke z Volodijevskim postala drugi smoter njegovega življenja.

V tem se je bližala volitev čimdalje bolj.

Pomlad je že topila vodo iz leda; jel je že pihati topel veter, pod čigar dihom se drevesa posipavajo z brstmi, in krdela lastovk so po mnenju preprostih ljudi že poizkušala svoja krila, da bi iz hladne zimske kopeli zletela v solnčni svet. Z lastovkami in drugimi pticami selilkami so se shajali tudi gostje na volitev.

Prvi so bili barantači, katerim se je obetala bogata žetev tam, kjer se je sešlo nad pol milijona ljudi, ako si z gospodo vred seštel tudi njih služabnike in vojake. Prišli so Angleži, Nizozemci, Nemci, Rusi, Tatarji, Armenci, dà, tudi Perzijanci, dovažajoči sukno, platno, damast in zlato tkanino;

dalje kožuhovino, dragocenosti, dišave in slaščice. Nekateri izmed njih so postavili svoje tržnice v vaseh za mestom, zakaj bilo je znano, da v krčme velikega mesta ne more niti desetina volilcev, katerih velika večina bo morala prebivati v šatorih za obzidjem, kakor je bilo zmerom za volitev.

Plemstva se je shajalo toliko, da bi sovražnikova noga ne mogla prekoračiti meje ljudovlade, ako bi se bilo v takem številu postavilo na mejo.

Čulo se je, da bo ta volitev burna, zakaj vsa dežela je bila razdeljena na pristaše treh glavnih kandidatov: Kondeuša, kneza Neyburškega in Lotarinškega. Govorili so, da se bo vsaka stranka trudila, posaditi na prestol svojega kandidata, bodisi siloma.

Nemir je prevzel srca in duhovi so se navzeli strankarske upornosti. Nekateri so napovedovali domačo vojno, in te novice so bile lahko verjetne zaradi številnega vojaštva, s kakršnim so se obkoljali veljaki. Shajali so se dovolj zgodaj, da so imeli časa za agitacijo. Kadar je bila ljudovlada v nevarnosti, kadar ji je sovražnik nastavljal meč na grlo, niso mogli kralj in hetmani vodili proti njemu več nego neznatno peščico ljudi; tu pa so že Radzivili dospeli z vojsko, broječo nekoliko tisoč duš, ne meneč se za pravo in v ta namen izdane naredbe. Tudi Paci so imeli takisto veliko množico vojakov s seboj, in nič manj jih niso imeli pri roki mogočni Potocki. A tudi drugi »kraljeviči« poljski, litevski in ruski so prišli k volitvi z ne dosti manj številnim spremstvom.

«Kam potečeš, brod razburkane domovine?» tako se je vpraševal čimdalje pogostejše prelat Olševski, pa tudi on je imel svoje osebne težnje v srcu, zakaj do mozga kosti izprijena oligarhija je mislila z majhnimi izjemami le nase in na moč svojih rodbin ter bila pripravljena vsak hip zanetiti domačo vojno.

Krdela plemstva so naraščala z vsakim dnevom in videlo se je, da po zboru, ko se prične volitev, presežejo tudi največjo moč veljakov. Ali tudi ta množica ni bila sposobna potegniti ladjo ljudovlade na tihe vode, zakaj njene glave so tičale v temi, v njih srcih pa je tičala izprijenost.

Volitev je torej obetala biti burna, in nihče ni pričakoval, da bi se izšla dobro. Razen Zaglobe celo oni, ki so delovali za «Piaštovca», niso imeli mnogo nadeje, da bi posadili na prestol takega kandidata, kakršen je bil knez Mihael. Saj niso mogli vedeti, koliko jim pomore lahkomiselno plemstvo in volja magnatov. Toda Zagloba je plaval v tem morju kakor riba. Od tedaj, ko se je pričelo zborovanje, je bival neprestano v mestu in na Ketlingov dvor je zahajal samo takrat, kadar mu je jelo prihajati dolgčas po «hajdučku». Ali tudi Barbka je spričo Kristininega sklepa izgubila dokaj svoje živahnosti, zato jo je jemal Zagloba časih s seboj v mesto, da se je razvedrila ter svoje oči razveselila s pogledom po sejmišču.

Odhajala sta navadno zarana in šele pozno zvečer se je Zagloba z njo vračal domov. Na poti

in v mestu samem se je radovalo dekličje srce ob nepoznanih rečeh in ljudeh, pisani množici in sijajnih vojskah. Oči so ji žarele kakor dva ogla, glava se ji je obračala na vse strani; ni se mogla nagledati, pri tem pa je zastavljala Zaglobi po tisoč vprašanj in on ji je rad odgovarjal, ker ji je utegnil s tem pokazati svojo izkušnost in učenost. Večkrat je Zaglobov voz obkolilo znatno število dostojnikov, ki so se divili lepemu Barbkinemu ličecu, nje bistrournosti in odločnosti, in Zagloba jim je neprestano pripovedoval dogodek, kako je ustrelila onega Tatarja; to jih je nemalo osupnilo in navdušilo.

Nekoč sta se vračala domov jako pozno, zakaj dan jima je preminil, ko sta ogledovala vojsko gospoda Feliksa Potockega. Noč je bila jasna in topla; nad livadami so se razprostirala povesima megla. Zagloba, dasi je neprestano zabičeval, da človek ob taki množici ljudi, služabnikov in vojakov ni nikdar dovolj oprezen pred lopovi — je krepko zaspal, zadremal je tudi voznik in samo Barbka ni spala, zakaj po glavi ji je rojilo tisoč slik in prizorov.

Zdajci. začuje za seboj topot konjskih kopit.

Potrese Zaglobo za rokav in reče:

«Jezdec! jašejo za nama!»

«Kaj? Kako? Kdo?» vpraša Zagloba zaspan.

«Jezdec! naju preganjajo!»

Zagloba se zbudi popolnoma.

«Oj, takoj pridejo. Čuje se topot konjskih kopit; morda gre kdo po tej cesti kakor midva.»

«Prepričana sem, da so razbojniki!»

Barbka pa je bila zategadelj tako prepričana, ker si je želela takšnih nenavadnih dogodkov, po-bojev in prilike, da bi mogla pokazati svojo srčnost. Zato je tudi Zaglobo, ko je mrmraje in kašljaje jel vleči izpod sedeža samokrese, ki jih je za «vsak slučaj» vozil s seboj, jela takoj nadlegovati, naj tudi njej dá enega.

«Prvega, ki se mi približa, ne izgrešim. Teta kaj rada strelja s samokresi, ali ponoči ne vidi. Prisegla bi, da so to razbojniki. Oj Bog, ko bi nas napadli. Dajte mi, gospod, hitro samokres!»

«Dobro!» odgovori Zagloba, «toda obljubi mi, da ne ustreliš pred menoj in preden ne rečem: ,Sproži!’ Ako ti dam orožje, si pripravljena sprožiti v prvega plemiča, ki bi te srečal, ne da bi ga vprašala, kdo je, in pozneje bi iz tega nastale neprilike.»

«Torej vprašam najprej, kdo je?»

«Dà, utegnejo priti tudi pijanci in, spoznavši ženski glas, lahko odgovore kaj neprilичnega.»

«Pa ustrelim iz samokresa! Dà!»

«No, pa naj jemlje človek takšnega razposa-jenca s seboj v mesto! Pravim ti, da ne smeš streljati, dokler ti ne rečem.»

«Vprašam: Kdo je? pa s tako zamolklim gla-som, da me ne spoznajo.»

«I no, pa bodi! Ha! Čujem, do so že blizu. Bodi prepričana, da so to vrli ljudje, zakaj lopovi bi nas napadli iznenada z nasipov.»

Ker pa so se lopovi res klatili in stikali ob cestah in je bilo često slišati o napadih, je Zagloba naročil vozniku, naj ne požene konj med drevje, ampak naj ostane na dobro osvetljenem mestu.

V tem se štirje jezdecı približajo za nekoliko korakov. Barbka, ne čakajoča Zaglobovega migljaja, vpraša osorno, z zamolklım glasom:

«Kdo je?»

«A zakaj stojite na cesti?» odgovori eden izmed jezdecev, ki si je očividno domislil, da se je moralo potnikom kaj pripetiti, da tako stoję sredi pota.

Barbka, zaslišavši ta glas, takoj izpusti orožje iz roke in reče Zaglobi naglo:

«Resnica, to je stric! . . . O za Boga . . .»

«Kakšen stric?»

«Makoveški.»

«Hej tam!» zakriči Zagloba, «ali niste gospod Makoveški z gospodom Volodijeuskim?»

«Gospod Zagloba!» se oglasi mali vitez.

«Mihael!»

Zagloba se jame na vso sapo spravljati z voza. Toda preden je utegnil skočiti na tla, je bil Volodijeuski že pri njem. Spoznavši v mesečini Barbko, jo je prijel za obe roki in zaklical:

«Pozdravljam vas, gospodična, iz vsega srca. A kje je Kristina? Sestra? Ali sta obe zdravi?»

«Zdravi sta, hvala Bogu! Samo, da ste naposled prišli!» odgovori z utripajočim srcem Barbka. «Stric je tudi tukaj! Stric!»

Po teh besedah objame okrog vratu gospoda Makoveškega, ki je bil že dospel k voziču, Zagloba pa v tem objame Volodijevskega. Po daljšem pozdravljanju se predstavi stolnik gospodu Zaglobi, nato oba prišleca oddasta konje služabnikom in sedeta na voz. Zagloba in Makoveški se spravita v voz, Barbka in Volodijeovski pa se nastanita spredaj.

Nato so se vrstila kratka vprašanja in kratki odgovori, kakor je navada ob takšnih prilikah.

Makoveški je vprašal po svoji ženi, Volodijeovski pa še enkrat po zdravju Kristininem. Zelo pa ga je osupnila novica, da Ketling skoraj odide, toda utegnil ni misliti nanj, ker je moral odgovarjati vprašanjem, kaj je delal, kako zalezoval Tatarje, kako se dolgočasil in kako mu je bilo pri srcu, ko je novič okušal staro življenje.

«Zdelo se mi je,» je dejal, «da še niso minili ljubenski časi, ko smo še s Kretuskim, Kušljem in Veršulom hodili skupaj. Šele, ko so mi zarana prinesli vedro vode za umivanje in ko sem ugledal sive lase na senceh, sem se spomnil, da nisem več to, kar sem bil nekdanj, najsi se mi je sicer zdelo, da človek ostane to, kar je, dokler ostane stara volja v njem.»

«To si dobro povedal!» odgovori Zagloba. «Videti je, da si si ondi na sveži travi nabral bistroumja, zakaj prej nisi bil tako bistre glave. Dobra volja, to je temelj, in ni ga boljšega zdravila zoper melanholijo.»

«Res je to,» dodá Makoveški. «Tam, kjer je imel Mihael svoje stanišče, je dokaj vodnjakov na motovilo, zakaj žive vode je premalo v okolici. Ali to vam pravim: Kadar jamejo vojaki ob svitu škripati z njimi, se prebudite tako dobre volje, da ste pripravljeni takoj zahvaliti Boga za to, da ste še živi.»

«Oh, ko bi mogla tam prebiti en dan!» zakliče Barbka.

«Za to se dobi pomoč,» odgovori Zagloba. «Omoži se z gospodom konjeniškim stotnikom.»

«Gospod Novoveški skoro postane konjeniški stotnik,» omeni mali vitez.

«Že zopet!» zakliče Barbka jezno. «Nisem vas prosila, gospod, da mi namesto kakega daru prinesete Novoveškega.»

«Saj sem vam prinesel nekaj drugega. Imam za vas nekaj slaščic. Gospodični Barbki bo po njih sladko, onemu siromaku pa grenko.»

«Pa bi morali njemu oddati te slaščice, da bi jih pojedel, dokler mu ne zrastejo brki.»

«Mislite si, gospod,» reče Zagloba Makoveškemu, «taka sta ta dva zmerom! Sreča, da pravi prislovica: ‚Kdor graja, ta ljubi‘.»

Barbka ni odgovorila ničesar, pa tudi Volo-dijevski je nekamo čakal odgovora. Pogledal je njeno malo, od mesečine osvetljeno glavico, ki se mu je zdela tako lepa, da si je nehote mislil:

«Ej, kako je ta škratec lep, da bi človek kar oči izgubil poleg njega!»

Toda očito mu je moralo nekaj drugega priti v glavo, zakaj takoj se je obrnil k vozniku:

«Pogлади no konja z bičem ter vozi hitreje!»

Voz je zdrdral po teh besedah urneje, oni pa, ki so sedeli na njem, so molčali nekaj časa. Ko dospo na pesek, se oglasi Volodijevski novič:

«Toda ta Ketlingov odhod mi nikakor ne more iz glave. Da je ukrenil kaj takega prav tedaj, ko prihajam jaz in se bližajo volitve . . .»

«Angleži se toliko menijo za našo volitev kolikor za tvoj prihod», odgovori Zagloba. «Ketling je videti, kakor bi imel pohabljene noge, ker mora oditi in nas zapustiti.»

Barbka je imela že na jeziku besede: «A zlasti Kristino . . .» ali zdajci jo je nekaj podrezalo, naj rajša ne omeni Kristininega novejšega sklepa. Po prirojenem ženskem nagibu je ugenila, da bi to utegnilo Volodijevskega takoj ob dohodu dirniti in zaboleti, kakor je bilo tudi njo samo zaboletelo, torej je navzlic svoji živahnosti rajša molčala.

«Saj o Kristininem sklepu itak zve,» si je mislila, «in izvestno je bolje, da niti ne govori o tem, ker tudi Zagloba ni zinil besedice.»

V tem se Volodijevski iznova obrne k vozniku:

«Poženi no hitreje!» reče.

«Konje in prtljago smo pustili v predmestju Pragi», reče Makoveški Zaglobi, «ter smo na noč samo štirje odrinili dalje, ker nas je že noč lovila ter se je mudilo meni in Mihaelu.»

«Verjamem,» odgovori Zagloba, «videli ste, kakšna množica ljudi se je že sešla v glavnem mestu. Za vrati stoje tabori in sejmišča, da je težavno prodirati skozi nje. Čudne reči pripovedujejo ljudje o prihodnji volitvi, in to vse vam povem v ugodni priliki doma.»

Sedaj so se pričeli razgovarjati o politiki. Zagloba se je trudil na lahek način pozvedeti mnenje stolnikovo, naposled se je obrnil k Volodijevskemu in ga vprašal brez nobene zadrege:

«A ti, Mihael? Komu daš ti svoj glas?»

Toda Volodijevski se zgane, kakor prebujen iz sanj, in reče:

«Radoveden sem, ali ne spita in ali jo še danes ugledam?»

«Gotovo spita,» odgovori s sladkim in nekamo zaspanim glasom Barbka, «toda zbudita se in vas izvestno prideta pozdravljat.»

«Tako mislite, gospodična?» vpraša mali vitez radostno.

In novič mu uide pogled na Barbko in novič mu nehote šine v glavo:

«Kako lep je ta škratec v mesečni svetlobi!»

Do Ketlingovega dvora ni bilo več daleč, zato so bili kmalu tam.

Gospa stolnikova in Kristina sta že spali; bdeli so samo še služabniki, čakajoči Barbko in Zagloba. V hiši je takoj nastalo živahno gibanje. Zagloba je ukazal zbuditi več ljudi, da bi pripravili gostom toplo hrano.

(Str. 224.) «Kaj, ali res kletev visi nad menoj?»

Gospod stolnik je hotel takoj oditi k ženi, toda ta je bila že začula nenavadni hrup. Domislivši se, kdo je došel, je črez trenutek pritekla vsa zasopla, s solzami veselja v očeh ter s smehom na ustnicah; nato pa so se začeli pozdravljati in objemati.

Volodijevski je zrl neprestano na vrata, za katerimi je bila izginila Barbka in ob katerih je upal vsak hip ugledati ljubljeno Kristino, prevzeto od tihega veselja, z jasnimi očmi in z lasmi, zvezanimi v naglici; toda ura v obednici je tikala po navadi, prinesli so večerjo, ali Volodijevskemu draga deklica se ni prikazala v sobi.

Naposled pride Barbka, toda sama, resna in tožna. Stopi k mizi in se, zaslanjajoč svečo z roko, obrne h gospodu Makoveškemu.

«Stric, Kristini je nekoliko slabo, torej ne pride. Prosi vas pa, stopite za trenutek k vratom, da vas utegne pozdraviti.»

Gospod Makoveški takoj vstane in odide, Barbka pa za njim.

Malega viteza obide otožnost in nejevolja, zato reče:

«Tega res nisem mislil, da bi gospodične Kristine danes ne imel videti. Ali je res bolna?»

«Ej, zdrava je,» odgovori gospa Makoveška, «toda sedaj ne zahaja med ljudi.»

«Zakaj ne?»

«Ali ti ni Zagloba še ničesar povedal o njenem sklepu?»

«O kakšnem sklepu, za rane božje?»

«V samostan pojde . . .»

Volodijevski pomežikne kakor človek, ki ni dobro slišal, nato vstane, pa sede novič in znoj mu pokrije čelo z debelimi kapljami. V sobi nastane gluho molčanje.

«Mihael!» se oglasi gospa stolnikova.

On pa, zroč s kalnimi očmi zdaj njo, zdaj zopet Zaglobo, reče naposled s strašnim glasom:

«Kaj, ali res kletev visi nad menoj?»

«Imej Boga v srcu!» zakriči Zagloba.

XVIII.

Iz tega klica sta Zagloba in gospa Makoveška zvedela za tajnost malega viteza. Ko je vstal in hipoma zapustil sobo, sta nekaj časa zrla drug drugega kakor od strele zadeta; naposled pa je rekla gospa Makoveška:

«Za Boga! Pojdite, gospod, za njim, pomirite in potolažite ga; ako pa nečete, pojdem sama.»

«Ne storite tega, gospa,» odgovori Zagloba. «Ondi ni treba vas, nego Kristine. Ker pa to ni mogoče, je bolje, ako ga pustimo samega. Zakaj tolažba, ki ne pride o pravem času, spravi človeka le še v večji obup.»

«Sedaj že vidim kakor na dlani, da se je zaljubil v Kristino. Glejte, gospod! Vedela sem, da jo ima rad, ker je rad zahajal v njeno družbo, toda da bi bil tolikanj zaljubljen, to mi niti ni hodilo na misel.»

«Bržkone je došel z gotovim namenom, v katerem je videl svojo srečo, in sedaj je kakor od strele zadet.»

«Ali zakaj ni nikomur kaj omenil o tem, ni meni, ni vam, ni sami Kristini? Nemara bi deklica ne bila napravila obljube?»

«Čudna stvar je to,» odgovori Zagloba. «Vendar je moj prijatelj ter zaupa moji glavi bolj nego svoji, ali vendar mi o tej ljubezni ni povedal ničesar, nego mi je nekoč dejal, da je to le prijateljstvo in nič več.»

«Zmerom je bil skrivnosten.»

«Torej ga, gospa, dasi ste mu sestra, še ne poznate. Srce ima zmerom na jeziku. Nikdar še nisem srečal bolj odkritosrčnega človeka. Ali ste, gospa, prepričani, da s Kristino ni govoril ničesar?»

«Mogočni Bog! Kristina lahko ravna po svoji volji, zakaj moj mož, kot njen oskrbnik, ji je dejal: 'Samo da bo vrl človek in plemič — na imovino ti ni treba gledati.' Ako bi ji bil Mihael pred odhodom dejal, kaj ima na srcu, bi mu bila odgovorila 'da', ali 'ne', in vedel bi, česa se ima nadejati.»

«Resnica je, da ga je to nepričakovano osupnilo.»

«Sedaj je treba svetovati.»

«Naj pa vzame Barbko!»

«Če ima pa ono rajši! Oh, ko bi mi bilo to kdaj prišlo v glavo!»

«Žal, da vam ni!»

«Kako naj bi bilo prišlo, ko ni prišlo niti vam, ki ste vendar Salomon?»

«A kako veste to?»

«Ker ste ji ponujali Ketlinga.»

«Jaz? Bog mi je priča, da nisem nikomur koga ponujal. Rekel sem, da je Ketling vrl plemič, kar je tudi res, toda snubitev prepuščam ženskam. Gospa! Sedaj leži na moji glavi polovica ljudo-vlade. Kako naj utegnem misliti na kaj drugega nego na javne stvari? Pogostoma nimam ni toliko časa, da bi žlico jedi zanesel v usta.»

«Svetujte, gospod, sedaj, na usmiljenost božjo! Saj čujem povsod naokrog, da ni nikogar pametnejšega od vas.»

«Ljudje brez prestanka govore o moji glavi. Smeli bi mi že dati mir. Kar se tiče sveta, sta dva: Ali naj Mihael vzame Barbko, ali pa naj Kristina izpremeni svoj namen. Saj namen še ni obljuba!»

V tem se je vrnil Makoveški, ki mu je bila žena takoj povedala vse. Plemič se je močno razžalostil, ker je imel Mihaela neizmerno rad, ter si v tem hipu ni mogel izmisliti ničesar.

«Ako ostane Kristina trdna,» reče in si drgne čelo, «pa je v tej stvari ni moči ovirati.»

«Kristina ostane trdna!» odgovori gospa stolnikova. «Kristina je bila zmerom taka.»

Gospod stolnik pa reče:

«Kako li Mihaelu ni prišlo v glavo, da bi se bil zavaroval pred odhodom? Utegnilo bi se bilo

zgoditi še huje; lahko bi mu bil kdo v tem pogovoril deklico . . .»

«Tedad ne bi hotela iti v samostan,» odgovori gospa stolnikova. «Saj je prosta!»

«Resnica!» reče stolnik.

Toda Zaglobi se je že jelo svitati v glavi. Ako bi mu bila znana tajnost Kristinina in Volodijevskega, bi mu bilo vse takoj jasno. Toda brez tega je bilo težavno umeti vse to, kar se je pripetilo. Toda Zaglobova bistrournost je jela prešinjati meglo ter si domišljati pravi vzrok Kristininega namena in obupa Volodijevskega.

Črez nekaj časa je bil že prepričan, da je bil Ketling vzrok temu, kar se je pripetilo. Njegovemu mnenju je bilo treba samo še zagotovila, zato je sklenil oditi k Mihaelu in ga izprašati podrobneje.

Na poti se ga je polastil nemir, ker si je domislil:

«V tem tiči mnogo dela. Hotel sem pripraviti medice za Barbkino in Mihaelovo svatbo, toda ne vem, ali jima namesto medice nisem skuhal kislega piva. Kaj, ako se Volodijevskega vrne nekdanji sklep ter po Kristininem zgledu obleče meniško haljo? . . .»

Ob spominu na to je Zaglobo izpreletel mraz; pospešil je korake in kmalu bil v Mihaelovi sobi.

Mali vitez je hodil po sobani kakor zver v kletki. Čelo je imel grozno nagubano, oči kakor steklene. Trpel je neizmerno. Ugledavši Zaglobo, zdajci obstane pred njim, prekriža roke na prsih in zakliče:

«Povejte mi, prosim, kaj pomeni vse to?»

«Mihael!» odgovori Zagloba, «pomisli, koliko deklet stopi vsako leto v samostan. To je navadna stvar. Nekatere gredo v samostan zoper voljo staršev, češ, da bo Jezus poleg njih, a kaj šele take, ki so proste . . .»

«Sedaj ni nikake tajnosti več!» zakliče Mihael. «Ona ni več prosta, ker mi je pred odhodom obljubila ljubezen in roko.»

«Aha!» odgovori Zagloba, «tega nisem vedel.»

«Tako je!» pritrdi mali vitez.

«Morda se vda prigovarjanju?»

«Ne zmeni se več zame. Ni me hotela niti videti,» reče Volodijevski otožen. «Dan in noč sem hitel semkaj, a neče me niti videti. Kaj pa sem ji storil? Kakšni grehi me teže, da me preganja jeza božja, da me nosi veter kakor posušen list? Ena je umrla, druga gre v samostan, obe mi je vzel Bog, ker sem izvestno preklet, ker je za vsakogar ljubezen, samo zame ne.»

Zagloba je strepetal v duši, da ne bi mali vitez, prevzet od žalosti, novič začel kleti kakor po smrti Anice Brzobogate. Da bi obrnil njegove misli drugam, reče:

«Mihael, ne dvoji, da je tudi na tebi usmiljenost božja, zakaj to je greh. Saj ne moreš vedeti, kaj te čaka jutri. Morda sama Kristina, ko se spomni tvoje osamelosti, izpremeni svoj namen in ostane zvesta svoji obljubi. Sicer pa, čuj, Mihael, ali morda to ni tolažba, da ti ono golobico vzame sam Bog,

naš usmiljeni Oče, nego bi jo vzel posveten človek? Sam povej, ali ni to bolje?»

Mali vitez jame grozno migati z brki in škripati z zobmi; naposled pa zakriči z zamolklim glasom:

«Ej, ko bi bil to živ človek? . . . Ha! Ko bi bil kje . . . Dokaj ljubše bi mi bilo to — ostala bi mi osveta . . .»

«Tako ti pa ostane molitev!» reče Zagloba. «Čuj me, stari prijatelj, zakaj kaj boljšega ti ne nasvetuje nihče. Morda pa Bog še vse izpremeni v dobro. Jaz sam, to veš . . . sem ti želel drugo, toda videč tvojo boleost, čutim obenem s teboj ter bom s teboj vred prosil Boga, naj te potolaži in ti novič nakloni srce te trdovratne gospodične.»

Po teh besedah je jel Zagloba otirati solze, ki pa so bile res solze prijaznosti in pomilovanja. Da je mogel, bi bil v tem hipu odpravil vse, kar je bil storil v ta namen, da je Kristino odvrčal, ter bi jo zopet privedel v naročje Volodijevskemu.

«Čuj!» reče za nekaj časa, «izpregovori še s Kristino, pokaži ji svojo žalost, svojo neznosno boleost in Bog naj te blagoslovi! Morala bi biti kamenitega srca, ako se te ne bi usmilila. Toda upam, da se te usmili. Hvalno je imeti na sebi habit (meniško opravo), toda ta ne sme biti sešit iz človeške krivde. Povej ji to. In potem boš videl . . . Ej, Mihael, danes se jokaš, jutri pa bomo že pili na tvoji zaroki. Prepričan sem, da bo tako! Dolgčas ji je bilo, zato ji je prišel habit na misel.

V samostan pojde, toda v tak, kjer boš ti zvonil h krstu . . . Morda je res nekoliko bolehnja ter nam je govorila o habitu le zato, da nam je z milom zalila oči. Saj nisi tega slišal iz njenih ust in, ako Bog dá, tudi ne začuješ kaj takega. Ha, dogovorila sta si tajnost, in ona je ni hotela izdati — zato pa je to pesek v oči — pesek v oči! Res! To ni nič drugega nego ženska zvijača!»

Zaglobove besede so delovale na potrto srce malega viteza kakor hladilen balzam; novič je stopila vanj nadeja, oči so se mu napolnile s solzami in dalje časa ni mogel izpregovoriti besedice. Šele ko je zatrl solze, se je zgrudil Zaglobi v naročje in dejal:

«Ko bi se rodilo mnogo takih prijateljev! Ali mislite, da bo tako, kakor pravite?»

«Kako naj bi se motil? Bo tako, bo! Ali mi moreš dokazati, da bi bil kdaj prerokoval napačno? Ali ne zaupaš moji izkušenosti in moji bistroumnosti?»

«Ne morete si niti misliti, kako ljubim to gospodično. Ne da bi bil pozabil ljubljeno pokojnico, zakaj vsak dan molim zanjo — toda tudi k tej mi je priraslo srce kakor goba k drevesu. To je moja ljubezen! Koliko sem tam v oni travi mislil nanjo, zarana, zvečer in opoldne! Naposled sem jel govoriti sam s seboj, ker nisem imel tovariša. Kakor Boga ljubim! Celo takrat, kadar mi je bilo treba preganjati Tatarje, sem še na konju mislil nanjo.»

«Verjamem. Meni je od joka za neko deklico v mladosti izteklo oko, in ako ni izteklo popolnoma, pa se mi je prevleklo z mreno.»

«Ne čudite se, gospod. Pridem semkaj na vso sapo in prva beseda, ki jo začujem, je samostan. Vendar pa še zaupam v prigovarjanje, v nje srce in besedo. Kakor ste rekli, gospod? Dobro je imeti na sebi habit — toda iz česa?»

«Toda ne sešit iz človeške krivde . . .»

«Izvrstno rečeno. Da ni meni nikdar prišla taka misel! V taboru bi mi bilo to za vedrilo. Nemir sicer neprestano tiči v meni, vsekakor pa ste mi vlili tolažbo v srce. Dogovorila sva se, pravite, da ohraniva vso stvar tajno in da je deklica jela govoriti o ‚habitu‘ zato, da je odvrnila pozornost od sebe. Še drug razlog ste povedali, toda ne morem se ga spomniti . . . S tem mi je izdatno odleglo.»

«Pojdi z menoj, ali pa dam semkaj prinesiti vrč. To se prilega za na pot . . .»

Šla sta ter pila mnogo do pozne noči.

Drugi dan je oblekel Volodijevski najboljšo suknjo, napravil resen obraz, se oborožil z vsemi razlogi, ki so mu samemu prišli v glavo in ki mu jih je podal Zagloba, in tako oborožen je prišel v obednico, kjer so se navadno vsi shajali k zajtrku. Samo Kristine še ni bilo, pa tudi ona ni dala dolgo čakati nase. Komaj je mali vitez použil dve žlici hrane, so se odprla vrata, začul se je šelest suknje in deklica je stopila v sobo.

Prišla je urno, kakor da je padla skozi vrata. Lice ji je gorelo, trepalnice je imela povešene in na licu se ji je zrcalila zbežnost, odpornost in bojazen. Približavši se Volodijevskemu, mu je podala obe roki, toda oči ni dvignila k njemu in ko ji je on jel razvnet poljubljati roke, je takoj obledela ter ga ni mogla pozdraviti niti z besedico.

Njegovo srce pa je bilo takoj prenapolnjeno z ljubeznijo, nemirom in navdušenostjo, ko je gledal njeno nežno lice, ki se je izpreminjalo kakor čudovita slika. Gledaje nje šibko, krasno postavo, od katere se je še odbijala toplota nedavnega snu, in na to zadrego in bojazen, ki se ji je zrcalila na licu, je bil ves zbežan. «Najdražja mi cvetka!» je pomislil v duši, «česa se bojiš? Saj bi dal kri in življenje zate.»

Ni pa rekel tega glasno; samo ostre svoje brke je tako dolgo pritiskal k njenim atlasno mehkim rokam, da je pustil na njih rdeče lise.

Barbka, zroča vse to, si je nalašč dala posla z lasmi, da ne bi nihče gledal njene ginjenosti, toda nanjo ni pazil nihče. Vsi so zrlí ona dva in nastalo je mučno molčanje.

Prvi ga pretrga Volodijevski.

«Noč mi je prešla v tožnosti in nemiru,» reče, «zakaj vse sem videl snoči, razen vas, gospodična, in tako grozno novico so mi povedali o vas, da bi se bil rajši jokal nego spal.»

Ko Kristina zasliši te odkritosrčne besede, obledi še huje; Volodijevski je kar mislil, da omedli; zato je dejal hitro:

V tej stvari moramo izpregovoriti, toda sedaj vas ne vprašujem ničesar, da se pomirite. Saj nisem barbar niti volk, in Bog ve, kako zelo sem vam naklonjen.»

«Hvala!» šepne Kristina.

Zagloba, stolnik in njegova žena so jeli pogledovati drug drugega, kakor bi se izpodbujali na navadni razgovor, toda dalje časa se ga ni lotil nihče. Šele Zagloba izpregovori prvi:

«Treba je,» reče stolniku in Volodijevskemu, «da danes odrinemo v mesto. Ondi že vre kakor navadno pred volitvijo, zakaj vsakdo priporoča svojega kandidata. Spotoma vama povem, komu moramo po mojem mnenju oddati glas.»

Nihče ne odgovori. Zagloba se ozre; naposled pa se obrne k Barbki.

«A ti, hrošč, ali greš z nami?»

«Grem, bodisi na Rusko,» odgovori Barbka drzno.

In novič nastane molčanje. Ob takšnih pozikusih, da bi se začel razgovor, ki pa se niso posrečili, mine zajtrk. Končno vsi vstanejo. Volodijevski se približa Kristini ter reče:

«Moram z vami izpregovoriti na samem.»

Poda ji roko in odide z njo v stransko sobo, v prav tisto sobo, ki je bila priča njiju prvemu poljubu. Posadivši Kristino na naslanjač, sede sam

poleg nje ter jo jame božati z dlanjo po laseh, kakor bi božal majhno dete.

«Kristina,» reče naposled z nežnim glasom. «Ali te je zbeganost že minila? Ali mi že moreš odgovoriti mirno?»

Zbeganost jo je sicer minila, bila pa je vsa ginjena od njegove prijaznosti, torej je prvič za trenutek dvignila k njemu oči.

«Morem,» reče tiho.

«Je li resnica, da hočeš v samostan?»

Nato Kristina sklene roke in šepne proseč:

«Ne šteј mi, gospod, tega v greh, ne preklinjaj me, toda tako je!»

«Kristina!» de Volodijevski, «je li prav teptati po človeški sreči tako, kakor teptaš ti? Kje so tvoje besede, kje je najin dogovor? Z Bogom se ne morem boriti, toda pravim ti, kar mi je rekel včeraj Zagloba, da habit ne sme biti sešit iz človeške krivde. S krivico, meni storjeno, ne pomnožiš hvale božje, zakaj Bog kraljuje vsemu svetu. Njegovi so vsi narodi, njegova zemlja in morje, reke in ptice v zraku, zverina v goščavi, solnce in zvezde. On ima vse, česar si le moreš domisliti, in še več — jaz pa imam samo tebe edino, ljubljeno in drago; ti si moja sreča, vse moje premoženje. Ali moreš dopustiti, da vzame Bog — on, takšen bogatin — edini zaklad ubogemu vojaku? Ali misliš, da se v svoji dobroti strinja s tem, da se razveseli in da ne bo razžaljen? Glej, kaj mu

daš! — Sebe. Toda ti si moja, ker si se mi obljubila sama. Tujo stvar mu daješ, ne pa svoje. Daješ mu moj jok, mojo boleost, morda tudi mojo smrt. Ali imaš pravico do tega? Preudari to v srcu in v mislih ter vprašaj vest... Ha, ko bi te bil razžalil, ko bi se ti bil izneveril, ko bi te bil pozabil, ali ti storil kakšno krivdo, ha, ne rečem več, ne rečem! Toda šel sem na Tatarje, služil sem s krvjo domovini, tebe sem ljubil, na tebe mislil cele dneve in noči ter koprnел po tebi kakor jelen po vodi, kakor ptič po zraku, kakor otrok po materi, kakor oče po otroku. A za vse to si mi pripravila takšno nagrado, takšen sprejem? Kristina, najdražja prijateljica, izbrana moja ljubljenska, povej mi, odkod je prišlo to? Povej mi, kaj misliš, naravnost, odkritosrčno, kakor sem povedal jaz, kar si mislim in kar imam za svojo pravico. Ohrani mi zvestobo, ne puščaj me samega v nesreči. Sama si mi dala to pravico, ne delaj me sedaj brezpravnega.»

Nesrečni Volodijevski ni vedel, da je še ena pravica, večja in starejša od vseh človeških pravic, ki zapoveduje srcu, da gre za njo in mora iti za njo. Ako srce neha ljubiti, prelomi sicer s tem svojo zvestobo, toda pogostoma je pri tem tako nedolžno, kakor po nedolžnem ugasne svetilnica, v kateri je dogorelo olje. Ne vedoč vsega tega, objame Volodijevski Kristinina kolena in jo jame vneto prositi. Toda ona mu je odgovarjala samo s tokom solzá, zakaj s srcem mu ni več mogla.

«Kristina,» reče naposled vstajaje, «v tvojih solzah utegne utoniti moja sreča, toda sreče te ne prosim, nego rešitve.»

«Ne vprašujte me, gospod,» odgovori Kristina ihteč, «ne vprašujte me po vzroku; saj mora že neki biti tako in ne drugače. Nisem vredna takega človeka, kakršen ste vi, niti ga nisem bila kdaj vredna. Vem, kakšno krivico vam delam, in to me boli močno, tako močno — da si niti svetovati ne morem. Vem, da vam delam krivico . . . O veliki Bog, kar srce se mi trga na kosce! Oprostite, gospod, ne zapuščajte me v jezi, odpustite, ne preklinjajte!»

Po teh besedah se Kristina zgrudi pred Volodijevskega na kolena.

«Vem, da vam delam krivico, toda prosim vas pomilovanja in odpuščanja.»

In temna glava se ji skloni skoro do samih tal. Volodijeviski dvigne Kristino ter jo posadi na naslanjač, sam pa se kakor zblaznel jame izprehajati po sobani. Časih naglo obstane in pritisne pesti k sencém, pa jame hoditi iznova. Naposled obstoji pred Kristino.

«Daj si časa, meni pa nekaj nadeje,» ji reče. «Pomisli, da tudi jaz nisem iz kamena. Zakaj me neusmiljeno žgeš z razbeljenim železom? Ako bi bil tudi ne vem kako strpljiv — kadar zacvrči koža, vendarle začutim bolečino. Ne morem niti povedati, kako mi je hudo . . . O za Boga! O mili Jezus! V tej sobi sva se poljubila. Kristina!

Kristina! Mislil sem si, da boš moja za vselej — toda sedaj ni nič s teboj. Kaj se je zgodilo s teboj? Kdo ti je izpremenil srce? Ali nisem več isti? Toda tega ne veš, da je to zame še hujši udarec nego za drugega, ker sem že izgubil eno ljubico. O Jezus, kaj naj ji rečem, da bi ji ganil srce? Človek se samo muči, a vse zaman. Pusti mi vsaj nadejo. Ne jemlji mi vsega obenem! . . . »

Kristina mu ni odgovorila, nego čimdalje hujše ihtenje ji je pretresalo prsi. Mali vitez je stal pred njo, izpočetka dušil žalost, a potem hudo jezo. Šele, ko se je premagal, je ponovil:

«Pusti mi vsaj nadejo. Ali čuješ?»

«Ne morem! Ne morem!» odgovori Kristina.

Volodijevski stopi k oknu ter nasloni čelo na hladno steklo. Dalje časa je stal tako nepremično; naposled se je obrnil, se za nekoliko korakov približal Kristini in rekel zelo tiho:

«Zdravi ostanite, gospodična! Ničesar ni tu zame. Da bi bilo vam tako dobro, kakor je meni hudo. Znajte, da vam odpuščam z usti in, ako Bog dá, vam odpustim tudi s srcem. Imejte samo več usmiljenosti s človeško muko in drugič ne obetajte! Kaj bi govoril, saj ne odnašam sreče črez ta prag! . . . Ostanite zdravi!»

Po teh besedah se prikloni in odide. V stranski sobi najde stolnika s soprogo in Zaglobo. Vsi zdajci vstanejo, kakor bi ga hoteli izpraševati; on pa samo zamahne z roko.

«Vse zaman!» reče. «Pustite me z mirom.»

Iz te sobane je držal ozek hodnik v njegovo sobo. V tem hodniku, pri stopnicah v stanovanje obeh gospodičen, stopi Barbka malemu vitezu na pot.

«Naj vas Bog potolaži in izpremeni Kristini srce!» mu reče z glasom, drhtečim od solzá.

Šel je mimo nje, a ni je pogledal, niti izpregovoril. Zdajci pa se ga polasti huda jeza, grenkoba mu prekipi v prsih, obrne se, stopi pred nedolžno Barbko ter reče porogljivo:

«Obljubite, gospodična, Ketlingu roko, dajte, da se zalubi v vas, potem pa mu poteptajte in raztrgajte srce — ter odidite v samostan!»

«Gospod Mihael!» zakliče Barbka vsa osupla.

«Dovolite si, okusite poljub, a potem se pojdite pokorit . . . Da bi vas! . . .»

To pa je bilo Barbki preveč. Bog sam je vedel, koliko je bilo samozatajevanja v tej želji, ki jo je bila izrekla Volodijevskemu, naj bi Bog izpremenil Kristini srce, zato pa jo tu doleti nezaslužen sum, posmeh, razžalitev, a to v tem hipu, ko bi bila dala svojo kri za to, da bi potolažila nehvaležnika.

Torej se je njena, kakor plamen nagla duša takoj vznemirila, lice ji je zagorelo, nosnice so se razširile in zaklicala je, potresajoč s kodri:

«Znajte, gospod, da zaradi Ketlinga jaz ne grem v samostan!»

Po teh besedah skoči na stopnice ter izgine vitez u izpred oči.

On pa je stal kakor kamenit steber, nato si je drgnil čelo, kakor človek, ki se je zbudil iz spanja.

Zardel se je, pograbil sabljo ter zaklical s strašnim glasom:

«Gorje izdajalcu!»

Črez četrt ure se je drevil proti Varšavi, da mu je kar veter žvižgal v ušesih in da so se konju kar grude sipale izpod kopit . . .

XIX.

Stolnik, soproga in Zagloba so videli, kako je odhajal, in nemir se je polastil njih src. Vpraševali so z očmi drug drugega, kaj se je pripetilo in kam gre.

«Veliki Bog!» zakliče gospa stolnikova, še na Divja Polja odrine in nikdar več ga ne ugledajo moje oči.»

«Ali pa se po zgledu one bednice zapre v samostan,» reče obupni Zagloba.

«Tu se je treba posvetovati!» dodá stolnik.

V tem se vrata odpro in v sobo se pridrevi kakor vihar Barbka, vsa razburjena, bleđa, zakriva-joča z rokami oči, cepetajoč. Sredi sobe zacepta kakor majhno dete z nogo in zastoče:

«Za Boga! Pomagajte! Volodijeovski je odšel, da ubije Ketlinga! Kdor veruje v Boga, naj steče za njim in ga pomiri.»

«Kaj ti je, dekle?» zakliče Zagloba ter jo prime za roke.

«Za Boga! Volodijevski ubije Ketlinga! Zaradi mene se prelije kri in Kristina umre, a vse to zaradi mene.»

«Govori!» zakriči Zagloba ter jo potrese. «Odkod veš to? Kako zaradi tebe?»

«Zato, ker sem mu v jezi povedala, da se ljubita, da gre Kristina zaradi Ketlinga v mrežo. Kdor veruje v Boga, naj odhiti in ga pridrži. Idite, gospod, čim urneje, idite vsi, pojdimo vsi.»

Zagloba, ki v takšnih razmerah nikoli ni tratil časa, steče na dvorišče ter ukaže takoj zapreči.

Stolnikova je hotela Barbko izpraševati o oni osupljivi novici, zakaj doslej si ni niti mislila, da bi bila Kristina in Ketling med seboj v ljubezenski zvezi. Toda Barbka je stekla za Zaglobo, da je nadzirala zapreganje. Pomagala je prignati konja, ju pripela k ojesu, skočila razoglava na kozel in dospela z vozom pred hodnik, kjer sta jo čakala oba moža.

«Stopi dol!» ji reč Zagloba.

«Ne stopim!»

«Stopi, ti pravim!»

«Ne stopim! Usedite se, ako hočete; ako nečete, pa odrinem sama!»

To rekši, je pograbila vajeti. Videč, da bi se s prepirom z deklico samo zapoznili, jo onadva naposled nehata vabiti, naj izstopi.

V tem je pritekel z bičem voznik in gospa stolnika je prinesla Barbki še kožušček in klobuk, ki sta bila potrebna, zakaj dan je bil hladen.

Nato odrinejo.

Barbka je ostala na kozlu in Zagloba, ki je hotel govoriti z njo, jo je pozval, naj se presede, toda ni se hotela, morda iz strahu, da ne bi je kregali. Torej jo je moral izpraševati od daleč, in ona mu je odgovarjala, ne da bi bila obračala glavo.

«Odkod veš?» ji reče Zagloba, «kar si Mihaelu povedala o onih dveh?»

«Vse vem!»

«Ali ti je Kristina kaj povedala?»

«Kristina mi ni ničesar povedala.»

«Torej morda Škot?»

«Ne, toda vem, da odide na Angleško. Vas vse je zvodil za nos, mene pa ni mogel.»

«Čudna stvar!» reče Zagloba.

«To je vaše delo,» omeni Barbka, «ni ju bilo treba snubiti.»

«Sedi tam mirno in ne vtikaj se v stvari, ki te ne pečejo!» odgovori Zagloba, ki ga je zbodlo to najhuje, da je moral slišati ta očitek vpričo latičvskega stolnika.

Črez trenutek pa dodá:

«Koga sem neki izpodbujal? Koga sem komu ponujal? To, to! Jaz naj bi še imel take skrbi!»

«Aha? Nemara ne?» odgovori deklica.

Nato so se peljali molče dalje.

Zagloba si nikakor ni mogel spoditi iz glave misel, da govori nemara Barbka prav in da je vsega, kar se je zgodilo, on kriv. Ta misel ga ni malo mučila in ker se je še voz zelo tresel, je bil kaj slabe volje in ni prizanašal z očitanji samemu sebi.

«Prav bi bilo,» si je mislil, «da bi mi Ketling in Volodijevski za to odtrgala ušesa. Če hoče človek koga ženiti zoper njega voljo, je to tako, kakor bi mu hotel zapovedati, naj jezdari na konju, obrnjen z glavo proti repu. Ako se onadva ondi pobijeta, bom tega jaz kriv. Ej, da sem se pletel mednje! Fej! Za vraga! Še bi me bila naposled skoro zvodila na led, ker sem si komaj domislil, zakaj hoče iti Ketling za morje, onale kavka pa v samostan. A sedaj se je pokazalo, da je bil ta 'hajduček' to zapazil že davno.»

Zagloba se zamisli in črez trenutek zagodrnja:

«Sleparica, ne pa dekle! Mihael si je pri raku izposodil oči, da se dá mučiti od one punce!»

Dospeli so v mesto, toda tu so šele nastale prave težave, zakaj nihče izmed njih ni vedel, kje prebiva Ketling, niti kam se je bil napotil Volodijevski. Iskati ju med to množico, pa je bilo prav tisto kakor iskati zrnca v loncu maka. Najprej so šli na dvor velikega hetmana. Tam so jim povedali, da se je Ketling baje že zarana odpravil za morje in da je Volodijevski povpraševal po njem, toda nihče ni vedel, kam je šel. Sodili so, da je odšel k praporom, ki stoje za mestom.

Zagloba je zapovedal kreniti k taboru, toda ondi ni bilo mogoče zvedeti ničesar. Stopali so v vse krčme poleg Dolge ulice, bili v predmestju Pragi, a vse zaman.

V tem je nastala noč in ker niti ni bilo misliti na prenočišče v mestu, so se morali vrniti domov. Vračali pa so se tožni. Barbka se je nekoliko jokala, in pobožni stolnik je molil očenaše. Tudi Zagloba je bil nemiren, vendar pa se je trudil potolažiti sebe in svojo družbo.

«Ha, mi se tukaj ubijamo,» je dejal, «a Volodijevski je morda že doma.»

«Ali pa že posekan!» odgovori Barbka.

In jela se je jokati ter ponavljati v solzah:

«Jezik mi odrežite! Jaz sem kriva, jaz. O Jezus, morda še zblaznim.»

Zagloba pa zakriči nanjo:

«Molči, dekle! Tega ti nisi kriva, in ako je kdo posekan, ni Mihael.»

«Žal mi je tudi za onega. Lepo smo mu poplačali gostoljubnost; nič nam ni reči. Bog! O Bog!»

«To je res!» dodá Makoveški.

«Za vraga, mirujta vendar! Ketling je že gotovo bliže Prusiji nego Varšavi. Saj sta čula, da je odšel. Sicer pa se nadejem, da se Ketling in Volodijevski, ako se tudi srečata, spomnita starega prijateljstva in službe, ki sta jo opravljala skupaj. Jezdila sta drug poleg drugega, spala na istem sedlu, skupaj hodila na četovanje ter v isto

kri namakala roke. V vojski je njiju prijateljstvo tako slovelo, da so Ketlinga z ozirom na njegovo lepoto smatrali za ženo Volodijevskega. Ni mogoče, da se ne bi spomnila tega, ko ugledata drug drugega.»

«Časih pa se zgodi,» reče izkušeni stolnik, «da se uprav največje prijateljstvo izpremeni v največje sovraštvo. Tako je v našem kraju nekov Deym posekal tovariša Ubiša, s katerim je bil prebil dvajset let v najlepši slogi. Lahko bi vama kaj več povedal o tem.»

«Da mi je misel mirnejša, bi vas rad poslušal, kakor rad poslušam vašo gospo soprogo, toda sedaj se mi je zapičilo v glavo to, kar ste povedali o prijateljstvu in sovraštvu. Bog ne daj, da bi bilo sedaj tako!»

«Eden se je imenoval Deym, drugi pa Ubiš! Oba sta bil vrla človeka in prijatelja.»

«Oj, oj, oj!» reče Zagloba otožno. «Zaupajmo v milost božjo, da sedaj ne bo tako. Ako pa le pride do tega, pa je Ketling gotovo mrlič.»

«Nesreča!» reče stolnik po kratkem molku. «Tako, tako! Deym in Ubiš! Spominjam se, kakor bi bilo danes. Pa tudi takrat je šlo za žensko.»

«Neprestano te ženske! Ta ali ona kavka nakuha piva, da ga ne prebavi, kdor ga izpije!» zahrumi Zagloba.

«Gospod, ne napadajte Kristine!» zakliče zdajci Barbka.

A Zagloba zakriči:

«Bog, ko bi se bil Mihael zaljubil vate, pa ne bi bilo vsega tega.»

V takih razgovorih so dospeli domov. Srce jim je močno utripalo, ko so ugledali razsvetljena okna, ker so si mislili, da se je Volodijevski že vrnil.

Toda pozdravila jih je samo gospa stolnikova, zelo vznemirjena in vsa v skrbih. Ko je zvedela, da je bilo vse iskanje zaman, se je glasno razjokala in jela tožiti, češ, da nikdar več ne ugleda brata. Barbka ji je takoj pomagala z jokom, takisto Zagloba ni vedel kam s svojo žalostjo.

«Še jutri pojdem pred dnevom, toda sam, morda kaj zvem,» reče.

«Bolje bo, če greva oba,» meni stolnik.

«Nikakor, vi ostanete pri ženskah. Ako je Ketling živ, vas takoj obvestim.»

«Za Boga! Saj prebivamo v hiši tega človeka!» reče stolnik. «Jutri bo treba vsekakor poiskati krčmo, ali pa celo razpeti šator na polju, samo da ne bomo dalje tukaj.»

«Počakajte mojega poročila, zakaj posamezni se izgubimo iznova,» reče Zagloba. «Ako je Ketling posekan . . .»

«Govorite tiho, za rane božje!» zakliče stolnikova; «zakaj ako nas začujejo služabniki, povedo vse Kristini, ki je itak komaj še nekoliko živa.»

«Pojdem k njej,» reče Barbka.

In stekla je iz sobe. Drugi pa so ostali v skrbeh in v bojazni. Nihče ni spal v vsej hiši. Misel, da je Ketling morda že mrlič, jim je napolnjevala srce s strahom. Nastala je soparna, temna noč; nato se je jelo grozno bliskati in grmeti. Opolnoči je prva uima te pomladi razgrajala nad zemljo. Tudi služabniki niso mogli spati.

Kristina in Barbka sta pritekli iz svoje sobe v obednico. Ondi je jela vsa družba moliti, nato pa je sedela molče ter vselej, kadar je treščilo, ponovila soglasno: «In beseda je postala meso!»

Ob žvižganju vetra je bilo časih slišati kakor topot konjskih kopit. Takrat so se od strahu vsem lasje zježili na glavi, ker se jim je zdelo, da se vrata takoj odpro in da vstopi Volodijevski, oskrunjen s Ketlingovo krvjo.

Sicer nežni Volodijevski je prvič v življenju težil človeška srca kakor kamen, tako da jih je že sama misel nanj napolnjevala z grozo.

Noč pa je vendar minila brez novice o malem vitezu. Ob svitu, ko se je burja nekoliko pomirila, je Zagloba drugič odrinil v mesto. Nastopni dan jim je prešel še v večjem nemiru. Barbka je do večera sedela pri oknu ali pred vrati in neprestano gledala na pot, po kateri je moral priti Zagloba.

V tem je družina na stolnikovo povelje polagoma pospravljala prtljago za na pot. Kristina je nadzirala to delo, zakaj na ta način je mogla biti oddaljena od Makoveških in gospoda Zaglobe.

Dasi se gospa stolnikova doslej niti z besedico ni bila zmenila o bratu vpričo nje, je vendar tudi to molčanje prepričalo Kristino, da je ljubezen Volodijevskega do nje prišla na dan. Težko ji je bilo misliti, da bi ji ti ljudje ne zamerili njenega ravnanja ter se ne jezili nanjo. Uboga Kristina je čutila, da je tako, da mora biti tako, da so se ji odtujila doslej ljubeča srca, torej je tudi hotela trpeti sama v zatišju.

Proti večeru je bilo že vse zabaljeno, tako da bi bili v sili lahko odšli že ta dan. Toda Makoveški je še čakal poročila od Zaglobe. Prinesli so na mizo večerjo, katere pa se ni nihče dotaknil, in večer se je vlekel težko, neznosno in tako tiho, kakor bi vsi poslušali tikanje stenske ure.

«Pojdimo v sosednjo sobo,» reče naposled stolnik. «Tu ni mogoče prebivati dalje.»

Šli so in sedli, ali preden je utegnil kdo kaj izpregovoriti, so za oknom zalajali psi.

«Nekdo gre!» zakliče Barbka.

«Psi lajajo kakor na domačina!» omeni gospa stolnikova.

«Tiho no!» reče stolnik. «Čuje se ropot! . . .»

«Tiho!» ponovi Barbka. «Dà, čimdalje razločneje se čuje ropot . . . to je gospod Zagloba.»

Barbka in stolnik vstaneta ter stečeta iz sobe. Stolnikovi je jelo močno utripati srce, toda ostala je pri Kristini; ni hotela namreč z nepotrebno naglico izdati, da prinaša Zagloba tako važne novice.

V tem se je zopet začul ropot že tesno pod okni in potem je zdajci utihnil. Nekaki glasovi so se zaslišali v veži in v sobo je prihrumela kakor burja Barbka, z licem tako izpremenjenim, kakor bi bila videla prikazen.

«Barbka, kaj je to? Kdo je to?» jo vpraša prestrašena Makoveška.

Toda preden se je Barbka odsopla in utegnila kaj odgovoriti, so se duri odprle in v sobo so prišli spredaj stolnik, potem Volodijevski in naposled Ketling.

XX.

Ketling je bil tako izpremenjen, da se je komaj mogel globoko prikloniti ženskam; nato pa je stal nepremično s klobukom na prsih, podoben lepemu kipu. Volodijevski je podal roko sestri in se približal Kristini.

Dekličino lice je bilo blede kakor stena, nežni mah na njenih ustnicah je bil videti še temnejši nego sicer. Prsi so se ji silno dvigale. Volodijevski jo mirno prime za roko, jo pritisne k ustom ter reče naposled zelo otožno, pa tudi nenavadno mirno:

«Vrta moja gospodična, ali bolje: ljubljena moja Kristina! Zaslišite me brez bojazni, ker nisem Skit ali Tatar, niti divjak, nego prijatelj, ki, dasi sam nima sreče, vendar želi, da bi bili vi srečni. Prišlo je na dan, da se imata rada s Kitlingom. Gospodična Barbka mi je to v jezi vrgla v oči, in

ne tajim, da sem v srdcu odšel iz te hiše ter zdirjal odtod, da se osvetim Ketlingu . . . Kdor izgubi vse, tega lahko obide želja po osveti, in jaz, kakor mi je Bog mil, sem vas imel tako rad, da bi, ko bi bil oženjen ter bi bil izgubil hčer ali sina — edinca, morda ne žaloval toliko, kolikor sem žaloval, ko sem izgubil vas.»

Tu so Volodijevskemu za hip pošle besede, ali takoj se je premagal, nekolikokrat zmigal z brki in nadaljeval:

«No, žalost je žalost — in pomoči ji ni. Da se je Ketling zaljubil v vas — temu se ne čudim. Kdo vas ne bi ljubil? Ali da ste se vi zaljubili vanj, to je provzročila usoda, in tudi temu se ni čuditi, zakaj kako se naj jaz merim s Ketlingom? . . . Na bojišču . . . naj pove sam — nisem slabši . . . toda to je kaj drugega. Bog je enega oblagodaryl, drugega pa prikrajšal, pač pa mu je podaril razsodnost. Ko mi je na poti zapihal naproti veter in me je minila prva jeza, mi je takoj rekla vest: Zakaj ga hočeš kaznovati? Zakaj bi prelival prijateljsko kri? Zaljubila sta se drug v drugega, to je volja božja. Stari ljudje pravijo, da zoper srce in hetmanovo povelje ni ugovora. Volja božja je, da sta se zaljubila drug v drugega, ali da se nista izdala, to je treba pripisovati vajini poštenosti. Ako bi bil Ketling vedel, da ste bili že meni dali besedo, bi bil nemara zaklical: „Gasi ta ogenj!“ toda tega ni vedel. Kaj je zakrivil? Ničesar! Oditi je hotel, vi pa ste se hoteli posvetiti Bogu . . . Moja usoda

je tega kriva, nič drugega, zakaj očitó se kaže v tem prst božji. Nisem se mogel osvetiti, nisem se mogel! . . . »

Pri tem je Volodijevski novič umolknil ter jel urno dihati kakor človek, ki po dolgem potapljanju dospe na sveži zrak. Nato je zopet prijel Kristino za roke in dejal:

«Tako ljubiti, da človek želi samemu sebi vse, ni nikaka umetnost. Trem nam tu poka srce, sem si mislil, bolje, če trpi samo eden ter potolaži druga dva. Daj vam, Kristina, Bog srečo s Ketlingom . . . Mene sicer to boli . . . toda to ni nič . . . Bog ti daj . . . Bog ve — to ni nič . . . premagal sem se!»

Vrli vojak je dejal: «To ni nič», a vendar je stiskal zobe in se razjokal, na drugem koncu sobe pa se je spustila Barbka v jok.

«Ketling! Pridi sem, brate!» zakliče Volodijevski.

Ketling se približa, poklekne, razprostre roke in molče, z največjim spoštovanjem in ljubeznijo Kristini objame kolena.

Volodijevski pa nadaljuje s pretrganim glasom:

«Objemite ga! Siromak se je tudi natrpel dovolj . . . Bog vaju blagoslovi! . . . Ne pojdete v samostan . . . Rajši imam, da me blagoslavljate, nego da bi me preklinjali . . . Bog je z menoj, dasi mi je sedaj hudo . . . »

Barbka se ni mogla več premagovati in je stekla iz sobe. Ko Volodijevski to vidi, se obrne k stolniku in sestri:

«Pojdita v drugo sobo,» reče, «ter pustita ju sama. Tudi jaz pojdem nekam, poklekнем pred sv. razpelo ter se priporočim Jezusu.»

In odide.

Sredi hodnika pri stopnicah sreča Barbko prav tam, kjer mu je bila, premagana od jeze, razodela Kristinino in Ketlingovo tajnost. Toda sedaj je stala oprta na zid ter se grozno jokala.

Ob pogledu nanjo se Mihaelu užali srce zaradi svoje usode. Premagoval se je doslej, dokler se je mogel, toda v tem hipu se je zrušila ograja žalosti in solze so mu potokoma privrele iz oči.

«Zakaj se jočete, gospodična?» jo vpraša žalosten.

Barbka dvigne glavico in si, vzdikajoč kakor dete, s pestjo otare oči. Loveč sapo, zaihti:

«Tako mi je žal! O Bog! O Jezus! Tako vrl človek ste, tak poštenjak! O Bog!»

Volodijevski jo prime za roko ter jo jame ginjen iz hvaležnosti poljubljati.

«Bog ti povrni! Bog te poplačaj za dobro srce!» ji reče. «Molči no! Ne jokaj se!»

Toda Barbka se je jokala in ihtela še huje. Vsaka žilica se je tresla v njej od žalosti. Z usti je čimdalje urneje lovila sapo, naposled pa je od ginjenosti zacepetala z ного in zaklicala tako glasno, da se je razlegalo po vsem hodniku:

«Glupa Kristina! Jaz bi hotela rajša Mihaela nego deset Ketlingov! Ljubila sem vas zmerom, z vso močjo — bolj nego teto, bolj nego strica, bolj nego Kristino! . . .»

«Za Boga! Barbka!» zakliče mali vitez.

In da bi jo pomiril, jo objame. Ona pa se pritisne na vso moč k njemu, tako da je čutil, kako ji utriplje srce kakor preganjani ptičici. Pa jo je objel še krepkeje, in tako sta stala nekaj časa ter molčala.

«Barbka — ali hočeš biti moja?» jo vpraša naposled mali vitez.

«Dà, dà, dà!» mu odgovori Barbka.

Na ta odgovor se Volodijevski razvname, poišče njena usta ter pritisne dolg poljub nanje.

V tem je zaropotal koleselj. Zagloba priteče v vežo, potem dalje v obednico, v kateri sta sedela stolnik in žena.

«Mihaela ni nikjer!» zakliče zasopel. «Iskal sem ga povsod. Kricki mi je rekel, da ju je videl skupaj s Ketlingom. Gotovo sta se bila.»

«Mihael je tukaj!» mu odgovori gospa stolnikova. «Prišel je s Ketlingom ter mu dal Kristino.»

Solnati steber, v katerega je bila izpremenjena Lotova žena, gotovo ni bil videti tako bedast kakor Zagloba v tem trenutku. Nekaj časa je trajalo molčanje, nato si je stari plemič podrgnil oči ter vprašal:

«Kako?»

Kristina in Ketling sedita tukaj v sobi, Mihael pa je šel molit,» odgovori stolnik.

Zagloba nato brez odloga odide v sobo. Dasi je vedel vse, je vendar obstal osupel, ko je videl Ketlinga in Kristino skupaj. Skočila sta kvišku ter bila zelo zbegana, zlasti ker sta za Zaglobo vstopila tudi gospa stolnikova in stolnik.

(Str. 252.) «Barbka — ali hočeš biti moja?»

«Življenje mi ne zadošča, da bi izkazoval hvaležnost Mihaelu,» reče naposled Ketling. «Najina sreča je njegovo delo.»

«Bog vama daj srečo!» reče stolnik. «Mihaelu se ne bomo protivili.»

Kristina objame gospo stolnikovo, in obe se spustita v jok. Zagloba je bil kakor oglušel. Ketling se prikloni gospodu stolniku kakor sin očetu, on pa ga dvigne in reče ves zbegan:

«Ubiša je Dejm posekal! Zahvali se Mihaelu, ne pa meni!»

Črez trenutek pa vpraša:

«Žena, kako je bilo že ime oni ženski?»

Toda gospa stolnikova ni utegnila odgovarjati, zakaj v tem hipu je pritekla Barbka vsa zasopla, rdeča bolj nego kdaj, z lasmi, padajočimi na čelo, skočila h Kristini in Ketlingu ter zaklicala:

«Aha! Dobro! Zdihajta! Ljubita se! Ženita se! Mislita pač, da ostane gospod Mihael sam na svetu. Ha, nikakor! Jaz ga vzamem, ker ga ljubim, in sama sem mu to povedala. Sama sem mu to povedala, in on me je samo vprašal, ali ga hočem. Nato sem mu povedala, da ga imam rajša nego deset drugih, da ga ljubim in da bom njegova najboljša žena, da ga ne zapustim nikdar in da se bova bojevala skupaj. Že dolgo sem ga imela rada, dasi tega nisem povedala nikomur, zakaj najvrlejši, najboljši je in vreden vse ljubezni... Sedaj pa se le ženita, jaz pa vzamem Mihaela, bodisi še jutri...»

Pri tem ji je pošla sapa.

Vsi so jo začudeni gledali, ne vede, ali je zblaznela, ali pa govori resnico. Nato so pogledovali drug drugega, kar se je prikazal ob vratih Volodijevski.

«Mihael!» vpraša stolnik, ko se zave. «Ali je to res, kar slišim?»

In mali vitez reče zelo resno:

«Bog je storil čudo; to je moja tolažba, moja ljubezen, moj največji zaklad.»

Po teh besedah skoči Barbka k njemu kakor srna.

V tem se tudi Zagloba otrese čudenja. Bela brada se mu zagiblje, široko razprostre roke ter zakliče:

«Bog vé, da se razjokam!... Hajduček! Mihael! Pojdita sem!...»

(Konec prvega zvezka.)

Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Kot darila trajne vrednosti priporočava na-
~~~~~ stopna literarna dela svoje zaloge: ~~~~~

Aškerc A., *Balade in romance.* 8°, 155 strani, 2 K.
Elegantno vezane 4 K.

— *Lirske in epske poezije.* 8°, 160 strani, 2 K 60 h.
Elegantno vezane 4 K.

— *Nove poezije.* 8°, 222 strani, 3 K. Elegantno
vezane 4 K.

— *Izmajlov* @ *Red sv. Jurja* @ *Tujka.* Tri drame.
8°, 113 strani, broširane 2 K.

Baumbach R., *Zlatorog.* Planinska pravljica, poslovenil
A. Funtek. 8°, 95 strani. Elegantno vezan 4 K.

Bedének Jakob, *Od pluga do krone.* Zgodovinski
roman iz minulega stoletja. 8°, 270 strani, 2 K, v
platno vezan 3 K.

Brezovnik Anton, *Šaljivi Slovenec.* Zbirka najboljših
kratkočasníc iz vseh stanov. Druga, povsem predelana
in za polovico pomnožena izdaja. 8°, 308 strani, 1 K 50 h.

— *Zvončki.* Zbirka pesni za slovensko mladino. 8°,
356 strani, vezan 1 K 50 h.

Dimnik Jakob, *Avstrijski junaki.* 8°, 126 strani, s
17 podobami. Elegantno vezani 1 K 80 h.

Funtek Anton, *Godec.* Poleg narodne pravljice o
Vrbskem jezeru. 8°, 100 strani, elegantno vezan
2 K 50 h.

Gregorčič Simon, *Poezije I.* Druga, pomnožena izdaja.
8°, 160 strani, elegantno vezane 3 K.

Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

~~~~~ v Ljubljani ~~~~~

Haymerle dr. Frančišek, vitez, *Životopisni obrazi iz obsega obrta, umetnosti in industrije*, preložil Anton Funtek. 8°, 100 strani, vezani 1 K.

Kosi Anton, *Zlate jagode*. Zbirka basni za slovensko mladino in preprosto ljudstvo. 8°, 148 strani, vezane 1 K.

Majar H., *Odkritje Amerike*. Poučno zabavna knjiga v treh delih: I. Kolumbus, II. Kortes, III. Pisar, 8°, 440 strani, vezana 2 K.

Scheinigg J., *Narodne pesmi koroških Slovencev*. 16°, 463 strani, 2 K, elegantno vezane 3 K 30 h.

V nobeni knjižnici se ne bi smelo pogrešati:

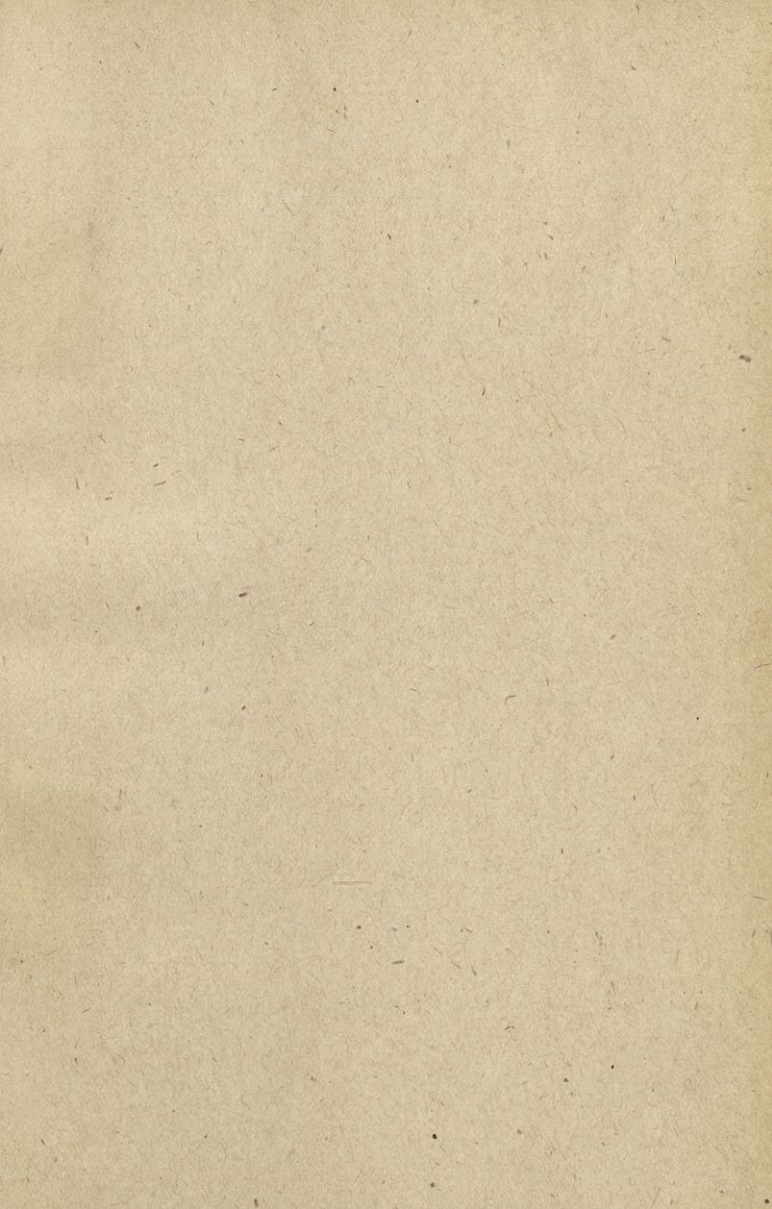
Prešeren dr. France, *Poezije*. Druga, ilustrirana izdaja. 4°, 5 K, v platno vezane 6 K 40 h, v elegantnem usnju vezane 9 K.

— *Poezije*. Ljudska izdaja 1 K, v platno vezane 1 K 40 h.

Jos. Stritar, *Zbrani spisi*. Sedem zvezkov 35 K, v platno vezani 43 K 60 h, v pol francoski vezbi 48 K 40 h.

Tavčar dr. Ivan, *Povesti*. Pet zvezkov po 2 K 40 h, v platno vezani po 3 K, v pol francoski vezbi po 4 K 20 h.

Levstikovi zbrani spisi, uredil Frančišek Levec. Pet zvezkov 21 K, v platno vezani 27 K, v pol francoski vezbi 29 K, v najfinejši vezbi 31 K.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIJLNICA

00000482552

